

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Bakalářská práce

Miroslava Čermáková

Spolek Minerva a Eliška Krásnohorská

Minerva Association and Eliška Krásnohorská

Za odbornou pomoc a podnětné připomínky při zpracování předkládané práce chci na tomto místě poděkovat vedoucí práce paní PhDr. Miladě Sekyrkové, CSc.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 13. srpna 2021.

.....

Miroslava Čermáková

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá Spolkem pro ženské studium Minerva, který byl založen roku 1890 Eliškou Krásnohorskou, za účelem zřízení prvního českého dívčího gymnázia Minerva. Autorka v práci sleduje vztah Elišky Krásnohorské a spolku Minerva od samotné iniciativy k jeho založení, a popisuje chod spolku a dosažení významných cílů až po odchod Elišky ze spolku. Zaměřuje se na osobu Elišky Krásnohorské, významné osobnosti literárního, kulturního a společenského života 2. poloviny 19. století. Práce sleduje především proces vývoje dívčího vzdělávání a nastiňuje historický vývoj ženské emancipace v českých zemích 19. století. Práce přináší edici korespondence, které Krásnohorská adresovala F. X. Prusíkovi, který s ní na založení a chodu Minervy úzce spolupracoval. Práce vychází z dochovaných pramenů soukromé i úřední povahy a jeho doplněna o sekundární literaturu. Autorka vycházela také z dobových periodik a soukromé korespondence Elišky Krásnohorské, která je uložena v literárním archivu Památníku národního písemnictví.

Klíčová slova: Spolek, Minerva, Eliška Krásnohorská, Ženské listy, 19. století

Abstract

The bachelor's thesis deals with the Association for Women's Studies Minerva, which was founded in 1890 by Eliška Krásnohorská, for the purpose of establishing the first Czech girls' grammar school Minerva. The author follows the relationship between Eliška Krásnohorská and the Minerva association from the very initiative to its establishment, and describes the operation of the association and the achievement of important goals until Eliška's departure from the association. It focuses on the person of Eliška Krásnohorská, an important figure in the literary, cultural and social life of the second half of the 19th century. The work mainly follows the process of development of girls' education and outlines the historical development of women's emancipation in the Czech lands of the 19th century. The work brings an edition of correspondence, which Eliška Krásnohorská addressed to F. X. Prusík, who worked closely with her on the establishment and operation of Minerva. The work is based on preserved sources of private and official nature and it is supplemented by secondary literature. The author also relied on periodicals and private correspondence of Eliška Krásnohorská, which is stored in the literary archive of the National Literature Memorial.

Keywords: association, Minerva, Eliška Krásnohorská, Ženské listy magazine, 19th century

Obsah

ÚVOD	8
1. STRUČNÝ NÁHLED DO POSTAVENÍ ŽEN V PRŮBĚHU DĚJIN	11
1. 1 <i>Spolkové aktivity žen v 19. století</i>	17
1. 2 <i>Vzdělávání dívek a žen – náhled do historie</i>	23
1. 2. 1 <i>Ženská průmyslová škola</i>	29
1. 2. 2 <i>Městská vyšší dívčí škola v Praze</i>	29
1. 2. 3 <i>Obchodnicko-průmyslová škola Ženského výrobního spolku českého</i>	31
2. ELIŠKA KRÁSNOHORSKÁ	33
2. 1 ŽIVOT	33
2. 2 EMANCIPAČNÍ ÚSILÍ	35
2. 2. 1 <i>Ženské listy</i>	38
3. MINERVA, SPOLEK PRO ŽENSKÉ STUDIUM	42
3. 1 PLÁN ZŘÍZENÍ	44
3. 2 ZŘÍZENÍ SPOLKU MINERVA	48
3. 3 ŘÍZENÍ A SPRÁVA SPOLKU MINERVA	51
3. 3. 1 <i>Rok 1891</i>	51
3. 3. 2 <i>Rok 1892</i>	53
3. 3. 3 <i>Rok 1893</i>	55
3. 3. 4 <i>Rok 1894</i>	57
3. 3. 5 <i>Rok 1895</i>	57
3. 3. 6 <i>Rok 1896</i>	60
3. 3. 7 <i>Rok 1897</i>	61
3. 3. 8 <i>Rok 1898</i>	63
3. 3. 9 <i>Rok 1899</i>	64
3. 3. 10 <i>Rok 1900</i>	64
3. 3. 11 <i>Rok 1901</i>	66
3. 3. 12 <i>Rok 1902</i>	67
3. 3. 13 <i>Rok 1903</i>	67
3. 3. 14 <i>Rok 1904</i>	68

3. 3. 15 1905	68
3. 3. 16 Rok 1906	69
3. 4 SPOLEK PO ODCHODU ELIŠKY KRÁSNOHORSKÉ	70
3. 5 FRANTIŠEK XAVER PRUSÍK	75
3. 6 PAVLA MATERNOVÁ	75
ZÁVĚR	80
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	81
ARCHIVNÍ PRAMENY	81
DOBOVÝ TISK	81
EDICE A PAMĚTI	81
LITERATURA	81
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	85
SEZNAM PŘÍLOH	85
PŘÍLOHY	87
EDICE KORESPONDENCE	101
EDIČNÍ POZNÁMKA	186
PŘÍLOHA EDICE	189

Úvod

Cílem bakalářské práce je popsat vztah Elišky Krásnohorské a spolku Minerva, který vznikl roku 1890 právě z její iniciativy. Účelem vzniku spolku bylo zřízení prvního českého dívčího gymnázia Minerva. Eliška Krásnohorská tomuto cíli věnovala veškeré své úsilí a celý život bojovala za ženskou emancipaci. V práci bylo nezbytné nastínit historický vývoj emancipačního hnutí a ženské otázky v českých zemích 19. století. V českém prostředí probíhal proces emancipace za spolupráce mužů, kteří ženy v duchu českého vlastenectví podporovali v jejich aktivitách. Emancipace byla procesem úsilí o získání hospodářské nezávislosti dívek a žen, která se ve druhé polovině 19. století stala nutností. Došlo k proměně tradiční ženské role a žena vstoupila do veřejného života. Bakalářská práce sleduje rozvíjející se dívčí vzdělávání a popisuje vznik zásadních spolků a prvních dívčích škol.

Tato bakalářská práce se zaměřuje především na působení Elišky Krásnohorské ve spolku Minerva. Sleduje činnost spolku od jeho založení až po odchod Krásnohorské roku 1906. Mezi lety 1890 až 1906 se Krásnohorská aktivně podílela na jeho vedení prostřednictvím spolkového výboru, kde působila na vrcholných pozicích. Několik let výboru předsedala. I přes její vážný zdravotní stav, který ji tíživě znesnadňoval práci a život, se jí během těchto let podařilo dosáhnout průlomu na poli emancipačního hnutí. Svou usilovnou snahou a pílí dokázala pomoci ženám vstoupit na univerzity a vzdělávat se v profesích do té doby určeným pouze mužům. Celý život zasvětila literární práci a hojně publikovala statě týkající se ženské otázky. Bakalářská práce přináší také edici korespondence, které Krásnohorská adresovala Františku Xaveru Prusíkovi, který se společně s ní podílel na vzniku spolku Minerva a byl ochotným pomocníkem při boji o zrovnoprávnění žen.

V rámci přípravného procesu je téma vymezeno dle časového období vzniku spolku Minerva a doby, po kterou zde působila Eliška Krásnohorská. Před samotným zpracováním práce bylo přistoupeno k základní rešerši. K obecnému vyličení vývoje ženské emancipace v Čechách byla přínosná díla „České ženy v 19. století, úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci“¹ od Marie L. Neudörflové, „Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí

¹ NEUDORFLOVÁ-LACHMANOVÁ, Marie. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: JANUA, 1999. 446 s. ISBN 80- 902622-2-8.

vzdělávací a ženské spolky v Praze v 19. století“ od Marie Bahenské², „K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století“³ od Mileny Lenderové, která se podílela i na dalším neméně cenném díle „Žena v českých zemích od středověku do 20. století.“⁴ Tyto publikace vyčerpávajícím způsobem mapují problematiku ženské emancipace a vycházejí z dobových materiálů, na které odkazují. Další cennou publikací je bezesporu práce „*Minerva 1890–1936. Kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*“⁵ od Milady Sekyrkové, která touto edicí představila gymnázium široké veřejnosti.

Bakalářská práce vychází především z archivních fondů a dobového tisku. Ve fondu „Dívčí gymnasium „Krásnohorská“ Praha II – Nové Město, Vodičkova ul. 22, 1890–1953“ pod inventárním číslem 395, který je dostupný v Archivu hl. m. Prahy byly prostudovány archiválie této instituce. Pramennou základnou práce jsou výroční zprávy Spolku, korespondence a „*Kronika gymnázia Krásnohorská z let 1890–1936*“, která je nejen editována Miladou Sekyrkovou, ale je dostupná i v digitální podobě. V Literárním archivu Památníku národního písemnictví byly sledovány fondy „*Minerva, spolek pro ženské studium*“, fond „*Eliška Krásnohorská*“, fond „*F. X. Prusík*“ a fond „*Pavla Maternová*“. Z osobních fondů je učiněn výběr korespondence. Byly prostudovány i dobové tisky, především periodika „*Ženské listy*“ a „*Národní listy*“. Autorka také využívá dostupných internetových zdrojů.

Práce započala prostudováním odborné literatury a výběrem archiválií, které byly nafoceny fotoaparátem. Induktivní metodou byly prostudovány kroniky, výroční zprávy, provolání, memoranda a další dokumenty obsahující informace o chodu spolku Minerva. Informace byly využity pro sepsání kapitoly, která reflektuje působení Elišky Krásnohorské ve výboru spolku Minerva. Komparativní metoda byla využita při sledování změn po odchodu Elišky Krásnohorské ze spolku. Při sepsání obecných kapitol práce bylo využito především odborné literatury. Práce přibližuje historické mezníky českého ženského emancipačního hnutí. Stručně jsou představeny první ženské spolky. Dále je popsán historický vývoj ženského školství

² BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. 175 s. Gender sondy; sv. 2. ISBN 80-86429-38-5.

³ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena devatenáctého století*. Vydání druhé. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016, 319 s. ISBN 978-80-246-3540-8.

⁴ LENDEROVÁ, Milena, Božena KOPIČKOVÁ, Jana BUREŠOVÁ a Eduard MAUR, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. 864 s. Česká historie. ISBN 978-80-7106-988-1.

⁵ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936. Kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. 402 stran. ISBN 978-80-246-3437-1.

a přiblíženy první dívčí vzdělávací ústavy. Práce představuje také osobnost a životní dílo Elišky Krásnohorské. Po zpracování edice byla vytvořena ediční poznámka. Poté došlo k sepsání závěru a seznamu literatury.

K postupu zpracování bakalářské práce i pro sepsání edice bylo využito metod ze Štovičkovy „*Zásady k vydávání novověkých historických pramenů*“.⁶ Hlavním zdrojem pro zpracování edice je fond „*František Xaver Prusík*“. Po nafocení archiválií bylo přistoupeno k přepisu dopisů do elektronické podoby, z čehož vznikla příkládaná edice. Původním záměrem bylo editovat i korespondenci s Pavlou Prusíkovou, ale po bližším prozkoumání dochovaných archiválií bylo od tohoto záměru ustoupeno. Dochované dopisy ke zkoumanému tématu nepřinášejí větší hodnotu, a navíc je valná většina z nich datována mimo zkoumané období. Po zpracování edice byla sepsána ediční poznámka, závěr a seznam zdrojů. Nakonec došlo k doplnění příloh.

⁶ ŠTOVÍČEK, Ivan. *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie*. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra ČR, 2002. 111 s. ISBN 80-86466-00-0

1. Stručný náhled do postavení žen v průběhu dějin

Postavení žen se v průběhu dějin měnilo a vyvíjelo velmi pomalu. Společnost vnímala jako hlavní úkol žen rození dětí a péči o rodinu a manžela. I když se úkoly žen lišily dle jejich sociálního postavení, vždy musely své jednání podřizovat mužům.

Žena měla v každé etapě svého života již předem rozvržené úkoly. Od dětství byla vychovávána spíše pro praktický život. Dívky se učily základy katechismu a také číst, psát, počítat. Dívky ze šlechtického prostředí měly od období renesance také příležitost rozšířit své vzdělání a naučit se více cizích jazyků. Dívky v městském prostředí se často pohybovaly v živnostech svých otců, a později manželů, nebo se částečně naučily jejich řemeslu.⁷

Hlavní rolí v životě ženy byla role manželky. Humanista Jan Kocián napsal v 16. století dílo, které bylo považováno za učebnici pro manželky. *Abeceda pobožné manželky a rozšafné hospodyně* obsahovala různá doporučení. Ctnostná žena podle Kocínova výkladu měla být věrná a poslušná manželka, pobožná dcera pravé církve a pečlivá hospodyně, která se stará o rodinné jmění tak, aby neubývalo, ale přibývalo. Žena o sebe měla pečovat, vzhled ženy neměl být zanedbaný, ale neměla být příliš parádivá. Pokud totiž žena věnovala více času péči o svůj vzhled, tak prý zanedbávala děti, domácnost a manžela.

Podstatným mezníkem v životě dívky byl vstup do manželství. Dívka často neměla možnost vdát se z lásky, ale spíše tak, aby to bylo výhodné pro rodinu. Jak v městském prostředí, tak ve šlechtickém prostředí hrály sňatky důležitou strategickou úlohu. Dívce vybírala manžela rodina, bylo potřeba vybrat hlavně dobře zajištěného, bohatého manžela.

Do manželství si dle práva žena přinášela věno, na kterém se předem obě strany domluvily. Dívka sňatkem dostala věno a zároveň ztratila právo na podíl z majetku své rodiny. Účelem věna bylo přispět budoucímu manželovi na potřeby nové ženy. Sňatkem se věno stalo vlastnictvím manžela. Pokud manžel zemřel, měla žena nárok na jeho dědictví pouze v případě,

⁷ JANÁČEK, Josef, JAVORSKÝ, Jiří, ed. *Ženy české renesance*. 3. vyd. Praha Brána, 1996.

že jí něco odkázal. Jinak žena získala pouze vdovské věno, které se odvíjelo z výše věna, se kterým vstoupila do manželství.⁸

Výdělečně činné ženy nebyly v měšťanském prostředí žádnou výjimkou. Často byly činné v živnostech. Například pokud ovdověly, přebíraly podniky po svých mužích. Tento trend platil ve společnosti napříč stoletími.⁹ V 16. století pokročila jejich emancipace. Najednou jim byla vymezena povolání, o která muži příliš nestáli, např. prodávaly na tržištích, zejména s kořením a jinými potřebami do kuchyně, šily a prodávaly punčochy, rukávce, oděvní součástky a tkaly. Povolání pro ženy se nehodila do patriarchálního schématu.¹⁰

Ve většině případů se v živnostech uplatňovaly vdané ženy, jejichž manželé měli své vlastní povolání. Výdělečná činnost ženy zatím znamenala pouze jakýsi přivýdělek, nikoli jejich hlavní činnost. Ženinou úlohou bylo zvládnout potřebné, a i tímto způsobem se postarat o rodinu. Tento fenomén je patrný hlavně v měšťanském prostředí, které překvapivě přijímalo hospodářské aktivity žen pozitivně.

Od konce 17. století začalo Evropu postupně ovládat osvícenství, které kladlo důraz na vzdělání. „*Osvícenství bylo výrazem intelektuální, mravní a ekonomické emancipace nových společenských vrstev a zdůrazňovalo přirozenou rovnoprávnost lidí oproti stavovským privilegiím a svobodu vůči despotismu. S touto myšlenkovou orientací již koncem 18. století ojedinele souvisel názor, že žena a muž jsou rovnocenné bytosti, což byl první krok k tomu, aby se rozvinulo usilování o jejich rovnoprávnost.*“¹¹ Byla tak připravena půda pro vznik emancipačního vědomí.

V 19. století se ženské hnutí stalo novým fenoménem. „*Ženské hnutí bývá také označováno jako emancipace žen, což byl především proces zrovnoprávnění žen s muži ve společnosti i v rodině v kontextu obecného rozvoje demokracie a emancipace nerovnoprávných*

⁸ LENDEROVÁ, Milena, Božena KOPIČKOVÁ, Jana BUREŠOVÁ a Eduard MAUR, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 46.

⁹ Tamtéž, s. 147.

¹⁰ ABRAMS, Lynn. *Zrození moderní ženy Evropa 1789–1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. s. 190-194.

¹¹ MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí – proč? Vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha: Libri, 2005. s. 9.

národů.“¹² Ženský svět procházel v době modernizace obrovskými změnami. Měnila se struktura rodiny, vzájemný vztah manželů, vztah k dětem, měnila se také móda, ale dle mého názoru proběhl největší posun v přístupu žen ke vzdělání a vzniku jejich odborné kvalifikace. Modernizace měla velký dopad na rodinu a její členy. Největší konflikt mezi moderním světem a tradicí provázel středostavovské, měšťanské rodiny.

V českých zemích se k roli matky a hospodyně přidala ještě důležitá úloha vlastenky. Ženy se začaly zajímat o veřejné dění, zapojily se do vlasteneckých aktivit, zakládaly spolky a časopisy, věnovaly se filantropii a navštěvovaly přednášky, vzdělávací kurzy či salony.¹³ Vlastenecké aktivity byly na prvním místě, a ženy tak začaly úzce spolupracovat s muži. Jejich emancipace se tedy v českých zemích nesla v duchu národnostního boje. Ženská emancipace, někdy označována mylně označována jako feminismus v českých poměrech neznamenal snahu žen vyrovnat se mužům, ale naopak muži se v prvním období stali podporovateli jejich aktivit. Vzájemný vztah fungoval na principu respektu a spolupráce. „*Český feminismus neohrožoval muže a nechtěl se nad ně vyvyšovat. (...) Podle nich žena se svým duševním, mravním a intelektuálním potenciálem byla rovnocennou bytostí s mužem.*“¹⁴ Tento fenomén je specifický pro české prostředí. České ženské hnutí vždy zdůrazňovalo své vlastenecké úkoly. „V zemích západní Evropy (ve Francii, Velké Británii) se od počátku jednalo o vlastní proces boje za rovnoprávnost žen.“¹⁵

Výchova měšťanských dívek se odehrávala v domácnosti jejich rodičů nebo jiných příbuzných. Dívky se učily od svých matek či sester. U zámožnějších rodin do rodiny docházel učitel, který dívky naučil základům gramatiky, literatury, ale především se dívky vzdělávaly ve hře na piano, francouzštině a ručních pracích. Neupadala ani výuka náboženství. V tomto období bylo také zvykem, dovolovala-li to finanční situace rodiny, vzdělání v soukromém vzdělávacím ústavu či penzionátu.¹⁰ S rozšířením aktivit žen ve veřejném dění začala společnost

¹² MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí – proč? Vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha: Libri, 2005. s. 11-12.

¹³ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Libri. Praha, 2005. s. 7.

¹⁴ MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí – proč? Vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha: Libri, 2005. s. 12.

¹⁵ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: Dívčí vzdělávání a spolky v Praze v 19. století*. Libri. Praha, 2005. s. 10.

¹⁰ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha Mladá fronta, 1999. s. 49-55.

¹¹ Tamtéž

pomalou akceptovat i vyšší vzdělávání dívek a žen. Mělo to hned několik důvodů. Jedním z nich bylo to, že ne všem dívkám se podařilo se provdat. Na prvním místě budoucnosti dívek byl stále sňatek, ale začalo se již myslet na „zadní vrátka“. V případě, že se žena nevdá, nechtěla vstoupit do kláštera, ale chtěla se stát soběstačnou potřebovala školu a praxi, aby mohla získat zaměstnání a uživit se. K tomu také výrazně přispěl demografický vývoj. Od poloviny 19. století v Evropě značně přibývalo žen a ubývalo mužů. Tato skutečnost začala být výrazně patrná po roce 1866. Válka zvýšila nejen počty vdov, ale také osiřelých dcer, které se bez věna nemohly vdát a zůstávaly tak na obtíž svým příbuzným. Kromě vedení domácnosti totiž nic neuměly.¹⁶

Společnost byla najednou nucena přijmout myšlenku, že neprovdané dívky musí dostat pracovní příležitosti, aby se uživily. Znamenalo to potřebu odborného dívčího vzdělávání „*Muži byli ochotni tolerovat tradiční ženská povolání – hospodyně, společnice, vychovatelka nebo ekonomické aktivity dolních vrstev společnosti – námezdní dělnice. Nad jejich síly však bylo představit si, že by ženy měly přístup do zaměstnání tradičně vykonávaných muži. Obávali se také konkurence a skutečnosti, že ženy ochotně pracovaly za nižší mzdy, a tím strhávaly dolů i platy mužů.*“¹⁷ Společnost se dlouho snažila o potlačení ženské kvalifikované práce, mužům se měl zvednout plat, a ženy by tak nemusely pracovat. To ovšem neřešilo postavení neprovdaných žen.

Brzy se ale otázka ženské práce netýkala pouze svobodných žen, ale nové společenské a ekonomické podmínky druhé poloviny 19. století přivedly k hledání obživy i ženy vdané. Vstup žen do práce si často vyžádaly chybějící rodinné finance. Zde nemůžeme hovořit o emancipaci jako o úsilí a boji za své touhy. Vdané ženy k práci přivedla finanční tíseň. Práce v domácnosti ženě stále zůstala, pouze musela ještě stihnout vydělávat.

Ženy zpočátku velmi často pracovaly doma. Domácká práce byla výhodná pro zaměstnavatele, protože práci vykonávala na vlastní náklady a propláceno jí to bylo až zpětně, a zároveň byla výhodná i pro ženu, protože nemusela odejít od dětí. Je otázkou, co bylo horší,

¹⁶ LENDEROVÁ, Milena, Božena KOPIČKOVÁ, Jana BUREŠOVÁ a Eduard MAUR, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha NLN, Nakladatelství Lidové noviny, (2009) Česká historie. s. 422.

¹⁷ MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí – proč? Vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha: Libri, 2005. s. 28.

jestli docházet několik kilometrů a tvrdě pracovat v továrně, nebo pracovat doma, bez přestávek, pracovní doby, téměř celý den a noc.¹⁸

Součástí společnosti 19. století byla žena v roli služebné. Služba v domácnosti byla specifickým druhem námezdní práce, ale tolerovaná, protože se týkala práce v domácnosti. Práci služebných se domácí práce stala prací za plat. Mít služebnou bylo často otázkou prestiže měšťanské rodiny. Vznik nových typů domácností dal ženám šanci na zaměstnání. Dívky z venkova se snaží získat práci u městských rodin, aby získaly zkušenosti a vyhnuly se fyzicky náročné práci v zemědělství, alespoň po určitou dobu. Ve druhé polovině 19. století je služebná druhé nejčastější vykonávané povolání ekonomicky činnými ženami. Služebné často střídaly své zaměstnavatele, běžně měnily svá místa po půl roce. Pracovní vztah byl určován čeledními řády, které trvaly na feudálním pojetí vztahu i přes rozvoj občanské společnosti. Služba jako pracovní poměr byla definována čelední smlouvou. Služebná měla čelední knížku, kterou při příchodu k paní odevzdala a celou dobu služby byla pod ochranou pána domu. Zaměstnavatel musel dohlížet na spořádaný život svých svěřenkyň, fyzické tresty nebyly výjimkou. Plat měla služebná částečně v naturáliích. V rodině také bydlela. Právní ochrana a sociální zabezpečení služebných bylo minimální. Tato práce byla fyzicky náročná, žádná pracovní doba, špatné zacházení ze strany paní apod. Ve společnosti byla tato práce považována za podřadnou, ale akceptovatelnou, protože byla vhodnější pro ženu.¹⁹

Další možnosti výdělečné činnosti přinesla industrializace. Díky industrializaci byla změněna funkce domácnosti i rodiny. Poprvé byla oddělena ekonomická aktivita žen od práce v domácnosti. Práce v továrně odvedla ženu od tradičních věcí do textilních a přádelnických továren. Masivní nástup žen do továren začal nejprve na přelomu 18. a 19. století ve Velké Británii, ve 40. letech 19. století v Rakousku-Uhersku a v Německu.²⁰ Práce v továrnách byla velmi špatně společensky vnímaná. Ženám se říkalo *fabrikantky*. V továrnách pracovaly nejčastěji neprovdané, mladé ženy do dvaceti let, ale počet vdaných starších žen s potřebou zabezpečit rodinu v průběhu doby stále stoupal. Ženy tak do práce chodily brzy po narození dítěte. Tato práce byla velmi fyzicky náročná.

¹⁸ LENDEROVÁ, Milena, Božena KOPIČKOVÁ, Jana BUREŠOVÁ a Eduard MAUR, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha NLN, Nakladatelství Lidové noviny, (2009) s. 404-406.

¹⁹ Tamtéž, s. 380-395.

²⁰ ABRAMS, Lynn. *Zrození moderní ženy. Evropa 1789–1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury 2005. s. 176-180.

Důstojnější prací pro ženy bylo povolání v kvalifikované profesi. K té bylo potřeba vhodné vzdělání. Kvalifikované ženské práci předcházela nějaká škola nebo kurzy. Vznikaly první odborné školy pro dívky, kde se dívky kvalifikovaly na poštovní, telegrafní úřednice, ošetrovatelky nebo vychovatelky.²¹ Tradiční ženská povolání byla blízká roli matky a ženy. Nová povolání vznikala v úřadech a obchodech.

Se vstupem žen do poslucháren vysokých škol se ženy začínají ucházet také o intelektuální povolání.²² Velmi důležitým momentem byl vznik spolku Minerva a prvního dívčího ústavu, který připravoval ženy ke vstupu na univerzity. Nejprve vstupují na fakulty jako hospitantky a již roku 1897 mohou být řádnými studentkami filozofických fakult. Roku 1900 se jim naplno otevřely brány lékařských fakult. Ženy získaly stejné vzdělání jako muži, už to nebyly pouze zdravotnice nebo porodní báby, které absolvovaly kurzy a nemohly nic bez svolení lékaře, ale byly to ženy s univerzitním vzděláním. První lékařky to rozhodně neměly jednoduché, studovaly v zahraničí, absolvovaly náročnou praxi a musely se potýkat s problémy úřadů, aby vůbec mohly svou praxi vykonávat. Získat si důvěru společnosti pro tyto ženy bylo rozhodně vítězstvím, kterým posunuly celý ženský svět zase o krok dál.

Dlouhou cestu musely ujít také první učitelky. Kromě určitého vzdělání, které ženy musely absolvovat, mělo toto povolání mnoho specifických věcí. Kariéra učitelky byla podmíněna přísným celibátem, který byl zrušen až v roce 1919.²³ Učitelkám bylo nejprve dovoleno učit jen ženské ruční práce. Výuka chlapců dlouho nepřicházela v úvahu. Ženy učitelky byly často sdružovány v učitelských spolcích a věnovaly se veřejným aktivitám, které od nich společnost očekávala – předčítat, vést knihovnu, pěvecké sbory apod.

Postupně tak nastal přeliv do mužských profesí a muži byli z úřednických pozic vytlačeni nejen mechanickou výrobou, ale především ženami. Úřednická práce se stala mechanickou a rozvoj psacího stroje a telefonu umožnily nástup žen do těchto pozic. Pro muže bylo pod úroveň „jen něco přepisovat.“ Mění se tedy pohled na muže úředníky, za psací stroje a telefony usedly dívky. Pochopitelně je to znatelné také na finančním ohodnocení, ženy stále

²¹ MALÍNSKÁ, Jana. „*My byly, jsme a budeme!*“ české ženské hnutí 1860–1914 a idea českého národa. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013 s. 30-42.

²² BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách, dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 133.

²³ LENDEROVÁ, Milena, Božena KOPIČKOVÁ, Jana BUREŠOVÁ a Eduard MAUR, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha NLN, Nakladatelství Lidové noviny, (2009) s. 432.

braly výrazně nižší mzdu. Pracovní podmínky žen v kanceláři, ale nebyly ideální. Ženy pracují ve stresu, mají nízký plat a pracovní doba končí, až práci dokončí.²⁴ Vzestup žen do kancelářských pozic končí na začátku první světové války. Ženy jsou masově nasazovány do továren, podniků, které jsou spojeny s armádní výrobou. Za první světové války můžeme rozhodně hovořit o velké vlně feminismu. Muži odešli bojovat do války a ženě nezbylo nic jiného než začít vydělávat, aby uživila rodinu. Na rodinu zůstala sama, neměla peníze, tak byla donucena se postarat. Velký přeliv do typicky mužských pozic nastal po první světové válce – konduktérky, pošťačky, tramvajačky, tedy profese, které za války nemohly zůstat neobsazené. Proces byl prakticky dokonán pokořením nejvyšší mety, a to masovým příchodem žen na univerzity. Lékařky, advokátky, architektky, profesorky a vědkyně se od dvacátých let 20. století naprosto vyrovnaly mužské konkurenci.

1. 1 Spolkové aktivity žen v 19. století

Počátky spolkové činnosti můžeme sledovat v podobách různých forem setkávání. Jednou z prvních forem se stalo provozování salonů. Salony k nám přicházely z osvěcenské Francii, kde byly doménou ženy. Žena byla aktivní hostitelkou, nejenže připravila pohoštění, ale věnovala se hostům a například recitovala či zpívala. V českých zemích se tohoto zvyku nejprve ujala šlechta. Setkáváním se vzdělaných mužů se fenomén salonu dostal i do městského prostředí. Muži se potkávali ve svých domácnostech a hovořili o literatuře, dějinách a politice. Salon by se dal definovat několika způsoby. Byla to místnost, kam přicházela návštěva, ale i místo setkávání lidí, které pojily stejné aktivity. Salon byl také pro českou společnost skvělou možností, jak se scházet a komunikovat v soukromí, sehrál významnou roli v první fázi národního obrození.²⁵ Velkou úlohu zaujal také v ženské emancipaci. Se vstupem ženy do českých salonů se začala více diskutovat i potřeba ženského vzdělávání a zrovnoprávnění. Ženy v salonech vystoupily ze soukromí do veřejné sféry a mohly se začít podílet na rozvoji českého národa. Byl to i jeden z prvních výrazných kroků k jejich emancipaci. Provozování salonu se stalo nutností při sebeidentifikaci pro rodiny střední vrstvy.

Literatura označuje za první český vlastenecký salon v Praze společnost okolo Karla Slavoje Amerlinga, která se scházela v rodině Václava Staňka a rodině jeho švagra, advokáta

²⁴ Tamtéž, s. 424-427.

²⁵ Malínská, Jana Do politiky prý žena nesmí – proč? Vzdělávání a postavení žen v české společnosti v 19. století a na počátku 20. století. Praha: Libri, 2005, s. 11.

Josefa Friče.²⁶ Salóny Fričových a Staňkových se staly prototypem a ideálním místem setkávání pražských vlastenců. Byl zde realizován značný podíl žen na chodu salonů. Karel Slavoj Amerling brzy pochopil, že v ženách může vidět své spojence a začal zde provozovat přednášky přímo určené pouze ženám. Doplnoval jejich vzdělání. Za pomoci Bohuslavy Rajske, která byla sestrou Fričové a Staňkové, vytvořil první neformální spolek, který se soustředil na přípravu Encyklopedie dam.²⁷ Ženy se věnovaly překladům slovníkových hesel. Ženy si říkaly „Společnost dívek českých“. Členky se pokoušely překládat německé a francouzské knihy a měly vydat již zmíněný slovník, k tomu však nedošlo.²⁸

Z iniciativy Honoraty Zapové byl roku 1848 založen Spolek Slovanek“, který byl zřízen především aby vybudoval národní dívčí školu. Zřízení spolku bylo oznámeno zemskému prezidiu, které schválilo jeho stanovy. Spolek byl závislý na finanční a materiální podpoře mecenášů. To byl také hlavní problém při zakládání školy. „Z tohoto důvodu došlo patrně začátkem roku 185 k dohodě s Františkou Svatavou Amerlingovou, rozenou Michalovicovou, ochotnou rozšířit dívčí ústav, který před několika lety založila s manželovou pomocí.“²⁹ Spolek ještě toho roku ukončil činnost. Problémem byla přílišná závislost na osobě zakladatele.³⁰ Určitou roli sehrála i nezkušenost žen a vzájemná řevnivost.³¹ Zájem o spolkové dění byl v tomto období často limitován na dobu, než se žena vdala.

Rok 1848 se stal pro český národ přelomový, v podstatě by se dalo říci i pro české ženské hnutí. Ženy v této době byly velmi aktivní ve snahách o vzdělávací možnosti dívek, ale brzy byl nastolen neoabsolutismus a většina aktivit ustala.³² Na existující spolky byl uvalen policejní dohled. V roce 1852 byl vydán spolkový zákon č. 253/1853 ř. z., který zavedl třístupňovou povolovací praxi.³³ Společnost byla ochromena a úřady povolovaly pouze spolky, které cílily na dobročinné aktivity. V roce 1851 byl v Praze založen soukromý Spolek sv. Ludmily. „Byl

²⁶ Tamtéž, 12.

²⁷ Tamtéž, s. 12.

²⁸ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v echách dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 14.

²⁹ Malínská, Jana. *Do politiky prý žena nesmí – proč? Vzdělávání a postavení žen v české společnosti v 19. století a na počátku 20. století*. Praha: Libri, 2005, s. 13.

³⁰ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v echách dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 24.

³¹ NEUDÖRFLOVÁ, Marie L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: JANUA, 1999. s. 36.

³² Tamtéž, s. 33.

³³ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v echách dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 34.

*to první spolek v Praze, který vznikl za účelem podpory vdov a ženského vzdělávání. Jeho součástí byla odpolední škola pro nejchudší dívky, které se v ní třikrát týdně učily šít, vyšívát a jiné základní práce. Škola však byla vedena příliš klerikálně a k opravdové samostatnosti vychovávala dívky velmi málo.*³⁴

Po pádu Bachova absolutismu začala další vlna spolkové činnosti. V roce 1867 byl vydán říšský zákon č. 134/1867 ř. z. O právu spolčovacím. Ke vzniku spolku stačilo ohlášení na zemský politický úřad, který na spolky dále dohlížel. Spolky musely odevzdávat zprávy o činnosti a hlásit schůze a shromáždění. Činnost spolků sledovalo okresní hejtmanství.³⁵

V 60. letech bylo hlavním požadavkem umožnit ženě, která se neprovdá, získat dostatečné vzdělání a výchovu, aby měla možnost najít si zaměstnání. Od kulturní emancipace přešla společnost k sociálním a hospodářským otázkám. Toho se také týkala spolková činnost, ve které se angažovaly ženy. Níže vybrané spolky se podílely na formování ženského hnutí rozdílnými způsoby, přesto je spojovalo především to, že jejich činnost vedla k rozšíření dívčího a ženského vzdělávání. „*Nejméně konfliktním typem ženské práce na veřejnosti byly zcela jednoznačně spolky s charitativním cílem.*“³⁶ To představoval Spolek sv. Ludmily. Spolek sv. Ludmily byl založen roku 1851. Duší tohoto spolku byla Marie Riegrová- Palacká, dcera Františka Palackého a manželka Františka Ladislava Riegra. Do spolku vstoupila roku 1865 a upravila jeho činnost. Spolek neodpovídal jejím představám především v podání almužny.³⁷ Celý svůj život se věnovala filantropii a péči o děti. Přes své pokrokové smýšlení nebyla velkou zastánkyní radikální emancipace. „*(...) úlohu ženy spatřujeme v tom, by rozuměla i sledovala i v citu pojímala myšlenkový svět doby a národa svého a dovedla býti podporou muže svého v zápasu jeho o zájmy veřejné i soukromé; zvláště tím, aby se mu stala platnou podporou při starostech o rodinu a výchování dítek.*“³⁸

³⁴ NEUDÖRFLOVÁ, Marie L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci.* Praha: JANUA, 1999. s. 40.

³⁵ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v echách dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století.* 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 35.

³⁶ Tamtéž, s. 74.

³⁷ LENDEROVÁ, Milena, Božena KOPIČKOVÁ, Jana BUREŠOVÁ a Eduard MAUR, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století.* Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, (2009). s. 420.

³⁸ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století.* 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 60.

Spolek podporoval chudé vdovy a vyučoval děvčata pletení a šití. Roku 1865 se jednatelkou spolku stala právě Riegrová-Palacká a zajistila chudým dívkám možnost práce a výdělků. Nové stanovy prosadila především za spolupráce svého otce a manžela. Stanovy byly roku 1865 potvrzeny pražským místodržitelstvím a vyšly dokonce tiskem.³⁹ Cílem spolku bylo, aby se dívkám dostalo základů mravů a zbožnosti, a aby se zvládly uživit, spolek jim pomáhal najít práci. Bylo potřeba je vzdělat. Již v lednu 1865 přijala valná hromada spolku usnesení o zřízení ženské průmyslové školy.⁴⁰ Viz. kapitola 1. 2. 1

Přímé využití spolku k ženské odborné přípravě a zajištění práce spadá pod činnost Ženského výrobního spolku českého. V roce 1871 byl z iniciativy Karoliny Světlé založen Ženský Výrobní spolek český. Podstatou spolku bylo „*starat se o zdokonalování a rozšíření ženské výroby i jejich odbytu, o zabezpečení materiálního blahobytu, o rozšiřování vzdělání žen na základě vzájemné spolupráce.*“⁴¹ Spolek se hlásil k tzv. teorii průmyslového vychování.⁴² Dalším cílem spolku se stalo založení spolkové školy, která byla zaměřena na výuku praktických předmětů. Viz kapitola 1. 2. 3.

Starostkou spolku se stala zakladatelka Karolina Světlá, která ve funkci působila až do roku 1880, kdy ji nahradila Emilie Bártová. Od 90. let 19. století byla ve vedení spolku Eliška Krásnohorská.⁴³ Při založení čítal spolek více než tisíc členů.⁴⁴ Po celé zemi vzniklo 42 odboček spolku. Spolek kromě školy a kurzů zřídil tzv. poptavárnu - zprostředkovatelnu práce, která pro ženy hledala pracovní příležitosti.⁴⁵ Spolek sám dával práci švadlenám, protože prodával prádlo. Při spolku fungovala prodejna.⁴⁶

³⁹ Tamtéž, s. 61.

⁴⁰ Tamtéž, s. 62.

⁴¹ NEUDÖRFLOVÁ, Marie L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci.* Praha: JANUA, 1999 s. 67.

⁴² BAHENSKÁ, Marie, HECZKOVÁ, Libuše, MU ILOVÁ, Dana, *Iluze spásy: české feministické myšlení 19. a 20. století.* České Budějovice Bohumír NĚMEC – VEDUTA, 2011. s. 131.

⁴³ NEUDÖRFLOVÁ, Marie L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci.* Praha: JANUA, 1999.

⁴⁴ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách. Divčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století.* 1. vyd. Praha: Libri, 2005.s. 105.

⁴⁵ LENDEROVÁ, Milena, Božena KOPIČKOVÁ, Jana BUREŠOVÁ a Eduard MAUR, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století.* Praha: NLN, Nakladatelství Lidové novin, (2009) s. 422.

⁴⁶ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách. Divčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století.* 1. vyd. Praha: Libri, 2005.. s. 119.

V květnu 1874 převzal vedení měsíčníku Ženské listy. Redaktorkou se stala Věnceslava Lužická-Srbová, a velice záhy to po ní převzala Eliška Krásnohorská.⁴⁷ Roku 1879 byl založen spolkový fond, ve kterém byly shromažďovány peníze ze sbírek či loterií. Peníze pokrývaly náklady s provozem školy. Roku 1881 získala škola právo veřejnosti.⁴⁸

Ve společnosti byl velice pozitivně přijímán fakt, že spolek vznikl od počátku pouze z ženské iniciativy. Bylo důležité udržet dobrou pověst spolku. O to se řádně starala Eliška Krásnohorská, která byla literárně velmi aktivní. V článku „Naše snaha“ definuje svůj názor na hlavní cíl emancipace v pojetí Výrobního spolku. Má jím být „*blahobytný, utěšenější život domácí, mravnější a šťastnější sňatky a spravedlivější poměr manželský*“⁴⁹. Spolku na činnost přispíval Zemský výbor i pražská obec. V polovině 90. let 19. století byla zahájena stavba spolkové budovy.⁵⁰ Byl zakoupen pozemek na rohu Resslerovy a Dittrichovy ulice. Budova byla otevřena roku 1896 u příležitosti 25. výročí spolku.⁵¹

Osobnost Elišky Krásnohorské se perfektně hodila pro vedení tohoto spolku. Byla velice pečlivá a ctižádostivá. Na rozdíl od Světlé byla i méně konfliktní. Po odchodu Elišky Krásnohorské se starostkou stala Jindřiška Flajšhansová. Škola se potýkala s velkými finančními problémy a válečná situace tomu nepřidala. Ke zlepšení nedošlo ani po válce. Spolek bojoval o přežití a počet členek rychle klesal. Roku 1944 byl spolek rozpuštěn Němci a jeho majetek zabavil Magistrát hl. m. Prahy. K obnovení spolku došlo roku 1946, byla mu navrácena budova, ale byla poškozena nálety. Roku 1947 spolek uzavřel dohodu s Magistrátem, že může budovu po padesát let užívat, ale zařídí opravu. Budova měla dále sloužit spolkovým školám a měl vzniknout i prostor v hrazený památce Elišky Krásnohorské a Karoliny Světlé. Spolek oficiálně zanikl roku 1972.⁵²

Veškerá tato úsilí jako jsou dobročinnost, vzdělávání a vlastenecký charakter se spojuje v činnosti Amerického klubu dam, který navíc doplňuje již mnohokrát zmíněné české

⁴⁷ MALÍNSKÁ, Jana. „*My byly, jsme a budeme!*“ české ženské hnutí 1860–1914 a idea českého národa. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. s. 19.

⁴⁸ Tamtéž, s. 20.

⁴⁹ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 114.

⁵⁰ Tamtéž, s. 115.

⁵¹ Tamtéž, s. 118.

⁵² Vlastníci – medailonky. Knihy znovu nalezené [online]. Dostupné z: <http://knihyznovunalezene.eu/cs/vlastnici/zensky-vyrobní-spolek.html> [cit. 13. 8. 2021].

specifikum ženského hnutí, a to úzkou spoluprací s muži. „*Počátek šedesátých let je právem považován za zrod organizovaného a široce pojatého českého ženského hnutí.*“⁴³ Nového ducha do českého ženského hnutí přinesl Vojtěch Náprstek. Pocházel ze zámožné rodiny, která v Praze vlastnila pivovar a dům, ve kterém byl později založen klub. Již od mládí byl stoupencem žen, což bylo pravděpodobně dáno jeho výchovou, protože maminka Anna podnikala.⁵³ V mládí odjel do Vídně studovat práva, odkud musel kvůli účasti na událostech roku 1848 odejít do exilu, a tak se dostal do Ameriky.⁵⁴ Do Čech se vrátil s ideou založení průmyslového muzea, ženského sirotčince a spolku dam.⁵⁵ Roku 1863 založil Spolek pro zřízení průmyslového muzea.⁵⁶

V domě „U Halánků“ zřídil za pomoci Karoliny Světlé Americký klub dam. Činnost spolku byla oficiálně zahájena roku 1865.⁵⁷ Zájem o pořádané přednášky projevovaly hlavně ženy, ale scházeli se zde i vzdělání muži. Pravidelně sem docházel např. František Palacký, František Ladislav Rieger či Jan Evangelista Purkyně.⁵⁸ Žen sem docházely např. Eliška Krásnohorská se svou sestrou, Karolina Světlá a její sestra Žofie Podlipská a další. „*Do poloviny 70. let vznikla neformální společnost zvaná Americký klub dam. Její název se začal používat spontánně, pod vlivem prvních přednášek týkajících se Náprstkových zkušeností z Ameriky.*“⁵⁹ Hlavní náplní byly přednášky. Spolek se věnoval i charitativní činnosti. Vojta Náprstek ženám zpřístupnil svou rozsáhlou knihovnu, kterou neustále doplňoval. Při klubu byl založen také pěvecký sbor.⁵²

Americký klub dam odvedl velkou práci v ženském vzdělávání. „*Po dobu téměř třiceti let Náprstkův salon nahrazoval nedostatečné vzdělání 93 ženám a dívkám a za tímto účelem bylo zorganizováno 497 přednášek, v průměru 21 ročně.*“⁵⁷ Sám Náprstek si vysloužil přezdívku „advokát žen“, přesto nebyl stoupencem radikálního feminismu. „*Jeho postoj vůči ženám byl dán přesvědčením, že každá z nich musí mít možnost samostatné existence, pokud se neprovdá.*“⁵⁸ Při vzniku takovéto situace bylo potřeba, aby dívka měla dostatečné vzdělání

⁵³ ŠOLLE, Zdeněk. *Vojta Náprstek a jeho doba*. Praha: Fellis, 1994. s. 18-20.

⁵⁴ NEUDÖRFLOVÁ-LACHMANOVÁ, Marie. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: JANUA, 1999. s. 53.

⁵⁵ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 76.

⁵⁶ Tamtéž, s. 77.

⁵⁷ Tamtéž, s. 82.

⁵⁸ Tamtéž, s. 77.

⁵⁹ NEUDÖRFLOVÁ, Marie L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: JANUA, 1999. s. 52.

a uživila se. To bylo důvodem, proč podporoval rozvoj dívčího vzdělávání. Ideálem ženské profese spatřoval povolání ošetřovatelky, pečovatelky nebo učitelky. Spolek získal obrovskou popularitu a spolupracoval s jinými spolky.⁵⁹

Nesmíme opomenout ani vznik Tělocvičného spolku paní a dívek pražských a ženský Sokol. Spolek byl založen již roku 1869.⁶⁰ Sportování ani tělocvik žen nebylo ve společnosti přijímáno. Nejprve se tolerovala pouze děvčatům předškolního věku, ale se vznikem Sokola se veřejné mínění pomalu měnilo. Ženy začínaly cvičit pod odborným dozorem lékařů a postupně se tělocvik dostal i do škol. Dalším zajímavým počinem bylo založení Spolku Domácnost a zřízení kuchařské školy. V období 40. let 19. století by to nikoho nepřekvapilo, ale tento spolek vznikl roku 1885, tedy v době, kdy se ženská otázka značně posunula kupředu⁶¹ I tak byla stále poptávka po klasických ústavech, které vychovávaly dívky v tradičním duchu. Ženy se tu učily hospodařit a pěstovaly své kuchařské umění. Spolek vznikl na počest Magdaleny Dobromily Rettigové. Symbolicky ke stému výročí jejího narození.

1. 2 Vzdělávání dívek a žen – náhled do historie

S vývojem ženské emancipace se ve společnosti objevila i otázka vzdělávání. V českém prostředí bylo zajímavé sledovat, jak se vlastenecké úsilí promítalo i do vzdělávání dívek. Opět jsou zde patrná specifika ženského emancipačního vývoje, který v českých zemích probíhal odlišně. Česká společnost cítila potřebu vzdělaných žen, které budou reprezentovat národní vyspělost. V tomto případě bylo potřeba pěstovat u dívek a žen i lepší češtinu. Muži byli často nápomoci a podíleli se na formování systému vzdělávání pro dívky a ženy. Dívčí školství se začalo více rozvíjet ve druhé polovině 19. století, ale první velké kroky datujeme už od doby tereziánské. Do té doby se dívčí školní výchova objevovala v klášterních školách. Dívčí výchově se věnovaly řádové sestry. „*V 15. století provozovaly dívčí školu dominikánky u Sv. Anny na Starém Městě pražském, v 16. století pak klarisky u Sv. Anežky.*“⁶²

⁶⁰ MALÍNSKÁ, Jana. „*My byly, jsme a budeme!*“ české ženské hnutí 1860–1914 a idea českého národa. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013 s. 45.

⁶¹ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století.* 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 124.

⁶² LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě žena v minulém století.* Vyd. 1 Praha Mladá fronta, 1999. s. 40.

V 70. letech 18. století, konkrétně dne 6. prosince 1774, byl pro všechny země monarchie vydán *Všeobecný školní řád*. Tím byla zavedena vzdělávací povinnost pro všechny děti od šesti do dvanácti let. Ve společnosti se setkáváme s mylným tvrzením, že reforma zavedla povinnou školní docházku, ale nebylo tomu tak doslova. Zákon připouštěl i domácí výuku, „(...) dítě se však muselo dvakrát do roka dostavit k prověření vědomostí do některé hlavní či normální školy.“⁶³ Zákon vytvořil pevný, stabilní systém nižšího školství, které bylo garantováno státem. Do té doby byly školy pouze církevní či soukromé. Tyto reformy probíhaly v duchu osvícenství a snaze vychovat vzdělané poddané. Tak bylo fakticky nařízeno i dívkám navštěvovat školy, ale praxe nebyla až tak důsledná. Byl stanoven princip fungování základního školství „*Vzorem pro všechny základní školy se stala normální škola na Malé Straně, založená státem 15. listopadu 1775, ve které již tehdy existovalo zvláštní dívčí oddělení. V témž roce bylo zákonem stanoveno, že všude, kde k tomu budou podmínky, mají být jako součást hlavních škol zřízeny dívčí školy se zaměřením na základní vzdělání a vyučování ručním pracím.*“⁶⁴ Školy, které se začaly členit na – triviální, normální a hlavní měly být postupně zakládány ve všech městech a nejnižší stupeň i na vesnicích. „*Většina škol měla být koedukována, jen ve větších městech se počítalo se vznikem samostatných dívčích oddělení, případně i zvláštních dívčích škol.*“⁶⁵ Byl vypracován učební plán pro dívčí školy. Dívčí školy nebo třídy měly mít jako hlavní náplň své výuky industriální vyučování, ruční práce. Vyučovalo se čtení, psaní, počítání, náboženství a ruční práce, především šití či pletení.⁶⁶ Na triviálních školách se vyučovalo jazykem země, kde škola byla. Na vyšších stupních se vyučovalo pouze v němčině, popřípadě zde figurovala i latina. Přístup ke vzdělání se lišil i podle sociálních vrstev ve společnosti. „*Dívkám ze středních a vyšších vrstev se dostávalo výhradně domácího vzdělání – docházka do veřejné školy byla považována za něco degradujícího.*“⁶⁷

Domácí výchovou nebylo myšleno pouze docházení učitelů do domácnosti, ale především to, že matka měla naučit dcery všemu potřebnému. Na prvním místě byla jistě starost o domácnost, manžela a děti. Dívky se měly také vzdělávat v náboženství a věnovat se praktickým dovednostem jako bylo například šití. To bylo to podstatné vzdělání, které vedlo

⁶³ Tamtéž

⁶⁴ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 9.

⁶⁵ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1 Praha: Mladá fronta, 1999. s. 45.

⁶⁶ VESELÁ, Zdenka. *Příspěvek k dějinám českého školství: [určeno pro posl. fak. filozof.]*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. s. 9-10.

⁶⁷ LENDEROVÁ, Milena, Tomáš JIRÁNEK a Marie MACKOVÁ. *Z dějin české každodennosti život v 19. století*. V dání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. s. 206.

k tomu, aby se dívka po uzavření sňatku zvládla postarat o svou domácnost. Ve 30. a 40. letech 19. století bylo vzdělání spojováno s termínem výchovy. Dobře vychovaná dívka byla vzdělaná a dobře připravená na budoucí život. Výchovou se mělo za to, že dívka zvládne odpovědnost za domácnost a děti. Nadstandardní výchovou bylo i to, že dívka uměla hrát na klavír, ovládala základ malby, kresby, recitovala básně či psala dopisy. Tradičním vzděláním rozumíme vzdělání pro rodinu, tedy řádnou dívčí výchovu. Bylo to vzdělání, které žena upotřebí, pokud bude v budoucnu plnit svůj tradiční úkol. Co má správná manželka, matka a hospodyňka ovládat, bylo mnohokrát sepsáno i do praktických příruček pro mladé dívky a ženy. Tomu se věnovala například Magdalena Dobromila Rettigová, která roku 1840 sepsala spisek „*Mladá hospodyňka v domácnosti, jak sobě počínati má, aby své i manželovy spokojenosti došla. Dárek dcerám českoslovanským od Magdaleny Dobromily Rettigové.*“⁶⁸ To byla pro dívky skvělá příležitost nejenom k tomu něco nového se přiučit, ale také k trénování českého jazyka. Rettigová propojila literární a kuchařské umění.

Dívčí domácí výuka byla základem v každé rodině, ale dívky mohly navštěvovat i některé soukromé vzdělávací ústavy. Oblíbená byla například dívčí škola manželů Svobodových. Manželé neměli děti, paní Svobodová, rodilá Švýcarka, před sňatkem působila jako guvernánka, tak měla vhodné předpoklad pro vedení dívek. Vyučovacím jazykem byla němčina, škola nebyla příliš vlastenecká. Další dívčí ústav vedla například Svatava Amerlingová či Anna Tesařová. Mnoho soukromých ústavů fungovalo i mimo Prahu.⁶⁹ Soukromé dívčí ústavy byly jen pro majetné klientky, spíše jejich rodiny.

Ve 40. letech 19. století přišel Karel Slavoj Amerling⁷⁰ s myšlenkou založení učitelského ústavu, který by nesl název Budeč.⁷¹ Škola byla založena roku 1842 a o rok později byla rozšířena o dívčí oddělení. Budeč vzdělávala učitele, řemeslníky a ženy. Od roku 1845 vedla školu Františka Svatava Amerlingová a působili v ní např. Josef Wenzig a další pedagogové. Škola zanikla v roce 1870 po odchodu Amerlingové.⁷²

⁶⁸ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě žena v minulém století* Vyd. 1. Praha Mladá fronta, 1999. 300 s. 51.

⁶⁹ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 38.

⁷⁰ Karel Slavoj Amerling byl pedagog a spisovatel, který v duchu vlastenectví pomáhal organizovat veřejný život v Praze a přispíval do časopisů a přednášel česky.

⁷¹ Budeč dle slovanského hradistě, kde se dle legend vzdělávali např. Přemysl a Libuše.

⁷² MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí-proč? Vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 2. století*. Praha: Libri, 2005. s. 14.

V roce 1842 vznikl pro dívky přípravný kurz – tzv. devítiměsíční preparandium, pro vzdělávání učitelek. Byl to v podstatě kurz, který měl nahrazovat chybějící učitelský ústav, reparandium, které fungovalo při Malostranské dívčí škole roku 1849 zaniklo a začaly se zřizovat dvouleté učitelské ústavy. V českých zemích byly čtyři, v Praze, Litoměřicích, Českých Budějovicích a v Hradci Králové.⁷³ Roku 1848 vzniklo Ministerstvo kultury a vyučování, které mělo na starosti systém školství v celé monarchii. Nahradilo tak Studijní dvorskou komisi, který byla založena za vlády Marie Terezie roku 1759. Sídliho ve Vídni a v jednotlivých zemích mu byly podřízeny zemské školní úřady.⁷⁴ Od března 1848 byla v Praze zřízena trojtřídní hlavní škola, kde se vyučovalo česky. Ředitelem školy se stal Karel Slavoj Amerling.⁷⁵ V letech 1855 byl uzavřen konkordát s Apoštolským stolcem, který ve prospěch církve snížil vliv obcí na školách. Tato situace se změnila až roku 1864, kdy byl patronát nad školami znovu určen obcím. Velkým úspěchem českých vlastenců byl zákon, který roku 1866 schválil jazykovou rovnoprávnost na školách.⁷⁶ Tento zákon stanovil rovnoprávnost jazyků a nechal na uvážení škol, který jazyk si určí jako hlavní. Zákon byl brzy zrušen, ale i tak znamenal velký úspěch.

Jak už bylo naznačeno, vedle veřejného školství existovaly i soukromé školy. Jejich výhodou bylo to, že si mohly upravit své osnovy dle zaměření. Školy musely žádat o povolení ke vzniku, ale stát je nijak nekontroloval. Často poskytoval jen doplňující vzdělání a docházka závisela především na finančních možnostech rodičů. Dívčí soukromý ústav založila roku 1843 Bohuslava Rajská.⁷⁷ Sama byla absolventkou malostranského Preparandia, kde absolvovala zkoušky a stala se tak první kvalifikovanou učitelkou u nás. V ústavu, který zřídila, vyučovala sama asi deset až dvacet dívek, Škola fungovala něco málo přes rok. Amerling chtěl tuto prosperující školu spojit s Budčí, s tím ale Rajská nesouhlasila.

⁷³ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 33.

⁷⁴ MŠMT od roku 1848 do současnosti, MŠMT ČR MŠMT ČR [online] Copyright ©2013 [cit. 13.8.2020]. dostupné z <https://www.msmt.cz/ministerstvo/165-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>

⁷⁵ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 28.

⁷⁶ Tamtéž, s. 32.

⁷⁷ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 13.

V 60. letech 19. století nastala situace, kdy se pro společnost dívčí vzdělávání stalo téměř nutností. Byla to také doba úspěchů českého národního hnutí, protože se do vedení pražské radnice dostali Češi. „*V tisku se objevovaly články, které dobře vystihovaly celkovou situaci a přinášely pádné argumenty pro rozvoj dívčího školství. Útočily na skutečnost, že velká většina žen nechápe smysl emancipace a staví na falešném předpokladu, že každá dívka zakotví ve šťastném manželství, kde bude existenčně zajištěna. Bohužel statistiky ukazovaly, že šťastných manželství je poskrovnu, značné procento žen se vdalo jen kvůli existenčnímu zajištění, nebo se nevdalo a zůstalo na obtíž rodinám.*“⁷⁸ Ve společnosti bylo zvykem, že se o dívku po sňatku postará manžel, a pokud se neprovdala, přebíral tuto úlohu většinou bratr či širší rodina. To ale velkým způsobem tížilo finanční rozpočet rodin. Neprovdané a nezaměstnané ženy tížily společnost stále více. Začalo jich totiž přibývat. Situace se začala nejprve měnit v úřednických rodinách ve druhé polovině 19. století.⁷⁸ V těchto rodinách se muselo začít šetřit, ale zároveň musel být navenek zachován tradiční standard. Nejprve přebíraly ženy veškeré domácí práce, aby se ušetřilo na najímání někoho zvenčí. „*Právě v těchto sociálních vrstvách se začínají formovat názory o potřebě umožnit neprovdaným ženám přístup k povolání. To ovšem předpokládalo zakládání odborných dívčích škol.*“⁷⁹ Ve společnosti ale dosud platila zásada, že finančně zajištěné dívky nemají důvod studovat.

Významné školské Hasnerovy⁸⁰ zákony pocházejí z let 1868-1869. Tzv. Hasnerův zákon o pravidlech vyučování ve školách obecných byl přijatý v květnu 1869. Tento zákon ustanovil školní docházku na osm let místo dosavadních šesti let. Dohled nad školami začaly vykonávat místní, okresní a zemské školní rady. Školní rady dohlížely na výuku, budovy, vybavení či dostupnost pro žáky. Přestalo platit označení – triviální, hlavní a normální školy. Vznikly dva nové názvy – škola obecná a škola měšťanská.⁸¹ Velkým pozitivem bylo to, že církev ztratila rozhodující pravomoc ve školách. Náboženství se stále vyučovalo, ale školy podléhaly světským úřadům, ne církevní správě. Zákon také výrazně zlepšil vzdělávání učitelů, začalo se vyžadovat shodné vzdělání pro učitele v celé monarchii. Od roku 1869 mohly ženy učit na dívčích školách a v nižších třídách smíšených a chlapeckých škol. To byla výrazná změna, do té doby mohly ženy vyučovat pouze v soukromých dívčích školách, a to ruční práce. K tomuto účelu musely složit zkoušku u vrchního dozorce a představené Týnské dívčí školy.

⁷⁸ BAHENSKÁ, Marie. *Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 25.

⁷⁹ Tamtéž, s. 26.

⁸⁰ Leopold Hasner byl ministr školství a osvěty, v době v dání zákona již funkci nevykonával.

⁸¹ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 32.

Zákon měl velký vliv na dívčí školy. Poprvé byla přistoupena maturita pro dívky. Učitelské ústavy se oficiálně otevřely i pro dívky. V roce 1869 byl v Praze založen čtyřletý Ústav ku vzdělání učitelek. Roku 1883 vyšla novela ke školskému zákonu, která zavedla šestiletou povinnou školní docházku.⁸² Novela nijak nezměnila strukturu školských úřadů ani požadavek na vzdělání a kvalifikaci učitelů, totožná pravidla platila až do zániku monarchie.

Základní dívčí vzdělání spočívalo v povinné školní docházce, která byla dána zákonem. Dívky navštěvovaly obecní a měšťanské školy, které garantoval stát. Úrovní chlapecké měšťanské škole odpovídala Vyšší dívčí škola. Nejstarší vyšší dívčí škola vznikla roku 1860 v Písku.⁸³ Vedle tradičního pojetí vzdělání začalo být ve společnosti akceptováno i kvalifikované vzdělání, které bylo jednoznačně směřováno ke konkrétní profesi. Bezplatně mohly dívky navštěvovat průmyslovou školu Spolku sv. Ludmily. Od 70. let mohly navštěvovat i školu při Ženském výrobním spolku českém či Městskou průmyslovou školu, která vznikla roku 1884 a dva učitelské ústavy.⁸⁴ Do této kategorie bych zařadila i kurzy ošetřovatelek či pěstounek. Tyto školy reagovaly na požadavek společnosti zajistit neprovdaným školám odborné vzdělání. Řadily se sem i hospodyňské školy, které byly v Chrudimi, Lounech, Německém Brodě a Stěžerech. Od 70. let 19. století bylo také možnou variantou studia střední vzdělání zakončené maturitou. Díky Hasnerovu zákonu vznikl Učitelský ústav. Později do této kategorie přibyla dívčí gymnázia a lycea, která byla ale zakládána až od roku 1900 jako protiklad všeobecných gymnázií. Posledním stupněm bylo vysokoškolské vzdělání, které ale bylo dívkám poprvé umožněno roku 1897. Zajímavostí je, že téměř na sklonku století, roku 1898 byl založen dívčí penzionát, který vyučoval dívky jazyky, tanec, společenské chování, malbu a organizoval výlety a přednášky.⁸⁵ To jen ukazuje na to, že i přes značný pokrok v ženské otázce měla společnost stále potřebu podpory tradiční úlohy ženy.

⁸² Krokem zpět se jeví školská novela z roku 1883 – Psychologie, pedagogika. Psychologie, pedagogika – Vše, co student potřebuje vědět. [online]. Copyright ©2021. Všechna práva vyhrazena. [cit. 13. 8. 2021]. Dostupné z: <https://psychologie-pedagogika.studentske.cz/2008/06/krokem-zpt-se-jev-kolsk-novela-z-roku.html>

⁸³ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena devatenáctého století*. Vydání druhé. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016,

⁸⁴ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 38.

⁸⁵ Tamtéž, s. 38.

1. 2. 1 Ženská průmyslová škola

Ženská průmyslová škola byla zřízena roku 1865 s cílem poskytnout vzdělání dívkám z nejhudší sociální třídy. Výběr žákyň neprobíhal náhodně, ale byl zaměřen na dívky vycházející z farních škol, kdy byly s pomocí učitelů vybírány ty nejpilnější, ale zároveň ty, kterým by situace v rodině nedovolila nic jiného než žebrotu či nejpodřadnější práce.⁸⁶ Dívkám bylo při vstupu do školy asi jedenáct nebo dvanáct let. Dívky neplatily žádné školné. Škola zahájila výuku v květnu 1865. Ředitelkou se stala Gabriela Vaňourková.⁸⁷ Na zabezpečení chodu školy se používaly členské příspěvky a dary.

Nejmladší děvčata zahájila školu roční přípravkou. Vyučovalo se zde šití, počítání, kreslení, krasopis a živnostní písemnosti. Po této průpravě si žákyně volily obor dle svých zájmů. Oborů bylo hned několik – krejčovství, knihvedení, živnostenské účetnictví, počítání, grafické práce, malba na sklo a porcelán, knihařství, slaměnkářství a prýmkařství.

Zájem o školu neupadal ani v 60. letech. Každý rok bylo přijato přes sto zájemkyň. V roce 1869 již obě školy – tedy přípravku i průmyslovou školu - navštěvovalo 150 žákyň, z toho 24 průmyslovou, a dívkám se podařilo sehnat 20 pracovních míst.⁸⁸ Škola se na veřejnosti prezentovala skrze výstavy prací. Riegrová-Palacká na počátku 70. let 19. století opustila spolek a od té doby význam školy postupně upadaly. Návaznost na tento styl výuky můžeme sledovat ve škole při Ženském výrobním spolku českém a od roku 1884 v pokračovací škole pro dívky.

1. 2. 2 Městská vyšší dívčí škola v Praze

Vyšší dívčí škola vznikla roku 1863 po několika letech plánování.⁸⁹ Vyšší dívčí škola byla soukromým ústavem o třech vyšších třídách. Škola vznikla v duchu tradičního pojetí ženských povinností. Posláním školy bylo vlastenecky vychovávat české dívky.

Prvním ředitelem školy se stal Vilém Gabler. Ve funkci byl až do roku 1896, kdy ho nahradil Bedřich Frída, bratr Jaroslava Vrchlického. Poprvé v našich dějinách školství byl

⁸⁶ Tamtéž, s. 62.

⁸⁷ Tamtéž, s. 62.

⁸⁸ Tamtéž, s. 66.

⁸⁹ GABLER, Vilém. *Pamětní spis na oslavu pětadvacetiletého trvání městské vyšší dívčí školy*. Nákladem obce pražské, Praha, 1888. s. 36.

zaveden institut tzv. třídní učitelky. Inspirace pocházela ze Švýcarska. Třídními učitelkami byly pouze ženy, které na škole vyučovaly ruční práce. Učil zde například Petr Mužák. Na škole se vyučovala čeština, francouzština, němčina, dějepis, zeměpis, počty, měřictví, přírodopis, zpěv, kreslení, ženské ruční práce a tělocvik, poté i angličtina, polština, ruština a domácí hospodářství.⁹⁰ Studium na škole nebylo levné. Školu navštěvovaly dívky ze zámožných rodin. Byl o ní velký zájem. Dívky byly ve věku kolem jedenácti až třinácti let. Škola si rychle získala prestiž.

Škola začínala v prostorách v Jungmannově ulici, v dalším školním roce se přestěhovala do nového obecního dvora v Hopfenštokově ulici.⁹¹ Roku 1867 se ústav stěhoval do reprezentativní budovy ve Vodičkově ulici, kterou navrhl Vojtěch Ignác Ullmann.⁹² Budova byla vlastenecky vyzdobena. V průchodu nad schody visel Brožíkův obraz Husa před koncilem kostnickým.

Prioritou dívčího vzdělání byly stále ruční práce. Roku 1872 vznikl iniciativou městské rady a Spolku sv. Ludmily tzv. Komitét paní pro dozor nad vyučováním ručních prací ženských, jehož úkolem byla moc při výuce a organizace výstav dívčích prací.⁹³ Roku 1888 byla vytvořena funkce dozorkyně při vyučování ženských prací. Tuto funkci vykonávala Marie Riegerová-Palacká. Vyučovaly se i další předměty. Například jazyk, počty, psaní, čtení, mluvnice, náboženství, zpěv či v chovatelství. Vlastenectví se ve výuce projevilo např. vyučováním českých dějin, zpíváním svatováclavské hymny místo rakouské, či vyšíváním dle předloh národních ornamentů.⁹⁴ Škola se řídila pravidelným rozvrhem a měla klasické přestávky a vyučovací hodiny. Závěrečné známky tu nehrály žádnou roli, ale nároky na dívky byly skutečně vysoké.

V 70. letech byla otevřena další třída. Zaměřovala se na výuku psychologie, v chovatelství, jazyků, dějepisu, estetiky, zdravotvědy, domácího hospodářství, kreslení, zpěvu a ženských prací. V polovině 80. let došlo k reorganizaci, při které přibýly dvě třídy rozšířeny

⁹⁰ GABLER, Vilém. *Pamětní spis na oslavu pětadvacetiletého trvání městské vyšší dívčí školy*. Nákladem obce pražské, Praha, 1888. s. 15-32.

⁹¹ Tamtéž, s. 52.

⁹² Vyšší dívčí škola – Památkový Katalog. Památkový Katalog [online]. [cit. 13. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/vyssi-divci-skola-15397561>

⁹³ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 47.

⁹⁴ Tamtéž, s. 50.

o výuku vychovatelství a domácího hospodářství. Novinkou bylo zařazení tělocviku mezi nepovinné předměty. S tělocvikem museli souhlasit rodiče dívek. První cvičitelkou byla Klemeňa Hanušová.⁹⁵ V roce 1888 slavila škola 25. výročí založení. V pamětním spise bylo deklarováno, že cílem školy je vzdělávat přiměřeně ženskému pohlaví. Naučit dívky schopnostem vychovávat děti, být schopnou hospodní a manželkou. Škola neřešila ženskou otázku. Byla to škola, která pěstovala ideál ženy, která se má starat o rodinu a ve volném čase se věnovat dobročinnosti. Škola svou výukou nevedla k žádné profesi. Povoláním ženy byla domácnost, ale již nestačily rady od maminek, volalo se po tom, aby se práce v domácnosti profesionalizovala.

V 90. letech škole konkurovalo mnoho odborných škol, které nabízely přípravu k povolání. Hlavní konkurencí se stalo dívčí gymnázium Minerva. Vyšší dívčí škola si i v těchto letech držela svou výlučnost. Rozhodla se nevnímat konkurenci a stavět na tom, že na rozdíl od gymnázia se tu dívky naučí základům péče o dítě a domácnost. Po roce 1918 škola procházela reformami, ale formálně zanikla až roku 1949.¹¹⁸

1. 2. 3 Obchodnicko-průmyslová škola Ženského výrobního spolku českého

Škola Ženského výrobního spolku českého byla založena roku 1872 a nesla název Obchodnicko-průmyslová škola. Sídliila v prostorách staré školy u Svaté Trojice ve Spálené ulici.⁹⁶ Škola měla směřovat k tzv. průmyslovému vychování.⁹⁷ Je nutné připomenout, že jako škola spolková byla soukromá. Což s sebou neslo určitá omezení. Omezení se týkala například kvality a rozsahu výuky, která měla charakter kurzů, možnosti uplatnění žaček či finančního ohodnocení po absolvování atd.⁹⁸ Měla dívky připravit nejen pro rodinný život, ale především díky výuce praktických dovedností na samostatný život, kdyby se neprovdaly. Škola doplňovala nedostatky domácí výchovy, ale nijak nenarušovala tradiční představu ženy v očích společnosti „(...) Vznikla za účelem „podati dospívajícím dívkám za levnou náhradu a v čase poměrně krátkém vědomosti v oboru obchodu a průmyslu, směřující ku samostatné výživě.“⁹⁹

⁹⁵ Tamtéž, s. 49.

⁹⁶ LENDEROVÁ, Milena, Božena KOPIČKOVÁ, Jana BUREŠOVÁ a Eduard MAUR, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha NLN, Nakladatelství Lidové noviny, (2009). s. 423.

⁹⁷ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 108.

⁹⁸ MALÍNSKÁ, Jana. „*My byly, jsme a budeme!*“ české ženské hnutí 1860–1914 a idea českého národa. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. s. 19.

⁹⁹ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 108.

Žákyně platily nízké školné a nejchudší a osiřelé dívky tu mohly studovat zadarmo. Vyučovalo se zde česky.

Škola měla pět oddělení. První oddělení bylo tzv. „doplňovací vyučování“, druhé „obchodní škola“, třetí „průmyslová škola“, která měla tři obory – kreslicí, rytecký a ženské práce, čtvrté oddělení patřilo výuce jazyků – angličtina, němčina, francouzština a ruština, v pátém oddělení se vyučovala „mimořádná výuka úpravy vlasů“. Oddělení obchodní školy vychovávalo budoucí účetní či písárky. Dívky se mohly uplatnit v živnostech, ku prospěchu jim byla také získaná praxe, kterou vykonávaly v rámci školního obchodu. Oddělení průmyslové školy se zaměřovalo na vzdělání v oborech do výroby – šití, rytectví, základy topografie atd. Ve škole se ještě pořádaly bezplatné přednášky, pravidelně jednou týdně. Přednášela se literatura, historie a umění. Vedle toho byl od roku 1875 pořádán ošetrovatelský kurz. Škola ošetřování nemocných byla zřízena spolkem a Spolkem lékařů českých, který byl zastoupen profesorem MUDr. Vítězslavem Janovským. Bezplatně zde přednášeli renomovaní lékaři. Výuka probíhala v teoretické i praktické podobě. Absolventky mohly složit praktickou zkoušku a získat tak diplom ošetrovatelky.¹⁰⁰ Roku 1881 tyto kurzy skončily.¹⁰¹ Profese zdravotnice se k ženě skvěle hodila, žena byla vnímána jako „anděl strážný“ a zároveň dovedla psychicky podpořit nemocného.

Finanční situace školy nebyla snadná. Škola dotovala nemajetné studentky a často byla závislá na podpoře veřejnosti a různých institucí. Příjem inkasovala škola také ze svého obchodu. Ten se stal brzy důvodem k nevráživosti okolních řemeslníků.¹⁰² Škola vždy pečlivě informovala veřejnost o svém působení i výdajích a potřebách. O dalším osudu školy a spolku bylo pojednáno výše.

¹⁰⁰ MALÍNSKÁ, Jana. „*My byly, jsme a budeme!*“ české ženské hnutí 1860–1914 a idea českého národa. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. s. 20.

¹⁰¹ BAHENSKÁ, Marie, HECZKOVÁ, Líbuše, MUSILOVÁ, Dana, *Iluze spásy. České feministické myšlení 19. a 20. století*. České Budějovice Bohumír NĚMEC – VEDUTA, 2011. s. 131.

¹⁰² NEUDORFLOVÁ-LACHMANOVÁ, Marie. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: JANUA, 1999. s. 75.

2. Eliška Krásnohorská

2. 1 Život

Eliška Krásnohorská se narodila v Praze dne 18. listopadu 1847 jako Alžběta Pechová. Otec Ondřej Pech pocházel z chudé mlynářské rodiny z Jablonce nad Nisou.¹⁰³ Ještě v dětství, v deseti letech odešel do Prahy, kde se vyučil natěračem. V Praze si otevřel i lakýrnický podnik. Brzy se oženil, jeho první ženou byla Marie Svobodová, společně měli tři děti. Často mu pomáhala v jeho podniku. Bohužel již v roce 1834 zemřela.¹⁰⁴ Otec se brzy poté podruhé oženil, jeho další ženou byla Dorota Vodvářková. Pocházela z rodiny panského kováře v Blatné, a do Prahy odešla do služby. Pracovala jako panská v domě generála. I když se vůbec nechtěla vdávat, neboť chtěla do kláštera, kde by se věnovala malbě, zpěvu a „básnění“, za Ondřeje Pecha se provdala roku 1835. Spojovala je láska k umění a divadlu. Měli spolu pět dětí - Jindřicha, Adolfa, Juliana, Alžbětu a Dorotu. Ondřej Pech se narození nejmladší dcerky už nedočkal, zemřel na cholera měsíc před jejím narozením v lednu 1850.

Eliška po svých rodičích zdědila zájem o umění. „*Otec můj byl náruživým milovníkem umění výtvarného, jež dovedl, až postrádal veškerého návodu a poučení, posuzovati bezprostředním pudem dobrého vkusu.*“¹⁰⁵ Otec kromě umění investoval také do knih, především českých autorů. Eliška tak od dětství vyrůstala v kulturním prostředí. Matka jí byla skvělou učitelkou češtiny.

Po smrti otce se děti s matkou přestěhovaly do Spálené ulici. Do jejich domu chodily často návštěvy z uměleckých kruhů. Většinou se jednalo o spolužáky jejich starších bratrů. Bratr Adolf navštěvoval malířskou akademii a bratr Jindřich se věnoval hudbě.¹⁰⁶ Roku 1853 začala docházet do soukromé dívčí školy manželů Heleny a Antonína Svobodových. Tuto školu navštěvovaly i dívky z předních českých vlasteneckých rodin. Dívky se tu učily ručním pracím, francouzštině, náboženství a také čtení, psaní a počítání.¹⁰⁷ Začalo se ji tu také říkat Eliška:

¹⁰³ VLAŠÍNOVÁ, Drahomíra. *Eliška Krásnohorská*. Praha: Melantrich, 1987. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti s. 11.

¹⁰⁴ Vařila na domácím krbu, který se vzňal a popálil ji, zemřela.

¹⁰⁵ PECHOVÁ-KRÁSNOHORSKÁ, Eliška. *Z mého mládí: vzpomínky životopisné*. Praha: Vaněk a Votava, 1920. s. 15.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 15.

¹⁰⁷ Malinská, Jana. Do politiky prý žena nesmí – proč? Vzdělávání a postavení žen v české společnosti v 19. století a na počátku 20. století. Praha: Libri, 2005, s. 33.

„pan učitel Svoboda byl první, kdo k Eliščinu překvapení ji neoslovoval Alžběta, ale českou podobou Eliška, s odkazem na českou královnu Elišku Přemyslovnu.“¹⁰⁸ Protože už Elišku tato dívčí škola neměla co naučit začala brzy poté docházet do ústavu sester Krausových, který se specializoval na ruční práce. Sem Eliška nezapadala, protože ústav nebyl vlastenecky orientován. Rok na to se Eliška znovu vrátila do ústavu manželů Svobodových, tentokrát ale jako učitelka francouzštiny.¹⁰⁹ Vydělané peníze investovala do hodin zpěvu a hudební teorie na Žofínské Akademii u Josefa Leopolda Zvonaře.¹¹⁰

Vzdělávala se ale především díky jejich domácímu uměleckému salónu. V bytě se scházeli vzdělanci a společně diskutovali o literatuře či hudbě, zpívalo se u piana a hrály se společenské hry. Eliška začala tvořit první básně. Eliščino básnění hodnotil například Alois Vojtěch Šmilovský, káral ji za její satirické sklony, či Josef Durdík, který ji řekl: „*Eliško, z vás něco bude; ale učte se, mnoho se učte! Vy máte neobyčejně zdravý smysl. Tohle je hlavička malá, ale požehnaná.*“¹¹¹ Jejího talentu si brzy všiml i Karel Bendl, který několik jejich básní zhudebnil. Do širšího povědomí se dostala až na plese Riegrových v roce 1863. Seznámila se tu s Vítězslavem Hálkem i Karolinou Světlou, kterou Krásnohorská už tehdy jako velkou vlastenku obdivovala.¹¹² A protože se již vědělo o jejím talentu, bylo tu vlastně rozhodnuto o jejím dalším působení.

Brzy poté se u Elišky navíc projevila její celoživotní nemoc. Trpěla chorobou kloubů, nemocí zvanou „kloubní hostec“, revmatismus doprovázený horečkami.¹¹³ Tak se musela vzdát kariéry pianistky, o které jako dítě snila. Limitovalo ji to i v psaní, kvůli bolestem byla často upoutána na lůžko. Léčila se prakticky po celý život, bohužel často špatně, což vedlo k dalším potížím, například se zrakem. Vzhledem k jejímu zdravotnímu stavu ji bylo doporučeno, že „*ve vlastním zájmu nemá mít děti ani se vdát.*“¹¹⁴

¹⁰⁸ VLAŠÍNOVÁ, Drahomíra. *Eliška Krásnohorská. Praha: Melantrich, 1987. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti s. 17.*

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 18.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 19.

¹¹¹ PECHOVÁ-KRÁSNOHORSKÁ, Eliška. *Z mého mládí: vzpomínky životopisné. Praha: Vaněk a Votava, 1920. s. 31.*

¹¹² Tamtéž, 134.

¹¹³ VLAŠÍNOVÁ, Drahomíra. *Eliška Krásnohorská. Praha: Melantrich, 1987. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti s. 22.*

¹¹⁴ Tamtéž, s. 26.

S příchodem Karoliny Světlé byl do Eliščina života vložen jakýsi řád. Karolina Světlá jí pomáhala s literární činností a podporovala ji v jejím úsilí. V této době vznikl také její pseudonym. Vzdala tak hold svému otci, který věřil, že pochází z rytířského rodu: „... *bývala prý v Čechách rytířská rodina Pechů z Krásné hory, a já slýchajíc o tom, napsala jsem leckdy ze žertu pod své verše Eliška z Krásné hory nebo Eliška Krásnohorská.*“¹⁴² Její práce začaly být publikovány, nejprve v Lumíru a brzy v dalších listech. Se Světlou ji začalo pojít velké celoživotní přátelství. Také se setkala s Bedřichem Smetanou, kterému nejprve překládala německé texty skladeb.

Na podzim roku 1867 se rodina odstěhovala do Plzně k jedné z dcer.¹⁴³ Eliška tu hodně četla, chodila do divadla a zpívala v místním Hlaholu. Literární dílo Elišky Krásnohorské je velmi rozsáhlé. Věnovala se překladatelské činnosti. Od roku 1867 publikovala v Hálkových Květech, o pár let později byla přizvána do Vlčkovy Osvěty a především přispívala do Ženských listů.¹⁴⁵ V podstatě díky neúnavnému naléhání Karoliny Světlé, aby se ujala redigování Ženských listů, se Eliška vrátila roku 1874 do Prahy.¹⁴⁶

V Praze se věnovala nejen literární činnosti, ale především ženské otázce. Její úsilí by se dalo rozdělit do dvou etap „*první spočívala v zřízení středních škol – gymnázií pro ženy a vyvrcholila založením Minervy, druhá etapa pak byla v probíjení možnosti vysokoškolského (univerzitního) studia pro ženy a byla korunována absolutoriem prvních žen na univerzitě.*“¹⁴⁷

Eliška Krásnohorská byla literárně aktivní a emancipačně činná až do své smrti. Zemřela dne 26. listopadu 1926 ve věku sedmdesáti devíti let.¹⁴⁸

2. 2 Emancipační úsilí

„*Eliška Krásnohorská se od počátku 70. let stává pro Světlou člověkem, u které si ověřuje své umělecké a společenské názory, ale především program řešení ženské otázky u nás.*“¹⁴⁸ Světlá se v té době podílela na pořádání vzdělávacích přednášek Amerického klubu

¹⁴⁵ VLAŠÍNOVÁ, Drahomíra. *Eliška Krásnohorská. Praha: Melantrich, 1987. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti s. 27.*

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 34.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 35.

¹⁴⁸ VLAŠÍNOVÁ, Drahomíra. *Eliška Krásnohorská. Praha: Melantrich, 1987. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti. s. 52.*

dam, otevřeně sdělovala své názory týkající se ženské emancipace a zajímala se i o problémy vdov a sirotků, kterých bylo v důsledku prusko-rakouské války mnoho. Z tohoto důvodu založila Světlá v roce 1871 Ženský Výrobní spolek český, při kterém vznikla i průmyslová škola. Eliška se sice do přímého vedení Výrobního spolku dostala až v 90. letech, ale působila již v Ženských listech, ve kterých často reagovala na veřejné mínění. Roku 1877 sepsala článek, ve kterém vysvětlila rozdílné záměry existujících dívčích škol. Reagovala tak především na nařčení ředitele soukromé Vyšší dívčí školy, který školu Výrobního spolku označil za konkurenční ústav. Výrazně zdůraznila, že hlavním cílem školy Výrobního spolku je naučit dívkám takových dovedností, aby se mohly samy uživit.¹¹⁹

Eliška Krásnohorská spojovala emancipaci žen se sociální problematikou. Ženskou otázku nevnímala izolovaně jen na požadavek vyššího vzdělání, ale bylo podle ní „otázkou hmotného bytí či nebytí, otázkou chleba či hladu, práce či neřesti, blahobytu či bídy, života či zahynutí nesmírné většiny veškerého ženského pohlaví.“¹²⁰ Na prvním místě bylo potřeba vyřešit sociální postavení samostatných žen a poté až vzdělání. Problém emancipace žen vnímala hlavně v rovině ekonomického osamostatnění. Bylo potřeba zajistit výživu nezaopatřených žen. To mohou být nejen neprovdané dívky, ale i vdovy. „Aby se tyto ženy dovedly pracovně zapojit, za to by měla nést zodpovědnost cílevědomá výchova zejména středních vrstev, jejichž dcery na práci pro obživu pohlížely jako na něco nepatřičného a jejich stavu nedůstojného.“¹²¹ Vydala rozsáhlý článek nazvaný „Naše snaha“¹²², ve kterém vysvětluje příčiny a cíle ženského hnutí: „Krásnohorská na začátku upozorňovala, že i když příchod feminismu přinesl heslo „rovné právo všem“, ani v ideálech ani v praxi žen se zatím tato myšlenka nijak podstatně nerozšířila. Ideálem většiny žen ze středních vrstev (nikoli však životní skutečností, která byla většinou dost neutěšená) bylo vést pohodlný, zahálčivý život, starat se o pohodlí muže, těšit se jeho láskou a vychovávat děti. A toto vše navzdory skutečnosti, že většina mužů nebyla schopna i svou nejpilnější práci a svými výdělky slušně uživit rodinu, čímž trpěly i ženy.“¹²³ Představila tak obraz ekonomických poměrů širokých vrstev. Upírání ženě právo na vzdělání a podílení se na veřejném životě vnímala jako nemravnost. Vyčítala, že ženy jsou odsouzeny k pasivitě a životnímu stylu v předsudcích. Učené ženy byly v této době téměř

¹¹⁹ NEUDÖRFLOVÁ-LACHMANOVÁ, Marie. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: JANUA, 1999. s. 73-74.

¹²⁰ VLAŠÍNOVÁ, Drahomíra. *Eliška Krásnohorská*. Praha: Melantrich, 1987. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti. s. 4-35.

¹²¹ Tamtéž. s. 35.

¹²² BAHENSKÁ, Marie, Libuše HECZKOVÁ a Dana MUSILOVÁ. *Iluze spásy. české feministické myšlení 19. a 20. století*. České Budějovice: VEDUTA, 2011. s. 121-140.

připodobňovány k čarodějnicím, ale přesto se celá společnost obávala situace, kdy se jim narodí dcery, které nedokáží zabezpečit. Ale jak už bylo zmíněno, problém se nevztahoval pouze na neprovdané ženy. Přišla s vhodným východiskem, zaměstnáváním žen na částečný úvazek, který by jim umožnil zvládat obě životní role. Argumentovala i proti názoru, že zaměstnané dívky mají menší zájem o sňatek: „(...) domnívala se, že kdyby se snížil počet sňatků „z vypočítavosti“, nebylo by to žádné neštěstí. Svobodný stav žen, které by o sňatek nestály, by neměl být na úkor jejich důstojnosti, jak tomu bylo dosud, kdy se nad „starou pannou“ mohl každý ušklibat a ponižovat ji.“¹²³ Mladé dívky byly často nuceny do sňatků s výrazně staršími muži, což jen prohlubovalo všeobecné mínění o mužské nadřazenosti. Kritizovala nedůstojné postavení žen v manželství, kdy žena vykonávala v podstatě práci služebné a neměla na nic právo. To vše podtrhával fakt, že ženy byly nevzdělané a skutečně tak nebyly příliš prospěšné a mužům mohly dokonce připadat nudné. Dívky potřebovaly dospět a k tomu musely začít samostatně myslet a vzdělávat se.

Vztah Elišky Krásnohorské k ženské otázce byl přesto zvláštní. Nesouhlasila s argumentem, že pro ženu je přirozené mít děti. Vyvíjela obrovské úsilí, aby změnila pohled společnosti, přesto ale sama „nepřímo přiznávala, že nebýt nevyléčitelné nemoci, její život by se zřejmě odvíjel ve zcela tradičním duchu a ještě na počátku sedmdesátých let 19. století byla pro ni představa sňatku ztotožněna s jednou z forem nabytí samostatnosti.“¹²⁴ O to překvapivější byl její odklon od představ své velké přítelkyně Karoliny Světlé a dosažených idejí ženského vzdělávání. Eliška šla dál za svými cíli a zaměřila své úsilí na řešení problému nedosažitelnosti středního vzdělávání zakončeného maturitní zkouškou.

Nespokojila se s dosaženou úrovní ženského vzdělávání a tvrdě kritizovala výuku na soukromých dívčích školách, „z nichž šestnáctileté dívky vycházely se znalostmi, jež měli na státních školách dvanáctiletí chlapci. Požadovala, aby dívkám bylo povoleno studovat všechny obory.“¹²⁵ Vzdělání bylo jedinou možnou cestou ke skutečné nezávislosti a následné ekonomické samostatnosti ženy.

¹²³ NEUDÖRFLOVÁ-LACHMANOVÁ, Marie. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: JANUA, 1999. s. 70.

¹²⁴ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 130.

¹²⁵ NEUDÖRFLOVÁ, Marie L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: JANUA, 1999. s. 70.

Roku 1881 napsala článek „*Ženská otázka česká*“. Otázku ženské emancipace spojovala s češtvím.¹²⁶ Také ji přirovnávala k otázce dělnické, kde byly vykořisťovány ženy tím, že nedostávaly za stejnou práci stejný plat. Problémem nemajetných dívek bylo, že jim nezbývalo nic jiného, než nastoupit do práce, a to přímo po boku mužů. Ztratily svou tradiční roli a muži je nebraly vůbec vážně. Problém viděla i v nedostatečné výchově dívek ze zámožnějších vrstev, které často neuměly hospodařit. Znovu opakuje požadavek vzdělání jako prostředek vyspělosti, ale obávala se, že to je právě to, co mužům vadí „*Slabost žen a jejich nevědomost mužům lichotila a muži se zřejmě báli, že vzdělaným ženám nebudou stačit. Krásnohorská argumentovala, že vzdělané ženy budou vychovávat vzdělanější a zodpovědnější muže, a tím se dostane rychle na vyšší úroveň nejen česká rodina, ale celý český národ.*“¹²⁷

2. 2. 1 Ženské listy

Ženské listy vycházely původně jako měsíční příloha k týdeníku Květy a vznikly tak zásluhou Julia Grégra v roce 1872. Redigování bylo nabídnuto Elišce Krásnohorské, ale ta v té době z rodinných důvodů nemohla odejít z Plzně. Kvůli finančním potížím ještě téhož roku Květy splynuly se Světozorem, který s měsíčníkem pro ženy nepočítal. Česká vlastenecká společnost si uvědomovala nutnost periodika pro ženy, a tak roku 1873 začal Ženské listy vydávat Fr. A. Urbánek. Časopis nesl podtitul „*Časopis pro záležitosti žen a dívek českoslovanských.*“ Redakci vedla Věnceslava Lužická. Časopis od roku 1874 vlastnil a redigoval výbor Ženského výrobního spolku.¹²⁸ Redakce listu se ujaly tři jeho členky, Karolína Světlá – starostka spolku, Žofie Podlipská – náměstkyně starostky a Eliška Krásnohorská – sekretářka spolku.¹²⁹

Hlavní slovo měla zakladatelka spolku Světlá, která v časopise chtěla hlavně propagovat myšlenky ženské vzdělanosti a přípravy dívek pro ekonomickou samostatnost. Důležité bylo zveřejňování volných pracovních míst pro dívky a ženy. To vše samozřejmě na vysoké odborné úrovni, tak aby byl časopis zajímavý pro celou rodinu a zaujal i muže.

¹²⁶ NEUDÖRFLOVÁ, Marie L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha JANUA, 1999. s 71.

¹²⁷ Tamtéž, s. 72-73.

¹²⁸ VLAŠÍNOVÁ, Drahomíra. *Eliška Krásnohorská*. Praha: Melantrich, 1987. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti s. 33.

¹²⁹ *Ženské listy*, č. 1, r. 11, 1889.

Mezi pravidelné autory, přispívající do Ženských listů patřily členky Výrobního spolku jako Žofie Podlipská, Karolina Světlá, Anna Kučerová, Věnceslava Lužická a další. Do časopisu přispívali i muži, které publikovali populárně-naučné texty, týkající se lékařství nebo cestování. Přispívali například Jan Karel Škoda, Josef Prokeš nebo Vítězslav Janovský¹³⁰

Grafická úprava se téměř neměnila. Jednalo se o střední sešitový formát většinou o dvaceti stranách, bez jakýchkoli grafických úprav. Titulní list měl modrou barvu s černým tiskem. Zadní strana sloužila přehledům a seznamu členských příspěvků. V časopise se příliš často neobjevovaly ilustrace, jen občas tu byly ukázky z kreslířských prací žaček. Později byly vkládány fotografie významných osobností. K příležitosti mimořádných událostí byl počet stran navyšován nebo byly vydávány přílohy. Články byly psány ve dvou sloupcích, často nepřehledně. To se změnilo za vedení redakce Eliškou Krásnohorskou. Vycházely jednou za měsíc, vždy k prvnímu dni v měsíci.¹³¹

Články měly probouzet české ženy a vychovávat je. Krásnohorská uveřejňovala články pod svým jménem, ale i pod různými pseudonymy. „*Součástí jejího vzdělávacího programu byla i kulturní informace, kterou prováděla pomocí recenzí, referátů a článků o současné české literatuře.*“¹³² Vycházely tu také povídky na pokračování, statě týkající se ženské problematiky, cestopisy, dopisy čtenářek i čtenářů a také školní a spolkové zprávy. Spolkové zprávy se věnovaly především ženským ručním pracím. Část periodika byla věnována domácnosti, receptům a kosmetickým přípravkům. Ženské listy svými vychovatelskými, mravoučnými a zdravotními články pomáhaly ke vzdělanosti žen.

Od roku 1875 se Ženský výrobní spolek stal i nakladatelem měsíčníku a odpovědnou redaktorkou byla jmenována Eliška Krásnohorská. V této funkci zůstala celých třicet pět let. Zvedla kulturní úroveň časopisu a dokázala se po všechny ty roky vypořádat i s finančními problémy. Pod vedením Krásnohorské došlo k velké proměně. Krásnohorská z časopisu vytvořila moderní měsíčník, který přinášel novinky ze světa kultury, školství a novinky z domácího i zahraničního ženského hnutí.¹³³ Časopis soustředil na články, které byly poučné,

¹³⁰ NEUDÖRFLOVÁ, Marie L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha JANUA, 1999. s. 70-80.

¹³¹ VLAŠÍNOVÁ, Drahomíra *Eliška Krásnohorská*. Praha: Melantrich, 1987. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti s. 36.

¹³² Tamtéž, 36.

¹³³ BAHENSKÁ, Marie, Libuše HECZKOVÁ a Dana MUSILOVÁ. *Ženy na stráž! české feministické myšlení 19. a 20. století*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2010.

životopisné nebo povzbuzujícího obsahu. Ženské listy tak změnou struktury definovaly i posun v ženském hnutí od pouhé filantropie a vlastenectví.¹³⁴

Od roku 1875 vycházely Ženské listy už jako obsáhlý měsíčník s pevně stanovenými rubrikami. „Po úvodním článku (naučném nebo beletristické) následovaly Dopisy redakci, Literatura (nejčastěji recenze), Směs, Zprávy spolkové a školní, Bibliografie a Listárna redakce. Součástí časopisu se stala bohatá inzerce. Orientoval se i na mimopražské spolky, připomínal významná výročí spojená s ženským hnutím a jeho osobnostmi, pravidelně byly otiskovány výroční spolkové zprávy.“¹³⁵

„V osmdesátých letech se v Ženských listech začal výrazněji ozývat hlas, který podněcoval ženy k úvahám o úplném středoškolském vzdělání vedoucí k vzdělání univerzitnímu“¹⁶⁸ Roku 1883 vyšel článek věnovaný desetiletému jubileu vzniku Ženských listů, který shrnoval vznik Ženských listů, jejich náplň, poslání a snahu.

„Nejvýraznější úroveň obsahu měl časopis patrně v devadesátých letech, kdy v něm Krásnohorská nejen informovala o ženských otázkách, ale převedšim burcovala veřejnost k podpoře založení Minervy a k zpřístupnění univerzitního studia ženám.“¹³⁶ Ženské listy v těchto letech také usilovaly o občanské a volební právo žen. V těchto letech je už jasně patrná proměna časopisu. Články pocházejí od vědeckých kapacit a probírají odborné otázky. Čtenářky jsou již vzdělanější a informovanější. Jsou zde uveřejňovány i kritiky Krásnohorské, medailóny o autorech, výběr z děl či korespondence. Roku 1891 je v Ženských listech uveřejněna shrnující studie ženského emancipačního hnutí za 19. století, nesla název „K dějinám ženské otázky“¹³⁷

Krásnohorská vedla Ženské listy až do roku 1911, i po svém odchodu dále přispívala. Až od počátku století se na titulní straně objevuje jméno hlavní pomocnice Krásnohorské –

¹³⁴ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 59.

¹³⁵ Tamtéž, s. 72.

¹³⁶ VLAŠÍNOVÁ, Drahomíra *Eliška Krásnohorská*. Praha: Melantrich, 1987. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti s. 37.

¹³⁷ *Ženské listy*. č. 1, r. 19, 1891.

Kristina Nevšímalová. Do té doby vykonávala veškerou činnost a práci sama Krásnohorská ¹³⁸
V roce 1911 převzala činnost starostka spolku Jindřiška Flajšhansová.

¹³⁸ VLAŠÍNOVÁ, Drahomíra *Eliška Krásnohorská. Praha: Melantrich, 1987. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti s. 37.*

3. Minerva, spolek pro ženské studium

V polovině osmdesátých let 19. století začaly aktivity Elišky Krásnohorské směřovat k prosazení vyššího vzdělání žen. Pro dívky tu byly tehdy školy, které se zaměřovaly na praktické vzdělání především pro průmyslové obory. V té době nejvyššího vzdělání mohly dosáhnout pouze absolvováním učitelského ústavu.¹³⁹ Stále nemohly dosáhnout stejného vzdělání jako muži, natož být mužům rovnocenné v pracovním prostředí. Cílem nebylo zřídit další školu zaměřenou na průmyslové vzdělání či jiné odborné dívčí školy, ale vypořádat se s „poslední“ nerovností k přístupu ke vzdělání, tedy zřídit dívčí gymnázium. Bylo potřeba vytvořit instituci, která by dívkám umožnila dosáhnout až na nejvyšší možný stupeň vzdělávání – na university, kde byla podmínkou pro vstup maturita na klasickém gymnáziu.¹⁴⁰ O podobě ústavu bylo rozhodnuto.

Prosazení myšlenky dívčího gymnázia bylo dlouhodobým procesem. K prvnímu pokusu došlo již v roce 1869. Pražští profesori poslanec Gabriel Blažek, Pavel Jehlička a František Čupr, ohlásili tehdy, že si otevrou svůj ústav, ale bohužel neuspěli.¹⁷² V této době k tomu nebyla nejen vhodná politická situace, ale ani společnost tomu nebyla nakloněná. O více jak dvacet let později přicházelo toto úsilí s větší podporou české veřejnosti, a snad i to dopomohlo k samotnému založení gymnázia.

Krásnohorská měla v Praze početné zastoupení podporovatelů. Podporovali ji např. lékař Vítězslav Janovský, Dora Hanušová, Vilma Sokolová, Pavla Maternová, Teréza Nováková a v neposlední řadě například Vojta Náprstek.¹⁷⁶ Řada z nich se poté stala i členy budoucího spolku Minerva. Minervu podporovaly i mimopražské spolky – brněnská Vesna, přerovská Vlasta, ženské spolky v Chrudimi, Mělníku, Mladé Boleslavi, Pardubicích či Plzni.¹⁷⁷

Složitější už to bylo s hledáním podpory v politickém sektoru. Bylo potřeba najít ochotného poslance, aby se ve věci přičinil v říšské radě. Oslovení politici ji většinou odmítli, například F. L. Rieger či bratři Grégrové. Odmítavé postoje byly slyšeny i od jiných intelektuálů. Nemohu nevpomenout reakci učitele státního ústavu pro vzdělávání učitelek

¹⁷² Národní listy, č. 169, r. 31, 1891.

¹³⁹ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 10.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 10.

doktora Hryse: *“věštil mně Bůh vás bude trestati za hřích proti zákonům jeho odvčným. Setrváte-li při tom znemravňování českých dívek, nemine vás prokletí!”*.¹⁴¹ Negativních názorů bylo více. Známý je i názor významného českého lékaře Eduarda Alberta. Dokonce i příznivci ženského vzdělání měli o tomto počínu pochybnosti, ale Krásnohorské se podařilo je přesvědčit. *„I někteří vzácní, čestně osvědčení příznivci ženského vzdělání jako nezapomenutelný J. U. Dr. Tomáš Černý a prof. Dr. František Studnička, mínili, že provedení našeho plánu jest nemožno, a radili, abychom se ucházeli u nejvyšší správy školní o připuštění žaček na gymnasia mužská. Avšak oba ti pánové stali se přesvědčenými, šlechetnými podpůrci plánu našeho, když jsem jim pověděla toto. Příznivá nám část učitelstva pražského z ochoty k nám přivedla anketu mezi žačkami škol obecných, jejíž výsledek byl, že ani jediná dívka desetiletá netoužila a nebyla by obdržela svolení rodičů, aby vstoupila do gymnasia chlapeckého, z podobné ankety na školách měšťanských pak vyšlo najevo, že slušný počet žaček čtrnácti a patnáctiletých by se rád a za souhlasu rodičů hlásil na střední školu dívčí, jež by za pět let jim hojně nahradila vzdělání, jehož se marně domáhaly na přeplněných ústavech pro vzdělání učitelek dívky, přinášející si ze škol měšťanských vysvědčení nejlepší, jichž rok co rok bývalo asi dvě stě odmítáno.”*¹⁴² Velkou podporu a pomoc našla v poslanci Karlu Adámkovi, který předložil Říšské radě Petici českých žen.

Snahy započaly na počátku roku 1890 tvorbou *„Petice českých žen k Říšské radě ve Vídni.”*¹⁴³ Viz. Příloha č. 1. Petici českých žen vypracoval a rozšiřoval Ženský výrobní spolek český. Je to žádost, jejíž hlavním cílem bylo domoci se legislativních změn v oblasti školství, přesvědčit ministerstvo kultu a vyučování o nutnosti zřízení státního ženského gymnázia a studia žen na filozofické a lékařské fakultě.¹⁴⁴ Petice obsahovala shrnutí již dosaženého vývoje a žádala povolení přístupu žen na filozofické a lékařské fakulty a o založení gymnázia. Text petice byl předložen k podpisu v místnostech Výrobního spolku. Ohlas byl velký, svůj podpis připojilo 4810 lidí.¹⁴⁵ Tuto petici předložil 11. března 1890 mladočeský poslanec Karel Adámek, na kterého se s touto prosbou obrátila Krásnohorská dopisem: *„Jakožto povolánému obhájci každé reformy společenské osměluji se Vám zaslati otisk petice, kterou ženské spolky i dámy soukromých kruhů vlasteneckých odpisují a koncem února nebo začátkem března říšské*

¹⁴¹ KRÁSNOHORSKÁ, Eliška. Co přinesla léta, druhé knihy vzpomínek svazek I Praha. Vaněk a Votava, 1928.

¹⁴² Památník národního písemnictví – Jitro ženského studia psáno pro Lidovou univerzitu, studie, rkp., 1 1 II.

¹⁴³ Ženské listy 28, č. 7, 1890, Příloha.

¹⁴⁴ Emancipace aneb Zmatek ve faktech, Femistory.cz. Femistory.cz, ženy a feminismus [online]. Copyright ©2021. [cit. 13. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.femistory.cz/emancipace-aneb-zmatek-ve-faktech/>

¹⁴⁵ VLAŠÍNOVÁ, Drahomíra. Eliška Krásnohorská. Praha: Melantrich, 1987. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti, s.43.

radě podají, i prosím co nejsnažněji, abyste ráčil laskavě mně dáti zprávu, smíme-li žádati, abyste petici sám přijmout a říšské radě odevzdati ráčil, - smíme-li pak i doufati, že byste věci naší věnoval Svou podporu, Svou výmluvnost.¹⁴⁶ Karel Adámek petici předložil poslanecké sněmovně říšské rady k dalšímu jednání, navíc s ústním komentářem: „s doporučením, aby byla v plném znění zařazena do stenografických protokolů.“¹⁴⁷ „Poněvadž se mi dostala čestného vyzvání, abych právě ohlášenou petici českých ženských spolků aj. za přípuštění žen k filosofickým a lékařským studiím slavné sněmovny k této důležité iniciativě českých žen ji nyní obrátili. (...) Pokud je mi známo, podepsaly ji všechny české ženské spolky, vynikající zástupcové literatury, vědy a umění, jakož i četní učitelé.“¹⁴⁸ Zpráva s tímto zněním se objevila dne 19. března 1890 v Národních listech.¹⁴⁹ Návrh byl přijat a postoupen příslušnému výboru – ministerstvu kultu a vyučování.

Tou dobou bylo dokonce císařem uděleno povolení k provozování praxe první lékařce v Rakousku. Rosa Kerschbaumová získala od císaře možnost působit v Čechách.¹⁵⁰ To snahy založení gymnázia jenom posílilo. Krásnohorská toho využila i v petice, kde argumentovala tím, že pokud to císař povolil již jedné lékařce, bylo by nepochopitelné, aby českým dívkám byla ubírána možnost studovat gymnázia.¹⁵¹

3. 1 Plán zřízení

Situace se nevyvíjela nijak přívětivě, Krásnohorská „pozorovala netečnost ze strany rakouských poslanců a vlády a ignoranci novinářů, kteří Petici v tisku nefrekventovali a studia žen se nezastali (...)“.¹⁵² Na úkor toho se rozhodla vydat jinou cestou – cestou soukromého gymnázia. Krásnohorská situaci probírala společně se svým přítelem a věrným spolupracovníkem Františkem Xaverem Prusíkem. Ještě v květnu roku 1890 s ním korespondenčně řeší žádosti k ministerstvu, (...) „taktěž račte se podívati na žádost k ministerstvu, má býti jen německá? Myslíte, že s takovou garancí obdržíme povolení? Žádost

¹⁴⁶ MALÍNSKÁ, Jana. „My byly, jsme a budeme!“ české ženské hnutí 1860–1914 a idea českého národa. Praha NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. s. 25.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 25.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 40.

¹⁴⁹ Národní listy, č. 77, r. 30, 1890.

¹⁵⁰ Čas, Svazek 4, 1890. s. 245.

¹⁵¹ LA PNP, Minerva, spolek pro ženské studium – Praha, č. inv. 1448–1451, č. přír. 22/76.

¹⁵² Emancipace aneb Zmatek ve faktech, Femistory.cz. Femistory.cz, ženy a feminismus [online]. Copyright ©2021. [cit. 13. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.femistory.cz/emancipace-aneb-zmatek-ve-faktech/>

*tu bych podepsala já, pak myslím, že by ji podepsala Světlá, pak chci prositi doktora Studničku a advokáta doktora Bártu, potom paní Luisu Čelakovskou; ale mně se jedná o to, aby podepsal gymnasiační professor, a tu nevím, smím-li se opovážiti a prosili Vás, velectěný, slovatný Pane! Neboť jinak, myslím, neobdrželi bychom povolení. (...)*¹⁵³ avšak hovoří již o stanovách spolku, tudíž byla rozhodnuta vydat se touto cestou. „(...) *Přeji si, abychom okamžitě, jak přijde stvrzení stanov, měli členstvo a mohli svolati konstituující valnou hromadu a zvoliti činný výbor, který si předně bez Vás nemohu ani mysleti. (...)*“¹⁵⁴

Prvotním plánem bylo zřídit školu za pomoci Ženského výrobního spolku českého. I přes laskavé přátelství se zakladatelkou Výrobního spolku Karolinou Světlou k tomuto kroku nedošlo. Světlá zůstala věrná původnímu poslání školy při Výrobním spolku a odmítla zřízení přípravné třídy pro další studium. Světlá Krásnohorskou varovala před reakcemi společnosti a spíše ji od toho odrazovala. A nebyla sama. Krásnohorská se ale nenechala zastrašit, a ve svém úsilí pokračovala dál. Ženský Výrobní spolek sice školu nezřídil, ale to neznamenalo, že by distancoval. Naopak, Krásnohorskou dále podporoval až nakonec z jeho středu vznikl samotný spolek Minerva. Výrobní spolek poskytoval svou podporu i v dalších letech. „*Po celou dobu, než jsme mohli zřídit spolek Minervu, poskytoval nám Ženský Výrobní spolek nejnmutnější administrativní výpomoci, ačkoli z počátku kromě tehdejší jeho starostky paní Emilie Bártové, nikdo ve spolku tom nevěřil v možnost, že by střední škola naše dosáhla svého uskutečnění získala si tam nadšená přesvědčivost její přece vrch, a za krátko celý spolek přál budoucí škole upřímné přízně a horlivé spolupráce své. Uvidíš, Eliško! Říkavala mi paní Bártová se zářícím zrakem a uvidíš jistě, že se všecko vydaří! Budou studovat, budou budou! Budou doktorkami a profesorkami!*“¹⁵⁵

„*V červnu roku 1890 se vedení Ženského výrobního spolku usneslo založit Spolek pro ženské studium Minerva, jehož hlavním cílem mělo být zasadit se o vznik dívčího gymnázia.*“¹⁵⁶ Zřízení spolku jako takového původně vůbec nebylo v plánu, ale ukázalo se to jako nezbytné. Kvůli četným administrativním problémům a průtahům nepřipadalo v úvahu zřídit státní gymnázium, proto se rozhodla jít cestou soukromé instituce. Potřebovala tedy získat svolení

¹⁵³ LA PNP, František Xaver Prusík, Korespondence, Eliška Krásnohorská. 20. května 1890.

¹⁵⁴ LA PNP, František Xaver Prusík, Korespondence, Eliška Krásnohorská. 20. května 1890.

¹⁵⁵ Památník národního písemnictví – Jitro ženského studia psáno pro Lidovou univerzitu, studie, rkp., 1 1 II.

¹⁵⁶ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii* První vydání. V Praze Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016 s. 11.

Zemské školní rady a úředníka na ministerstvu kultu a vyučování a českého místodržitelství, aby mohl být založen spolek, který bude školu vydržovat z dobrovolných příspěvků a darů.¹⁵⁷ Už od počátku tedy bylo jasné, že ústav nebude mít tzv. právo veřejnosti, a tudíž nebude moci vydávat maturitní vysvědčení.

Krásnohorská si uvědomovala, že je to do jisté míry náročný pokus a měla strach o zatažení více účastníků do případného nezdaru. Obávala se zklamání a výčitek. Nakonec sebrala odvalu a odhodlala se „...vydati se třebas i na posměch, kdyby se náš pokus nezdařil. I k uhrazení možné škody peněžité jsme se sami zavázali.“¹⁵⁸ Spolek měl zajišťovat finanční prostředky pro soukromou školu.¹⁵⁹

Prvním krokem bylo podání žádosti o povolení ústavu. Žádost podepsali Eliška Krásnohorská, Ludmila Prusíková, manželka budoucího ředitele školy Františka Prusíka, advokát dr. Vojtěch Bárta a Josef Vilímek, majitel tiskárny. Krásnohorská našla v osobě profesora Prusíka velkou podporu a především rádce, veškeré kroky ohledně spolku a zřízení ústavu s ním konzultovala. Viz. například korespondence ze dne 6. června 1890 „*Dovoluji si poslati Vám žádost „načisto“, abyste mi ji laskavě podepsal; zítra ráno opatřím si kolky, podpis pana Dr. Bárty a svůj vlastní a odnesu stanovy na místodržitelství. Zároveň posílám náčrtek druhé žádosti a zakládací listiny, prosíc, abyste si to laskavě prohlédnouti ráčil. Nemohu se upamatovati, řekl-li Jste mi, že mám napsati do žádosti, že Sám budete školu řídit, anebo pouze, že to mám říci panu insp. Poláčkovi. Má-li to být napsáno, tedy prosím, račte ani to na patřičné místo načrtnouti.*“¹⁶⁰ Žádost byla podaná Zemské školní radě dne 9. června 1890. Zemské školní radě byla podána dne 15. června 1890 i žádost „*za potvrzení profesora Františka Prusíka ředitelem střední školy dívčí.*“¹⁶¹

¹⁵⁷Emancipace aneb Zmatek ve faktech, Femistory.cz. Femistory.cz, ženy a feminismus [online]. Copyright ©2021. [cit. 13. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.femistory.cz/emancipace-aneb-zmatek-ve-faktech/>

¹⁵⁸ Památník národního písemnictví – Jitro ženského studia psáno pro Lidovou univerzitu, studie, rkp., 1 1 II

¹⁷⁶ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 131.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁵⁹ VLAŠÍNOVÁ, Drahomíra. *Eliška Krásnohorská*. Praha: Melantrich, 1987. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti. s. 42.

¹⁶⁰ LA PNP, František Xaver Prusík, Korespondence, Eliška Krásnohorská. 6. června 1890.

¹⁶¹ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 26.

Dne 22. června 1890 vyšlo v Národních listech představení nového vzdělávacího spolku „Minerva“ s uvedením jmen zakládajících a přispívajících členů. Uvádím jména zakládajících členů: „p. JUDr. Tomáš Černý, p. Svatopluk Čech, p. prof. dr. E. Studnička, p. prof. dr. Ladislav Čelakovský, pí. Karolina Světlá, pí. Gabriela Preissová, p. Jan Lego, sl. Bohuslava Sokolova, pí. Julie Kusá, pí. Miloslava Procházková, sl. El. Krásnohorská, pí. Marie Špindlerová, pí. Karla Baumgartlová, Ženský výrobní spolek český v Praze. Dále přispívající členové: pí. Sofie Podlipská, p. prof. dr. August Seydler, pí. Klára Tomsová, sl. El. Lauermannová, p. JUDr. Josef Štolba, p. Ferdinand Schulz, sl. Anna Řeháková, pí. Ter. Nováková, sl. MDr. Bohuslava Kecková, sl. Bož. Studničkova, sl. Bohd. Pechova atd.“¹⁶²

Veřejnost si velice brzy všimla aktivit a úsilí Elišky Krásnohorské. Její činnost ocenil Jan Neruda fejetonem, který byl uveřejněn v Národních listech. (...) „Mezi nejpřednějšími strážemi nalezájí se dnes ženy české. Mají dobrou vojvodu: Elišku Krásnohorskou. Slečně Elišce Krásnohorské daří se vše, čemu chce. Chtěla se stát výbornou básnířkou a stala se jí. Chtěla v Rakousku do živého proudu přivést otázku ženskou, a přivedla ji. Chce teď spolkem „Minervou“ provést již přípravy ku praktickému luštění otázky té, a uvidíte: provede je „Minerva“ – „Minerva“ – Minerva byla bohyně přemýšlení, duševní práce – římská dcerka řecké Pallas Athéně, kteráž když se rodila, světu to oznámeno přírodní bouří, otřasy země a hukotem moře – naše „Minerva“ rodí se ale bez hluku a třasu, předstupuje před nás myslivé muže v plné sice válečné zbroji, a odevřeným však hladím a praví jasným, zvučným hlasem: „My ženy chceme dosahovat téhož duševního vzdělání, kterého Vy“ chceme z něho mít tyže společenské výhody, jaké máte Vy; chceme Vám uzmout pro sebe značnou část Vašich privilegií a práv – prosím: pomáhejte nám!“ – Podivné vyzvání, podivný souboj! Ale co platno: vyzvání už je tady! A zákon duellantům ještě k tomu káže: „Před bojem podat si ruce!“ (...)¹⁶³

Již dne 24. června 1890 bylo v Národních listech uveřejněno „Provolání. Vzdělanstvu českému!“, viz. Příloha č. 2, ze dne 21. června 1890. V červenci 1890 vyšlo také jako příloha Ženských listů. Provoláním byl veřejnosti oznámen vznik spolku pro ženské studium „Minerva“, pomocí kterého bude zřízena soukromá česká střední škola dívčí, jejíž hlavním úkolem bude připravit dívky na složení maturitní zkoušky, která by jim umožnila vstup na vysoké školy. Škola byla představena jako soukromý ústav, který bude mít pět ročníků pro ty

¹⁶² Národní listy, č. 170, r. 30, 1890.

¹⁶³ Tamtéž

nejpilnější a nejnadanější studentky, které zde budou moci uspokojit touhy po vědění a zároveň se připravit na budoucí životní úlohu. Úlohou ústavu bude dívky připravit pro vstup na univerzity, ale také na dráhu učitelek či vychovatelství. Provolání sloužilo nejen ke zpopularizování tématu dívčího vzdělávání ve veřejných kruzích, ale domnívám se, že i kvůli prostému nalákání prvních zájemkyň či jejich rodičů a podporovatelů, protože vše bylo potřeba především ufinancovat.

3. 2 Zřízení spolku Minerva

Zemská školní rada dne 26. června 1890 ústav povolila. Výnosem ministerstva ze dne 7. července 1890 bylo sděleno, že byl profesor Prusík potvrzen ve funkci ředitele školy v daném školním roce.¹⁶⁴ František Prusík vypracoval stanovy spolku včetně podrobného učebního plánu.¹⁶⁵ Stanovy byly schváleny dne 16. července 1890.¹⁶⁶ Titulní list „Stanov“ viz. příloha č. 3., Plné znění viz příloha č. 4.

Stanovy obsahují 42 paragrafů, které definují základy vedení spolku. Sídlem spolku byla Praha a jednací řečí byla čeština. Celý název spolku zněl „Minerva. Spolek pro ženské studium.“ V prvním paragrafu je definován účel spolku, opatřit dívkám, které se vykáží náležitou způsobilostí vyšší vzdělání a zejména je připravit k studiu na univerzitě. Spolek toho ráčil docílit například pořádáním přednášek a kurzů, vydáváním českých spisů a zakládáním studijních nadací pro dívky české národnosti. Spolek od svých členů vybíral peněžité roční příspěvky a dary. Peníze získával také jako výtěžek z různých akcí, často z pořádaných bazarů a slavností.

Členstvo se dělilo dle výše příspěvků na členy zakládající a členy přispívající. Člen zakládající vyplatil spolku buď 50 zl. najednou nebo tento obnos mohl splácet po 10 zl. Přispívající člen platil nejméně 2 zl. ročně; pouze členové Ženského Výrobního spolku Českého v Praze mohli být přispívajícími členy za polovinu toho obnosu, tedy za 1 zl. ročně.

¹⁶⁴ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 27.

¹⁶⁵ KRÁSNOHORSKÁ, Eliška. *Co přinesla léta, druhé knihy vzpomínek svazek I* Praha Vaněk a Votava, 1928. s. 120.

¹⁶⁶ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. s. 130.

Spolek řídil výbor, který jednou ročně svolal do Prahy členy na konání valné hromady členstva. Ke každé valné hromadě se zvalo členstvo ohlášením alespoň ve dvojích pražských novinách. Valná hromada mohla zkoumat a schvalovat celoroční výkazy, zprávy a účty, volit předsedu či předsedkyni a výbor, usnášet se o změně stanov, o trvání či zrušení ústavu a podniků či spolku samého.

Valná hromada volila celkem sedmnáct členů výboru. Mohla volit i čestné členy spolku. Zvolený výbor sám ze svého středu volil funkcionáře, zejména 2 místopředsedy či místopředsedkyně, 1 pokladního nebo pokladní, 1 jednatele nebo jednatelku a 2 dozorce nebo dozorkyně účtů. Všechny funkce ve výboru byly bezplatné. Výbor se scházel dle potřeby, ale bylo nutné se sejít alespoň šestkrát do roka. Výbor mohl volit i čestné přisedící, kteří neměli příspěvácí a další povinnosti. Zkrátka se směli účastnit schůzí výboru a mohli hlasovat či přispět radou. Byla připuštěna i možnost tzv. širšího výboru, jehož členem by se stal ten, kdo spolku získal alespoň 12 členů. Ti poté měli především právo přijímat členy spolku a přicházet na schůze výboru, ve kterém jim náležel poradní hlas. Výbor se mohl ve svých schůzích platně usnášet za přítomnosti sedmi osob, tedy členů výborů (včetně předsedy) a čestných přisedících. Nadpoloviční většina hlasů přítomných rozhodovala; při rovnosti hlasů rozhodl hlas předsedající osoby.¹⁶⁷

Dne 24. srpna 1890 bylo o postupu připravované školy informováno v Národních listech. Především bylo potřeba zajistit místo k vyučování. Byla podána žádost městské radě o propůjčení místnosti. (...) „*Pro první dva roky stačí střední škole jedna učební síň, a ježto zakladatelé by se spokojili místností byť jen prozatímní, nebude asi městské radě obtížno vyhověti požadavku tak skromnému a tím umožniti brzký vznik ústavu, který bude svého druhu prvním v celé střední Evropě, zejména v Rakousku. Přízeň a souhlas, jichž požívá myšlenka střední školy dívčí ve všech kruzích intelligence české, zajisté nalezne živý ohlas také v městské radě, a pozornost, kterou i za hranicemi vzbuzuje nejbližší osud naší střední školy, jest o pohnutku více, aby rychle byl proveden a zastupitelstvem královské Prahy účinně podporován podnik pro nás tak čestný. Nechat' jest Praha prvním městem říše, které vedle své nádherné, blaze působící vyšší školy, vedle obou českých ústavů ku vzdělání učitele, vedle praktických a důležitých učilišť městské pokračovací školy, c. k. umělecko-průmyslové školy a školy Ženského výrobního spolku českého, má ještě novější, zcela časový ústav český pro dívky*

¹⁶⁷ LA PNP, Minerva, spolek pro ženské studium – Praha, č. inv. 1448-1451, č. přír. 22/76, stanovy.

dospívající, školu střední, rovnající jim cestu k vysokému učení. Tím se Praha postaví v popředí v otázce eminentně kulturní a v čele moderního ruchu, směřujícího k usmíření společenských nerovností vzděláním a světlem. (...).¹⁶⁸ Spolku Minerva byly pro školní rok 1890/1891 propůjčeny dvě místnosti a potřebný nábytek v budově dívčí škoie u sv. Vojtěcha.¹⁶⁹ Učební pomůcky a další potřeby se podařilo získat od příznivců.

„Dne 27. září 1890 ustavující valnou hromadou, v níž byla „střední škola dívčí“, s úplně již zařízenou první svou třídou prozatím naším komitétem odevzdána spolku „Minervě“, jenž ji přijal ve zprávu i vlastnictví své. Padesát žaček již bylo do ní přijato. Ze všech okolností provázejících vznik Minerviny školy nejvíce ku podivu jest dosažení souhlasu zemské školní rady s pětitřídní osnovou školy. Byl to novota, která ovšem podmiňovala tolik změn v rozvrhu učiva gymnasiálního, tak že mnozí osvícenci naši se toho buď zhržili jako čehosi barbarsky revolučního a jiní se tomu vysmáli jako dětinské, v praxi nemožné pošetilosti.“¹⁷⁰ Valné hromady se zúčastnilo 40 členů a četných hostů. Čestnou předsedkyní byla zvolena Bohuslava Sokolová, která schůzi zahájila. Eliška Krásnohorská přednesla zprávu o založení „Minervy“, dále profesor Prusík přednesl zprávu o zřízení školy a Pavla Maternová přečetla zprávu o dosavadních příjmech a vydáních. Příjmy spolku (příspěvky členské, zápisné a školné) přesahovaly 600 zl., vydání obnášelo přes 140 zl. Spolek čítal celkem 126 členů, z toho 21 zakládajících a 105 přispívajících.¹⁷¹

Sestaven byl již i učitelský sbor. Učiteli mohli být pouze osoby, které mají učitelskou způsobilost pro státní střední školy.¹⁷² Pan Josef Mach pro vyučování latiny, řečtiny a češtiny, p. dr. Jiří Guth, suplující profesor na gymnáziu v Žitné ulici, na fyziku a matematiku, pan Josef Votruba, suplující profesor na české reálce, na zeměpis a dějepis, p. K. Jirovec na němčinu a p. P. Alois Mlčoch, kooperátor u Nejsv. Trojice, na náboženství. Pro mravní a vychovatelské působení na dívky ustanovena pí. P. Maternová, bývalá výtečná učitelka. Mravní dozor měla na starosti jako správkyně školy, která byla zároveň i úřednicí spolku.¹⁷³ Dále na škole působil Karel Jirovec, suplující profesor na akademickém gymnáziu, učil tu němčinu, poté Teréza

¹⁶⁸ Národní listy, č. 233, r. 30, 1890.

¹⁶⁹ Národní listy, č. 243, r. 30, 1890.

¹⁷⁰ Památník národního písemnictví – Jitro ženského studia psáno pro Lidovou univerzitu, studie, rkp., 1 1 II.

¹⁷¹ Národní listy, č. 268, r. 30, 1890.

¹⁷² Zpráva o založení Minervy

¹⁷³ Národní listy, č. 268, r. 30, 1890.

Polláková, která učila zpěv.¹⁷⁴ Škola zahájila činnost dne 30. září 1890. Přípravka střední dívčí školy nakonec čítala 53 přijatých žaček.¹⁷⁵

Prvním předsedou spolku byl zvolen Josef Baudiš, bývalý ředitel Akademického gymnázia, místopředsdkyní se stala Eliška Krásnohorská a čestnými členy Karolina Světlá a Vojtěch Náprstek. Do výboru byli zvoleni: pan JUDr. Vojtěch Bárta, advokát, pí. Karla Baumgartlová, choť továrníka, slečna Amalie Čadová, starostka spolku českých učitelek, paní Luisa Čelakovská, starostka Ženského Výrobního spolku Českého v Praze, paní Kateřina Emlerová, choť. univ. profesora, pan Čeněk Gregor, podnikatel staveb, člen městské rady, slečna Dora Hanušová, spisovatelka, slečna Eliška Krásnohorská, spisovatelka, pan Jan Lego, spisovatel, úředník Českého Musea, paní Pavla Maternová, spisovatelka, choť učitelova, slečna Marie Pospíšilová, soukromnice (dcera zvěčn. Nakladatele českého), pan Frant. X. Prusík, profesor c. k. akademického gymnasia, ředitel střední školy dívčí, spisovatel, paní Ludmila Prusíková, choť c. k. profesora a ředitele, slečna Eliška Řeháková, učitelka škol měšťanských, pan Josef Sokol, učitel při cvičné škole c. k. paedagogia, spisovatel, paní Marie Wiehlová, choť architekta a poslance zemského.¹⁷⁶

V říjnu roku 1890 byla vydána „Zpráva o založení „Minervy“, spolku pro ženské studium, a jeho soukromé střední školy dívčí v Praze r. 1890, která reflektovala o cestě ke vzniku ústavu a aktuální situaci ženského vzdělávání. Podrobně také informovala o dění ve spolku a škole. Škola byla založena a Eliška Krásnohorská tak dosáhla jedné z vytyčených met. Základy byly položeny, ale její cesta za dosažením nejvyššího možného vzdělání však byla stále spíše na začátku.

3. 3 Řízení a správa spolku Minerva

3. 3. 1 Rok 1891

Hlavním účelem spolku Minerva bylo zajistit bezproblémový chod školy. K tomu vedly také veškeré jeho aktivity. V lednu roku 1891 byl spolkem českých učitelek v Praze pořádán ve prospěch Minervy cyklus veřejných přednášek, kde přednášely profesoři dr. Em. Kaufmann a dr. V. Mourek a odborné učitelky A. Čadová a B. Sokolová.¹⁷⁷ Přednáška Amalie Čadové

¹⁷⁴ Zpráva o založení Minervy

¹⁷⁵ Zpráva o založení Minervy

¹⁷⁶ Národní listy, č. 268, r. 30, 1890.

¹⁷⁷ Národní listy, č. 4, r. 31, 1891.

„*Co s námi?*“ měla velký úspěch. Obsahem přednášky bylo apelování na to, že se ženám musí otevřít vysoké školy a povolání, která jim dosud nebyla přístupná, například vědecká povolání. Našli se samozřejmě i odpůrci, a nebyli to pouze muži, ale i ženy. Bohuslava Sokolová vedla přednášku s názvem „*o odpovědnosti žen v životě národním*“. ¹⁷⁸ Ústav se veřejnosti prezentoval také na Zemské jubilejní výstavě veřejnosti, což zaujalo i odborníky. Výstava byla zahájena v květnu roku 1891. V pavilonu města Prahy vystaveny písemné práce žaček Minervy spolu s dalšími písemnostmi – učební osnova, rozvrh hodin, výkaz klasifikace za I. pololetí, zakládací listinu apod. Vystavené předměty si prohlédly i arcivévodkyně v přítomnosti ministra vyučování, ocenily hlavně úhlednost a úpravu písemných sešitů a uspokojení nad dobrými výsledky žákyň. Výstavu v rámci studia navštívily také žákyně.

První rok trvání spolku byl hodnocen kladně, přinesl zdárné výsledky a rozšířila se pozornost a popularita spolku a ústavu. Spolek se těšil velké přízni, což bylo znát na finanční stránce spolku. ¹⁷⁹ Minerva čítala 59 zakládajících a 237 přispívajících členů. ¹⁸⁰ Za členy výboru byli na valné hromadě konané na začátku října roku 1891 zvoleni: JUDr. Vojtěch Barta, pí. Karla Baumgartlová, choť továrníka, sl. Amalie Čadova, učitelka škol měšťanských, p. Čeněk Gregor, podnikatel staveb, sl. Dora Hanušova a El. Krásnohorská, spisovatelky, p. Jan Lego, úředník českého muzea, pí. Pavla Maternová, choť učitele, Marie Peigerová, choť úředníka České spořitelny, sl. Marie Pospíšilová, soukromnice, Fr. X. Prusík, profesor, pí. Ludmila Prusíková, choť téhož, Marie Rosická, choť inspektora, sl. El. Řeháková, učitelka, p. Josef Sokol, učitel, a pí. Marie Wiehlová, choť architekta. Předsedou výboru byl pro tento rok Josef Baudiš, ředitel akademického gymnázia. ¹⁸¹

Velkou změnou od nového školního roku byl odchod ředitele školy. Na I. konferenci roku 1891 představil dosavadní ředitel František Prusík učitelskému sboru nového ředitele, pana Josefa Valentu, c. k. gymnaziálního ředitele ve výslužbě. Ke změně došlo z toho důvodu, že ministerstvo výnosem ze dne 27. července 1891 nedalo místo žádosti výboru, aby dosavadní ředitel nadále spravoval ústav. ¹⁸² Ode dne 17. září 1891 ho ve funkci vystřídal Josef Valenta, gymnazijní ředitel ve výslužbě a dne 3. října 1891 ho zemská školní rada v úřadě potvrdila. ¹⁸³

¹⁷⁸ Národní listy, č. 37, r. 31, 1891.

¹⁷⁹ Pokladna přijala celkem 4989 zl. a vydala 3769 zl.

¹⁸⁰ Národní listy, č. 279, r. 31, 1891.

¹⁸¹ Národní listy, č. 279, r. 31, 1891.

¹⁸² SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 38.

¹⁸³ Druhá výroční zpráva soukromé střední školy dívčí a spolku Minerva v Praze

Profesor Prusík se dále věnoval své pozici na c. k. Akademickém gymnáziu a literární práci. S ústavem zůstal nadále v blízkém kontaktu. Jako člen výboru spolku byl jmenován školním referentem, tedy prostředníkem mezi školou a výborem. Stále zde byl aktivní, navštěvoval konference sboru, školní akce a vyučování. Společně s předsedou spolku Josefem Baudišem docházeli do školy na hospitace.

Významnou činností, kterou se spolek zabýval, byla snaha zajistit žákyním vstup na univerzitu. Nelehký úkol, pro který nyní nazrál ten správný čas. Bylo potřeba začít tzv. „obrušovat hrany“, aby se první absolventky Minervy měly kde uplatnit. Dne 24. října 1891 byla podána žádost k Ministerstvu kultury a vyučování. Říšské radě byla zaslána petice „Minervy“ za přístup na lékařskou a filozofickou fakultu a také za přístup ke studiu lékárnictví. Petici podal říšský poslanec Karel Adámek. V petičním výboru ji obhajoval JUDr. Václav Hrabě z Kouniců. Tyto aktivity začaly vést k tomu, že se o problematice více hovořilo a nesetkávala se pouze s negativními ohlasy, naopak. U zemské školní rady probíhalo jednání o rozšíření přípravy. Výbor vedl úspěšné jednání i s Městskou Radou Pražskou, která zajistila další místnosti.

3. 3. 2 Rok 1892

V tomto roce vzrostly hmotné potřeby, téměř dvojnásobně. Ale tuto informaci nemůžeme vnímat pouze negativně, neboť to sebou neslo zřízení nové přípravy.

Ve vrchním vedení správy školy nastala změna, odstoupil pan ředitel Josef Valenta z důvodu vysokého věku. Výbor spolku Minervy uvážil, že pan ředitel Valenta je ve svých 75 letech již ve vysokém věku a není tak už dost čilí duševně ani fyzicky k tomu, aby zvládl vyučovat matematiku v II. třídě, jak sám navrhl. Z důvodu tohoto sdělení pan ředitel Valenta na svou funkci rezignoval.¹⁸⁴ Nereagoval ani na prosby školního referenta profesora Prusíka – vydržet ve funkci do konce pololetí. Výbor byl nucen sehnat trvalou náhradu, aby škola netrpěla změnami. Výbor a pan profesor Prusík podali dne 24. září 1892 žádost k Ministerstvu kultury a vyučování, aby profesor Prusík dostal dovolenou a mohl se stát ředitelem Minervy na plný úvazek. Výbor se zavázal, že za profesora Prusíka bude platit suplujícího učitele na akademickém gymnáziu. Žádost byla vyřízena kladně. Než po pololetí profesor Prusík oficiálně

¹⁸⁴ AMP, fond Dívčí gymnasium Krásnohorská Praha II - Nové Město, Vodičkova ul. 22 (dále jen Gymnasium Krásnohorská), inv. č. 394, Kronika ústavu, s. 23.

převzal vedení školy, vedl ústav sám předseda Josef Baudiš.¹⁸⁵ Po nástupu profesora Prusíka do ředitelské funkce došlo ve škole ke zlepšení kázně, na kterou ředitel přísně apeloval.

Druhá výroční valná hromada se konala dne 30. září 1892. Za předsedu spolku byl opět jednohlasně zvolen Josef Baudiš. Do výboru bylo zvoleno následujících 15 členů: pí. Karla Baumgarlová (jednatelka), sl. Amalii Čadovou (zapisovatelka), p. Čeněk Gregor (místopředseda), p. Dora Hanušová, sl. Eliška Krásnohorská (místopředsedkyně), p. Jan Lego (archivář), pí. Pavla Maternová, p. JUDr. Prokop Podlipský (revizor účtu), sl. Marie Pospíšilová (zapisovatelka), p. prof. Fr. X. Prusíka (školní referent), pí. Ludmila Prusíková (pokladní), pí. Marie Rosická (obřadnice), sl. Eliška Řeháková (revizorka účtu), p. Josef Sokol, pí. Marie Wiehlová (obřadnice).¹⁸⁶

Dalším velkým úkolem, se kterým se spolek musel vypořádat, bylo připuštění žaček ke zkouškám. Žačky II. třídy již dospěly na stupeň sextánů, a ty, které pomýšlely na lékárnické povolání bylo potřeba připustit ke zkouškám ze šesté třídy a do lékáren na praxi. Společně s Eliškou Krásnohorskou a profesorem Prusíkem se na řešení tohoto problému podílel i pan dvorní rada Webr z Pravomilů. Byly podány dvě úřední žádosti, jedna k Ministerstvu kultu a vyučování o povolení, aby žačky mohly vykonat na konci školního roku zkoušky ze šesté třídy na některém státním gymnáziu, druhá k ministerstvu vnitra, aby po vykonané zkoušce mohly nastoupit do lékáren jako učnice. Ministerstvo kultu a vyučování žádosti vyhovělo.

Spolek hledal podporu i u veřejnosti a odborníků. V listopadu 1892 vyšel pamětní spis žádající o širší podporu. Byl adresován k jednotlivým lékárníkům i k slavným lékárnickým gremiím v Čechách i na Moravě. Spis vzbudil mnoho ohlasu a veřejnou diskusi. Proti vystoupil zvláště Klub farmaceutů českých v Praze, protože jeho členové spatřovali v nastávajících kolegyních soupeřky. Naopak mezi majiteli lékáren se podařilo získat dost přátel. K věci se vyjádřilo i mnoho pánů poslanců (čeští – pan JUDr. Josef Herold a pan JUDr. Václav hrabě z Kouniců, Němec – pan dvorní rada Beer) na říšské radě, jak ve prospěch ženského studia, tak studia farmacie. Výbor požádal společně se sedmi žačkami o povolení podrobit se veřejné zkoušce z I.-VI. třídy gymnazijní, z důvodu zájmu o nastoupení ke studia farmacie.

¹⁸⁵ AMP, fond Dívčí gymnasium Krásnohorská Praha II - Nové Město, Vodičkova ul. 22 (dále jen Gymnasium Krásnohorská), inv. č. 394, Kronika ústavu, s. 25.

¹⁸⁶ Třetí výroční zpráva spolu Minerva

Ministerstvo vyučování k tomu dalo své povolení.¹⁸⁷ Nakonec zkoušku absolvovaly dvě žačky, a úspěšně ji složily.¹⁸⁸

3. 3. 3 Rok 1893

Roku 1893 nastaly další významné změny ve složení spolku i ústavu. Ústav opustila dosavadní správkyňe spolku a vychovatelka a dohlážitelka na mravnost dívek, Pavla Maternová. Bližší informace o Pavle Maternové 3. 6 V důvodech jejího odchodu se prameny rozcházejí. Z kroniky Minervy se dozvídáme, že byla z funkce propuštěna. „*Měla míti mravní a paedogigický dozor na žačky, těmto v nezákonném – at' nedím více – jednání začek nadržovala, kázeň mezi nimi zviklala, autoritu učitelův u nich podryvala, ba i šíření socialistických časopisův (na př. Časopisu pokrokového studentstva) mezi začkami podporovala; kromě toho pak jsou sekretářkou spolku, práce jí uložené buď nedbale neb vůbec nekonala, dala jí sl. El. Krásnohorská jako místopředsedkyně výboru pokyn, by se vzdala místa svého od 1. března 1893, an ředitel sám bude dbáti o mravní dozor na žačky. Což ona, vidouc nezbytí a viny své upříti nemohouc, učinila.*“¹⁸⁹ Další prameny uvádějí, že z funkce odešla z důvodu čtvrtého těhotenství.¹⁹⁰ Třetí výroční zpráva spolku Minerva uvádí stručně „z rodinných důvodů se vzdala funkce školní správkyňe“.¹⁹¹

Z korespondence Krásnohorské a profesora Prusíka vyplývá, že se jednalo o vážnější kauzu. Aniž by dotyčnou jmenovala, píše dne 25. února 1893 Prusíkovi: „(...) Byla jsem včera u p. předsedy. Výsledek: přece by si přál, aby předcházelo napomenutí. Právě proto, že stále říká: „věřím vám“, viděla jsem, že nevěří. Dobrá, at' se přesvědčí. Vyspala jsem se na to a – vyhovíme oběma nákladům; zabijeme dvě mouchy jednou ranou, vlk bude syt a koza celá. Uděláme tedy soud, ale za přítomnosti pana předsedy. Pozvu jej na úterek po jedné hodině do Minervy, a Vy, vysoce ctěný pane řediteli, račte býti tak laskav a říci až v úterý hodně pozdě dotčené osobě, že přijdeme, aby se provedla revise její instrukce a vyšetřily příčiny „omezování jejího vlivu ve škole“. – Dříve jí nic neračte říkati, ona by běžela k p. předsedovi a řekla by mu, že je to omyl, že ona je zcela spokojena, že jí nebráníte býti ve škole a 1. d. – zmátla by ho ještě

¹⁸⁷ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 47.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 50.

¹⁸⁹ AMP, fond Dívčí gymnasium Krásnohorská Praha II - Nové Město, Vodičkova ul. 22 (dále jen Gymnasium Krásnohorská), inv. č. 394, Kronika ústavu, s. 26.

¹⁹⁰ Emancipace aneb Zmatek ve faktech, Femistory.cz. Femistory.cz, ženy a feminismus [online]. Copyright ©2021. [cit. 13. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.femistory.cz/emancipace-aneb-zmatek-ve-faktech/>

¹⁹¹ Třetí výroční zpráva spolku Minerva soukromé střední školy dívčí a spolku Minerva v Praze

*vic. On, zdá se mi, nemůže pochopiti, že krásné oči, sladké úsměvy a andělské lichocení jsou jen sprostou škraboškou duše vypočítavé. Ať tedy přijde, sám vše uslyší z Vašich úst, co ona doznati musí, a uvidíte, že se ta svodů scéna skončí, ortelem. Račte, prosím, v úterý jí v příhodný čas oficiálně oznámiti, že má přes jednu hodinu zůstat z té a té příčiny; ano? – Já posílám právě teď opět důtku za nedbalost sekretářskou; prosím Vás všimněte Si, jaký dělá obličej. (...)*¹⁹² O den později píše: „(...) Po mém káravém dopise přišla paní M. uplakaná se všemi úmysly udobřovacími, ale nic platno, - konec je, že dá demissi. Prosím Vás, buďte k ní co nejvládnější ty dva dni, je pokořena dost, nenadála se takového trestu. (...)“.¹⁹³ Pavla Maternová tedy pravděpodobně opustila školu i ústav za nepříznivých okolností. Nicméně přátelský vztah s Eliškou Krásnohorskou udržovala nadále. Zásluhy na zřízení a vedení školy i spolku ji nelze upřít. Funkce dozorkyně mravní výchovy již nebyla dále obsazena, protože ředitel školy měl možnost obstarávat její správu i dozor sám. Kancelářskou agendu za paní Maternovou přebrala slečna Věra Langeová, která pod vedením výboru vykonávala spolkovou správu.

Činnost spolku byla podpořena i dalšími spolky – např. spolek českých učitelek v Praze pořádal ve prospěch Minervy cyklus pěti veřejných přednášek na téma výchovy dívek. Spolek podpořila i Měšťanská beseda v Praze, která prominula poplatek za použití sálu k veškerým přednáškám. Přednáškový spolek vedl cyklus jedenácti přednášek věnovaným Minervě. Spolek podporovala finančně i ředitelství České Spořitelny, dále spolek získal peníze z odkazu pana Alfreda Wenera. Spolek obdarovala „zasloužilá dobroditelka“ paní Anna Nataliová. Škola se svými příznivci a podporovateli v čele s Ženským Výrobním Spolkem Českým uspořádala třídní bazar k uctění památky narozenin Jana Kollára, jehož bohatý výtěžek šel na chod školy. Měl velký význam a úspěch.¹⁹⁴ Široká podpora vyjadřuje pokrok a osvětu v ženském a dívčím vzdělávání. Minerva získala širokou popularitu. Velkou podporou byla stále městská rada Pražská, která propůjčovala bezplatně místnosti, svítivo i topivo.

Dne 7. října 1893 se konala výroční valná hromada. Minerva měla celkem 364 členů. Výdaje na školu stále rostly, i přes aktivní činnost sběratelek a dárců bylo financí stále potřeba. „Výdaj na školu obnášel za minulý rok přes 3000 zl. a bude nyní obnášeti každoročně ještě více, ježto se vydržují dvě třídy místo jedné a náklad se tedy zdvojnásobil. Školného a zápisného

¹⁹² LA PNP, František Xaver Prusík, Korespondence, Eliška Krásnohorská. 25. 2. 1893.

¹⁹³ LA PNP, František Xaver Prusík, Korespondence, Eliška Krásnohorská. 26. 2. 1893.

¹⁹⁴ Národní listy, č. 45, r. 33, 1893.

přijato za rok půldruhého tisíce zlatých, ostatní náklad uhrazen jenom z pokladny spolkové, ježto dosud nižádné podpory peněžité se „Minervě“ nedostává z fondů veřejných. Tím vřeleji vzdány díky městské radě pražské za opětné bezplatné propůjčení a upravení místnosti.“¹⁹⁵ Do výboru byli zvoleni: pí. B. Baštýřová, pí. K. Baumgartlová, sl. Am. Čadová, p. Č. Gregor, sl. E. Krásnohorská, pí. A. Kreslová, p. J. Lego, pí. M. Peigerová, p. dr. Podlipský, p. F. X. Prusík, pí. L. Prusíková, pí. M. Rosická, sl. El. Řeháková, p. J. Webr z Pravomilů, pí. M. Wiehlová a pí. M. Zemanová. Předsedou byl opět zvolen p. Josef Baudiš. Školním referentem byl zvolen dvorní rada pan Josef Webr, protože bývalý referent nyní zastával ředitelskou funkci.¹⁹⁶

3. 3. 4 Rok 1894

Dne 2. listopadu 1894 se konala čtvrtá výroční valná hromada, které předsedal starosta spolku Josef Baudiš. Minerva čítala 337 členů.¹⁹⁷ Minervu stále podporovalo nejen její členstvo, příznivci a městská rada pražská. „Země“ spolku nepřispívala. Minerva měla také podporu u českých poslanců na říšské radě a u zemské školní rady. Ústav navštěvovalo 42 žaček, z nichž se již 22 připravovalo na maturitní zkoušky. Ředitel ústavu prohlásil, že 20 žaček má v úmyslu se po maturitě hlásit na vysoké školy.¹⁹⁸ Potřeba dosáhnout přístupu žen na univerzity ještě nebyla aktuálnější. Další aktivity se tedy ubíraly hlavně tímto směrem. Předsedou spolku se stal opět Josef Baudiš, místostarostou Čeněk Gregor, starosta král. hlav. města Prahy, místopředsedkyní Eliška Krásnohorská. Jednatelkou byla zvolena Karla Baumgartlová, školním referentem Josef Weber, ryt. Pravomil, dvorní rada ve výslužbě, pokladní Ludm. Prusíková, revisory účtů El. Řeháková a JUDr. P. Podlipský, archivářem Jan Lego. Dále byli do výboru zvoleni: pí. B. Baštýřová, pí. A. Kreslová, pí. Joh. Patočková, pí. M. Peigerová, p. řed. Fr. X. Prusík, pí. M. Wiehlová, pí. M. Zemanová – jmenované dámy jako obřadnice.¹⁹⁹

3. 3. 5 Rok 1895

Aktivity spolku se nyní zaměřily výhradně na boj za přistoupení žen na nejvyšší stupeň vzdělání, na vysoké školy. Dne 15. února 1895 bylo výnosem školní rady zemské povoleno žačkám Minervy, že mohou vykonávat maturitní zkoušku na Akademickém gymnáziu. První

¹⁹⁵ Národní listy, č. 288, r. 33, 1893.

¹⁹⁶ AMP, fond Dívčí gymnasium Krásnohorská Praha II - Nové Město, Vodičkova ul. 22 (dále jen Gymnasium Krásnohorská), inv. č. 394, Kronika ústavu. s. 32.

¹⁹⁷ Národní listy, 1894, č. 34, 1894.

¹⁹⁸ Tamtéž

¹⁹⁹ Tamtéž

maturity se konaly v květnu 1895. Spolek Minerva žádal, aby žačkám byla na maturitní vysvědčení připsána i klausule o dospělosti jako na mužských gymnasiích. Této žádosti nebylo vyhověno.²⁰⁰

Výbor Minervy se ve věci přístupu žaček na univerzity sešel dne 22. února 1895.²⁰¹ Ředitel navrhl vykonání návštěv u jednotlivých profesorů osobně s prosbou o přípuštění hospitantek. Tak to vyžadoval zákon. Již dne 21. března se ředitel společně s Eliškou Krásnohorskou k rektorovi profesorovi Dr. Arnoldovi Spinovi. Usilovali o to, aby žačkám bylo dle nařízení ministerstva ze dne 6. května 1878 umožněno alespoň hospitovat na přednáškách na univerzitě. Rektor přislíbil, že se optá svých kolegů na lékařské fakultě a senátorů na schůzi senátu. Eliška Krásnohorská ve snaze připravit půdu, navštívila další univerzitní profesory. Ředitel sám jich v březnu navštívil 26. „Z nichž jen 3 stavěli se naší žádosti poněkud na odpor, ostatní k ní ochotně, mnozí horlivě svolovali.“²⁰² Zajímavostí bylo, že ředitel při diskusích s profesory zjistil, že málo komu je známo zřízení školy a její účel. Na tento popud vznikl článek do „Politik“, který byl zaslán 62 univerzitním profesorům. Následoval ještě článek do Národních Listů. Četní profesori medicínské fakulty se vyjadřovali skepticky a argumentovali nezbedností studentů, kteří by mohli mladé slečny obtěžovat. Dne 26. března podal ředitel žádost děkanátu filozofické fakultě o přípuštění 11 žaček ke studiím. S žádostmi na medicínskou fakultu se čekalo, bylo to formálně obtížnější. Ale již dne 31. března se rektor medicínské fakulty profesor Spina vyjádřil, že medicínská fakulta ze zásady není proti přípuštění hospitantek. I tak vyjádřil pochyby o formální stránce s tím, že žačky mají podávat žádost až po oznámení přednášek. Ředitel navštívil i děkana filozofické fakulty profesora Koláčka, který slíbil, že žádosti předloží sboru profesorů, až budou upřesněny přednášky. Sám svůj souhlas již dříve přislíbil Elišce Krásnohorské. Výsledek byl pro dívky velmi příznivý, až na 3 profesory²⁰³ všichni souhlasili.²⁰⁴

Dne 31. 3. 1895 vyšlo v Národních Listech shrnutí podání petic za přístup žen na univerzity. Petice podal nejen „*spolek Minerva, ale i Ženský výrobní spolek, spolek českých učitelé, kruhy vlastenecké, vlastenecké občanstvo, jednota sv. Ludmily v Karlíně, učitelky*

²⁰⁰ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016.

²⁰¹ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 36.

²⁰² Tamtéž

²⁰³ Nesouhlasili – Antonín Frič, Josef Kalousek, Josef Velenovský.

²⁰⁴ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016., s. 58

v Chrudimi, spolek paní a dívek v M. Boleslavi, spolek „Tetín“ v Ústí nad Orlicí, spolek „Eliška“ v Kyšperku, občanstvo v Novém Bydžově (spolky Skřivany a Sloup), Jaroměř, Oslavanech a Ivančicích, Pelhřimov, Kolín, Poličce, Smiradech, Králově Dvoře, Trhové Kamenici (...)“²⁰⁵ a další. Počet podpisů na peticích čítal okolo pěti tisíc. Text petice viz. příloha č. 5.

V dubnu podaly žákyně žádosti o hospitování na české medicínské univerzitě. V květnu navštívil ředitel společně se slečnou Annou Honzákovou profesora anatomie Dr. Jana Janošíka, aby se dozvěděl, jak dopadli žádosti žaček. Profesorský sbor žádosti odmítl, ale profesor argumentoval tím, že podá k ministerstvu návrhy za připuštění dívek za veřejné žačky. To byla pouze výmluva, protože již před časem ministerstvo vyučování a kultu zamítlo žádost výboru Minervy. Žačky se nakonec rozhodly žádat za připuštění jako hospitantky na německou lékařskou fakultu. Profesor anatomie, Dr. Karel Rabl společně s dalšími profesory se k celé záležitosti vyjádřili velmi příznivě. Odpůrcem byl děkan Dr. Rudolf Jaksch rytíř z Wartenhorstu, dokonce se nechtěl s ředitelem, který nadále obcházel profesory, ani setkat.²⁰⁶ Výsledky jednání byly velmi úspěšné. Osm abiturientek bylo připuštěno k hospitování na filozofické fakultě české univerzity a tři dívky²⁰⁷ připustil profesor MUDr. Karel Rabl k přednáškám a cvičením z anatomie na německé univerzitě.

Rok 1895 je v historii spolku velmi výrazně zapsán. Nebyl to jen sílící boj u přístup na univerzity, ale také významné změny ve vedení spolku i školy. Dne 14. září roku 1895 odstoupil z funkce profesor František X. Prusík, a vrátil se na profesorské místo na Akademickém gymnáziu. Ústavu věnoval řádnou péči a nezbyval mu tak čas na vlastní vědeckou práci, věnoval se Etymologickému slovníku jazyka českého. S ním opustila výbor i jeho manželka.²⁰⁸ Ústav se nenacházel ve stabilní pozici, protože v tuto dobu se své funkce zřekl také předseda výboru pan školní rada Josef Baudiš.²⁰⁹

²⁰⁵ Národní listy, č. 89, r. 35, 1895.

²⁰⁶ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 40.

²⁰⁷ Národní listy, č. 273, r. 36, 1896.

²⁰⁸ Národní listy, č. 298, r. 35, 1895.

²⁰⁹ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016.

Dne 25. září 1895 byl ustanoven nový ředitel ústavu školní rada a bývalý ředitel vyšší dívčí školy a reálky J. V. Jahn. Než nastoupil zastával jeho pozici třídní profesor Šťastný.²¹⁰ Dne 16. října 1895 se konala valná hromada spolku, kde byl zvolen nový výbor. Předsedkyní spolku se stala zakladatelka Minervy Eliška Krásnohorská, místopředsedy Vinc. Gregor, starosta měst Pražských, a Josef Webr rytíř Pravomil, c. k. dvorní rada. Jednatelkou se stala spisovatelka Tereza Nováková, pokladní Havla Pommgartlová, revizorkou účtu učitelka sl. Eliška Řeháková, revisorem účtů advokát a poslanec JUDR. Podlipský, zapisovatelkou sl. Emilie Veselá.²¹¹

V listopadu roku 1895 pokračoval boj spolku a nyní již hospitantek za vstup na univerzitu jako řádných posluchaček. Společně podaly petici k říšské radě a žádost k ministerstvu kultu a vyučování. Petici podal poslanec Karel Adámek dne 3. prosince 1895. Celé znění petice viz. příloha. Podpořili ho poslanci Dr. Josef Herold a Dr. Josef Kaizl. Návrh na přijetí rezoluce úplného oprávnění žen ke studiím byl zamítnut, ale byl schválen návrh dvorního rady A. Beera, což zdaleka nedosahovalo původních idejí.²¹² Výbor Minervy zaslal Ministerstvu kultu a vyučování dvě petice. Jedna žádala o připuštění abiturientek ústavu k řádným studiím na univerzitě a druhá žádala o udělení státní subvence střední škole dívčí. Ministr kultu a vyučování svobodný pán Gautsch petice od ředitele školy Jahna přijal a slíbil, že se zasadí o zlepšení ženského studia. K subvenci školy se však nevyjádřil příznivě. Ředitel hledal podporu u dalších politiků a našel ji – poslanec dr. Kaizl a dr. Václav hrabě z Kounic společně s dvorním radou Beerem přislíbili podporu. Dvorní rada Beer prohlásil, že je v první řadě podstatné, aby byla řádně upravena maturita ústavu.²¹³

3. 3. 6 Rok 1896

Další výrazný zlom nastal dne 9. března 1896, kdy byl vydán řád o maturitních zkouškách a dne 19. března výnos, kterým byla upravena notifikace cizozemských lékařských diplomů doktorských pro kandidátky ženské. Tyto výnosy se staly spolehlivým základem dalšího jednání a nepochybně se staly důležitým momentem pro ženské studium.²¹⁴

²¹⁰ Národní listy, 28. 10. 1895, číslo 298, ročník 35, 1895

²¹¹ AMP, fond Dívčí gymnasium Krásnohorská Praha II - Nové Město, Vodičkova ul. 22 (dále jen Gymnasium Krásnohorská), inv. č. 394, Kronika ústavu.

²¹² SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 67.

²¹³ Tamtéž, s. 67-68.

²¹⁴ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 68.

Dne 3. října 1896 se konala výroční valná hromada, kterou zahájila předsedkyně spolku Eliška Krásnohorská. Přivítala hosty a informovala o úspěších ženského studia z ciziny, podobný ústav byl zřízen v Krakově.²¹⁵ Výbor byl zvolen stejný jako v předešlém roce.

Výbor spolku se vytrvale soustředil na úkol pomoci abiturientkám dostat se k řádnému univerzitnímu studiu a otevřít tak ženám široké pole působnosti. Abiturientky se připojily ke spolku a podaly petici říšské radě žádající přípuštění k řádným univerzitním studiím. V listopadu se petic ujal poslanec Dr. Josef Kaizl, dále se přimlouvali poslanci Karel Adámek, Dr. Bedřich Pacák a Dr. Václav hrabě z Kounic, který o jednání informoval ředitele ústavu.

Minerva podala dvě petice u nejvyšší správy školní. Ředitel jednal také s ministerským radou Dr. Antonínem Rezkem, jež byl příznivcem ústavu. S další peticí získala Minerva vlivného podporovatele – byl jím hrabě Jan Harrach, který se hojně přimlouval u ministra. To byly další velice podstatné kroky, které posunuly celou věc kupředu, avšak vyhlídky nebyly stále zcela uspokojivé.

O to větší překvapení bylo vyhlášené opatření ministra kultu a vyučování. Usnesení ze dne 23. března 1897 stanovilo, že od školního roku 1897/1898 bude ženám, které nabyly gymnaziálního maturitního vysvědčení přiznán přístup na filozofické fakulty univerzit v monarchii, jakožto řádným posluchačkám. Přislíben byl i brzký přístup žen na lékařské fakulty.²¹⁶ Dne 24. března 1897 bylo vydáno usnesení, kde se veškerým zemským vrchní představitelům nařizuje budovat vyšší vyučování ženské mládeže.²¹⁷ Tyto úspěchy vedly ještě k větší popularitě ústavu. Uchazeček rychle přibývalo a připravovalo se otevření další přípravné třídy v následujícím školním roce,²¹⁸ k otevření nakonec skutečně došlo.²¹⁹

3. 3. 7 Rok 1897

Elišce Krásnohorské se za vydatné pomoci spolkového výboru podařilo dosáhnout dalšího významného kroku. Domnívám se, že neúnavná práce a neustálé apelování na veřejnost,

²¹⁵ Národní listy, č. 273, r. 30, 1896.

²¹⁶ AMP, fond Dívčí gymnasium Krásnohorská Praha II - Nové Město, Vodičkova ul. 22 (dále jen Gymnasium Krásnohorská), inv. č. 394, Kronika ústavu. s. 49.

²¹⁷ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 72.

²¹⁸ Národní listy, č. 202, r. 37, 1897.

²¹⁹ Národní listy, č. 252, r. 37, 1897.

především odbornou, započalo vlek událostí, které už nemohli být jen tak zastaveny. Proces přijímání dívek na univerzity běžel. Dívky absolvovaly maturitní zkoušky a draly se dopředu, vstříc velkým univerzitním snům. Snadné to rozhodně nebylo, ale již ani nemožné. Krásnohorská v těchto letech zastávala post předsedkyně spolku Minerva a stále také v čele Ženského Výrobního spolku. Ke své činnosti přidala ještě psaní informativních článků, které byly otištěny v Národních listech, Hlasu národa a dále se aktivně angažovala v Ženských listech. Stála na pomyslném vrcholu, nenechala se zastavit ani stále častějšími zdravotními komplikace. Roku 1897 se jí dokonce dostalo vyznamenání od Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I., který ji udělil zlatý záslužný kříž s koninou a od slavné rady královské hlavního města Prahy získala stříbrnou záslužnou medaili.²²⁰

V listopadu roku 1897 oslavila Krásnohorská své padesáté narozeniny. Ve škole jí byla uspořádána slavnost, ke které byla připojena velká jubilejní sbírka k národním účelům. Výtěžek sbírky byl velmi vysoký.²²¹ a Minervě připadla polovina, druhá polovina připadla Ženskému Výrobnímu spolku.²²² Minervě připadl také jubilejní dar ředitelského sboru. K finančnímu zajištění Minervy se připojil i odkaz mecenáše Adolfa Brádka, plukovníka ve výslužbě, který přispíval na roční školné chudé žačce a spolek dokonce zahrnul do své závěti.²²³ Odkázané jmění nesmělo sloužit k vydržování školy – např. na stavební úpravy, ale jen k podpoře žaček.²²⁴ Na podporu spolku byl roku 1897 uspořádán i velkolepý bazar, který se konal o Velikonocích na Žofíně.²²⁵ Spolku se dostalo ještě dalších finančních příspěvků a darů – např. cestovatel dr. Holub věnoval Minervě sbírku přírodnin.²²⁶

Výboru se tento školní rok akutně potýkal s problémem prostor školy. Dosavadní prostory školy už nemohly být dále poskytovány, protože je městská rada potřebovala pro svatovojtěšskou opatrovnu. Po dlouhém hledání a zralých úvahách se výbor shodl na místnostech v „Americě“, které se nacházeli v okolí památného barokního letohrádku.²²⁷

²²⁰ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 52.

²²¹ 4591 zl. - Tuto částku uvádějí NL 19. 11. 1897, ročník 37. číslo 320, kronika školy uvádí 5135 zlatých a 12 krejcarů celkem.

²²² Národní listy, č. 320, r. 37, 1897.

²²³ Národní listy, č. 177, r. 38, 1898.

²²⁴ Národní listy, č. 132, r. 38, 1898.

²²⁵ Národní listy, č. 96, r. 37, 1897.

²²⁶ Národní listy, č. 128, r. 38, 1898.

²²⁷ LENDEROVÁ, Milena, Božena KOPIČKOVÁ, Jana BUREŠOVÁ a Eduard MAUR, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s. 436.

Na žádost výboru městská rada opět propůjčila místnosti bezplatně.²²⁸ Od nového školního roku se v těchto ne zcela reprezentativních prostorách, byly to spíše vlhké zahradní domky, začalo vyučovat.²²⁹

Dalším úspěchem bylo svolení Ministerstva kultu a vyučování, aby bylo hospitantkám filozofické fakulty uznáno studium z let 1895-1897 jako řádné. Snahy získání přístupu dívek na lékařskou fakultu stále pokračovaly, dokonce se vydaly do Vídně k audienci s ministrem vyučování.²³⁰ Do Vídně se později vydal také ředitel školy, aby podal petici ministru vyučování Dr. Vilému rytíři Hartlovi. Jednalo se o petici hospitantek na české lékařské fakultě, která žádala skládání rigorózní zkoušky a doktorátu. Dále také souhlasnou petici Minervy.²³¹ Ministr se k věci stavěl přívětivě, byl o věci informován, ale odvětil, že je podstatné také vyjádření ministerstva vnitra. V tuto dobu se stále argumentovalo notifikací diplomů z ciziny, což by znamenalo odjezd dívek do ciziny hned po maturitě a následné notifikace jejich diplomů po dostudování a návratu zpět. To bylo jednak neefektivní z hlediska finančního a také to popíralo další z argumentů proklamující obavy a strach o dívky, které by musely odjet od rodin. Ředitel ve Vídni jednal i se sekčním šéfem v ministerstvu vnitra Dr. Em. Kusým a rytířem z Dubrav, který přislíbil podporu. Všichni oslovení se však shodli na tom, že věc potřebuje více času k vyjednávání a tak ani tato snaha nepřinesla konkrétní pokrok.

3. 3. 8 Rok 1898

Dne 8. května 1898 byl jako obvykle zvolen valnou hromadou nový výbor. Místopředsedkyní byla zvolena paní Božena Jahnová, choť ředitele školy, jednatelkou se stala Anna Kreslová, choť vrchního inženýra, knihovnu dostala na starosti Tereza Nováková, spisovatelka a choť profesora, za archivářku paní Johanna Patočková, choť profesora. Čestným přisedícím byl zvolen příznivec ústavu pan vládní rada, profesor Antonín Bělohoubek. Čestnou přisedící byla dne 1. července 1898 zvolena spisovatelka paní Věnceslava Srbová-Lužická.²³²

²²⁸ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 74.

²²⁹ Emancipace aneb Zmatek ve faktech, Femistory.cz. Femistory.cz, ženy a feminismus [online]. Copyright ©2021. [cit. 13. 8. 2021]. Dostupné z: <https://www.femistory.cz/emancipace-aneb-zmatek-ve-faktech/>

²³⁰ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 88.

²³¹ Tamtéž, 93-94.

²³² SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 88.

Dne 1. července 1898 se konala schůze výboru Minervy. Řešilo se především získávání dalších místností pro nové třídy. Měla být zřízena prozatímní příprava, která by obsahovala učivo I. a II. třídy gymnasiální a tím se ukončila éra přípravek. Roku 1898 došlo ke stěhování ústavu do nových prostor v obecné škole u sv. Štěpána.²³³

3. 3. 9 Rok 1899

Osmá výroční valná hromada se konala dne 5. února 1899.²³⁴ Své funkce se pro vyčerpávající zaměstnání vzdala Tereza Nováková a také Amalie Čadová, která se provdala. Čestnými přisedíci byli zvoleni: spisovatelka Věnceslava Lužická-Srbová, dvorní rada Antonín Bělohoubek a dr. V. E. Mourek. Předsedkyní se opět stala Eliška Krásnohorská a do výboru byli zvoleni: Berta Baštýřová, Karla Baumgartlová, Betty Fibichová, Čeněk Gregor, Bož. Jahnová, Anna Kreslová, Jindřiška Lamblová, Jan Lego, JUDr. Petr C. Nesý, Anna Outěřická, Jana Patočková, JUDr. Prokop Podlipský, Eliška Řeháková, Emilie Veselá, J. Weber z Pravomilů a Marie Wiehlová.²³⁵

3. 3. 10 Rok 1900

Ve školním roce 1899-1900 se ve spolku udály velké změny ve spolkové správě. Devátá výroční valná hromada spolku se konala dne 27. května 1900 a byl zde zvolen nový výbor. Dne 5. dubna 1900 zemřel JUDr. Prokop Podlipský, který byl členem výboru a revisorem účtu. Eliška Krásnohorská po pěti letech ve funkci starostky žádala o vystřídání v této pozici²³⁶ někým mladším. Výbor Elišku Krásnohorskou ve funkci velice podporoval, ale byla velice zaneprázdněná dalšími aktivitami a nebyla na tom zdravotně nejlépe, tak se výbor usnesl na kandidatuře paní Karly Baumgartlové, spolkové pokladní, která vždy byla velice obětavá a činná. Místopředsedou se stal dvorní rada Josef rytíř Webr, místopředsedkyní Božena Jahnová. Funkci jednatelky spolku převzala Eliška Krásnohorská. Pokladní se stala Leopoldina Ortová di Pauli, funkce revisorky účtu připadla Anně Kreslové a Elišce Řehákové. Domácí dozorkyní se stala Betty Fibichová, zástupkyní posluchaček university Anna Honzáková a Helena Fuskanyová. Z výboru odstoupila paní Augusta Outěšická-Lhotková, pan V. Gregor a pan Jan Lego. Výbor je jmenoval čestnými přisedíci, stejně tak i MUDr. Bohuslavu

²³³ Národní listy, č. 164, r. 38, 1898.

²³⁴ Národní listy, č. 37, r. 38, 1899.

²³⁵ Tamtéž

²³⁶ Národní listy, č. 146, r. 149, 1900.

Keckovou, státní lékařku v Mostaru. Ostatními členy výboru byli ustanoveni: pí. Berta Baštýřová a Marie Wiehlová, JUDr. Petr Nový a JUDr. Jaroslava Pospíšil.²³⁷

Ve školním roce 1900/1901 oslavil ústav první desetiletí svého působení. O to větší radost přišla s povolením přístupu žen na lékařské fakulty, které bylo vyhlášeno ministerským výnosem dne 3. září 1900. Bylo ustanoveno, že mohou nabíti stejných hodností jako muži. Dalším ministerským usnesením z téhož dne byly ženy připuštěny ke studiu lékárnického povolání. „*Minerva svými peticemi a deputacemi, desítiletou neúnavnou akcí usilovala o dobytí rovnoprávnosti žen i mužů na universitě s vytrvalostí, přesvědčenou o konečném vítězství, za něž dík všech žen rakouských náleží zajisté iniciativě, příkladu a snahám „Minervy“, v jejím středu pak hlavně řediteli školy její, školnímu radovi Jiljímu V. Jahnovi.*“²³⁸

Dne 9. října 1900 byly ženy připuštěny k mimořádným zkouškám na gymnáziích a reálkách, které jim umožnilo vstup na university.²³⁹ Pro Elišku Krásnohorskou to byl jistě obrovský zlom, dočkala se tak společně s dalšími velmi očekávané tížené mety. Veřejnost se k tomu aktivně vyjadřovala a samotné Elišce chodilo dopisů s projevy díky či blahopřání. I přes tento úspěch, ale nebyla situace snadná. Škole se stále nepodařilo rozšířit své působení a bylo jasné, že ženských gymnázií nebude jen tak přibývat. Na Minervu se často hlásily dívky, které se nedostaly na učitelské ústavy z kapacitních důvodů, ale ze stejných důvodů nemohly být přijaty ani sem. Spolek doufal, že žádosti o přidělení nové místnosti bude vyhověno, ale nestalo se tak. Řešení tohoto problému přineslo do výboru spolku velkou krizi.

Starostka spolku Karla Baumgartlová se totiž až příliš horlivě zasazovala o rozšíření školy. Proti jejím urputným způsobům se ale postavila jednatelka spolku Eliška Krásnohorská, která zasazovala opatrnější přístup, který by byl vyváženější k současné situaci. Tzn. nepřijímat nové žáčky, když nejsou prostory. Starostka spolku totiž slibovala 50 nových míst do přípravy ve veřejných listech, za což se zaručovala, i když neměla přislíbené žádné vhodné prostory. Starostka spolku Baumgartlová horlivě poptávala různá místa, ale nesetkávala se s úspěchem. Toto jednání mohlo vést k poškození ústavu samého. Činila tak navíc bez vědomí výboru

²³⁷ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 95-96.

²³⁸ Národní Listy, č. 258, r. 40, 1900.

²³⁹ AMP, fond Dívčí gymnasium Krásnohorská Praha II - Nové Město, Vodičkova ul. 22 (dále jen Gymnasium Krásnohorská), inv. č. 394, Kronika ústavu. s. 69.

a ředitele školy. Výbor se několikrát sešel při řešení této situace. Nakonec spor vygradoval, Baumgartlová stále trvala na otevření přípravy, jenže se jí to nepodařilo prosadit ve výboru, a z toho důvodu se rozhodla odstoupit z funkce starostky spolku. Do čela výboru byla zvolena místopředsedkyně Božena Jahnová. Ve výboru dále působili Beata Baštýřová, Anna Honzáková, Anna Kreslová, Eliška Krásnohorská (jednatelka), Jindřiška Lamblová, Betty Fibichová, Leonida Ortová (pokladní), Johanka Patočková, Jaroslav Pospíšil, Eliška Řeháková, Helena Fuskanyová, Emílie Veselá, dvorní rada Josef rytíř Webr a Marie Wiehlová. Zemřela paní B. Tibichová.²⁴⁰ Ze své funkce odstoupil také místopředseda dvorní rada Webr, ale zůstal ve výboru.

Spolek byl nucen se vypořádat z další krizí, která přišla v podobě veřejné kritiky zveřejněné v periodiku „Čas“.²⁴¹ ve které je Minervě vyčítáno, že se nevěnuje vlastnímu úkolu. Především je vyčítáno, že neučí děvčata moderním jazykům, hudbě, tělocviku či ženským pracím.²⁴² „Minervistky“ si tuto kritiku nenechaly líbit a ve stejném periodiku²⁴³ zveřejnili reakci, ve které se zastaly ředitele školy a zakladatelky spolku.

V prosinci roku 1900 byla po úpravách schválena školní radou upravená zakládací listina, která odpovídala současnému stavu školy. Rozhodnutí spolkového výboru žádalo, aby další úprava i správa školy byla vedla k normálnímu plánu pouhého gymnázia, protože se neosvědčilo kombinování několika ročníků za jeden rok. Spolek neměl tolik finančních prostředků, aby vydržoval více jak 4 třídy, začalo se tedy vyučovat střídavě. Řízení ústavu převzal školní rada Václav Slavík.

3. 3. 11 Rok 1901

Ve výčtu snah o dosažení vstupu žen na univerzitu nemohu opomenout další významný mezník, a sice dosažení prvního doktorátu ženou na filozofické fakultě. Jako první odpromovala v červnu roku 1901²⁴⁴ absolventka Minervy slečna Marie Zdenka Baborová.²⁴⁵ A brzy se přidaly další.

²⁴⁰ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 100.

²⁴¹ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 102.

²⁴² Tamtéž.

²⁴³ Čas 13, č. 41, 1900.

²⁴⁴ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 103.

²⁴⁵ Marie Zdenka Baborová byla jednou z prvních studentek Minervy. Zajímala se o přírodní vědy – zoologii.

Dne 14. prosince 1901 se konala další valná hromada spolku. Předsedala jí starostka spolku Jahnová, která uvedla udalé změny. Eliška Krásnohorská coby jednatelka spolku přednesla jednatelskou zprávu, ve které přiblížila úspěchy minulého roku, který byl nejenom vstup dívek na lékařské fakulty coby řádných studentek, ale také úspěch žaček, které začaly působit jako profesorky nejen na Minervě, ale i dalších dívčích školách. Připomenula i úspěch prvních promovány odchovanek ústavu a další. Vyjádřila i poděkování současné předsedkyni spolku za jeho řízení. Předsedkyní byla zvolena Eliška Krásnohorská a do výboru byli zvoleni: pí. Berta Baštýřová, sl. dr. Marie Fabiánová, sl. MUC Anna Honzáková, pí. Kamila Hrušková, pí. Božena Jahnová, pí. Marie Jelínková, pí. Anna Kreslová, pí. Jindř. Lamblová, pí. Leschingrová, pí. Ortová de Pauli Leop., pí. Jana Patočková, p. dr. Jar. Pospíšil, sl. E. Řeháková, sl. Emilie Veselá, p. Jos. Webr ryt. Pravomil a pí. Marie Wiehlová.²⁴⁶ Eliška Krásnohorská byla tedy znovu starostkou spolku.

3. 3. 12 Rok 1902

Roku 1902 píše Eliška Krásnohorská pojednání „*Ještě o pražském školství dívčím*“, která byla uveřejněna v Národních listech.²⁴⁷ Představuje význam dívčího vzdělávání a přibližuje ústavy Ženského výrobního spolku a Spolku Minerva, které demonstrují rozvoj české vzdělanosti. Píše: „*A co říci o druhé spolkové škole dívčí, o gymnasiálním učilišti Minervy? Již samo její pojmenování zní jako heslo boje, v němž si čelí dva tábory různých mínění. (...); stačí, že zásluhou Minervy i česká vzdělanost se vyzula z malicherné úzkoprsosti, nechtějící dopřáti, aby se v paprscích vědy osvítila a ohřála i ta hrstka žen, zvláštní touhou puzených ke světlu vědění a dokazujících svým nadáním i vytrvalou pílí, že ho nehodny nejsou; (...) Minerva způsobila, že národ náš, jenž tak rád se honosí vznešeným svým Komenským, nezůstal mu dlužen splněním jednoho z nejkrásnějších příkazů velikého jeho srdce a ducha, napomínajícího, aby světlo bylo dáno ženám, božskými dary ducha obdařeným jako muži.*“²⁴⁸ Shrnuje úspěchy Minerva připomíná, že roku 1902 otevřela škola současně čtyři třídy.

3. 3. 13 Rok 1903

Dne 25. května 1903 se konala další z valných hromad spolku. Předsedkyně spolku Krásnohorská byla pro nemoc nepřítomna, zastala ji místopředsedkyně Patočková. Jednatelka

²⁴⁶ Národní listy, č. 345, r. 41, 1901.

²⁴⁷ Národní listy, č. 251 r. 42, 1902.

²⁴⁸ Tamtéž

spolku ve své zprávě vzpomenula úmrtí školního rady J. V. Jahna a jeho manželky Boženy Jahnové. Spolek se snažil získat pro školu další nové místnosti, aby se postupně mohl rozšířit a zajistit tak právo veřejnosti celé škole. Do čela výboru byla opět zvolena Eliška Krásnohorská a do výboru dámy: B. Baštýřová, PhDr. M. Fabiánová, MUDr. A. Honzáková, K. Hrušková, M. Jelínková, A. Kreslová, H. Lamblová, L. Leschingrová, J. Patočková, B. Pavlíčková, JUDr. Jar. Pospíšil, E. Řeháková, sk. R. V. Slavík, dv. R. Webr ryt. Z Pravomilů, E. Veselá a M. Wiehlová.²⁴⁹

3. 3. 14 Rok 1904

Dne 6. listopad 1904 se konala za předsednictví Elišky Krásnohorské valná hromada spolku. Spolek se dobře rozvíjel a dařilo se mu i při jednání s městskou radou o zajištění větších místností. Spolek podporovali i četní příznivci a dárci. Spolek celkem čítal 204 členů. Krásnohorská v čele se spolkem žádala o to, aby některé z míst školních lékařů bylo uděleno lékařce, což bylo naprosto logické, neboť na dívčích školách mohla žena lékařka budít u žaček větší důvěru. Zdravotní komise této žádosti nevyhověla, ale Krásnohorská to nevzdávala a rozhodla se intervenovat dále, protože dle poznámky doktorky Honzákové měly některé žadatelky dokonce větší kvalifikaci než žadatelé.²⁵⁰ Předsedkyní byla opět zvolena Eliška Krásnohorská a výbor spolku se také nezměnil.

3. 3. 15 1905

Roku 1905 stále pokračoval boj o získání dalších učeben. Škola využívala čtyři učebny, ale pro otevření osmitřídní školy to stále koncepčně nestačilo. Za těchto podmínek mohla být otevřena jen jednou za dva roky. Spolek tedy musel sehnat další čtyři místnosti. Na úkor toho byla zahájena všeobecná sbírka, jejíž výtěžek měl jít na opatření vlastních prostor – stavbu domu či přestavbu starší budovy. Sběrka dostala název „Poklad Minervin“.²⁵¹ Bohužel se tato sbírka nesetkala s velkým ohlasem veřejnosti. Minerva se obrátila i na městskou radu, která spolek hojně podporovala a žádala o darování budovy školy u sv. Vojtěcha, kam by se Minerva mohla přesunout, protože pro svatovojtěšskou školu se vystavěla budova nová. Sběrka by byla použita na přestavbu, vybavení a platy.²⁵² O propůjčení zmíněné budovy a zřízení III. poschodí jednal školní odbor a finanční komise. Diskutováno bylo hned několik variant, ale převzetí

²⁴⁹ Národní listy, č. 142, r. 43, 1903.

²⁵⁰ Národní listy, č. 308, r. 44, 1904.

²⁵¹ Národní listy, č. 305, r. 45, 1905.

²⁵² Národní listy, č. 333, r. 45, 1905.

budovy po škole u sv. Vojtěcha se jevílo ze všech hledisek jako nejvýhodnější. Za Minervu se přimluvilo hned několik radních.²⁵³ Proti se stavěla především finanční komise, padl i úsměvný argument „studovaných lidí už je nadbytek“. Návrh byl přesto přijat a postoupen městské radě a sboru obecních starších, kteří rozhodli o povolení financí na stavbu třetího patra. Byl to obrovský úspěch.

Spolek také přišel s plánem na prozatímní převzetí Minervy do správy pražské obce. Po otevření všech plánovaných tříd by se usilovalo o to, aby byl ústav převzat do státní správy. Tuto myšlenku hojně podporoval Ženský klub.²⁵⁴

Ve školním roce 1905-1906 odešla ze spolku Eliška Krásnohorská, ze zdravotních důvodů a z důvodů vytíženosti. Na valné hromadě roku 1906 byla jmenována čestnou předsedkyní spolku.²⁵⁵ Eliška Krásnohorská se po dvouleté pauze začala více věnovat Ženskému výrobnímu spolku, byla starostkou.²⁵⁶

3. 3. 16 Rok 1906

Roku 1906 odešel ze své funkce ředitele školy Otakar Slavík, který zastával funkci pod roku 1902. Ve funkci ho nahradil profesor Vladislav Kalousek, který ale ještě téhož roku zemřel a vystřídal ho Josef Grim.²⁵⁷ Veškeré aktivity spolku směřovali k potřebě dovést školu do podoby klasického osmi třídního gymnázia a získat pro ní vhodné prostory.

I přesto, že Krásnohorská již aktivně ve spolku nepůsobila, bylo její jméno velkým tahounem všech pořádaných akcí. Vypovídá o tom např. Provolání svolávající ke sbírce do zvláštního fondu, který Krásnohorská založila, tzv. „Poklad Minervy“, který měl sloužit především na výdaje spojené s novou budovou školy. K propagaci této sbírky byly využity také oslavy jejích 60. narozeniny, které roku 1907 oslavila. Přeci jen, kdo by nechtěl udělat radost nejpilnějším pracovním na poli ženského vzdělání.

²⁵³ Národní listy, č. 119, r. 46, 1906.

²⁵⁴ Národní listy, č. 338, ročník 45, 1905.

²⁵⁵ Národní listy, č. 117, r. 46, 1906.

²⁵⁶ Národní listy, č. 298, r. 47, 1906.

3. 4 Spolek po odchodu Elišky Krásnohorské

Pokračujme chronologicky a pohlédněme na spolek bez činné Elišky Krásnohorské slavnostně. Dne 18. listopadu 1907 se v Minervě slavily 60. narozeniny Elišky Krásnohorské. Žačky vyslechly slavnostní projevy Dr. Alberta Pražáka, prof. Albíny Honzákové a Dr. Marie Slavíkové, kteří hovořili o životě, působení a obrovských zásluhách oslavenkyně.²⁵⁸ K uctění Elišky Krásnohorské a na památku ženy Zdeňky založil prezident České akademie, vrchní stav. rada Josef Hlávka fond na podporu vynikajících a nemajetných žaček gymnázia.²⁵⁹

V roce 1908 dosáhl ústav konečně práva veřejnosti, bylo povoleno, aby se maturitní zkoušky konaly ve vlastním ústavu. Následující rok nastaly ve vedení spolku velké změny.

Ve školním roce 1909/1910 nastal absolutní zlom dosavadního chodu a vedení spolku. Ve vedení správy spolku se výrazně prosadila mladá generace, která nebyla spokojena s dosavadní činností. Respektive spíše nečinností, spolek se málo zapojoval do veřejného dění. „*Gymnasium se totiž potýkalo se stálým nedostatkem financí, zároveň v této době v Praze vznikaly další dívčí ústavy*²⁶⁰ a bylo třeba vyhranit se proti této konkurenci.“²⁶¹

Své troufalé a v některých tvrzeních si troufám říci až impertinentní názory na předešlé roky úsilí vyjádřila v tzv. „*Memorandu výboru „Minervy, spolku pro ženské studium“*“, které vyšlo roku 1910. Bylo dílem zcela nového a značně omlazeného výboru spolku. V Memorandu jsou rekapitulovány a hodnoceny dosavadní počiny gymnázia, od počátku jeho založení přes dvacet let jeho činnosti. Nutno říci, že se rozhodně nejedná o nějaký „chvalopis“, který by snad i s mírnou kritikou toho, co se povedlo a co ne, mohl být očekáván při dvacátém výročí existence. Zde je tomu přesně naopak, počínání členů spolku je komentováno celkem peprně a odvážně, například tvrzení, že „spolek nenaplnil své poslání“, mohla být pro někoho příliš silnou kávou, a byla... Zpráva činnost výboru vykresluje jako nedbalou až lajdáckou a především opěvuje myšlenku omlazení. Vznikla zde silná opozice stávajícímu výboru, který před valnou hromadou spolku vydala programové prohlášení. V něm se například vymezuje se

²⁵⁸ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 121.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 121.

²⁶⁰ 1905 – Dívčí reálné gymnasium kongregace školských sester sv. Františka v Praze XII., a na Vinohradech v Korunní ulici č. 2

²⁶¹ DAMOVÁ, Zora. *Inventář*. Praha. s. 4-5.

proti součinnosti veřejnosti a upozorňuje na to, že kdyby došlo k převzetí ústavu pod městskou správu, byla by škola finančně zajištěna, měla by právo veřejnosti a stala se průkopnicí středního dívčího školství. Spolku je vyčítáno například i zřízení klerikálního gymnázia, značného konkurenta, který Minervu předběhl, což způsobené neochotou spolku usilovněji pracovat na svých cílech a otevřít první třídu. Kritizují také malý počet členů, který neustále upadá. Dále kritizují také malý počet žen v učitelském sboru, dokonce ho označují za nadřzování mužům. Argumentem byl nejen převyšující počet mužů, ale také to, že ženě ještě nikdy nebylo svěřeno třídnictví. Opozice tedy žádá, aby došlo k reformě nejenom spolku, ale také školy. Měla by být zestátněné a koedukované.

Při volbě členů výboru bylo zvoleno osm nových členů a z dřívějších členů devět. Ze starého výboru: Jana Patočková, předsedkyně, dále V. Krausová, J. Lamblová, prof. Dr. M. Fabianová, El. Řeháková, Berta Baštýřová, vládní rada Josef Grim, MUDr. A. Honzáková a školní rada V. O. Slavík. Z nových členů byli do výboru zvoleni: Kuklová-Bezděková, F. Šatavová, JUDr. Šl. z Redné, M. Štěpánková, Laichtrová-Havličková, Roubalová, soudce V. Šatava a M. Tůmová.²⁶²

Novým program se zaměřil na následující úkoly: a) nezůstat jen u vydržování školy, ale také pořádat přednášky, kurzy, vydávat české spisy, zřizovat přiměřené české ústavy, zakládat studijní nadace, b) prohlubovat výchovnou činnost, c) více zapojit rodiny, d) více zapojit veřejnost, e) spolupracovat s kulturními národními činiteli, f) zdemokratizovat školu – zejména snížit školné a pořádat akce, připojit reálné paralelky ke klasickému gymnáziu, g) rozšířit výchovu tělesné a výtvarné výchovy, h) vyhledávat nové prostory, i) zřídit internát, j) pečovat o zřízení koleje studentek, l) sledovat existenční poměry absolventek a pomoci jim při zrovnocnění práce, m) vyhledávat nové obory pro absolventky, n) pomáhat akademicky vzdělaným ženám najít uplatnění.²⁶³

Nový výbor se hned pustil do reformy. Změnil klasické gymnázium do podoby reálného gymnázia s klasickou pobočkou, čímž byli upraveny osnovy – z povinných předmětů zmizela řečtina, přibyl tělocvik, apod. Změna byla údajně provedena na přání rodičů. Dále byly

²⁶² Memorandum, s. 6-7

²⁶³ Memorandum, s. 7-8

provedeny úpravy a rozšíření místností, bylo zaměstnáno více žen, vzrostl počet členů spolku, zavedlo se pořádání členských schůzí apod.²⁶⁴

Výbor se rozhodně vymezuje proti tomu, že by jednal proti vůli Elišky Krásnohorské, dokonce tvrdí, že by zakladatelka v této době jednala jako oni. Krásnohorská to však viděla zřejmě jinak.

Připomeňme si, že právě roku 1910 uplynulo dvacet let od založení spolku Minerva, ale místo opulentních oslav se Eliška Krásnohorská se s vedením spolku spíše rozkmotřila. Dopálilo ji vydané Memorandum za rok 1910, které mělo na svědomí nové, mladé členstvo výboru. Roku 1911 Eliška Krásnohorská vydala v Ženských listech údernou reakci na Memorandum a všechny články uveřejněné ve veřejných listech, Ženském Světě, Samostatnosti, Otavanu a dalších, tzv. „*Svědectví o Minervě*“. Cílem bylo především vyvrátit pomluvy vydané v Memorandu a připomenout úspěšné vedení spolku za uplynulých dvacet let, neboť v Memorandu to vyznívá tak, jako by do roku 1909 byla Minerva jen neúspěšnou fraškou, která se vzpamatovala až s příchodem mladého členstva, které postupně osvěžilo vedení spolku. Na tom by pravděpodobně nebylo tolik špatného, kdyby výbor neuváděl, že k osmi novým členům bylo ponecháno místo devíti dřívějším členům výboru. Ale i tato formulace se ukázala jako klamavá, protože i zmínění členové byli stoupenci reformování. Ponechali tak ve výboru pouze neškodné členy, kteří měli na starosti školu a o samotný chod spolku se nestarali. (ředitel školy J. Grim, bývalý ředitel školy V. O. Slavík a profesorka Dr. Fabiánová, také Baštýřová, která nebyla věcně přítomna). Ve výboru ze starých dob stále zůstala pokladní Jindřiška Lamblová a revizorka účtů Eliška Řeháková. Jenže obě byly indisponovány a po návratu do výboru z něj také rychle odešly. Z dřívějšího výboru zde zůstala pouze předsedkyně Jana Patočková, zůstala ještě půl roku.

Ze starších členů výboru byli novým režimem vyloučeni z volby tyto členové: dvorní rada Bartoloměj Pavlíček, který stál u zrodu Minervy coby zemský školní inspektor v Praze, který za vznik neúnavně loboval, dále dva univerzitní profesory Groha a Jedličku, Emilii Veselou, Marii Noháčovou, Ludmilu Leschingrovou, Marii Wiehlovou a Anna Kreslovou. Přičemž poslední dvě jmenované byly se spolkem od počátků a pilně se po celé ty roky staraly o jeho chod. Byly jmenovány čestnými členkami, což po jejich vyloučení působilo spíše směšně.

²⁶⁴ Memorandum, s. 8-10

Krásnohorské se dotklo také jedno konkrétní ustanovení Memoranda, ve kterém se píše, „že nový výbor nikterak „nejednal proti duchu, proti intencím“ zakladatelčím; ano praví se tam: „Jsme přesvědčeni dnes, jako před rokem, že El. Krásnohorská, kdyby choroba její bolestná a těžká nebyla ji odtrhla násilím od veřejného života, kdyby mohla sledovati přímo všechnen ruch sociální vůbec a v řadách žen zvláště, že sama by vedla spolek týmiž cestami, kam směřovaly snahy mladých.“²⁶⁵ Krásnohorská s nimi rozhodně nesouhlasila, ale na názor se jí nikdo neptal a ani s ní neprobíral budoucí plány. Mluvili za ní, i přesto, že se proti nim přímo vymezovala – nepřipojila se k nim a nechtěla mít s tímto způsobem vedení nic společného, naopak prohlásila, že kdyby jí to dovolil nestabilní zdravotní stav, ostře by proti nim vystupovala.

Urážela ji kritika předešlého vedení spolku a to, že takto hanili nejenom její práci, ale především jejich obětavých kolegů, kteří společně s ní pilně budovaly spolek. Dotýkají se jí formulace typu „*Minerva nenaplnila svého poslání*“, „*nedomyslela své povinnosti k chovánkám a k národu*“, „činnost Minervy se patrně vyčerpala zřízením gymnasia“.²⁶⁶ apod. Vnímala to jako obrovský nevděk, protože tato tvrzení pocházela od odchovank Minervy. Jako by jim právě spolek nepomohl zajistit například vstup na univerzity. Skutečným výsměchem bylo, že ve výboru seděly dvě doktorky a jedna profesorka. Znovu opěvuje všechny své spolupracovníky a chválí jejich usilovnou práci – především školního radu J. V. Jahna a J. Webra. Striktně se vymezuje proti tvrzení Memoranda o odmítání přihlášek členů.²⁶⁷ Kriticky komentuje i nové kroky spolku, které pokládá za nesmyslné. I přes zcela nepřehlédnutelné rozčilení je cítit strach o budoucnost celého spolku.

Krásnohorská se tedy s novou generací vedení spolku názorově neshodla, ba naopak, některé úkony šly naprosto mimo její chápání. Není se čemu divit, vždyť Minervě věnovala dvacet let usilovné práce a nyní někdo její dílo označil zkrátka za nedostatečné a snad i nepovedené. Domnívám se, že tak inteligentní a zkušená žena jako Krásnohorská musela počítat s tím, že se dříve či později může objevit nový mladý proud, který nebude monotónně pokračovat v jí prošlapané cestě. Nikdo by si ale asi nepředstavoval, že reformátorská skupina bude dehonestovat dosažené cíle. Věřím, že teoreticky skutečně mohla ve spoustě bodů nalézt

²⁶⁵ „Svědectví o Minervě, str. 5

²⁶⁶ Tamtéž, s. 7

²⁶⁷ Tamtéž, s. 12

s mladou generací společnou řeč a podílet se na jejich dalším úsilí. Jenže to rozhodně nešlo bez toho, aniž by byla projevena úcta k započaté práci. Reformy bývají převratné, ale mají vycházet z pravdivých událostí. Domnívám se, že tvrzení ohledně zásluh spolku z tzv. „Memoranda“ byla při nejmenším nespravedlivá a neopodstatněná. Na druhou stranu byla projevena nespokojenost a převzata iniciativa. Zásluhy Krásnohorské a jejich spolupracovníků však nemohl nikdo upřít, ani přes odvážná tvrzení.

Ve školním roce 1910/1911 skutečně došlo ke změně typu ústavu na reálné gymnázium, prozatím s pobočkami klasického gymnázia s původními osnovami, což přetrvalo až do roku 1926. DAMOVÁ V – Spolek musel na podporu školy stále shánět finance, nyní jejich potřeba o to víc vzrostla. Roku 1914 došlo dle plánů nového vedení k převzetí školy pražskou obcí. Ústav se vymanil ze správy spolku Minerva a spadl pod správu kuratoria.²⁶⁸ Došlo ke změně názvu na „Minerva, městské dívčí reálné gymnasium v Praze“. Roku 1917 byl ústav přejmenován na „Městské reálné gymnasium dívčí „Krásnohorská“ v Praze“ na počest sedmdesátých narozenin zakladatelky Elišky Krásnohorské.²⁶⁹ Po vzniku samostatné Československé republiky byl postupně zrušen veškerý poměr se spolkem Minerva, roku 1920 bylo zrušeno Kuratorium. V následujících letech byla škola velice oblíbená, vyučovalo se v několika různých budovách a několikrát se i nepatrně upravil název ústavu. Roku 1926 zemřela zakladatelka spolku Eliška Krásnohorská. Žákyně a profesorský sbor se účastnili jejího pohřbu. Pohřeb pořádala obec pražská a konal se dne 29. listopadu 1926 v Pantheonu Národního muzea v Praze. Při Svatoboru byl zřízen její fond, na který profesorský sbor věnoval 500 Kč. Ústav na její památku uspořádal dvě pietní slavnosti – 1. a 2. prosince 1926, na kterých promluvili profesorka Aloisie Pitlingová a profesorka Anna Smíšková.²⁷⁰

Od roku 1934 sídlila škola v budově v Lazarské ulici č. 48, ale i odtud se ještě několikrát stěhovala, např. za druhé světové války, kdy byla budova využívána armádou. Po válce se škola brzdou odstěhovala do budovy ve Školské ulici. Po roce 1948 se škole dostalo významného privilegia, protože jako jediná zůstala zachována bez koedukace, stala se tedy jediným dívčím gymnáziem v Praze. Nově se usídlila ve Vodičkově ulici č. 22. V roce 1953 došlo ke školní reformě, která již striktně nařídila koedukaci a škola byla sloučena s dalšími. Od roku 1964

²⁶⁸ Kuratorium mělo 12 až 24 členů, v čele seděl starosta města nebo jeho náměstek, pro Minervu byla ustanovena 1/3 členů s mandátem na 3 roky.

²⁶⁹ DAMOVÁ, Zora. *Inventář*, s. 5.

²⁷⁰ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 207.

sídlila škola na Praze 4 v Ohradní ulici. „Roku 2003 byl gymnáziu udělen čestný název „Gymnasium Elišky Krásnohorské.“²⁷¹

3. 5 František Xaver Prusík

Eliška Krásnohorská měla kolem sebe spousty podporovatelů, ale při snahách o založení dívčího gymnázia se její pravou rukou stal František Xaver Prusík. Profesor Prusík se narodil roku 1845 a zemřel roku 1905. Byl českým slavistou, filologem, literárním historikem a zabýval se staročeskou literaturou, tu vydával a komentoval. Dále byl pedagogem a redaktorem časopisu „Krok“ a jedním ze zakladatelů Jednoty českých filologů. Byl také ředitelem chlapeckého akademického gymnázia, a stal se prvním odborníkem, kterého Krásnohorská seznámila se svým plánem na zřízení dívčího gymnázia.²⁷² Ten se pro její myšlenku nadchl a vypracoval pro školu učební plán a stanovy. Ve snahách vymoci zřízení dívčího gymnázia byla zapojena se dokonce i jeho choť Ludmila. Prusík se stal nedílnou součástí spolku a samotného ústavu, stal prvním ředitelem. „*Do funkce byl potvrzen dne 15. června 1890. Ústav povolen, ředitel dr. Prusík potvrzen Tak se stalo výnosem c. k. školní rady zemské ze dne 21. června 1890, čís. 2.197, jímž zároveň sděleno, že vysoké c. k. ministerstvo výnosem ze dne 7. července 1890 čís. 13.1 svolilo, by profesor František Prusík školu tu v školním roce 1 9 /91 spravoval.*“²⁷³ Ve vedení školy setrval rok, ale poté se do čela ústavu vrátil roku 1893, již na plný úvazek, ve funkci setrval do roku 1895. I poté se dále angažoval ve výboru spolku Minerva, byl jeho jednatelem. Krásnohorskou s Prusíkem pojilo milé přátelství, měla v něm oporu a především pomocníka. Velice si ho vážila a byla vděčná za jeho obětavé úsilí. Dopisy, které psala Eliška Krásnohorská profesorovi Prusíkovi v letech 1890 až 1895 svědčí o tom, jak cenným rádcem jí byl. Výčet dopisů nalezneme v podobě edice v příloze této práce.

3. 6 Pavla Maternová

Pavla Maternová, rodným jménem Škampová, která byla učitelkou, redaktorkou, básnířkou a překladatelkou hned z několika jazyků (ruština, angličtina, polština), psala také literární kritiky. S Eliškou Krásnohorskou ji pojila nejen spolupráce v rámci spolku Minerva, ale především jejich dlouholeté přátelství. Narodila se roku 1858 v Praze, kde roku 1923

²⁷¹ DAMOVÁ, Zora. *Inventář*, s. 6.

²⁷² NEUDÖRFLOVÁ, Marie L. *České ženy v 19. století úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha JANUA, 1999. s 119.

²⁷³ SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936: kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016.. 26-27.

i zemřela.²⁷⁴ Maternové se dostalo dobrého vzdělání, již to určilo její budoucí profesní dráhu, stala se učitelkou. Její literární ambice ovlivnil bratr, spisovatel a básník. Neméně zásluh na tom měla i Eliška Krásnohorská, která ji v této činnosti velmi povzbuzovala. Nejprve psala do dětských časopisů, a později i dokonce do známých literárních periodik jako byly Květy či Lumír. Také redigovala Ženský svět a stala se redaktorkou Ottovy edice Dívčí srdce.²⁷⁵

Krásnohorská ji ovlivnila i ve směru ženského hnutí, Maternová se stala podporovatelkou a průkopnicí ženského vzdělávání. Sama o sobě se vymykala dobovým standardům, neboť se coby učitelka, která tehdy podléhala celibátu, vdala. Vzala si učitele, Václava Maternu a porodila mu celkem čtyři děti. Tento fakt, ale nezabránil tomu, aby se stala učitelkou v nově vzniklé dívčí škole při spolku Minerva. Ústav byl totiž soukromý. Společně s Krásnohorskou stála na počátku těchto snah a přislíbila ji pomoc i po založení spolku, stala se správkyní, sekretářkou Minervy. Zajišťovala přípravy a administrativu.²⁷⁶ Tuto funkci vykonávala do roku 1893, poté za zvuku skandálu odešla. Viz. výše. V ústavu navíc vykonávala funkci „hlídačky dobrých mravů“, jejíž úkolem bylo dohlížet na to, aby vyučující, kteří do ústavu docházeli, nějak neobtěžovaly studující dívky. Po odchodu Maternové z úřadu jejich blízký vztah však nadále trval. V kontaktu byly řadu let, Maternová chovala ke Krásnohorské nebývalou úctu a našla v ní dobrou rádkyni a životní oporu. Dokonce napsala životopis Krásnohorské.²⁷⁷ Životopis uveřejnila roku 1913 v Ženském světě, ale nebyl příliš zdařilý. „*Pokusy zachytit její životopis předcházela léta trvající korespondence mezi oběma ženami, z níž se dochovalo dopisů Krásnohorské. Převažující charakter této korespondence byl v mezích vztahu žačky a učitelky. Krásnohorská ve svých dopisech usměrňovala příliš nadnesený a idealizující styl Pavly Maternové, vědoma si toho, že méně bývá více. Popisovala ji svůj život a lze jen obdivovat strážlivost jejich přístupů a to, jak dovedla bez hořkosti chápat svou zdravotní situaci.*“²⁷⁸ Dopisy, které Maternová psala Krásnohorské jsou skutečně přátelské a velmi osobní. Vystihují starostlivý a pečující vztah, který Maternová ke Krásnohorské chovala. Obsahem korespondence jsou také četné výpovědi o literatuře, na které právě Maternová pracovala. Pro

²⁷⁴ Pavla Maternová (roz. Škampová) – Ženy ve vědě do roku 1945. [online]. Copyright ©2021. [cit. 13. 8. 2021]. Dostupné z: [http://albina.ff.cuni.cz/index.php/Pavla_Maternová_\(roz._Škampová\)](http://albina.ff.cuni.cz/index.php/Pavla_Maternová_(roz._Škampová))

²⁷⁵ BÍLEK, Karel. *Pavla Maternová (1858-1923). Soupis osobního fondu*. Literární archiv Památního národního písemnictví v Praze. Praha 1991. s. 1.

²⁷⁶ NEUDÖRFLOVÁ, Marie L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha JANUA, 1999. s 119.

²⁷⁷ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena devatenáctého století*. Vydání druhé. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. s. 392.

²⁷⁸ NEUDÖRFLOVÁ, Marie L. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha JANUA, 1999. s. 92.

účely této práce jsem se však rozhodla představit pouze dva dopisy, které psala Maternová Krásnohorské. Jsou ukázkou jejich vzájemného přátelství. Ve druhém dopise Maternová shrnuje své životní poslání. Pro účely této práce se ukázaly dopisy jako méně důležité, neboť ze sledovaného období je jich velmi málo.

Dne 12. července 1892, Maternová píše Krásnohorské:

„Nejdražší Eliško!

Moc je mi líto slečny Dory a napiši jí ihned soustrast nejnepříjemnější. Stran věnce mám za to, že výdaj bude schválen beze všeho. Prosím tě, budeš-li mluvit s panem prof. Prusíkem než odjede, nezapomeň požádat, aby v Praze u někoho nechal peníze na výdaje o prázdninách – snad u p. předsedy, když Ty v Praze nebudeš, abychom zase nebyly v rozpacích, jako loni s pí. Čelakovskou. Do zemské banky asi již to neponeseme, vždyť tam nemáme žádného syna s cylindrem. Žádost' opiši a vypravím ten týden. Dnes odpoledne máme zase (?) Kdybys neměla otláčeno nožku, zvala bych k výletu do Hvězdy, ježž na rozloučenou podnikáme. Prusíka jsme slušně listem ředitelovým poznali, ale nemůže maje maturity. Pro mne starost! Ani já nic nemám nového, pro ram ještě je v listu u Vilímka. Pan prof. Mach je churav. Líbá ruku. Proč se směješ? Errare humanum²⁷⁹.

Tvoje nejoddanější Pavluška.

V Minervě 12. července 1892. “²⁸⁰

V Praze 28. května 1908.

Milovaná Eliško!

Půl roku uplynulo od Tvého posledního listu ke mně, tak nekonečně mně drahého, a já Ti neodpovídám psanou odpovědí. Dopouštím se tím velkého společenského poklesku, to vím, a často pociťuji pro to v nitru výčitku. Ale zase se mi zdá, že Ty, Eliško i duchem i srdcem tak povýšená nad obyčejné konvenční formy a předpisy odpouštíš mi to vybočení z předepsaných drah- ne, že bych já se směla nad ně povznést a sobě je dovolit, ale že Ty uhodneš a vytušíš, že mlčím nikoli z nevířivosti nebo nevážnosti k slovům Tvým, že mám nějaké hlubší důvody, pro které váhám odpovědi na Tvůj vzácný list zjeviti se před Tebou. Když umřel Čech, náš pravý Lumír neožehetelný, už už jsem byla na tom ozvat se Ti-neboť Jsi také jeho drahým jménem posvětila stránky toho listu... ale zase jsem se zdržela čekajíc chvíle kategorického imperativu

²⁷⁹ V překladu chybovat je lidské

²⁸⁰ LA PNP, Korespondence Maternová Pavla, odeslaná Elišce Krásnohorské, fond EK, karton 4, Korespondence z let 1892-1911, č. přír. 44/22.

vnitřního. Zdá mi se, že ta chvíle dnes je tu – beze vší vnější příčiny – a tak se odhodlávám jít ke Tvé audienci, milovaná Eliško! Jdu si pro výtopek, který zasluhuji, ale pak se plna obdivu a důvěry zahledím v Tvoji jasnou tvář, před níž jsem v celém životě svém vždy měla nezměrně mnoho respektu – jenž mne ovšem neopouští ani ještě dnes – a bude mi dobře, tak lehounko! *Dixi et salvavi animam meam*²⁸¹ – si řeknu věru svatým právem.

Mám sice za to, že Tvůj bystrozrak mě prohlédl, že cítíš, proč Ti vlastně nepiši- ale necht', musím to přece jen Sama vysloviti, mám-li se přiblížiti k Tobě, po čemž toužím z celého srdce.

Za to, co jsi mně s tak krásnou bezprostředností napsala o mém povolání k poesii děkuji Ti, Eliško, srdcem pokorným, plným vděčnosti. Ano, Tys mluvila pravdu, že jsem povolána – aspoň ve skrovných mezích své vlohy, která jistě není velká-pracovati v poesii. Já to sama cítím a jeto moje k životu vlastně jediná a největší touha, abych mohla, abych směla mluvou poesie zanechat tu po sobě kousek ryziho díla. Třebas jen drobek nejmenší, ale ten aby byl pravého zvuku, jemuž se vstříc ozve zvýšeným vlastním tlukotem každé srdce lidské. Ty víš, Eliško, dle Sebe, tato touha že je vrozená tomu, v kom se ohlásí, že je to zasvěcení, které projeví-li se s dostatek v životě, je samo zdrojem nejvyššího, byť i prchavého blaha, nedospěje-li však projevu a vlastního, plodného života, je pak takovou tajnou a tajenou bolestí, s kterou se životem prosíme jen k vlastnímu trápení.

Mému ač nepatrnému, však přece snad nelidskému nadání postavil život v cestu ohromné a nejvyšší různé překážky; mne pak vyzbrojila příroda velmi skrovnou resistencí, abych odvolávala a překážky uměla překonávat. Neměla jsem nikdy času prohlubovat svůj talent a pracovat vytrvale ve směru poznaného žádoucího cíle. Vždycky mě něco odvádělo a obyčejně daleko i odvedlo.

Nejdřív, že jsem se stala učitelkou; pak, že jsem se vdala; pak se to kombinovala i vdaná a stále po léta, učím i po dnes ještě, abych rodinu vyživiti pomohla. Pak se mne zmocnilo spolkářství: Ty víš, Eliško, co spolkářství je a kolik to bere z člověka – neřku ani z básníka. Pak se mne zmocnila paní Nováková a uložila mi literární referentství pro svůj kdysi list; to jsou zas léta marné práce ztracené Cizím, zvláště slovanským řečem učila jsem se bez učitele a bez prostředků, jen tak z lektory, a překládala jenom tak aby duše aspoň za překladu slyšela znít milovaný rytmus a spád verše. Brzy ten, brzy onen po mně něco chtěl, a já nedovedla nikdy odríci a soustřediti se vlastní vůli ke práci vlastní. Nyní konečně, konečně, kdy už, šedivá, stojím

²⁸¹ V překladu řekl jsem a zachránil svou duši

nad sklonkem života a těšila jsem se, že se mi trochu uleví, že hodin budu mít méně, práce v rodině též míň nebo snadnější – když jsem všecka už dychtila jen po té nebeské manně: děláni něčeho, co by mě těšilo a co by se mi snad dařilo: zmocnil se mne podruhé ve spolku hlas přání odjinud vycházejícího než z mého nitra vlastního – a svěřena mi redakce listu, jemuž dřív jen jako referentka občas jsem sloužila, když paní Teréza Nováková za žádné podmínky už redakci podržet nechtěla a dámy výboru Ústředního Spolku ode mne upustiti nechtěly, ač jsem se snažně bránila. Neubráníla jsem se – to je má vina, ba, má největší vina. A že se to stalo právě v čas, kdy mi ještě jako jitřní zvon znělo v duši Tvé drahé slovo: „Piš – Tys povolána –, to byla a jest moje bolest, a proto jsem se styděla před sebou i před Tebou a nevěděla jsem, jak Ti Eliško drahá, dobře odpověděti. Nešlo to jinak, než že jsem musila vyznati vinu svou, přiznati se ke své slabosti. Dnes se to stalo, a já prosím, za tvé velkodušné, shovívavé prominutí.

Nejsem již tak zoufalá nad nedobrovolným zdržením se na cestě ke starému cíli. Cítím, že on zvítězí přec. Redakce a práce s ním spojené, to jsou věci pomíjející, a dříve nebo později – já mám za to, že již dosti brzo – budu z nich vyproštěna, a to druhé, to je věčné a to se zavře nade mnou jako oceán nad spadlým do něho pavoučkem, jakmile se tomu vzdám S celou duší: ale bude to ten „Osud, jenž má sladké, temné oči“.

Děkuji Ti znova, Eliško, za Tvoje poctivá, pravá, mně tak drahá slova: věřím Ti a nemohu jich nikdy si navážit a nikdy zapomenout. Zatím dělám, že jsem tam, kam mě osud postavil.

Ted' mám právě zas kousek radosti. Jiřinka dobře vykonala státní zkoušku způsobilosti učitelské a Helenka právě maturuje. Dovolím si někdy poslat Ti jejich podobky. Také hoši se činí – ale zlobí víc. Všeci i s mužem Ti uctivě ruku líbají.

Já jsem v neobmezené, vděčné oddanosti vždy Tvoje

Pavla M.

Závěr

Eliška Krásnohorská během svého života dokázala skutečně mnohé. Stala se skutečnou vůdkyní emancipačního hnutí a povedlo se jí změnit svět. Ať již svou neúnavnou literární činností nebo při zakládání institucí na podporu žen. Povedlo se jí založit i spolek pro ženské studium Minerva, díky kterému u nás vzniklo první dívčí gymnázium. Ve spolku působila další řadu let a neúnavně se snažila o to, aby se rozvíjel a dobře prosperoval. Ať už to bylo shánění vhodnějších a větších prostor pro školu, aby se mohla dále rozšiřovat, nebo psaní peticí nebo svolání, až po četné návštěvy odborníků a profesorů, kteří ji mohli pomoci posunout se o krok dále.

Po založení spolku Minerva věnovala veškeré úsilí na získání přístupu žen na univerzity. Povedlo se. Dívky po absolvování prvních maturit mířili jako hospitantky na filozofické fakulty a podařilo se jim dostat i na fakulty lékařské. Netrvalo dlouho a staly se řádnými studentkami.

Bakalářská práce se zabývá vztahem Elišky Krásnohorské a spolkem Minerva. Popisuje její úkony a vliv na vedení spolku. Řadu let stála v čele spolkového výboru a celý ho řídila. Po jejím odchodu došlo relativně brzy k omlazení vedení spolku a velkým reformám. Eliška Krásnohorská se proti tomuto způsobu striktně vymezila, postupovala by jinak, ale spolek žil dál, i bez ní. Na slavnou zakladatelku se však nikdy nezapomnělo. Nesmazatelně se zapsala nejen do dějin spolku, ale i do dějin národa.

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

AHMP (Archiv hl. m. Prahy)

Fond Dívčí gymnasium „Krásnohorská“ Praha II – Nové Město, Vodičkova ul. 22 (1890/1953).

LA PNP (Literární archiv Památníku národního písemnictví)

Fond Eliška Krásnohorská

Fond F. X. Prusík

Fond Pavla Maternová

Minerva, spolek pro ženské studium

Dobový tisk

Národní listy

Ženské listy

Edice a paměti

KRÁSNOHORSKÁ, Eliška a KREJČÍ, Karel, ed. *Ze vzpomínek Elišky Krásnohorské* Praha Československý spisovatel, 1950. 227 s., [8] s. obr. Příl. Národní klenotnice; sv. 43.

SEKYRKOVÁ, Milada, ed. *Minerva 1890–1936. Kronika prvního dívčího gymnázia v habsburské monarchii*. První vydání. V Praze Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. 402 stran. ISBN 978-80-246-3437-1.

Literatura

ABRAMS, Lynn. *Zrození moderní ženy: Evropa 1789–1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 367 s. ISBN 80-7325-060-8.

BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. 175 s. Gender sondy; sv. 2. ISBN 80-86429-38-5.

BAHENSKÁ, Marie, Libuše HECZKOVÁ a Dana MUSILOVÁ. *Iluze spásy. české feministické myšlení 19. a 20. století*. České Budějovice: VEDUTA, 2011. 282 s. SBN 978-80-86829-79-1.

BAHENSKÁ, Marie, Libuše HECZKOVÁ a Dana MUSILOVÁ. *Ženy na stráž! české feministické myšlení 19. a 20. století*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2010. 225 s. ISBN 978-80-86495-70-5.

BÍLEK, Karel. *Pavla Maternová (1858–1923). Soupis osobního fondu*. Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze. Praha 1991.

DAMOVÁ, Zora. *Inventář*. Praha. 2017.

GABLER, Vilém. *Pamětní spis na oslavu pětadvacetiletého trvání městské vyšší dívčí školy*. Nákladem obce pražské, Praha, 1888. 94 s.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Jan JANÁK a Jan DOBEŠ. *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005, 568 s. ISBN 80-7106-709-1.

JANÁČEK, Josef, JAVORSKÝ, Jiří, ed. *Ženy české renesance*. 3. vyd. Praha Brána, 1996. 232 s. ISBN 80-85946-25-4.

KRÁSNOHORSÁ, Eliška, *Co přinesla léta: Druhé knihy vzpomínek svazek I*. Praha: Vaněk a Votava, 1928.

LENDEROVÁ, Milena. *A ptáš se, knížko má: ženské deníky 19. století*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7254-956-6.

LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena devatenáctého století*. Vydání druhé. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016, 319 s. ISBN 978-80-246-3540-8.

LENDEROVÁ, Milena, Tomáš JIRÁNEK a Marie MACKOVÁ. *Z dějin české každodennosti: Život v 19. století*. V dání druhé, doplněné Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. 472 s. ISBN 978-80-246-3510-1.

LENDEROVÁ, Milena, Božena KOPIČKOVÁ, Jana BUREŠOVÁ a Eduard MAUR, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. 864 s. Česká historie. ISBN 978-80-7106-988-1.

MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí-proč? Vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 2. století*. Praha: Libri, 2005. 176 s. Gender sondy. ISBN 80-7277295-3.

MALÍNSKÁ, Jana. „*My byly, jsme a budeme!*“ české ženské hnutí 1860–1914 a idea českého národa. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. 250 s. Knižnice dějin a současnosti ISBN 978-80-7422-219-1.

MLÝNKOVÁ, Jana. *Dívčí školství v českých zemích v 19. století a na přelomu 19. a 20. století*. Praha, 2008. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta.

NEUDÖRFLOVÁ-LACHMANOVÁ, Marie. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: JANUA, 1999. 446 s. ISBN 80-902622-2-8.

PECHOVÁ-KRÁSNOHORSKÁ, Eliška. *Z mého mládí: vzpomínky životopisné*. Praha: Vaněk a Votava, 1920. 199 s.

RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. 67 s. ISBN 978-80-7395-322-5.

SMĚŘIČKOVÁ, Helena aj. *První české dívčí gymnázium 1890–1990: sborník ke 100. výročí založení*. Praha: Ústř. ústav pro vzdělávání pedagog. pracovníků, 1990. 236 s.

SRŠEŇ, Lubomír. Pražský salon u Palackých a Riegrových. In: LORENZOVÁ, Helena, Taťána PETRASOVÁ, Ústav dějin umění (Akademie věd ČR) a Archiv města Plzně. *Salony v české kultuře 19. století: sborník příspěvků z 18. ročníku symposia k problematice 19. století, Plzeň 12. - 14. března 1998*. Praha: KLP- Koniasch Latin Press, 1999, s. 93–107. ISBN 80-85917-43-2.

ŠOLLE, Zdeněk. *Vojta Náprstek a jeho doba*. Praha: Fellis, 1994. 254 s. ISBN 80-90-1766-0-7

ŠTOVÍČEK, Ivan. *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie*. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra ČR, 2002. 111 s. ISBN 80-86466-00-0

TOMÍČEK, Jan Slavomír. *Česká mluvnice: nově vzdělaná*. (K. Jeřábková vedením J. Hlaváčka), Praha, 1853. 225 s.

VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích: určeno pro posl. fak. pedagog., stud. učitelství pro 1. stupeň ZŠ*. 1. vyd. Praha: SPN, 1986. 164 s.

VÁŇOVÁ, Růžena, RÝDL, Karel a VALENTA, Josef. *Výchova a vzdělání v českých dějinách. IV. díl, 1. sv., Problematika vzdělávacích institucí a školských reforem: (obecné školství 1848–1939): (střední školství a učitelské vzdělání 1914–1939)*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1992. 311 s. ISBN 80-7066-607-2.

VESELÁ, Zdenka. *Příspěvek k dějinám českého školství: [určeno pro posl. fak. filozof.]*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. 203 s.

VLAŠÍNOVÁ, Drahomíra. *Eliška Krásnohorská*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1987. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti. 317 s.

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla a Jiří MARTÍNEK. *Cesty k samostatnosti: portréty žen v éře modernizace*. Praha: Historický ústav, 2010. 239 s. ISBN 978-80-7286-164-4.

Elektronické zdroje

Vlastníci – medailonky. Knihy znovu nalezené [online]. [cit. 13. 8. 2021]. Dostupné z: <http://knihyznovunalezene.eu/cs/vlastnici/zensky-vyrobni-spolek.html>

MŠMT od roku 1848 do současnosti, MŠMT ČR, MŠMT ČR [online] Copyright ©2021 [cit. cit. 13. 8. 2021].

Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/165-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>

Krokem zpět se jeví školská novela z roku 1883 – Psychologie, pedagogika. Psychologie, pedagogika – Vše, co student potřebuje vědět. [online]. Copyright ©2021. Všechna práva vyhrazena. [cit. 13. 8. 2021].

Dostupné z: <https://psychologie-pedagogika.studentske.cz/2008/06/krokem-zpt-se-jev-kolsk-novela-z-roku.html>

Vyšší dívčí škola – Památkový Katalog. Památkový Katalog [online]. [cit. 13. 8. 2021].

Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/vyssi-divci-skola-15397561>

Pavla Maternová (roz. Škamková) – Ženy ve vědě do roku 1945. [online]. Copyright ©2021. [cit. 13. 8. 2021].

Dostupné z: [http://albina.ff.cuni.cz/index.php/Pavla_Maternová_\(roz._Škamková\)](http://albina.ff.cuni.cz/index.php/Pavla_Maternová_(roz._Škamková))

Emancipace aneb Zmatek ve faktech, Femistory.cz. Femistory.cz, ženy a feminismus [online]. Copyright ©2021. [cit. 13. 8. 2021].

Dostupné z: <https://www.femistory.cz/emancipace-aneb-zmatek-ve-faktech/>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Petice českých žen k Rakouské radě říšské.

Příloha č. 2 – Provolání vzdělanstvu českému!

Příloha č. 3 – Titulní list „Stanov Minervy“

Příloha č. 4 – Plné znění „Stanov Minervy“

Příloha č. 5 – Eliška Krásnohorská

Příloha č. 6 – František Xaver Prusík

Příloha č. 7 – Pavla Maternová

Přílohy

Příloha č. 1 - Petice českých žen k Rakouské radě říšské.

„Vysoká sněmovno poslanců Rakouské rady říšské!

V celém civilizovaném světě snaha po vyšším vzdělání žen nabyla takového významu, že vlády a zákonodárné sbory vidí se pohnuty obracet k ní vážný zřetel. Z iniciativy soukromé a pomocí spolků vzešly všude první kroky k uskutečnění snahy oné, ale brzy poznaly také správy států svou povinnost činně a podpůrně přispěti k dílu, jehož cílem jest duševní povznesení celé polovice obyvatelstva, oné polovice, v níž prospívají matky, vychovatelky příštího pokolení občanstva, mocný ten činitel předůležitý pro mravní a tělesnou sílu, dělnost, štěstí a slávu národů.

Zvelebení ženského vzdělání náleží k nejušlechtlejším a nejspravedlivějším požadavkům našich dnů. Ve prospěch ženského studia i my v hluboké úctě nížepsané vznášíme k vysoké sněmovně poslanců Rakouské rady říšské tuto prosbu svoji.

Nová doba změnila tvářnost celé společnosti. Žena již není bezvýminečně chráněnkou mužovou, její přirozené povolání v rodině přestalo býti jediným jejím určením; milionům žen nedostane se útulku u domácího krbu; v střední a severní Evropě jest ženská část obyvatelstva četnější než mužská; mnohé domácí práce ženské ustoupily laciným výrobkům průmyslovým; hospodářské poměry co den citelněji znesnadňují úkol živitelů rodin. Ženy v manželství i mimo ně jsou nuceny přispívati mužům svou prací výdělkovou k výživě svojí i svých nejbližších.

Plným tedy právem domáhají se ženy profesionálního vzdělání. Již se nespokojují nemnohými druhy práce, až dosud jednostranně jim vykázanými, ponejvíce nižšími a zvláštního nadání nevyžadujícími. Chtějí se zúčastniti všech - i nejvyšších povolání, ku kterým příroda sama jim dala náklonnost a samorostlou schopnost. Zvláště volá je hluboký hlas srdce ke dvěma krásným životním úkolům k vychovávání mládeže a k péči o nemocné.

Tytěz vlastnosti přirozené, které činí ženu dobrou matkou, činí ji též něžnou pěstounkou dítek cizích a oddanou ošetřovatelkou trpících; tytéž na vyšším stupni vzdělání ji vyznačují jako vzornou učitelku, jako výtečnou lékařku.

Vědeckého vzdělání k vyšším úřadům učitelským i k povolání lékařskému dopřává ženám již každý osvícený stát, vyjma Rakouska a Německa. Celé ostatní Evropa (krom půlostrova Balkánského), celá Amerika, největší oblasti Asie i též osady v Africe a v Austrálii zákonitě uznávají lékařky a profesorky na vyšších ženských, ba výjimkami též mužských učilištích; všude tam ovšem i střední a vysoké školy jsou studujícím dívkám otevřeny.

My v hluboké úctě nížepsané předkládáme vysoké sněmovně poslanců Rakouské rady říšské prosbu, aby uvážiti ráčila, že v mocnářství Rakouském není ani jediné školy ženské a žádná univerzita neimatrikuluje řádných posluchaček.

Říšské zákony nejsou příznivy ženskému studiu; usnesení univerzitních senátů ba i nechť jednotlivých profesorů může každou podobnou snahu ženskou zmařiti. Tak například i sama filozofická fakulta pražská roku 187, z příčinou došlé jí žádosti ženské, ve vší formě se rozhodla pro ženské studium, nemělo usnesení její výsledku, neboť otázka jakož principiální byla podrobena dobrému zdání všech tří fakult světských a fakulty právnická i lékařská zamítly žádost většinou hlasů. Jelikož se ženy vůči nepřizní některých profesorů ovšem též marně pokoušely studovati medicínu na univerzitě pražské, osměluje se my v hluboké úctě nížepsané dovolávati se lepšího zákonitého poměru aspoň pro ženy české.

Vysoká c. k. vláda zřídila ku vzdělání žen českých toliko dva ústavy v Praze český c. k. ústav ku vzdělání učitelek a ženské třídy při c. k. umělecko-průmyslové škole. Český c. k. ústav ku vzdělání učitelek nemůže dostačiti všeobecné potřebě; každoročně odmítne sta dívek, úplně způsobilých, a několikrát již "spolek českých učitelek" v Praze zažádal marně o zřízení ústavu druhého. Ale poněvadž maturitní vysvědčení ze střední školy má stejnou platnost jako maturitní vysvědčení z ústavu učitelského, chováme vroucí přání, aby v Praze vzniklo ženské gymnázium, jež by odchovávalo jednak řádné učitelky pro školy národní, jednak řádné posluchačky pro univerzitu - dle naší tužby pro fakulty filozofickou a lékařskou.

Na školách obecných a měšťanských do dnešního dne již učitelky, jimž vysoká vláda věnuje blahovůli vděčně uznávanou, osvědčily se co nejčestnější a dobyly si všestranné vážnosti, plnou měrou zasloužené; nelze pochybovati, zdali by ženy vynikaly zdárně také na vyšších stolicích učitelských, kupř. na ústavech ku vzdělání učitelek, na vyšších dívčích školách, dívčích lyceích a ženských gymnáziích, jež popř. by se zřídila. Fakulta filozofická měla by se ženám státi přístupnou nejen proto, aby profesorky pro řečené ústavy opatřila vědeckou přípravou, ale proto, aby vůbec odčinila staré bezpráví, které ženám vysoce nadaným a vědychtivým křivdí tím, že jsou vyloučeny z vysokého učení.

Nejvyšší statek lidstva, vědění, jsa oborem nejdokonalejší svobody, nesmí trpěti žádných výsad rodových a měl by tedy zrušiti též privilej pohlaví. Ženy však i jakož samoukyně nadáním a vědomostí tak zdatně se vyšinuly v literatuře celého světa, že nelze vyvrátiti oprávněnost jejich touhy po vědeckých studiích. Cizina - budiž učiněna zmínka jen o Americe, Anglii, Švédsku, Rusku, Itálii a Francii - poskytuje hojnost příkladů, jak skvělou činnost rozvíjejí ženy na katedře a v řízení školském, i kdyby úspěchů jejich spisovatelských nebylo.

Se stejnou vroucností jako za vědění, jehož na fakultě filozofické možno nabýt, přimlouvají se v hluboké úctě nížepsané i za druhý směr vysokého studia, za vzdělání lékařské pro ženu, spatřující v něm novotu velice žádoucí, jež by měla ku všeobecnému dobru zavedena býti a snažice se prosebně obrátiti k ní osvícené zření vysoké sněmovny poslanců Rakouské rady říšské.

Ženy bolestně toho postrádají, že lékařského ošetřování ženskou rukou se jim nedostává. Tisíce mladých dívek ba i manželek mlčky trpívají v takových případech onemocnění, při kterých přirozený ostych jim bránívá svěřiti se lékaři, dokud by pomoc ještě byla nasnadě; když pak zlo již do té míry vzrostlo, že přemohlo i zdráhavý útlocit, bývá obyčejně příliš pozdě. I

porobeným ženám v zemích východních, v Indii, Číně a Japonsku, dopřáno možnosti, aby se s lékařkami radily; ale s hořem a nevolí pocíťují ženy ve vysoce vzdělaném středu Evropy, jak málo vážen jejich cit pro slušnost a pro jemnost mravu.

Působení lékařek všude se setkává se souhlasnou chválou; zkušenost již třiačtyřicetiletá za ně mluví, neboť nejstarší lékařka nynější, Alžběta Blackwellová, dosáhla své hodnosti doktorské roku 1847. Úhrnný počet praktických lékařek současných přesahuje čtyři tisíce.

Budiž nám dovoleno zvláště podotknuti, že také dvě Češky, povzbuzeny vnitřním pudem, zasvětily se lékařskému studiu, a byvši nuceny hledati útočiště na univerzitách zahraničních, kdež také graduovány byly, nedosáhly žádného radostnějšího údělu, nežli buď v otčině své povolání lékařského se odřici anebo jako vypovězenky v cizině pro cizinu zužitkovati své vědění.

Lékařky zahraničně působí ponejvíce v soukromé praxi, ale domáhají se krok za krokem také míst při veřejných ústavech léčebných a při ústavech zdravotních; v Americe, Anglii a Francii zaujímají mnohá nižší a vyšší postavení v nemocnicích. Valnou většinou zabývají se léčením nemocí ženských, a když se uváží, jak nevýslovným dobrodiním pro ženské obyvatelstvo každé země jsou i pouhé babičky, vysvitne, jak veliký prospěch mohou trpícím ženám přinésti vzdělané, soucitné lékařky. Se stejným úspěchem věnují se nemocem dětským, očíléčitelství a jiným odborům podmiňujícím nejjemnějším operace, při nichž útlost dovedené ruky ženské jest téměř nenahraditelná. Ale i jinak všude, kdekoliv lékařkám dovoleno spolupůsobiti, osvědčily se i za nejtěžších okolností jako pravé Samaritánky a milosrdné sestry trpícího lidstva. Na bojištích rusko-turecké války ani v lazaretech bombardované Paříže, v bēdech epidemické cholery v Itálii ani v nebezpečích misionářských stanic v Asii a v Africe - nikde se nedaly učenkyně vědy lékařské od svých mužských soudruhů zastíniti srdnatostí, sebezapřením a obětavou vytrvalostí ve službě; všude vyrovnaly se nejlepším z nich. Lékařky se objevily býti hrdinkami ve svém povolání, posvěcenými kněžkami lidumilnosti a nezřídka i nejzmužilejšími oběťmi jejími.

Skvělé svědectví, kterým za filozofické a lékařské studium žen se přimlouvají známé události a mnoholeté zkušenosti ciziny, jest oporou našemu horoucímu přání, aby naše vlast nezůstala poslední za oněmi zeměmi evropskými, které přisoudivše ženám nejlidštější ze všech lidských práv, právo k uspokojení touhy po vědomostech a k vyvinutí vrozených darů duševních, tím bez otálení učinily předůležitý krok na dráze svobody, spravedlnosti a osvěty. Toto přání povznáší nás v hluboké úctě nížepsané ku vroucí prosbě.

Vysoká sněmovno poslanců Rakouské rady říšské ráčíž se usnísti na změnách příslušných zákonů v ten smysl, aby ženám za těchž podmínek jako mužům řádné studium univerzitní na fakultách filozofické a medicínské se neodpíralo, dosažení akademických hodností na univerzitách domácích jim se možným stalo a jim dovoleno bylo ucházeti se o stolice učitelské na vyšších ústavech dívčích i provozovati lékařské povolání v zemích mocnářství Rakouského, zejména v království Českém, markrabství Moravském a vévodství Slezském.“

Příloha č. 2 – Provolání. Vzdělanstvu českému!

„Provolání. Vzdělanstvu českému!

Z Čech dáno heslo celému Rakousku a opakováno ozvěnou jazyků jinonárodních: otevřete ženám brány věd, dejte duši ženské světlo nauky, připusťte dívky k vysokému učení!

Otázka ženského studia universitního měla na říšské radě Rakouské vstup šťastný, nejčestnější, a nelíčené uznání se strany jihoslovanské i německé dalo tenkrátě nám Čechům svědectví, že jsme předešli všechny ostatní národy rakouské zahájením důležitého, časového pokroku kulturního.

Jeho Veličenstvo císař a král dal snahám žen o dosažení práva k universitě nejvyšší sankci, dovolit první praktické lékařce v Rakousku, aby své povolání provozovala.

Není již pochybnosti, že dříve či později intelligence národů i přízeň státu otevře ženám university v celém Rakousku. A není příliš časně starati se o to, aby ženy toho práva, kterého se domáhají, také skutečně mohly užiti, – aby se jim dostala k universitním studiím nutné předpravy.

Ženský výrobní spolek Český v Praze zahájil v Rakousku ruch petiční ve prospěch ženského studia, týž spolek k heslu pojí také skutek, pečuje o to, aby českým dívkám ve slovanské naší Praze, prvním v Rakousku, poskytnuto bylo vědomostí opravňujících je hlásiti se na universitu.

Ze středu Ženského Výrobního Spolku Českého v Praze vzniká jednota nová: „Minerva“, spolek pro ženské studium.

Stanovy spolku toho, jehož členy budou pánové i dámy i korporace, podány již velesl. c. k. místodržitelství k potvrzení. Pomocí spolku toho zřídí se soukromá česká střední škola dívčí, první to ústav v celém Rakousku, který bude připravovati dívky k maturitní zkoušce na gmnasii.“

Osnova střední školy dívčí podána již velesl. c. k. školní radě zemské ku schválení.

Střední škola dívčí bude soukromým ústavem o pěti ročnících, skládajícím se z přípravy čtyř tříd, které budou míti učební osnovu i veškeré zařízení vyhovující programu 4 vyšších tříd gymnasijských. Do přípravy budou se přijímati dívky, které se vykáží, že s prospěchem dokonaly třetí ročník školy měšťanské nebo vyšší školy dívčí; příprava poskytne jim vyučování takového, aby mohly vstoupit do I. třídy střední školy dívčí a pokračovati třídami ostatními ve přípravě k maturitní zkoušce.

Na základě této mohou pak dívky buď vysokým studiím se oddati aneb se po případě oddati soukromému vychovatelství aneb stavu učitelskému, jak činívají často abiturienti gymnasií.

Škola ta bude tedy útočištěm pro dívky 14leté, z nichž mnohé nejpilnější a nejnadanější přechasto nemají kam se obrátiti, aby své duševní vlohy vyvínovaly a svou touhu po vědění uspokojily – pro dívky onoho věku, pro které máme vzdělavacích ústavů tak žalostně málo a pro které každé přiměřené nové učiliště bude největším dobrodiním. Však jest to věk, v němž duše dospívá tak jako tělo a právě tak mi žádá potravu nutnou pro svůj zdar a vzrůst, - věk, v němž nejen nedostatek chleba se stává zřídlem nejzávažnějších nemocí tělesných, ale právě tak i hlad duševní umožňuje a hubí srdce, povalu, sílu a zdravotu duše. Či směl by se národ zváti národem vzdělaným, kdyby před jeho dětmi, sotva že 14, roku dosáhly, brány škol nemilosrdně zavřely? A přece tak děje se takořka všem jeho dcerám, neboť šťastnější výjimky jsou dosud krůpějemi v moři.

Toš dejme snaživým, nadšeným dcerám českým aspoň ještě jednu školu, otevřete jim skromnou, ale přístupnou střední školu dívčí, první v Rakousku, upravte jim tuto jedinou cestu ke škole vysoké, k níž jim právo přisouzeno bude dnes neb zejtra!

Budiž to opět české dílo, jež provede prvním skutkem myšlenku, které daly české hlasy první odhodlaný výraz v této říši. Nebudiž jim vytýkáno, že staví pomníky jen svým velkým mrtvým, nepečující o živé a kvetoucí ratolesti svého vlastního žití – že se honosí jen slávou minulosti, nedbajíce, aby si zbudovali též slavnou budoucnost, jejíž tvůrkyní může býti jen zdárné potomstvo, šťastná, uvědomělá mládež!

Vzdělání tuto mládež – toť úkolem, za který není nám železi přičinění a malé oběti. Nechceme, aby kdokoli k vůli podniku našemu ubral své přízně a štědroty důležitým ústavům a sbírkám národním; přispějž nám, kdo rád a s nadšením dá ještě o hřivnu více a snadně pohřeší malé částky svého přebytku.

Oběť, kterou žádáme, není nesmírně veliká. Zřídíme v první roce pouze přípravku, v roce druhém pouze prvou třídu; teprve v roce třetím i následujícím hodláme vydržovati po dvou třídách najednou, střídající v nich ročníky pravidelným postupem.

Žačky střední školy dívčí budou platiti 4 zl. měsíčně školného. Zakládající členové „Minervy“ zapraví na vydržování školy po 50 zl. buď v pěti ročních lhůtách; členové přispívající budou platiti nejméně po 2 zl. ročně; pouze pro členy Ženského Výrobního Spolku Českého v Praze určen členský příspěvek „Minervy“ na 1 zl. ročně.

Předběžné přihlášky žaček střední školy dívčí, též členů „Minervy“ a dary i příspěvky přijímá v pisárně své Ženské Výrobní Spolek Český v Praze, v Bartolomějské ulici č. 7 n.

Bližší oznámení o spolku „Minervě“ podáme ihned po schválení stanov, program střední školy dívčí a ostatní podmínky uveřejníme před otevřením přípravy. Spolek „Minerva“ bude se přičiňovati, aby přiměl stát i jiné povolané, mocné činitele k rozmnožování vzdělávacích ústavů dívčích a zejména ku zřízení úplného gymnasia pro dívky; nežli však toho dosáhne, poskytne jim v náhradu sám útulek ve své soukromé střední dívčí škole.

Takže pusťme se v dílo ne sice snadné, ale vděčné a čestné, časové a blahoplné! Přivítají-li je širší kruhy vlastenecké týmž souhlasem, s jakým se záměr náš dosud všude potkává v kruzích soukromých a znatelských, tož bude úspěch jeho skvěle pojištěn, a to ke cti národa, který první v říši Rakouské skutkem dopomůže svým dcerám, aby vstoupily na práh vysokého učení a staly se účastnými nejvyšších, duševních statků lidských.

Ci budeme čekati, až nás národ jiného jazyka v této říši předejde a zahanbí?

Nikoliv; nadšení nejpřímnější nás pohání k spěchu. Chceme obohatiti svůj národ o poklad veliký: o zušlechtěnou, osvícenou duši ženy, která jest duší duše a srdcem srdce jeho.

V Praze, dne 21. června 1890.

Provolání toto na důkaz svého souhlasu podepsali:

Bohumil Adámek, spisovatel, JUDr. Vojtěch Bárta, advokát v Praze, Karla Baumgartlová, choť továrníka v Karlíně. Anna Blažková, choť profesora a poslance říšského. Ph. dr. Gabriel Blažek, profesor české polytechniky a poslanec říšský. Josef Braun, spisovatel a učitel. Amalie Čadová, starostka spolku českých učitelek v Praze. Svatopluk Čech, spisovatel. Ph. dr. Lad. Čelakovský, profesor na české univerzitě. Bohumila Elhenická, choť měšťanosty na Smíchově a poslance. Kateřina Emlerová, choť profesora a archiváře. MUDr. Eman. Engel, poslanec zemský a říšský. Jos. V. Frič, spisovatel. Ludmila Frídová, choť spisovatelova. Irma Geisslová, spisovatelka. Františka Gregorová, bakalářka literatury, ředitelka vysoké školy v Port-Huronu ve Spojených Státech. JUDr. P. Gregor, advokát v Litomyšli. Ludmila Grossmannová-Brodská, spisovatelka. Dora Hanušová, spisovatelka. JUDr. Josef Herold, advokát na Vinohradech, poslanec zemský a říšský. Adolf Heyduk, spisovatel a profesor vyšších reálných škol v Písku. Emilie Heyduková, choť profesorova. Antonín Hobl, profesor vyššího gymnázia v Mladé Boleslavi. B. Hoblová, choť profesorova. Jiljí V. Jahn, ředitel vyšší reálky v Pardubicích, poslanec říšský. Bohusl. Kecková, MUDrka. med. Fakulty v Curychu. Jos. Kořenský, spisovatel a učitel. Eliška Krásnohorská, spisovatelka. Hynek Krch, profesor c. k. reálného gymnázia v Přerově. JUDr. Jan Kučera, advokát a poslanec zemský. Božena Kunětická-Víková, spisovatelka. Julie Kusá, starostka „Vesny“ v Brně. Ph. dr. J. B. Lambl, profesor české polytechniky. Jan Lego, spisovatel. Jan Lier, spisovatel. Věnceslava Lužická, spisovatelka. Antonie Madierová, choť okresního školního inspektora v Karlíně. Pavla Maternová, spisovatelka. Petr Mužák, profesor na odpočinku. Vojta Náprstek, člen městské rady král. hlavn. města Prahy. Marie Neffová, choť velkoobchodníka. Ph. dr. Josef Novák, profesor státní školy střední v Litomyšli. Tereza Nováková, spisovatelka. Bohuslav Pichl, majetník

knihitiskárny v Praze. JUDr. Karel Pippich, advokát v Chrudimi. Sofie Podlipská, spisovatelka. Lad. Pospíšil, knihkupec a člen městské rady v (K)Hradci Králové. Olga Pospíšilová, choť knihkupcova. Gabriela Preissová, spisovatelka. Miloslava Procházková, redaktorka. František Prusík, profesor akademického gymnázia v Praze. Ludmila Prusíková, choť profesora. Karel V. Rais, učitel a spisovatel. Eliška Řeháková, učitelka škol měšťanských. Anežka Schulzová, referentka divadelní. Ferdinand Schulz, spisovatel a profesor československé obchodní akademie. František Schwarz, spisovatel a okresní tajemník v Plzni. Ottilie Sklenářová-Malá, člen Národ. divadla. Primus Sobotka, spisovatel. Jos. Sokol, spisovatel a učitel a člen sboru obecních starších v Praze. A. Storch a syn, knihkupec a člen sboru obecních starších v Praze. Božena Studničková, řídící pěstounka a spisovatelka. Karolina Světlá, spisovatelka. Ervín Špindler, poslanec zemský a říšský. Marie Špindlerová, choť poslance říšského. JUDr. Jos. Štolba, spisovatel a c. k. notář. Fr. Štolba, profesor české polytechniky. Fr. Tilšer, profesor české polytechniky a poslanec zemský. Josef Vilímek jun., nakladatel a majetník knihitiskárny v Praze. Václav Vlček, spisovatel, vydavatel „Osvěty“, býv. Profesor atd. Jaroslav Vrchlický, spisovatel atd. Antonín Wiehl, architekt, poslanec zemský, člen městské rady král. hlavn. města Prahy. Josef Wunsch, spisovatel a profesor průmyslové školy v Plzni. Zdislava Zapová, ředitelka soukromé industriální školy v Praze. Jan Zeyer, architekt a starosta Umělecké besedy. Julius Zeyer, spisovatel. Dr. Zíbrt, spisovatel. Ženský Výrobní Spolek Český v Praze: Marie Bauerová, Emanuela Borčická, Luisa Čelakovská, Marie Čelakovská, Kamilla Domažlická, Anna Karásková, Zdenka Kheilová, Lucie Komrsová, Marie Kropsbauerová, Marie Kvíčalová, Anežka Makovská, Marie Moučková, Johanna Patočková, Bož. Puklová, Anna Reichertová, Anna Růžičková, Marie Škardová. Klára Tomsová, Marie Wiehlová, členové výboru spolkového.

STANOVY,

kterými se řídití bude

»MINERVA,«

spolek pro ženské studium.

§ 1. Účelem spolku jest: opatřiti dívkám, které se vykáží náležitou spůsobností, vyšší vzdělání a zejména předpravu k studiím universitním.

§ 2. Účelu toho chce spolek dosíci: *a)* zřizováním přiměřených ústavů českých, *b)* pořádáním přednášek a učebných kursů, *c)* vydáváním spisů českých, *d)* zakládáním studijních nadací pro dívky národnosti české a vůbec vším, čím by se studium ženské podporovati mohlo.

§ 3. K dosažení účelu toho opatří si spolek prostředky peněžité ročními příspěvky členů, dary a podporami, výtěžkem podniků, které předsevezme, a školním platem žactva.

§ 4. Členy spolku mohou býti pánové, dámy a korporace.

§ 5. Bydliště členů může býti kdekoliv. Všichni členové mají stejná práva.

§ 6. Členstvo třídí se dle výše příspěvků na členy zakládající a členy přispívající.

§ 7. Člen zakládající zapraví ve prospěch spolku buď 50 zl. najednou, aneb se zaváže zapraviti obnos ten v pěti ročních lhůtách po 10 zl.

§ 8. Člen přispívající platí nejméně 2 zl. ročně; pouze členové Ženského Výrobního Spolku Českého v Praze mohou býti přispívajícími členy za polovinu toho obnosu, tedy za 1 zl. ročně.

§ 9. Všecky příspěvky členské, dary a jiné příjmy mohou se obrátiti na běžný výdaj k účelům spolkovým, ale z přebytků může se strádati rezervní jistina pro případy nepředvídaných potřeb či nedostatků.

§ 10. Správu spolku vedou: *a)* valná hromada členstva, *b)* výbor, po případě za účastenství čestných přisedících a za porady se širším výborem (viz § 30. a § 31.).

LANM

6 2 / 6 4 / 0 1 4 7

STANOVY,
kterými se řídití bude
“MINERVA,”
spolek pro ženské studium.

§ 1. Účelem spolku jest: opatřiti dívkám, které se vykáží náležitou spůsobilostí, vyšší vzdělání a zejména předpravu k studiím universitním.

§ 2. Účelu toho chce spolek dosíci: a) zřizováním přiměřených ústavů českých, b) pořádáním přednášek a učebných kursů, c) vydáváním spisů českých, d) zakládáním studijních nadací pro dívky národnosti české a vůbec vším, čím by se studium ženské podporovati mohlo.

§ 3. K dosažení účelu toho opatří si spolek prostředky peněžité ročními příspěvky členů, dary a podporami, výtěžkem podniků, které předsevezme, a školním platem žactva.

§ 4. Členy spolku mohou býti pánové, dámy a korporace.

§ 5. Bydliště členů může býti kdekoliv. Všichni členové mají stejná práva.

§ 6. Členstvo třídí se dle výše příspěvků na členy zakládající a členy přispívající.

§ 7. Člen zakládající zapraví ve prospěch spolku buď 50 zl. najednou, aneb se záváže zapraviti obnos ten v pěti ročních lhůtách po 10 zl.

§ 8. Člen přispívající platí nejméně 2 zl. ročně; pouze členové Ženského Výrobního Spolku Českého v Praze mohou býti přispívajícími členy za polovinu toho obnosu, tedy za 1 zl. ročně.

§ 9. Všecky příspěvky členské, dary a jiné příjmy mohou se obrátiti na běžný výdaj k účelům spolkovým, ale z přebytků může se strádati rezervní jistina pro případy nepředvídaných potřeb či nedostatků.

§ 10. Správu spolku vědou: a) valná hromada členstva, b) výbor, po případě za účastenství čestných přisedících a za porady se širším výborem (viz. § 30. a § 31.).

§ 11. Valná hromady řádná se svolá každoročně koncem měsíce září a sejde se v Praze.

§ 12. Každá valná hromada považuje se za platnou jen za přítomnosti aspoň takového počtu členů pražských i mimopražských, který se rovná desetině členů v Praze bydlících. Kdyby se počet ten nesešel, budiž pro případ ten svolána valná hromada druhá, platná při jakémkoli počtu přítomných členů.

§ 13. Valné hromadě náleží zkoumati a schvalovati celoroční výkazy, zprávy a účty spolkové, voliti předsedu či předsedkyni a výbor, usnášeti se o změně stanov, o trvání či zrušení ústavu a podniků spolkových či spolku samého, jako též o tom, kterak se má v případě zrušení spolku naložiti s jeho jměním.

§ 14. Členové spolku mají právo činiti při valné hromadě návrhy, avšak týkají-li se tyto změny stanov, zrušení spolku neb jeho ústavů anebo obrácení jmění spolkového na nějaký účel dříve ještě neschválený a neprováděný, jest navrhovatel povinen ohlásiti svůj návrh výboru na šest neděl před valnou hromadou.

§ 15. Návrhy jiné než s § 14. naznačené může každý člen spolku pronášeti ve valné hromadě bez předběžného ohlášení, avšak o návrzích v § 14. naznačených smí valná hromada jen tenkrát se usnášeti, jestliže byly dány na program její veřejně oznámený.

§ 16. Výbor jest povinen dáti na program valné hromady každý návrh, který zasahuje v práva valné hromady, byl-li mu souhlasně učiněn 30 členy spolku aneb 10 členy širšího výboru; kdyby však spolek neměl ani 30 členů ani 10 členů širšího výboru, stačil by pro ten případ podaný polovinou skutečných členů spolku anebo členů širšího výboru.

§ 17. Schválila-li valná hromada návrh jakýkoli, jest výbor povinen vykázati se ve valné hromadě nejbližší příští, kterak se o uskutečnění jeho postaral.

§ 18. Předsedu či předsedkyni a členy výboru volí valná hromada lístky; o návrzích při valné hromadě učiněných hlasuje se zvednutím rukou, a není-li výsledek dosti jasný, tedy hlasováním dle jmen.

§ 19. Při volbách i při hlasování o návrzích ve valné hromadě rozhoduje nadpoloviční většina přítomných členů. Při stejném počtu hlasů rozhodne ona polovina hlasů, ve které jest většina hlasů přítomných členů širšího výboru, a jsou-li tyto stejným počtem při obou stranách, rozhodne hlas předsedy neb úřadujícího místopředsedy.

§ 20. Mimořádnou valnou hromadou jest výbor povinen svolati, nadejde-li v době mezi jednou a druhou řádnou valnou hromadou potřeba usnésti se o věci, která jest vyhrazena právomoci valné hromady v § 13., anebo žádá-li si toho takový počet členů, * **t. j. členů spolku aneb členů širšího výboru**) o jakém se mluví v § 16., z příčinou záležitosti, již nechce dotčený počet členstva anebo výbor odkládati až do řádné valné hromady. Žádá-li si dostatečný počet členstva svolání mimořádné valné hromady, jest výbor povinen svolati ji za šest neděl.

§ 21. Valná hromada může voliti čestné členy spolku.

§ 22. Program každé valné hromady budiž uveřejněn aspoň v jednom tiskopise, který byl výborem dříve členům jmenován.

§ 23. Ke každé valné hromadě zve se členstvo ohlášením aspoň ve dvojích pražských novinách; není-li při ohlášení tom uveden i její program, budiž tam výslovně podotknuto, kde program ten uveřejněn jest.

§ 24. O všech záležitostech spolku, které nejsou vyhrazeny valné hromadě v § 13., platně se usnáší výbor, po případě za účastenství čestných přisedících a za porady s členy širšího výboru.

§ 25. Členů výboru, které může voliti jen valná hromada, jest krom předsedy nebo předsedkyně šestnáct. Zvolený výbor sám ze svého středu zvolí funkcionáře, zejména 2 místopředsedy neb místopředsedkyně, 1 pokladního nebo pokladní, 1 jednatele neb jednatelku a 2 dozorce neb dozorkyně účtů. Výbor může si ze svého středu dle potřeby určit ještě jiné funkcionáře a vymezí funkce všech sám jednacím řádem, který si ustanoví.

§ 26. Členové výboru mohou býti bez rozdílu voleni z dam i pánů členstva, jest však nutno, aby vždy aspoň čtvrtina výboru se skládala ze znalců vyššího studia.

§ 27. Schůze výboru svolá předseda neb úřadující místopředseda aspoň šestkrát do roka.

§ 28. Členové výboru jsou povinni přicházeti do schůzí aneb se náležitě omluviti. Který člen výboru po čtyřikrát do schůzí se nedostavil neomluviv se, může býti považován za odstoupivšího.

§ 29. Výboru náleží: vypracovati řády a pravidla správní; usnášeti se o provádění účelů v § 2. uvedených; zastupovati spolek před úřady a veřejností; určovati programy valných hromad; vyřizovati spory z příčin spolkových mezi členy vzniklé; ustanovovati osoby placené, jichž bude třeba k účelům spolkovým; jmenovati čestné přisedící; vybízeti anebo přijímati hlásící se členy širšího výboru; vůbec vše, co naznačeno v § 24. Všecky funkce výborové jsou bezplatné.

§ 30. Čestné přisedící může voliti výbor z dam i pánů zvláště zasloužilých, zejména ve vědě a školství vynikajících. Čestným přisedícím náleží právo, ne však povinnost, účastniti se schůzí výboru, ve kterých mají právo rokovati a hlasovati. Mohou buď mimo schůze prospívati výboru radou a pomocí anebo, přejí-li si toho, býti zváni do jeho schůzí. Čestných přisedících nebudiž větší počet než členů výboru.

§ 31. Členem širšího výboru jest pán, dána neb korporace, získavši spolku aspoň 12 členů. Členové širšího výboru mohou se hlásiti sami, aneb je vybídne výbor. Mají právo přijímati členy spolku a povinností účtovat i odváděti jejich příspěvky, dodávati jim ztvrzenky spolkové, prostředkovati vůbec mezi členy a výborem. Mají právo přicházeti do schůzí výboru, ve kterých jim náleží poradní hlas, dále ona práva vyznačená v § 16., v § 19 a v § 20. Počet členů širšího výboru není nijak omezen.

§ 32. Členové výboru a čestní přisedící, kteří si toho přejí, zvou se do schůzí písemně, členové širšího výboru ohlášením v novinách.

§ 33. Předseda i výbor volí se na jeden rok. Zvolení čestného přisedícího má platností na tak dlouho, dokud většina výboru se skládá z těch osob, které jej zvolily. Členství širšího výboru trvá tak dlouho, dokud trvá činnost s ním spojená (§ 31.)

§ 34. Výbor může ve svých schůzích platně se usnášeti za přítomnosti sedmi osob k hlasování ve výboru oprávněných, to jest členů výborů (včítaje předsedu) a čestných přisedících. Nadpoloviční většina hlasů přítomných rozhoduje; při rovnosti hlasů rozhodne hlas osoby předsedající.

§ 35. Sídlem spolku jest Praha.

§ 36. Jednací řeč jest česká.

§ 37. Název spolku jest: "Minerva. Spolek pro ženské studium."

§ 38. Členové spolku jsou oprávněni nositi při veřejných příležitostech odznak, a sice malou sponku ze stuhy s nápisem "Minerva."

§ 39. Všecka nutná opatření nevytčená v těchto stanovách ustálí si výbor zvláštními řády v mezích těchto stanov a platných předpisů spolkového zákona.

§ 40. Výbor jest oprávněn hájiti pořadem práva hmotných i čestných zájmů celého spolku proti členům i nečlenům.

§ 41. Vzejde-li spor vnitřní, pouze z poměru spolkového vzniklý, mezi jednotlivými členy spolku na jedné a výboru na druhé straně, postará se výbor, aby každá sporná, strana si zvolila z členstva osobu ochotnou ji zastupovati; jest-li počet stran a tedy zástupců (zástupkyň) lichý, jsou osoby zvolené úplným smírčím soudem; jest-li počet jich sudý, zvolí osoby zvolené osobu ještě jednu.*) s kterou společně utvoří smírčí soud, z jehož rozhodnutí není odvolání. Jestliže počet členů o jakém se mluví v § 16., vede si stížnost na celý výbor, zvolí valná hromada pět smírčích soudců (soudkyň) z členstva, kteří (které) o sporu platně rozhodnou. Smírčí soud rozhoduje většinou hlasů.

§ 42. Písemné závazky právní a kvitance podpisuje osoba (pán neb dáma), která zastává úřad předsednický, a s ní ještě dva členové výboru; prohlášení spolková, žádosti a jiné listiny podpisuje pouze předsedající.

Příloha č. 5 – Petice předložená na zasedání Říšské rady ve Vídni dne 3. prosince 1895 poslancem Karlem Adámkem

Vysoká sněmovno poslanců rakouské rady říšské!

Vděčně oceňujícíce osvícenou přízeň, kterou slavná sněmovna ráčila zásadně věnovati otázce ženského studia při každé příležitosti dosavadní a zejména při blahovolném přijetí šedesáti osmi petic letošních, podaných v téže příčině ženami českými, osmělují se v hluboké úctě podepsané abiturientky střední školy spolku „Minervy“ a nyní hospitantky na obou c.k. univerzitách v Praze vznésti nejuctivější prosbu svou, aby vysoká sněmovna v době pro ně rozhodné ráčila veškerou mocí svojí přispěti k praktickému rozřešení otázky oné a u vysoké c.k. vlády způsobiti, aby ženám za týchž podmínek jak mužům bylo přiřknuto právo státi se řádnými posluchačkami lékařských a filozofických fakult na univerzitách v Rakousku a zejména v Praze.

V hluboké úctě podepsané, povzbuzeny milostivým rozhodnutím Jeho Veličenstva císaře a krále, udělivšího roku 1890 paní Med. Dr. Kerschbaumerové v Solnohradě právo ku provozování praxe lékařské, a povzbuzeny čestným souhlasem, jehož ráčila vysoká sněmovna téhož roku dopřáti první ženské petici, žádající za umožnění ženského studia univerzitního, vstoupily radostně do střední školy spolku „Minervy“, právě v témž roce otevřené, a zde věnovaly studiím pětiletým nejen všecku píli a snahu, ale také veškery hmotné oběti, jakých ony vyžadovaly, letos pak předpravné studie ty ukončivše, postoupily maturitní zkoušky na c. k. akademickém gymnáziu v Praze s úspěchem úplným. Když se na to hlásily k studiím univerzitním, byly některé z nich připuštěny na filozofickou fakultu české a jiné na lékařskou fakultu německé c. k. univerzity v Praze, ovšem jen jako hospitantky, ježto nařízení vysokého c. k. ministerstva vyučování ze dne 6. května 1878 č. 5385 zakazuje imatrikulaci osob ženských jako posluchaček řádných neb mimořádných.

Aby toto vysoké ministerské nařízení, o něž se všechny snahy přátel ženského studia rozbíjejí, bylo nahrazeno zákonným ustanovením souhlasnějším s pokrokem doby, s potřebami ženského obyvatelstva a s nynějšími poměry společenskými, k tomu se nese nejoddanější prosba, kterou předložiti vysoké sněmovně první sbor maturantek v slavné říši rakouské, vzešlých z domácího ústavu vychovávajícího v době, kdy vysoká c. k. vláda ustanovuje v okupovaných zemích mohamedánských c. k. zemské lékařky, a v okamžiku, kdy vysoké c. k. ministerstvo vojenství pro ústav dcer c. k. důstojníků v Hernalsu ustanovilo z ohledů etických lékařku s nejvyšším schválením Jeho Veličenstva císaře a krále. Vysoká sněmovno, račiž tedy blahosklonně uznati, že snažná prosba v hluboké úctě podepsaných není ani předčasná, ani neoprávněná, any obracejí zřetel hlavně k povolání, ve kterém milostivý panovník i vysoká vláda uznali působnost ženskou za patřičnou a žádoucí.

Zajisté netřeba v těchto dnech znova uváděti důvody pro lékařské a vůbec vědecké studium ženské, neboť řada autorit odborných, zejména slovutných profesorů univerzity vídeňské, nedávno veřejně vyslovila své přesvědčení, že přístup ku vědám má býti každému, a tudíž i ženám otevřen, a doznaný na základě dosavadních zkušeností, že ženy ve vědách, kterým se dosud věnovaly, vynikly nepopíratelnou schopností. Nutnost lékařek z ohledů etických

uznalo samo vysoké c. k. ministerstvo vojenství zmíněným usnesením; že pak má stejné právo k týmž ohledům etickým každá dívka a paní, ať jest dcerou kteréhokoliv občana státu a příslušnicí kteréhokoli vyznání, nejen mohamedánského, toť samozřejmo. Působení lékařek bylo by nezměrným dobrodiním již pro ušetření ženského ostychu a studu, kterýž bývá předčasnou příčinou, že se jde k lékaři, až již je příliš pozdě. Co pak se týče věd pěstovaných na fakultě filozofické, nemůže býti pochybností, že zvýšení vzdělanosti povšechně by nemělo nikdy býti vůbec nikomu zamezováno v zájmu vzdělanosti samé, v zájmu duševní svobody a důstojnosti lidské. Není-li ženám zabráněno, aby byly učitelkami, spisovatelkami, vychovatelkami atd., jest nespravedливо, aby se jim brala možnost dospěti v oborech těch na výši, k níž jen dokonalé vzdělání může povznést talenty, a jestliže i beze vzdělání univerzitního ženy vynikly jako spisovatelky, učitelky a vychovatelky, jest úspěch jejich tím větším důkazem, že jsou přirozeným nadáním i vážnou snahou zcela oprávněny žádati si vzdělání univerzitního. Vše, co na prospěch ženského studia pověděno zde i také jinde, osmělují se v hluboké úctě podepsané připamatovati, shrnujíce tužby své v konečnou, nejuctivější tuto prosbu.

Vysoká sněmovno poslanců rakouské rady říšské, račiž nestrannou a šlechetnou přízeň svou dosud ženskému studiu projevenou blahovolně dovršiti účinnou důraznou péčí, aby v hluboké úctě podepsané hospitantky c. k. univerzit pražských, any s úspěchem odbyly maturitní zkoušky na veřejném státním gymnáziu, mohly býti na týchž slavných univerzitách jako řádné posluchačky zapsány, obdržeti vysvědčení frekventační, býti připuštěny k veškerým zkouškám univerzitním a osvědčiti také jimi svou způsobilost, konečně dosíci diplomů opravňujících je ku provozování úkolů, ku kterým stát sám již ženy povolává; ježto pak tomu všemu jest na závadu vysoké ministerské nařízení ze dne 6. května 1878 č. 5385, račiž vysoká sněmovno rakouské rady říšské všemožně působiti k tomu, aby bylo vydáno nové nařízení v té příčině připouštěcí a upravující řádné studium univerzitní pro osoby ženské, zejména na lékařské a filozofické fakultě obou slavných c. k. univerzit v Praze.

V hluboké úctě a oddanosti hospitantky obou c. k. pražských univerzit.

(Následují podpisy)

Příloha č. 6 – Eliška Krásnohorská

Příloha č. 7 – František Xaver Prusík

Příloha č. 8 – Pavla Maternová

Edice korespondence

1

20. května 1890, Praha.

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-6, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane professore!

Ráčil Jste dovoliti, - máte mě tedy na krku jako exekuci. Hleďte jakou haldu písem Vám vnucují! Hlava mě bolí od samého psaní. Ale naleznete vše jinak, než jak jsme umluvili. Jahn mi psal z Vídně, - náš pětiletý plán tam propadl! Jahn se o něm radil s jinými, a dvorní rada profesor Beer, jenž prý jest velkou školskou autoritou (zejména pro stř. školy) a má značný vliv v ministerstvě, vzkázal mi výslovně, že mi rozhodně radí, abychom nepodnikali nic jiného než skutečné gymnasium. Co by teprve řekl ministr, a co naši byrok [raté] v Praze! Taková rada jest jako: buď – anebo; rozumíme.

Nějaké slevení na řečtině prý obdržíme, ale na mathematice nikoliv. Prostudovala jsem gymnasiální osnovu (- svůj dojem Vám odhalím až ústně!) a myslím, že by ty hodiny, které se uberou řečtině, mohly se věnovati kreslení; jistě by Gautch proti oblig. [obligatornímu] kreslení nic neměl; a v I. a 2. třídě mohlo by se po hodině kreslení přidati. Zdá se mi totiž, že francina²⁸² je zas gramatika, a ono je tam již té gramatiky tak trochu dost... Ale to jest jen můj všetečný náhled, který, jak se samo sebou rozumí, tedy osnova má býti ryze gymnasiální, nemám co navrhovati, abyste můj náčrtek opravil, nýbrž musím Vás co nejsnažněji prositi, abyste sám laskavě ráčil osnovu upravit do té míry, do jaké smíme ji dle rady Beera změnit. Posílám k tomu konci výtisk laskavě mně Vámi darovaný zpět a prosím, abyste v něm poznamenal, co mám opsati, co vynechati snad, aby toho nebylo více než k formální osnově třeba. Právil jste též, že musí býti osnova napsána též německy; s tou německou pak si dovolím zase přijíti, abyste se dobrotivě na ni podíval, jestli nebude v německých termínech někde chybeno. Ale vlastně jsem měla prositi nejdříve o toto: jest-li to příliš neskromné, co na Vás uvaluji, abyste mi tedy ráčil vzkázati: jděte k šípku; a trváte-li při své ochotě, kterou jste tak šlechetně slíbil,

²⁸² francouzština

tož abyste mi dovolil žádati od Vás hodně mnoho – neboť ta věc dá hodně mnoho práce, aspoň na začátku. Tedy se osměluji pro ten případ, že snad smím mnoho žádati, prositi Vás:

a) račte se laskavě podívati na navržené stanovy spolku a poznamenati odstavce, které by se Vám nelíbily, abychom o nich pak promluvili; povíte-li mi lepší název pro spolek, budu šťastna; ale krátký název jest věc záviděníhodná, vím to ze zkušenosti, - jako jsem celé ty stanovy napsala na základě trpkých zkušeností 17letých!

b) račte dobrotivě prohlédnouti statut navržený pro gymnasium. Ta šlakovitá věc, že ještě spolek neexistuje!

c) taktéž račte se podívati na žádost k ministerstvu, má býti jen německá? Myslíte, že s takovou garancí obdržíme povolení? Žádost tu bych podepsala já, pak myslím, že by ji podepsala Světlá, pak chci prositi doktora Studničku a advokáta doktora Bártu, potom paní Luisu Čelakovskou; ale mně se jedná o to, aby podepsal gymnasialní professor, a tu nevím, smím-li se opovážiti a prosili Vás, velectěný, sloutný Pane! Neboť jinak, myslím, neobdrželi bychom povolení.

Odmítne-li ministerstvo tuto žádost, pak nebude zbývati nic než žádati až jménem spolku znova, čímž by se věc arci protáhla.

d) ještě jednou obětujte svou trpělivost a račte se vlídně podívati na náčrtek „provolání.“ Schvalujete je? Podepsal byste je? Rozšiřovali bychom je ve zvláštních otiscích a v novinách; hleděla bych na ně získati podpisy několika poslanců, profesorů, dam, spisovatelů a možno-li také boháčů!

Přeji si, abychom okamžitě, jak přijde stvrzení stanov, měli členstvo a mohli svolati konstituující valnou hromadu a zvoliti činný výbor, který si předně bez Vás nemohu ani mysleti. Aby to vše bylo uchystáno, myslím, abychom těmi provoláními začali agitovati hned.

Ráčil byste Se snad také podepsati na žádost' o povolení spolku a potvrzení stanov?

Tato věc jest pro okamžik nejnaléhavější, neboť nemýlím-li se, musí býti stanovy k zadání pětkrát opsány, - aspoň třikrát zcela jistě; zeptám se na policii. Hned potom zadali bychom tu školní žádost a pak hned bychom uveřejnili provolání.

Nuže, ráčíte-li mi vzkázati, abych šla k šípku?

Dovolím si přijíti velmi brzy pro Vaši milostivou nebo nemilostivou odpověď! A dokud budete stejně přívětivým, budu stejně dotíravou. A dáte-li mi kvinde!²⁸³

Připadá mi, že jsme mluvili o tělocviku. Ale tělocvičnou síň? Musily by snad dívky choditi jinam a to by asi mohlo býti jen mimořádně po škole?

²⁸³ odmítnutí

Přejíc Vám srdečně, abyste měl ode mne svatý pokoj, ale sobě srdečně, abyste ho neměl, a poroučejíc se vášností i velectěné paní choti ve shovění a přízeň mám čest býti s nejděčnější hlubokou úctou

E. Krásnohorská

V Praze 20. května 1890.

P. S. Osnova pro měšťanské školy prý nevyšla tiskem, obdržela jsem jen osnovu z třídních školních obecných, kterou přikládám.

2

6. června 1890, Praha.

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-2, 1 list, oboustranně popsán, 12,9 x 20,5 cm, čtvercovaný papír, sešitový papír

Vysoce ctěný pane professore!

Dovoluji si poslati Vám žádost „načisto“, abyste mi ji laskavě podepsal; zítra ráno opatřím si kolky, podpis pana doktora Bárty a svůj vlastní a odnesu stanovy na místodržitelství. Zároveň posílám náčrtek druhé žádosti a zakládací listiny, prosíc, abyste si to laskavě prohlédnouti ráčil. Nemohu se upamatovati, řekl-li jste mi, že mám napsati do žádosti, že sám budete školu řídit, anebo pouze, že to mám říci panu inspektorovi Poláčkovi. Má-li to být napsáno, tedy prosím, račte mi to na patřičné místo načrtnouti“ A smím si pro podpis i pro ty dva náčrtky zítra dopoledne poslati? Či byste ráčil býti tak laskav a poslal mně to třeba po žákovi? Doma sice nebudu, poněvadž mám chůze,²⁸⁴ ale ráda bych to zítra opsala, v neděli sebrala podpisy a v pondělí to odevzdala zemské školní radě. Čím dříve mi to ráčíte se svými poznámkami poslati, tím lépe. Až to bude hotovo, vložím se na provolání. Jsem hrozně vyrušována, tak že si každý opis zkažím a musím začít znova. Svatá trpělivost!

Co z toho všeho bude? Bude škola? Kdož to ví!

S nejsrdečnějšími pozdravy Vám i vysoce vážené paní choti se poroučí,

²⁸⁴ Pochůzky, zařizování

Vám, vysoce ctěný pane professore,
Nejupřímnější úctou a vděčností oddaná
E. Krásnohorská

V Praze 6. června 1890.

3

11. června 1890, Praha.

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-3, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane professore!

V pondělí jsem odevzdala žádost zemské školní radě; zdá se, že již byla očekávána. Podepsali krom Vaší ctěné paní choti a mne: doktor Bárta, Josef Vilímek junior a Ženský Výrobní Spolek. – Dnes mám malheur.²⁸⁵ obstaravši včera tisk provolání, jehož výtisky mi uspoří mnoho škrabanice, chtěla jsem dnes jíti dopoledne k inspektorům Kotamichovi, Tielemu a Hejzlarovi, a odpoledne k Šťastnému a doktorovi Studničkoví. Ale vstala jsem ráno churava,²⁸⁶ - nemohu nikam v tomto téndni.²⁸⁷ Nezbyvá mi než okamžitě těmto pěti pánům s omluvou, že nepřicházím osobně, dopsati, což se částečně stalo a částečně odpoledne stane. Ale Vás prosím, abyste laskavě, jak jste byl slíbil, navštívil co nejrychleji Kvíčalu, jest to důležitý člověk,- a čas velice kvapí!

Poděkuji purkmistrovi za patrnou velkou jeho horlivost' pro střední školu. On zřejmě přednesl obsah mého soukromého listu v městské radě jako formální žádost, jest viděli, že mu na věci záleží! (Jest totiž v Národních listech zpráva z městské rady.) Necht' nám nedali místnosti ve vodárně,- však nám dají místnost jinou.

Prosím uznáte-li za dobré, račte dáti Kvíčalovi otisk svolání, aby se orientoval; na jiném otisku račte naznačiti korektury, jaké byste navrhoval; mohou se udělati v sazbě, když se budou

²⁸⁵ Patrně z francouzštiny malheur = na neštěstí

²⁸⁶ Nemocná, nachlazená

²⁸⁷ Týdnu

připravovati jména podepsaných, mezi nimiž ovšem mám ctěné jméno Vaše za jisté. Ale bolí mě hlava a to překáží, - neseberu podpisů tak rychle, jak byla ráda. Osud!

S nejoddanějším pozdravem a hluboké úctě. Vaše trápídlo

E. Krásnohorská.

V Praze dne 11. června 1890.

4

13. června 1890, Praha.

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-2, jeden list, čtvercovaný papír, rozměr 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane professore!

Nyní byl u mne pan inspektor Pavlíček, a pravil mi, že zítra dostaneme přípis nařizující nám, abychom udali, kdo bude školu řídit, - a jest prý zapotřebí, abyste přiložil své dokumenty a pak dobré zdání od ředitele, že od ničeho nenamítá proti tomu, abyste řídil soukromý ústav náš. Prosím tedy račte si to od ředitele opatřiti co nejrychleji, - abychom mohly v neděli jak pan inspektor chce, do kanceláře to odevzdati; všecko ostatní potřebné si napíšu sama, jak mi to inspektor řekl, jen o to dobré zdání Vás prosím. Kdybyste mě mohl zítra laskavě navštívit, ráda bych s Vámi mluvila, neboť mi pan inspektor něco tuze divného řekl. A pro malheur také právě když on, takový Riegrian,²⁸⁸ zde seděl, vpadl jako hromoklín do pokoje doktor Engel a ještě k tomu s kytkou růží, - bojím se, zdali ty mladočeské růže Pavlíčka nepopíchly!

Dobrou noc! Mnoho pozdravů Vám i ctěné paní choti posílá

v upřímné úctě

E. K.

13/6/.90.²⁸⁹

5

5. srpna 1890, Opočno.

²⁸⁸ Příznivce Františka Ladislava Riegra, politik, staroček

²⁸⁹ Datace dopsaná tužkou

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-3, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane professore!

Přejíc Vám i Vaší milené rodině krásného a příjemného pobytu v Karlových Varech, s potěšením Vám zvěstuji, že nejen stanovy Minervy, ale také zřízení školy je schváleno. Oznámeno mi že pan ministr dovoluje profesoru Prusíkovi řídit střední školu, rozumí se, když pan profesor Prusík svým povinnostem při c. k. [císařsko-královském] akademickém gymnasiu dostojí. O nějaké jednorochní či jiné lhůtě není ani zmínky. Vaše dokumenty leží u mne doma v deskách. Přišlo mi to poštou právě poslední večer před odjezdem. Odjela jsem do Opočna teprve v úterý (29. července), dříve mě stále zdržovaly domácí nehody. – Stanovy jsem před odjezdem dala do tisku a ještě sama co nejpečlivěji vykorigovala, - mám však prozatím jen kartáčový otisk. Nyní jakmile přijdu do Prahy, což bude asi dne 12. tohoto měsíce půjdu k purkmistrovi a poženu to parou, co se týče místnosti, a vložím se také na opravdové sbírání příspěvků.

To jsou hlavní noviny, které mám pro Vás na srdci; ty ostatní týkají se jen mé maličkosti a nestojí za referování. Opočno znáte, - pohodu mám krásnou, vyhledávám tedy s gustem stinných míst v parku a v oboře. Je zde Váš přítel pan profesor Marek s dámami; potkáváme se ustavičně a bavíme se denně, o příjemnou společnost vůbec zde není nouze,- ale mé prázdniny jsou kratičké, jen tak letmo tu všeho užiji a pak zase zmizím.

Prosím, abyste laskavě ráčil vysloviti mé nejsrdečnější pozdravy své velectěné paní choti a přijati přání nejblaženějších prázdnin a dokonalého zdraví!

Vaší dobrotivé paměti se poroučí se známou Vám upřímnou úctou

E. Krásnohorská.

Opočno dne 5. srpna 1890

6

17. srpna 1890, Praha.

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-5, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane professore!

„Aspoň dvakrát za týden do všech novin zprávy“ a t. d. – to se snadno vysloví, ale těžko udělá! Pošlete prosím, Vy do novin zprávy; o čem? Já nevím! – Má zpráva by musela znít: „Krásnohorská zbyla z celé Minervy samojediná v Praze, nikdo jí ani malíčkem nepomáhá, ona sama má nyní na starosti nikoliv reklamu, která jí jen přimnoží práce zcela zbytečné (zodpovídání dotazů a t. d.), ale opatření místnosti, t. j. jednání s městskou radou, na kteréž otázce nyní všecko záleží. Doktor Šolc jest teprve asi od předevčírka²⁹⁰ v Praze, - bez něho jenž tak skvělými sliby se má jaksi angažovat, nebylo vůbec radno s městskou radou začínat, i kdybych si ani těch 14 dní prázdnin nebyla dopřála a v Praze seděla. A ejhle, když doktor Šolc je zde, vyšlo najevo (on jest, tu chvále jeho budiž to řečeno, velmi upřímný, průzračný a bez úskoků), že jej již kteřísi pánové z městské rady přeladili, a sice klerikálové. Co a kde jsme mluvili, nemohou psáti – vždyť nevím co bych psala dříve, abych jen trochu dostála všemu tomu, čeho jest pro věc nutná potřeba! Ale slovem: uloženo mi, získati pro věc školní odbor městského zastupitelstva, - a s důrazem řekl mi doktor Šolc, že předsedou je farář Nykles, a pan profesor Šauer že je v Praze! (Já ho také vskutku viděla na ulici.) Tak to stojí, takové by byly zprávy pro ty otce zvědavé kvůli dcerám, kteří mě bez toho nekonečnými dotazy připravují o mnoho času! – Čeho se můžeme – nadíti si přeje paní Riegrová. Já k oběma půjdu – ač napřed vím, co pořídím; ale dříve jsem chtěla některé příjemnější osoby školního odboru navštívit, a nenalezla jsem dosud nikoho doma, - někteří jsou na venku, jiní náhodou pryč, - co to stojí běhání, než se dozvím, kde jsou a kdy možno s nimi mluvit! Naběhala jsem se tolik, až jsem si otláčila nohu, mám puchýř a musím dnes sedět; budu ráda, budu-li se zítra zas moci obouti. – Ze všeho soudím, velectěný pane professore, že uvázneme na tom posledním úskalí: na odepření místnosti ze strany městské rady, a že nebudeme moci letos školu otevřít. Proto nenacházíte žádných reklam v novinách; nechci, aby se pak žačky na nás sesypaly s výčitkami: „slibovali jste nám školu, - kde jest?“ Nebude nám asi nic jiného zbývat než sbírat rok příspěvky a na přes rok začít v místnosti najaté. Mohlo by to i letos býti místnost by se asi našla, ale k tomu by bylo třeba velkých peněz a tedy aspoň jediné, neb dvou dam, které by

²⁹⁰ Předevčír – dva dny zpět

měly trochu nadšení pro věc a mne podporovaly svou činností vytrvale; ale když musím samojediná vlastníma rukama i nohama všecko opatřiti, jest vykonáno jen tolik nač stačím já sama, a není příspěvků, tolik, abychom mohli pomýšleti na najímání místnosti a kupování nábytku. Ted' se chci pustiti zas do agitace k účelu získání členů a darů, když mám tištěné stanovy a jsem v Praze. Něco do novin také napíšu a sice k tomu účelu, aby to na městskou radu účinkovalo, ale dříve musím slyšeti, co budou říkati ti členové kterým to doktor Šolc odevzdal, totiž školní odbor. Kdy kterého z nich chytím, za to neručím; z Hradčan na Štěpánskou faru, na Vyšehrad a na Ovocný trh a do Eliščiny třídy běhati stojí mnoho času, a den má jen několik slušných hodin k návštěvám. Jen buďte bez starosti: obdržíme-li místnost pak se na základě něčeho pozitivního velmi snadno napíše ta největší reklama, a dva dni stačí, aby se rozneslo po celých Čechách, Moravě i Rakousích, že otevíráme dívčí gymnasium! I doktor Šolc mi řekl: „Začek budete mítí náramně mnoho.“ Zapomněla jsem podotknouti, že se proti střední škole z antikvárního kabinetu městské rady vytáhl starý stračák [?]: konkurovala by prý s vyšší dívčí školou!

Co se jen naběhám a napíšu, abych doplnila výbor! (Tak aby jeden druhému nebyl na závalu, rozumí se!) Také paní Neffová odřekla, - všecko je z Prahy pryč, čekám na různé odpovědi a t. d. Dosud mi chybí 4 kandidáti.

O své osobě a o Opočně povím Vám až ústně, - nedopřeji si ve psaní na to času. –

Slyšela jsem, že ctihodná paní matka Vaší milé paní choti o prázdninách zemřela. Velice mě to dojalo, i prosím, abyste velectěné paní choti vyslovil mou upřímnou soustrast'!

Jinak mějte Se všichni blaze, Vy šťastní lidé, kteří jste v zelenu a máte opravdové prázdniny! Však utečou rychle a nastane i Vám robota. Kéž do té doby máme v novinách hezké oznámení, že škola Minervy bude otevřena dne toho a toho v té a té místnosti a t. d. a t. d.! (Pouze oznámiti, že jest povolena, nechci; obecnstvo by myslelo, že jest tím všecko hotovo, a já bych se uzlobila nyní i potom, až – dejme tomu – nám to sklapne.) Pachtím se až do úpadu, nemohu činiti vír, a bude-li odklad nutným, tedy to bude jen důkazem, jakou rozkoš to působívá českých výtečníkům zkaziti něco, když jest to jež u samého cíle!

Na shledanou! S nejsrdečnějšími pozdravy Vám i vzácné rodině v milou paměť se poroučí hlubokou úctou Vám oddaná (utýraná)

E. Krásnohorská

V Praze dne 17. srpna 1890.

7

26. srpna, 1890, Praha.

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-6, dvojjarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane professore!

Doufám, že se mi podařilo získati většinu školního odboru městské rady pro střední školu. Slíbeno mi brzké vyřízení, - kéž je to hotovo, než přijedete do Prahy! – Jsem nemocna, ulehla jsem. Má filigránská, dlouho přepínaná síla podlehla vědcům – a teď také nastuzení za větrného dne, - jsem prozatím tělesně v koncích! – Nejhorší obecní školní místnost je lepší než ten nejlepší „sál“ v činžáku byla by to ukrutná bída s najímáním, - a ceny od 700-900 zl. K tomu kéž nedojde – to raději k 55 kanovníkům jít prosit. Musíme stůj co stůj hledět městskou radu oblomit již kvůli zásadě a kontinuitě! Doufám, že to půjde. Koho nebylo třeba ani přemlouvat, kdo je přesvědčeným a velmi rázným příznivcem věci, to je doktor Karlach. Kdo by se toho byl nadál? Ústně Vám povím mnoho. Prozatím jen pro ten případ, kdybyste snad nepříjel dne 29., prosím: buďte tak laskav, račte mi napsati, jestli nějaká vhodná česká gramatika pro Němce, s německým výkladem. Přijedete-li koncem toho měsíce, je dost' času na to. – Praha je ukrutně prázdná, kde kdo je pryč, je to tu jako po vymření, - mám pravý kříž se zhubnutím²⁹¹ výboru; lidé jsou pryč, a když jim rekomandovaně dopíšu, neodpovídají, - já musím ze slušnosti trochu čekat, a tak mě to zlobí.

Jen žádná dlouhá choroba ať na mne nepříjde! Již v Opočně bylo mi velmi špatně, den ode dne hůře, což jsem přičítala noclehům v pekelně horkém bytě; prchla jsem téměř odtamtud bojíc se nemoci, ale ta mě dohonila přec veliká závrať, bolest' hlavy, pitomohukot [?], slabost', - všeobecná mizerie, a teď' za přídavek střevní katarh. Opočenský lékař usoudil, že trpím velikou chudokrevností. Zrovna se třesu slabostí a všecko mě náramně rozčiluje. Potřebovala bych: důkladně se vylenošit, kdyby bylo možno.

- Mohli bychom obdržet ihned velmi krásnou školní síň – ale na Vyšehradě v radnici. To také zas nemůže být. Nejspíš dostaneme To, co jsem původně chtěla: něco v té strachomorně po průmyslové škole; aspoň je poloha uprostřed města, není v domě hospoda kudy chodí pánové kupř. 30 dělníků, na jisté místo, nejsou ještě pěknější kombinace jako v činžácích. A 900 zl. nájemného za 5 let činí 4500 zl. Myslím, že po všem mém ústním i písemném jednání městská rada dá a bude ráda, spokojíme-li se pro letos s tou bývalou průmyslovou

²⁹¹ Svoláním dohromady

školou; mnohé pány by to velmi mrzelo, kdyby tu městská rada stála jako šosácká protivnice moderní věci. Ústně to ostatní. Na shledanou! Přejíc Vám i velevážené rodině Vaší nejlepšího zdraví a zotavení, jsem jako vždy Vám, velectěný pane professore

dokonalou přátelskou úctou oddaná

E. K.

26. srpna 1890, v Praze.

P. S. Až přijedete, mohl byste – budete-li míti chuť – příležitostně se podívati v příhodných ulicích na obyčejné byty, kde jsou *prázdný*²⁹²; leckdo je hodně veliký pokoj, kde toho člověk netuší; ale já už nemohu – ležím, počítání, že ani za týden nebudu moci běhat jako dříve. Skutečně najímat bychom však mohli, až by

1) městská rada určitě odřekla (což, jak doufám, se nestane)

2) až bude Minerva konstitutována a usnese se výbor.

Raději školu otevřít o měsíc později, než udělat chybu. – Přes koleno se to lámat nemůže; rovněž tak s určitým ohlášením zápisu. Na ohlášení není žádného spěchu; i nejdřív jistotu – místnost, - z Toho se určí lhůta, a pak ohlásit; tak se mi to zdá důstojno, ale ne přeháhleně na neurčito: „otevřeme, ale nevíme kde a kdy,“ – ne, to by nerekomandovalo podnik. Gut Ding will Weile haben²⁹³, co bude možného, to jistě uděláme, ale bez nervózního chvatu. Na shledanou tedy!

S pozdravem a úctou

E. K.

8

30. srpna, 1890. Praha

²⁹² Nadepsáno nad nečitelným poškrtaným slovem

²⁹³ V překladu z němčiny „dobré věci zabírají čas“

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1, jeden list, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír, opatřeno zlatým krouceným filigránem s modrými částmi ve tvaru P, nacházející se v levé horní části listu, v pravém horním rohu dopsáno tužkou „Náprstek – Kafka, Dr. Srb, Karlach, Borový, Kysela, Nikles, Řehořovský – Stýblos, Šauer, riselt“

Velectěný pane professore!

Můžete dnešní dopoledne věnovati Minervě? – Prosím: buďte tak laskav, račte ke mně přijít čím dříve tím lépe; chci Vás prositi, abyste ráčil dojíti k p. Náprstkovi a na radnici, ale dříve musím Vám zevrubně vše pověděti. Nemohu vyjít; jsem churava a měla bych ohromnou mrzutost s matkou, kdybych v tom dešti vyšla.

Tisíc pozdravů a hlubokou úctu vydává

E. Krásnohorská

V Praze, 30. srpna 1890.

9

3. září 1890, Praha.

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-3, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný Pane!

To je pěkné: Vy nemocen, já nemocna, k tomu inundace²⁹⁴ shora i zdola! Jen se pro pána toho nerozstonejte vážně! – Lokálky uměla jsem /již/ na včera večer uchystané, jen jsem čekala na zprávu, máme-li opravdu toho sv. Vojtěcha, protože byl v pondělí /dopoledne/ u mne zas pan Náprstek a řekl, školní odbor městský že to povolil, ale v pondělí odpoledne měla to dostati do prádla okresní školní rada, a on nevěděl, nebude-li činiti námitek. Dnes, jak jsem dostala noviny do rukou, hned jsem lokálky poslala do redakcí; jenom nevím dosud, které síně

²⁹⁴ Inundace – záplava

dostaneme, - ale vezmi to nešť [?], které. – Naštěstí se paní Maternová umoudřila, ráda bude správkyní, a doufám, že nám nyní to nejnmutnější obstará. Lavice se musejí dát natřít, a rozličné ještě maličkosti. V přízemní síni chci prositi, aby zatím okresní školní knihovnu i s nábytkem nechali, však jim nic nevezmeme, a odbyli bychom si zápis s jejich nábytkem; snad budou rádi, když nebudeme kvapit, aby se stěhovali, a my budeme mít také více času zaříditi se. Prosím Vás, až k Vám přijde paní Maternová, račte jí dopřáti slechu, třeba prostřednictvím milé paní choti; uložila jsem jí, aby si udělala vzorce na blankety a jiné tiskové věci potřebné a aby Vám je ukázala, než je dá v tiskárně udělat. Inserát Vám také pošlu, než jej budu pro noviny opisovat.

Včera jsem slíbila jedné velmi nadané a z důležité (pro mne) strany odporučené dívce z Chrudimi, že ji přijmeme, ačkoliv jí o novém roce bude chyběti 5 neděl do 14. roku. Nebudete se hněvat? Posloužila bych odmítnutím „Minervě“ špatně, - To je safientské [?] při spolkové škole, že jsou hnedinko takové konflikty interesů! Ta dívka má celé tři městské třídy.

Jen se šetřete, ať se řádně uzdravíte! Já, kdybych mohla, lehla bych si s blažeností, ale nejde to, pořád někdo přichází a musím odpovídati. A pořád psáti. Přišlo mi velmi špatně, ale jsem náramně šťastna, že to přišlo po komissi a před zápisem a že k valné hromadě mám trochu času se zotaviti.

Srdečný pozdrav mnohovážené paní choti! Jen nestonejte!

V hluboké úctě jako vždy

E. K.

V Praze, 3. září 1890.

10

23. září 1890, Praha.

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-2, jeden list, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane řediteli!

Dnes jsem napsala úřední ohlášení valné hromady, jež jsem s podpisem pana doktora Bárty odnesla na policii. Pak jsem šla do kanceláře k inspektoru Pavlíčkovi – nebyl tam. Odpoledne jsem šla k němu do bytu, - odjel, nebude již možno ten týden s ním mluvit. Pak jsem šla židovským městem zpět dávat se po skříni, - marně, nikde nic kloudného není. Bylo 5 hodin, nešla jsem již do Minervy myslíc, že byste již nebyli ve „sborovně“! – Pana ředitele Hryza a pana profesora Šaura jsem pozvala na Veni Sancte²⁹⁵. Rozeslala jsem 20 pozvání k valné hromadě a udělala seznam členů. Zítra jdu s paní Čelakovskou ke Kvíčalovi, - snad se od něho dozvím místo od Pavlíčka, jakým způsobem máme přenést majetnictví školy ze soukromého konsortia na Minervu. Do Minervy se asi podívám až odpoledne nepřijdou-li mi do toho chůze důležitější než má politura! Stýská se mi dnes. Už je tma!

S nejsrdečnějšími pozdravy v hluboké úctě

E. Krásnohorská

V Praze, 23. září 1890.

Což paní Eiseltová?

11

28. září, 1890, Praha.

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-4, dvojarch, čtvercovaný papír, 12,9 x 20, 5 cm, sešitový papír, po stranách červenou tužkou naznačené čáry

Vysoce ctěný pane řediteli!

Pana inspektora Pavlíčka jsem šťastně zastihla; byl velmi laskav ale na naše Veni Sancte nemůžeme přijít, - má právě schůzi zemské školní rady. Převzetí střední školy v držení spolku máme zemské školní radě pouze oznámiti, a také pouze oznámiti tamtéž, že jsme zavedli vyučování vychovatelství, které přednáší paní Maternová. – pak prý již zemská školní rada se usnese, co s tím dále učiní. Pokusím se napsati koncepty těch dvou listin v tom smyslu, jak pan inspektor mi to řekl. Byl charmantní!

²⁹⁵ Veni Sancte – česky Přijď, ó Duchu přesvatý – sekvence při mši svaté

Nezastihla jsem Vás doma; když jsem šla od Vás, potkala jsem pana profesora Macha, jenž Vám nesl včerejší protokol; dal jej mně, - já jsem dosud neměla chvílky, abych jej přečetla; pošlu Vám jej večer nebo ráno. – Byla zde též slečna Hanušová, profesor Zanolvský léčí jejich matku, byl u nich dnes, a slečna Dora (obravši jej o desítku pro Minervu) zeptala se ho na onu žačku; on se na ni nepamatuje; zná rodinu toho jména a měl s ní jako lékař co činiti, ale to odporučení asi jest illusorní anebo jen tak nějak mlhavě vynucené, když se nepamatuje.

Zosnovala jsem útok na paní jednatelku. Poněvadž pan Náprstek k našemu Veni Sancte ještě není pozván, mluvila jsem se slečnou Hanušovou, že, bude-li to na druhé straně přijato, paní jednatelka v /pondělí/ zítra laskavě přijde před jedenáctou hodinou k[e] slečně Hanušové, poněvadž je to na cestě k paní Světlé, a půjdou spolu nejprve k této a potom k panu Náprstkovi. Není-li to Vaší velectěné paní choti z jakéhokoli příčiny vhodno, tedy mi to račte laskavě dáti věděti, abych to zítra ráno slečně Hanušové mohla vzkázati, že paní jednatelka nepřijde. Kdyby mi nešlo o to, aby pan Náprstek byl k Veni Sancte pozván, napsala bych lístky dámám obřadnicím, aby chůzi k čestným členům vykonaly, ale pro tenkrát volím rychlejší cestu, aby se pozvání neopozdilo. Slečna Hanušová bydlí „u Helmů“ (nároží u masných krámů k novoměstské radnici); když se vstupuje vraty od masných krámů, tedy schody v pravo, druhé poschodí, přes pavlač, poslední dveře.

Přejíc Vám veselé a slavnostní posvícení - - pardon! ještě něco: bude pan Baudiš na to připraven, aby promluvil? A jakž bude-li mně špatně, že nebudu moci přijíti: přečetla by paní jednatelka mou „řeč“ laskavě místo mne, z ochoty, jako mé vzkázání a mým jménem? Já bych nesmírně ráda přišla; vím, že by to na žačky dobře působilo, ale mám ukrutně malou naději, že budu moci. Nuž, Minervě se již leccos podařilo, čeho nitro neočekával; snad se mi podaří také, že mě přejde malá churavost a nezabrání mi přijíti. Tedy to šťastné a veselé posvícení přejíc slavnostně se Vám, vysoce ctěný pane řediteli, i rozmilé paní choti poroučí

v hluboké úctě Vaše

E Krásnohorská

V Praze dne 28. září 1890.

P. S. Přečetla jsem protokol; jest velmi důkladný. Bude-li se k panu předsedovi v něco posílati, račte mu laskavě poslati též protokol k podpisu. Nahoře pod nadpisem se musí připsati, kolik bylo členů přítomno a že byl přítomen pan vrchní policejní komisař Svoboda. Opisovati se protokol nemusí, - jen bude-li policie chtít, tedy předložili k nahlédnutí.

4. října 1890, Praha.

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-3, dvojarh 12,9 x 20, 5 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane řediteli!

Včera odpoledne, když jsem byla v Minervě, přišel po dlouhé době zas doktor Engel. a vzkázal, že přijde dnes, - čekám tedy na něj, jinak bych byla jistě přišla do Minervy. Také včera k večeru obdržela jsem z [od] zemské školní rady potvrzení pana Macha a pana Pátera našeho; posílám Vám to vše i s dokumenty páně Machovými a nevím, proč ostatní tři pánové zároveň potvrzení nebyli. Přikládám s díkem půjčený mi přípis zemské školní rady a koncept s prosbou, abyste jej ráčil názvy učebnic laskavě doplnit a pak paní Maternové ku opsání doručiti; myslím, že to takhle pan inspektor Pavlíček chtěl. Vyučovací hodiny paní Maternové myslím abychom ohlásili až později, až se usneseme také o zpěvu a tělocviku a pak abychom přiložili vysvědčení učitelské způsobilosti paní Maternové, vysvědčení budoucí učitelky neb učitele zpěvu (navrhuji slečnu Polákovou z výrobního spolku, je znamenitá a má hudební zkoušky pro střední školy) a t. d. Myslím, abychom vyjednali tělocvičnou hodinu v tělocvičném spolku paní a dívek a aby naše dívky chodily (ovšem jen dobrovolně) do jejich cvičebny na uhelném trhu. Kdyby některá budoucně se stala učitelkou, ať jí tělocvik nechybí na vysvědčení.

Co myslíte, mohli bychom obdržeti podobizny prvního sboru učitelského (do tableau)²⁹⁶ – nebyli by páni supplenti v rozpacích, kdybychom je žádali o fotografie? Ovšem až sbor bude úplný, čítaje tělocvik a zpěv. První výbor musí nám dáti své fotografie, a prvnímu žactvu jistě by bylo třeba jen slovo říci, aby se vystrojila a šlo sborem k paní Fiedlerové dát se oblejsknouti na společném obrázku. Nebo si máme pořídit album místo dvou tableaux? Alba jsou až hrůza laciná, ale tableaux by byly slavnější.

Paní Maternová míní, že prý máte nějaký přebytečný klíč pro mne, prosím, máte-li jej, abyste mi jej laskavě ráčil poslati, a nemáte-li žádného, tedy si jej dám udělati.

Nemyslíte, že bych měla také udělati vizitu panu inspektoru Kotsenichovi? Myslím, že ano. Ten bude nějak zkoumat naše klasické latinářky!

²⁹⁶ Do tabla – deska s fotografickými podobiznami

Paní jednatelku budu co nejdříve prositi, aby šla laskavě se mnou k notáři podepsat plnomocenství k přijímání peněžních i jiných poštovních zásilek pro paní Maternovou; musí to býti, na poště to jde nyní tuze opatrně a přísně. Plnomocenství jest hotové; jen až vyzvím, kdy jest doktor Strakatý na jisto doma. S vděčným pozdravem Vám i milé paní choti Vaší se poroučí v hluboké úctě

Krásnohorská.

V Praze dne 4. října 1890.

Poznámka: rozhodnouti hned než oznámím učitele a rozvrh srz.

Řečtina (dispena)? = reciprotia =

13

19. října 1890, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-8, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane řediteli!

Budu psáti tak stručně a bez komplimentů jako Vy.

1) Nemohu pochopiti, proč velectěná paní jednatelka i Vy sám neřekli jste buď, že kvůli plné moci má býti tázán předseda, chce-li on přijímati zásilky – viz. poznámka. Poštovní nejen peněžní, ale ať jsou to jednoduché neb /rekomando/ dopisy, ať jsou to třeba bedny, pošt. zásilky všeho druhu.

2) Nemohu pochopiti, proč poštovní úřad přijal doslovně takovou plnou moc výrobním spolkem danou naší účetní v písárně a její zástupkyni, pak naší účetní v krámě a též její zástupkyni.

3) Nemohu pochopiti, jak jste mohl připustiti, aby v řádu stálo, že správkyně přijímá školné – vůbec všechny peníze; to jste měl dodat: vyjma které přijdou poštou; a když tam stojí, že otvírá dopisy spolku adresované, také to nemůže býti, když nesmí poštovní zásilky vůbec přijímati.

Když jsem Vám a paní jednatelce řekla, že jeden známý pán pan Adolf K/Brádka v (Tím způsobem je vlastně kancelář spolková ne v kanceláři ale u pana předsedy!) našem seznamu členů, jest to pseudonym – jest to nějaký plukovník, strýc paní Horejcové, jež má odklad lihovin na Karlovu náměstí vedle dětské nemocnice, - jeho jméno neznám – nám chtěl svůj příspěvek zaslati poštou a tato mu jej vrátila, že o žádné „Minervě“ neví, mluvila jsem s Vámi v těch dnech, než jsme šli k notáři nejednou o tom, kdo bude s dotazy a t. d.

K předsedovi běhati, a Vy jste ráčil říci, že budete bez toho k němu docházeti a že vyřídíte vždy nutné věci; jinak bych byla žádala paní jednatelku, aby si to vzala na starost, neboť, jak známo úřední věci spolkové jsou vždy a všude resortem jednatelovým, a pošta je úřad.

4.) Nemohu pochopiti, proč mám najednou já podepsati žádost' o dva plynové plameny! Když nesmím jednou podepisovati, tedy přec podruhé také ne. Městská rada je také úřad. Nepodepíšu pranic, co není od předsedy podepsáno, nebo když on mně výslovně neustanoví, abych jej na tu dobu zastupovala.

5.) Odpusťte, - že neznám gymnazijní zřízení, dle něhož jen ředitel peníze školní smí přijímati. To mi přec uvěříte, že jsem o tom nevěděla, sice bych nebyla napsala ani tu plnou moc, ani ten nesmysl do řádu, že správkyně přijímá školné. Prosím, abyste dle svého nejlepšího vědomí, jehož já nemám a míti nemohu, o opravu pokladničního řádu se ráčil postarati tam například stojí hned v § 1., že správkyně má plnou moc přijímati zásilky. Mělo se to opravit hned. Já jsem se řídila tím, co ani o školách spolkových jest známo, nikoli co pro veřejná gymnasia platí.

6.) „Co nyní počítí?“ Nuže, to jest věcí paní jednatelky umluvíti se s předsedou, - první plná moc neplatí, tedy „tabula rasa“, zařídí se to, jak budou chtít oni, jichž se to týká. Ať jde předseda k notáři podepsat jinou plnou moc a dá jí komu sám usoudí neb ať si povolá notáře do domu, neb ať přijímá sám vždycky, jak chce.

7.) Když jsem ondy navrhla, aby pan předseda byl požádán o udání, které výkony vyhrazuje jen t. j. udlévá [?] sobě a které ponechává jiným, napsala mi paní jednatelka, že se samo sebou rozumí, že jako v každém spolku předsedovi náleží svolávati schůze, podpisovat, kontrolovati provádění výborových usnesení a t. d. Podotýkám k tomu, že předseda zastupuje předsedu v jeho funkcích, ale žádného jiného funkcionáře, a předseda ovšem jen tenkrát kdyby tento a) zemřel neb b) onemocněl a byl by vědomí, neb c) místopředsedu požádal a za sebe na čas ustanovil což může snad arci býti i na den, na hodinu, na funkci jednotlivou. Mne pan předseda ještě nepožádal o pranic jiného, než, co Vy jste mi laskavě ráčil vykřikovati, abych načrtla totiž instrukci pro správkyni, a pak osobně ve schůzi, abych tuže instrukci opravila. Jiného nemám

oficiálně na starosti nic, a když si každý své „já“ – od předsedy až do paní správkyně – přirozeně hájí, podotýkám, že nejsou-li nějaké chůze povinností předsedovou, nemohou být povinností mají; vzpomněla jsem si totiž, že mi paní jednatelka laskavě nabídla svou ochotu vykonati někdy chůze za mne, čehož nebude ani kdy zapotřebí.

Jsem s tím úplně srozuměna, aby p. předseda měl všechen dozor na vykonávání prací výborových i nevýborových a kontroloval provádějící. Si se správně a v čas usnesení výboru, - jenom chce-li p. předseda sám s tím být srozuměn a vzít si to na odpovědnost. Bojím se již učiniti zas něco, čím bych zasáhla, kam mi nepatří, a prosím Vás i paní jednatelku o laskavou radu, co myslíte, kdo by se směl opovážiti pana předsedy se ptáti, kdo smí na př. paní správkyni nařizovati: teď vykonáte to, teď ono usnesení výboru, nebo bere-li si to skutečně pan předseda na starost!

Musím se Vám přiznati, že kdybych byla tušila, že předseda nehodlá či nemůže osobně dohlížeti ve spolku, byla bych se ještě před valnou hromadou poděkovala vůbec ze všeho, - neboť já to znám, co tj. když předseda sedí doma a nikdo nemá moci udržovati pořádek, jen aby předseda nebyl uražen. Když jste mne za předsedkyni nechtěli, řekla jsem: tedy požádejme p. Baudiše, on je v pensí, má čas, snad bude rád přicházeti a se starati, - a teprve když byl vybidnut, dozvěděla jsem se, že jest churav a na chůzi choulostiv a nebude mimo do schůzí přicházeti. Pak jsem arci již musela do toho kyselého jablka kousnouti, nebo kdybych se byla pak poděkoval, bylo by to vypadalo, že se hněvám za to, že jste mne nechtěli ani z nouze za předsedu.

Co se řádu týče, který mi uložen, předložím jej p. předsedovi a také mu oznámím, že můj bratr nenašel za 100 zl. krátkého piana, které by se mu dost líbilo; snad jest příliš vybíračný; necht' si p. předseda věc tu dále zařídí.

Zde se osměluji podati paní jednatelce náčrtky: a) zprávy pro tisk, b) přípisů čestným přisedicím; nikdo mě o ně nežádal, načrtla jsem je z dobré vůle, a prosím, abyste je laskavě s paní jednatelkou prohlédli a souhlasíte li s nimi, buď je předložili p. předsedovi, buď mně je vrátili s vyjádřením, myslíte-li, abych je p. předsedovi předložila anebo zahodila.

Včera jsem se nabízela, že též přípisy čestným členům žádosti a reklamy napíšu, ale vzdávám se toho, nemaje k tomu zdraví, - mání hroznou závrať, - a krom toho nevím, co jest či povinností a hlavně mojí a čím bych tedy přišla vhod a čím nevhod. Zejména veřejné zprávy o spolku do novin jsou věci tak důležitou, že by se měl p. předseda postarati, komu budou svěřeny; napsala bych to do knihy přání, ale nevím, jest-li určitě již nařizeno, aby pí. správkyně knihu takovou skutečně uchystala.

Vracím Vám tedy listiny, které Jste mi laskavě zaslal, a příkládám své koncepty; jak pravím, nevezme-li si paní jednatelka na starost předložiti je předsedovi, tedy mi je rače vrátiti.

Velectěná paní choť necht' odpustí, že jí neodepisuji zvláště; zajisté promineme a přečte si toto také, - odpusťte, že jest to tak dlouhé; doufám, že jež těch dlouhých dopisů nebude bývati, - že se totiž skutečně takové věci zorganizují a ustálí, - a to právě by měl přede vším učiniti předseda jakož hlava spolku. Promiňte mi mou škrabanici a mou rozčilenost'; mám hroznou závrať. Na přednášku mojí není ani pomyslení.

S hlubokou úctou vždy oddaná

E. K.

V neděli.

Pozn. to jest zásilky adresované neosobně, „spolku Minervě“, nebo „správě Minervy“. (Při škole myslela jsem, když něco jest adress. „správě“ nebo „správkyni školy“ ne „ředitelstvu“ nebo „řediteli“, což by listonoš ani nevydal jinému než „řediteli“.

14

19. ledna 1891, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-3, dvojarch 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane Řediteli!

Paní Maternová mi vyřídila, že Jste ráčil býti předvolán k okresní školní radě, a t. d. Jest tomu tak? Jest to „c. k. okresní školní rada“? Nebo jest to školní odbor městské rady? Prosím, abyste mi to laskavě na lístek napsal. Navrhuji toto: napíšu direktně (snad k školnímu odboru m. rady) (či k c. k. okresní šk. radě?) žádost, aby nás vzali do měst. pavillonu, a když tam zítra ráčíte jíti, vezmete ji laskavě s sebou. Kdyby to tak nebylo dobře, tedy byste Se laskavě hned otázal, jakým způsobem se máme hlásiti; zdali v výstav. komitétu či u jeho školn. odboru. My jsme dali jednoduše přihlášku, že žádáme o místo při stěně 3 metry široké a 4 metry (i s dekorací) vysoké. (Odpověď ještě nepřišla.) Pan Fuksa jednal šk. odborn. výstav., řekl nám,

že přijdeme mezi spolkové školy. My jsme nevěděly, že bychom se směly hlásiti mezi městské školy, ale když smíme, mu tedy arci s radostí! Napsala bych tu žádost' ještě dnes a Vy byste ji vzal zítra laskavě s sebou, souhlasíte?

Dnes odpoledne přijdou do naší školy železná kamna, musíme vytápěti ve dvojích, snad to pomůže, pí. Maternová Vám vše poví.

S hlubokou úctou

E Krásnohorská

19/I. 91.

15

19. ledna 1891, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-7, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

*1) universita

2) právo veřejnosti

3) osnova – 5 či 6 let?

4) jednoduchá návštěva školní

5) řečtina*

Vysoce ctěný pane řediteli!

Díky za Vaši laskavou zprávu, Prosim račte tedy učiniti tak, jak myslíte totiž vyřídití věc zatím ústně. Prosila bych, abyste ráčil pověděti, že skříň jsme již objednali a výkres do výstavní kanceláře odevzdali; kdyby nám totiž město nabídlo místo peněz hotovou úpravu, jakou snad bude pro své školy dle stejné facony [?] míti, nebylo by nám to nic platno; my jsme již dali dělati skříň a sochu „Minervy. Nenadáli jsme se, - kdož by si byl pomyslel, že by vzalo město mezi svoje školy školu soukromou! Mohli jsme snad míti výstavu bez útrat. Ale obdržíme-li hezký příspěvek, budeme v tom ještě lépe, neboť krásné skříně nám na vždy zůstanou, socha a to ostatní také.

Panu prof. Machovi povím tedy tu nemilou novinu. Pan předseda také doufá, že časem budeme moci ještě jednou žádati o reciprocitu.

K panu inspektorovi Pavlíčkovi dojdou, jak mi bude možno, a zaklepám ještě po šesté u Kotsnicha.

Dle návrhu pana dvorního rady Randy navrhnu ve výboru podání žádosti k ministerstvu o povolení studia medicinského a filosofického. Při podání petice ještě Minervy nebylo, a jest důležité pro střední školu, aby se dobývala universita, konečný účel střední školy. O právu veřejnosti přála jsem si také ve výboru porokovati, ale dříve znáti mínění Vaše a učit. sboru, může a má-li se žádati na základě nynějšího plánu učeb. Ono se proti tomu pětiletí mnoho namítá; panu Randovi se to také zdá mého, - aspoň zdá se m uto nad normál velkým namáháním pro žáčky. Pan doktor Janovský také navrhoval, abychom zřídili plán šestiletý: dvě přípravky 4 třídy gymnázia. Panu předsedovi by se ten 6 letý plán zamlouval, že by se nemuselo na žačkách tak příliš mnoho žádati. Kdyby byla výhlídka na universitu, nebylo by pak obecenstvu 6 let mnoho, snad by se za to mohla jedna měšťanská sleviti. Račte o tom přemýšleti, jaký plán by se měl ministerstvu předložiti k žádosti o veřejnost'. Nehoří na to, vždyť se žádost nemusí zrovna po 1. semestru hned podati; zeptám se pana inspektora Pavlíčka, nebylo-li by to jemu snad předčasně; však on bude věděti, jak by se to asi přijalo ve Vídni teď anebo po delší době. Přála bych si, abyste měli o té věci po semestru. Důkladnou konferenci, ale až trochu později, až bude p. předseda zdravější; kdyby nemohl přijíti; tedy aby byla konference u něho; také bych sama si přála býti přítomna, neboť musím také býti zasvěcena, abych pak nevyřídila neb nenapsala někde něco opačného. Výbor zatím může o veřejnosti „ne nóné“ šli jen v zásadě, a jistě bude pro ni. Kdyby se však měl usnésti, že žádost' podá hned po semestru, musel by věděti, hodláte-li míti za to, že má plán zůstati nezměněn, anebo míti návrh změněného plánu před očima. Nemyslíte také?

Roku 1892 bude se přípravka otvírati podruhé; do té doby, myslím, abychom učinili vše, co může nynější místnost' poněkud zpříjemniti; a potom abychom při žádosti o nutnou větší místnost' žádali též lepší místnost'. Zůstane-li plán pětiletý, tedy o jednu síň více, bude-li šestiletý, o 2 síně více; pak bychom museli vydržovati 3 třídy najednou. Zatím snad město bude stavěti, a p. purkmistr mi slíbil místo pro Minervu v nové budově, až se přikročí opět k stavbě škol. Že tam máme teď tak hroznou zimu, - jaký div! Přes neděli to strašně prostydné, přes noc jsou stěny jako led. Myslím, že kamna železná, jež se rychle rozežhaví, trochu pomohou.

Paní Matternová mi pověděla, že se ráčíte zanášeti přemítáním, nebylo-li by dobře zavésti vyučování bez polední přestávky. Neměla jsem ještě příležitosti mluvit o tom s panem

předsedou; sama za sebe bych myslela, že by to mělo leccos pro sebe, ale také leccos na pováženou; zejména mám na mysli, nebylo-li by nepřetržité 6 hodinné učení se těžkým předmětům pro žáky resp. žáčky duševně mnoho, a pak, není-li jim ta polední procházka i konečně oběd zdravotní nutností. O mé prvé námitce arci nejlépe by mohli rozhodnouti pp. učitelé; nejsou-li totiž po 4, resp. 3 hodinách (u nás) dopoledních žáčky dost unaveny, a mohly-li by bez dlouhé přestávky zase 3 hodiny se učili. Bude mě velice zajímati, co o tom dále uslyším. Skoro bych tak asi chtěla prorokovati, že při rakouském systému, ohromně všude přecpaném materiálem učebním, bylo by nepřetržité učení přílišnou únavou, a že to snad vůbec zůstane při starém. Kdyby byl systém jaksi přirozenější! – Než – jsem arci laičkou a na mém mínění nezáleží.

Budeme míti schůzi výborovou na začátku února; prosím, abyste k ní ráčil nachystati své návrhy a přednésti je tam osobně či písemně či prostřednictvím, jak uznáte za dobré; těšilo by mě, kdybych je mohla seznati dříve, abych mohla o nich s p. předsedou mluvíti a výboru pověděti co on soudí; přítomen ještě nebude. Do té doby se Vám uctivě poroučí s přáním dobrého zdraví i zdaru

dokonalou úctou oddaná

E Krásnohorská.

V Praze dne 19. ledna 1891.

Odpusťte mé hrozné písmo, mám tak zle revmatickou ruku.

16

21. ledna 1891, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-3, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane řediteli!

Na každý způsob jsem úplně proto, abyste Své publikace při naší škole vystavil; kdyby to bylo proti řádu, tedy byste toho jistě nenavrhoval; byla bych se domnívala, že jako c. k.

professor musíte Své práce přidělití Svému c. k. ústavu, ale když tomu tak není a jest Vám volno, tedy prosím! Přidám tedy do programu: vědecké publikace učitelského sboru! Nemá pan doktor Goth též nějaký samostatný spis? nebo jiný z pánů?

Naše skříň má 3 metry šířky a skládá se z 3 skříní po 1 metru, sešroubovaných dohromady, opatřených společnou firmou nahoře. Jak velké plochy zaujme vlastně sklo, nemohu na vlásek říci; ale myslím si, že v každé skříni bude skla asi 80 ctm. šířky a asi 1 ½ metru výšky, a tím není asi mnoho chybeno. Umístí se tam: ozdobné nápisy, které obstarám pro věci školní (výbor si přeje aby nebyly tak příliš skromně rozloženy, jak jste v konferenci usnesli), práce žaček a co vůbec školního bude, pak tiskopisy spolkové, a Vaše publikace tam dobře mohou býti; místo v skříních se rozdělí pak podle materiálu. Nemusíte-li akademickému gymnáziu dáti přednost', tož prosím, račte před Uměl. Besedou dáti přednost Minervě!

Budeme krom skříní míti 2 stoly po 1 mt. šířky a ½ mt. hloubky; jeden to bude sloužiti za kasu a k zapisování (dá-li nám kdo na výstavě příspěvky neb dary), na druhém budou tiskopisy k rozdávání a t. d., - i tam by mohly býti vyloženy knihy neb časopisy.

Zítřa půjdu na radnici, dnes si nějak zafačuji ruku, abych mohla psáti a obkresliti truhlářský náš výkres; prosím, račte mi do večera nebo ráno poslati ještě jednu cedulku a sděliti, ve které kanceláři jste to byl; šla bych se tam při té příležitosti zeptat také ještě na něco stran úpravy.

Pevného zdraví a všeho zdaru Vám přeje v dokonalé úctě

E Krásnohorská.

V Praze dne 21. ledna 1891.

17

31. ledna 1891, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-2, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane řediteli!

Byla jsem volána k panu sekretáři Bělohlávkovi. Městská rada mu uložila vyžádati si „vysvětlení“ jaké práce žaček a jaké publikace učitelů chceme vysloviti. Co se paní žaček týče,

odpověď má, zdá se, uspokojila, ale nikoliv co se týká publikací. Máme předložit seznam článků nebo kněh, které chceme vystaviti, a hlavně datum, kdy vyšly; zdali prý v sobě, kdy pp. Učitelé již na škola naší působí! Stála jsem na svém, že např. Krok vychází i teď a ostatní práce, byť starší, že mají dosvědčiti, jak schopné máme učitelstvo; ale ten seznam tam máme v úterý ráno dáti. Prosím Vás tedy o něj; buď mi jej do úterka laskavě račte zaslati anebo vyznáte-li se lépe mluvit s p. sekretářem, račte jej tam Sám donésti; jak chcete!

Ale venkoncem se mi zdá, že se do toho už zas vplétla žárlivost' a že z toho naposled nebude nic. Nuž zaplatíme si výstavu pak sami a bude také dobře, - kdo ví ne-li lépe než tak. Naše skříň prý je příliš skvostná a X J [?]. Snad bychom zastínili něco jiného. Pánu bohu poručeno! Prosím, udělejte nějaký ten seznam, byť i nebyl úplný. Ona se na radnici tak snadno nevypotí nějaká stovka! Vaší ochotně se poroučí

v dokonalé úctě oddaná

E Krásnohorská

V Praze dne 31. I. 1891.

18

3. února 1891, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-8, dvojarch 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane řediteli!

Děkuji Vám, že jste ten seznam panu sekretáři podal. Nic si z toho nedělejte, odepře-li nám městská rada podpory; kvůli Vaším spisům se, to nestane, ale kvůli zcela jiným věcem, - jen ústně by se to mohlo náležitě pověděti, - nemusí Vás ani mne to pranic bolet... To já jsem bez toho také p. sekretáři řekla, že Svůj návrh vezmete zpět, vadí-li městské radě, ale on vrtěl hlavou, vím proč.

Nic o tom nevím, že má býti ve čtvrtek schůze; byla by mi milejší v pátek, a umluvíme to dnes s paní správkyní, kdy tedy.

Jednoduchá frekvence stejnoměrně na 5 hod. denně by se mi líbila a budu Váš návrh jistě podporovati.

Dne 14. tohoto měsíce jsem volna přijít a cituji, že asi pan Baudiš nebude moci. U nás ne výrobním spolku podpisuje vysvědčení také předsedkyně; myslím, že je to na všech spolkových školách, a že by podpis pana Baudišův na naše vysvědčení vedle Vašeho slušel.

Co se týče žádostí k ministerstvu: já nejsem proti tomu domluvit se s panem inspektorem Pavlíčkem, ale p. předseda se bojí, že pan inspektor řekne: „počkejte ještě, je to předčasné.“ A to se opravdu může státi. Co potom, když předseda velice v to stojí a Vy též, - aby se o právo veřejnosti žádalo hned? Mluvila bych srci do pana inspektora seč jsem, abych ho věci naklonila, ale kdyby řekl „nedělejte to teď“, - co si s ním počnu? Nesmíte pak ani Vašnosti ani pan předseda mně dávat vinu. Já, jak víte, sama jsem Vám hned psala, že si přeji domluvit se s p. Pavlíčkem (protože vím, jak mě vyhuboval za to, že jsme se ho kvůli reciprocitě dříve neptali). Řekl mi velmi určitě: „mne to mrzí, podáváte-li sem žádost, která musí být odmítnutá“, - a obávám se že také naše žádost o veřejnost' bude na ponejprv odmítnuta a že by ji pan inspektor raději neviděl. A podala bych ji ráda.

Když myslíte, že jest záhodno přiložití nynější učební plán, toť něco jiného; já jsem tak z třetí ruky zaslechla, že jest Vaším přáním změnit jej dle zkušeností v jednotlivých předmětech, a poněvadž nám pevně za to, že právo veřejnosti nám nebude uděleno rychle, snad ještě letos, ale že se to náramně potáhne, měla jsem celou věc za věc budoucnosti, k níž také náleží budoucí plán. Ale když nynější, tím je to velice zjednodušeno.

O řečtině Vám od počátku dobře rozumím, - vždyť Jste mi to hned na začátku zevrubně objasnil, a souhlasím úplně s věcí, jenom s taktikou ne. Myslím si tak: nám jde o maturitu, a ještě k tomu o to, abychom jí měli na domácím ústavě, který zákonu nevyhovuje, jak míní p. předseda, a o němž se ve Vídni prý asi řekne: <...> Byl to tedy již pravý zázrak, kdybychom právo k maturitní zkoušce získali pro takový anomální ústav i tento, k účtě, budeme-li se hlásiti o maturitu takovou, jaká jest podle zákona na všech ostatních ústavech. Však uvidíte, jak to půjde těžce. Ale kdybychom, nemajíce ještě práva veřejnosti bezpečně v kapse, žádali o zručno [?] učebných látek, jsem přesvědčena, že si učiníme dosažení práva veř. nemožností! Nejdřív porazit strom, pak osekát a potom řezat prkna. A právě o klasických jazycích víme, jak gauč smýšlí; vždyť se o to již na říšské radě s Jahnem přel dost a dost. Až budeme mít jednu choulostivou věc v jistotě, pak se pokusiti o druhou, ale ne hned zas druhou žádati, dosud ta první a hlavní není v suchu; to je mé mínění. Snad jste Si to také tak myslel, totiž abychom po příznivém vyřízení žádosti o veřejnost' podali onu o řečtinu, a já vám rozuměla že žádost' po žádosti, a snad omyl záleží v tom, že Si představujete vyřízení slušně rychlé a já zas nekonečné!

Snad jen ten rozdílný bod časový jest bodem nesouhlasu, - nuž, pak by bylo dobře a úplná shoda. Na nás to nezáleží, kdy bude první kaštan upečen.

O universitním studium ovšem zadáme hned, to prozatím formálně se střední školou nesouvisí a prioritou také pana inspektora to jistě nebude.

Nyní snad jsem již na nic nezapomněla. Ještě jednou Vás zcela přesvědčeně ujišťuji, že „vědecké publikace“ dalece a dalece nejsou příčinou, pro kterou se najednou nezdá hodno umístiti Minervu tam, kam byla pozvána.

Mám za to, že již jistě zůstaneme tam, kam nás chtěl umístiti pan Fuksa, totiž mají školami spolkovými, jak řekl; a nebudou-li tam ti páni míti vrtochů proti liter. pracím (a ti nebudou!), tedy prosím, abyste Své práce při Minervě nechal. Uvidíte, že odpověď m. rady nebude zníti: svolujeme, ale i podmínkou tou a tou, ale že bude zníti: nesvolujeme. Leda by se zatím zas nanovo obrátil vítr, - což žádný smrtelník nemůže vypočítati a já ovšem také ne.

Vaší ochotě se poroučí s přáním dokonalého zdraví a blaha
dokonalou úctou oddaná
E Krásnohorská

V Praze dne 3. II. 1891.

P. S. Protože jdu odpoledne do Minervy, prosím, abyste v případě, že by Vám pátek ke schůzi nebyl vhod, laskavě mi dal mezi polednem zprávu, že raději ve čtvrtek; nevzkážete-li nic, zůstaneme při pátku a sejdem schůzi po škole, v 5 ½ hod., necht' pak přijdete o čtvrt' hodiny dříve nebo později.

19

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

8. února 1891, [Praha]

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-8, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane řediteli!

Byla jsem dnes u obou pánů inspektorů Pavlíčka i Kotsmicha, u tohoto jen s poklonou, u onoho v záležitostech našich.

Gratuluji Vám k pololetnímu výkazu. Je skvělý. Opsala jsem jej dvakrát a zanechala pánům inspektorům.

Ale pochodila jsem špatně! Pan inspektor Pavlíček pravil celkem toto: „Nechci Vás zrazovati, ale jen z té příčiny, abyste nemysleli, že z pohnutek bůh ví jakých; důvěřujete-li však mým pohnutkám, tedy bych Vám radil jen to, abyste nyní nežádali o právo veřejnosti. Jest naprosto nemožno, abyste ho dosáhli, právě jako to bylo při reciprocitě!

Důvod: vaše příprava nemá plánu veřejných škol; teprve příští třídy mohou se vykázati plánem gymnázia, a žádati o právo veřejnosti pro něco, co ještě ani neexistuje, jest docela marno a zbytečno. Mohu Vás ujistiti zcela bezpečně, že žádost' vaše bude odmítnuta a musí býti odmítnuta. Má rada by byla, abyste žádali, až se bude blížiti, konec či II. pololetí Vaší II. třídy, rovné sextě; pak by to mohlo míti úspěch ale museli byste si opatřiti od městské rady vyjádření, že Vám zabezpečuje místnost'. Znáte můj náhled, a nemohu Vám raditi, abyste podávali žádosti, které jsou jež napřed odsouzený; není to prospěšno žádati často marně, - nahore si pak zvyknou odmítati žádosti, které pocházejí od takových žadatelů. Dost na tom, že jste podali jednu nepatřičnou žádost', onu o reciprocitu; radil bych, abyste takového něco neopakovali, - když jste se mne již o radu ptát přišla. Pan dvorní rada Randa jest učencem a vážím si ho velmi, ale to nahlédne každý, že on v praktickém úřadování školském nemá zkušenosti. Dělejte co chcete, ale podáte-li tu žádost', tedy podle mého náhledu chybíte, nic si neprospějete, spíš uškodíte, a to beze všeho účelu, neboť žádost' vaše nemůže býti povolena, na to spoléhejte.“

Nic jiného jsem neočekávala; víte že jsem také měla odmítnutí za jisté, jen že mne nyní pan inspektor Pavlíček přesvědčil, že nemá pan předseda pravdu domnívaje se, že časté opakování odmítnuté žádosti není neškodné; dávám mu za pravdu, že taková beznadějná žádost' činí u instancí špatný dojem a není doporučením pro správu ústavu. Výsledek mé návštěvy u pan inspektor jest, že jsem toho náhledu, podáme-li nyní žádost', že si uškodíme ve Vídni a přede vším u pana Pavlíčka. Ale můj samostatný hlas ovšem nerozhoduje, pan předseda a Vašnosti ještě odborníci a pan předseda si již dříve přál, abych o tom promluvila tíž s doktorou Bártou; učiním to tedy nyní, až budete moci opět Mahrenzellera postrádati a mně na několik dní zapůjčiti. Knihu mi již před kolika dny p. předseda vrátil s přáním, abych o těch oněch §§ vyzvěděla mínění pana doktora Bárty, ale tento byl churav, tedy jsem zatím knihu sama trochu prohlížela, až mi p. předseda dal věděti, že ji prý Maternová pro Vás žádá.

U pana Kotsmicha jsem o právu veřejnosti nemluvila, ale měla jsem s ním velmi zajímavý a poučný hovor, o němž až ústně.

Pana Šaura jsem dnes nenašla, byl v Kostele; uznáte-li, že musí ta lavice býti, tedy ji obstarám, ale navrhuji toto: mohou se dáti těm 2 neb 3 žačkám židle ke stolu. Musí-li míti pí. Správkyně ve škole zvláštní stůl, může si tam dáti vynésti můj psací stolek zdola. Ale jak pravím: musí-li to býti lavice, tedy bude. Jen bych byla raději, aby to nemuselo býti, neboť z prastaré zkušenosti jsem – co se taktiky týče – proti častému požadování maličností. Raději zřídka a mnoho. O prázdninách budeme žádati, aby nám obec dala obě místnosti čistě obarviti a t. d.; pan doktor Eiselt si výslovně přál učiniti to hned, a jenom proto že místnosti nebyly prázdné, nemohlo to býti, tedy nám to teď obec jistě učiní; a při tom, myslím, bylo by na čase žádati na hospodářském úřadě vůbec všeho, co nám schází, a do té doby myslím, že to dvě neb tři židle spraví. Věřte, že ten čas, co by kterýkoli z nás proběhal kvůli lavici, každý z nás dovede upotřebiti k něčemu lepšímu. Snad se v přednášce uvidíme a ráčíte mi pověděti, musí-li ta lavice býti.

Pan Sokol nám pověděl, že obdržíme od obce náhradu celých útrat výstavních, ale až později, teď ne, proto že by se hned přihlásil houf jiných žadatelů. Slečna Hanušová došla mám jménem k p. sekretáři a zvěděla, že věc kvůli nepřítomnosti pan doktor Eiselta nebyla ještě oficiálně provedena, ale máme prý ji jistou, jenom s tou změnou, aby Vaše spisy místo K Minervě byly přiděleny ke spisům učitelstva města Prahy, jež budou míti své oddělení v pavilloně. Jsou chytrí! Chtějí Vaše spisy vzíti Minervě a obohatiti jimi svou literární slávu, dle pravidla: něco za něco! Ještě to nepřišlo oficiálně, až ve středu prý, ale jest tomu tak. Jenom budete-li s tou změnou souhlasiti? Teď teprve jest viděti, co s těmi spisy vlastně chtěli.

K panu inspektorovi Pavlíčkovi se dobývalo tolik lidí úředních a měl patrně tak na spěch, že jsem si již netroufala tázati se na podpis pana předsedy, a věděla jsem též, že jste mi již vysvědčení k podpisu poslal, tedy jsem se neptala,- až někdy jindy. Razítko školní máme také ještě z doby, kdy spolek ještě nebyl konstruován; zeptám se Pichla, zhotovil-li by nám do pátku razítko nové, snad raději kovová: (Soukromá) střední škola dívčí spolku Minervy.“ Ráčíte souhlasiti?

Také o maturitách mi pan inspektor pověděl něco důležitého, o čem bych ráda s Vámi a s p. předsedou promluvila příležitostně.

Tak co s tou maturitou? Přemýšlejte o tom, prosím, co by bylo prospěšnější.: čekati neb nečekati. Co mne se týče, - já, jak pravím, nemohu jinak než dáti p. Pavlíčkovi za pravdu. Také to je jisto, že on se nebude nikdy přimlouvati jako úředník za věc, která se neshoduje se

zákonem! Všecka výmluvnost' marna, - krčil jen rameny a opakoval: zadejte, myslíte-li, že dobře učiníte.

Přejíc Vám nejlepšího zdraví a opětně gratulujíc k vítězství Vaší přípravky trvám
v dokonalé úctě
E Krásnohorská

8. II. 1891.

20

11. února 1891, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-2, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane řediteli!

Díky za podrobný výkaz pro Ženské Listy! – Těším se, že pan Mach také k žačkám promluví. Mne neračte představovati, nač ceremonie? Však nebudou žačky v žádné pochybnosti. Obsah mé krátké řeči, jistě nebude se stýkati s řečí jinou, neboť promluví výslovně jako spisovatelka, povím, jak chudé vydělání nám všem starším spisovatelkám bylo v mládí údělem, a kterak překonavše ty ohromné svízele, všecky spisovatelky české měly snahu usnadniti dívkám českým nabývání vědomostí. Povím, jak si toho dívky mají vážiti, čeho jim nyní poskytuje škola, i vyslovím žačkám uznání, že v novém oboru školy první krok učinili tak čestně, dokazující svou pilností, že si toho zasluhují, že škola naše byla pro ně zřízena, a že by se jim byla křivda děla, kdyby nebyla škola ta se založila.

V tom asi smyslu promluví, snad asi něco přes čtvrt' hodiny, souhlasíte-li:

Nevím, nebudu-li nucena z domu odejíti, proto nespolečám, že se s paní Maternovou uvidím, navštíví-li mě; píši Vám tedy stručně svou odpověď těmito řádky.

Buďte zdrav! Na sobotu se těší dokonalou úctou oddaná

E Krásnohorská

11. II. 1891

21

19. února 1891, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-3, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane řediteli!

Slečna Hanušová mě navštívila a odevzdala list pro Vás; pravila mi, (rozuměla-li jsem totiž dobře), že na 1 ½ hodiny by se to dalo nejlépe uspořádati tenkrát, kdyby se ohledala tělocvična u sv. Vojtěcha a byla vhodná, i disponible, ježto také u sv. Jiljí rozdělení hodin na jakési obtíže. Nejlépe by snad bylo, kdybyste s důkladnou instrukcí vypravil paní správkyni, aby navštívila slečnu Kl. Hanušovou a s ní věc mluvila; nikdo z výboru se v našich školních pro i contra zevrubně nevyzná a nemůže nic umlouvat. Zdali by byla tělocvična u nás na 1 ½ hodiny v přiměřený čas k dispozici, toť ovšem také otázka, která se teprve musí vyšetřiti. Pan Ulrich Vám zajisté sň ochotně ukáže a rozdělení hodin poví.

Já jsem velmi špatně, a ostatně bych v tom spíš něco spletla než urovnala, nemajíc školní rozvrh v malíku, jako paní Maternová.

Co říkáte „podmínce“ městské rady? Proč? A ať mi někdo poví! Ale velkých pánů se malý nesmí ptáti.

Buďte zdrav! Vaše lokálka dělá efekt, - i já ve své klauzuře jsem se již o tom přesvědčila, jak ji lidé zkoumají.

Všeho dobra Vám přejíc trvám v dokonalé úctě oddaná

E Krásnohorská.

19/II 1891.

22

24. února 1891, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-4, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane řediteli!

Byl u mne pan předseda, a mluvili jsme o konceptu žádosti k ministerstvu (o ženské studium univ.) já jsem v překladu něm., který přiložíme, napsala – <...> ; pan předseda myslí, že se na něm. školách říká: <...>, ale nemá při ruce německých formulářů, prosíme Vás tedy, abyste to laskavě ráčil spraviti dle nejlepšího Svého vědomí; koncept jest u paní Maternové. Pak připsal prý pan předseda jen do něm. textu k místu tomu datum 14. – února 1891 račte to již laskavě vepsati také do českého textu. Pak – když už Vás vůbec o prohlédnutí toho konceptu – a o eventuální doplnění jeho – prosím, nemluvili jsme se s panem předsedou, aby se snad vynechalo, že oddělených hodin v medicíně by byly 2 pětiny, - že by se třeba v ministerstvě báli velkého výdaje; tedy račte, prosím, tu větu nějak všeobecně zformulovati v ten smysl, že by oddělených hodin byl jen počet neznačný, nebo že by nebyl nikdy pozoruhodný a t. d.

A ještě o to prosím, abyste ráčil paní Maternové říci, že to musí opisovati s velkým respektem, na ministerstvo papír úředně jak obyčejně nikoliv nepřeložený, nýbrž začítí asi v třetině šířky papíru (totiž 1/3 prázdná, 2/3 se popíše), ale až zcela dole, jen asi 6 řádků na první stranu, a nadpis asi doprostřed výšky archu. Na dalších stranách také hezky nízko začítí psáti. Teprve hotové se to na úzko složí v půli. Dopadne to asi na dva archy, které se úředním hedvábím sešijí a konce připečetí. „Hluboká úcta“ a podpis přijde až zcela dolů.

K tomu napíše paní Maternová krátkou žádost k zemské školní radě, aby tato ráčila naši prosbu k vys.ministerstvu dodati a doporučiti. Kolek – nemýlím se? – na každý arch 50 kr. či na celou žádost 50 kr.? Mně se zdá že na archu; ale na tu žádost k zemské šk. radě extra kolek 50 kr., to vím. Na přiložený překlad snad 15 kr? jako na obyčejnou přílohu?

Ráčte tyto instrukce přelaskavě pí. správkyni tlumočiti, napsala bych jí to přímo, ale přejí si, abyste žádost četl a ze Svého stanoviska navrhnul doplňky či změny, jaké byste měl za dobré; proto Vás tím vším obtěžuji.

Jsem stále vězněm, - u nás je nehezky!

Dobrého zdraví a všeho blaha Vám přejíc mám čest' býti Vám, vysoce ctěný pane řediteli

dokonalou úctou oddaná

E Krásnohorská

V Praze dne 24. února 1891.

23

26. dubna 1891, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-3, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane řediteli!

Večer přišel sluha „od magistrálu“ a přinesl mi toto. To je pořad výkazů a seznamů, člověk by myslel, že to tam jde na vlásek! a ono jde, leccos vím. Prosím Vás račte laskavě náčrtek seznam doplniti nebo jiný navrhnouti, jak myslíte; máme hned do titulu dáti střední školu? Byl by to dlouhý titul: „Minerva, spolek pro ženské studium v Praze. Soukromá střední škola dívčí v Praze, vydržovaná spolkem „Minervou a podporou král. hlavního města Prahy.“ Napište to tak, vždyť to obé do seznamu patří, co na tom, že je to dlouhé.

Pro informaci Vaši a ctěného slovní učitelského podotýkám, že se v měst. povillonu bude installace prováděti dne 8. května, později pak se bude dekorovati a věci do skříní pořádati. Totiž dekorovány povlakem, jiného nic; naše skříně bude jediná v parádě.

Prosím, abyste mi ten náčrtek ráčil brzy poslati; kdyby bylo možno, ráda bych jej napsala načisto a zítra ráno odvedla do kanceláře spolu s ještě jedním poděkovným přípisem. Nemůže-li to ale do zítřka býti, také by stačilo až pozejtří.

Přejíc Vám lepšího zdraví a děkujíc za Vaši péči o náhradu za nebohého pana Votrubu trvám v dokonalé úctě oddaná

E Krásnohorská

V Praze dne 26. dubna 1891.

Dopisy bez datace

Zemský výstava 7-13 1891

24

Ve čtvrtek, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-2, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane řediteli!

Zapomněla jsem: navrhla jsem paní Maternové, že by ke konci naší slavnůstky mohla některá čiperná žákyně odpovědět, a aby ona (Pavla) napsala k tomu pěknou básničku což ona výtečně dovede. Prosím Vás, vybídněte ji laskavě k tomu také, aby nemyslela, že jste proti tomu. Bude to hezké. Také myslím, že by při té slavnůstce měla Pavla k žákyním promluvití“
Že Vy²⁹⁷ ráčíte promluvit, to se rozumí samo sebou, - kdož jiný, ne-li Vy? A smím prositi, abyste přiložený balíček laskavě paní Maternové odevzdati ráčil? Uvidíte ji asi dříve než já, - tedy odpusťte mému spěchu!

S ranním pozdravem v hluboké úctě Vaše
E Krásnohorská

Ve čtvrtek 1891

25

V pátek, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-2, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane professore!

S bídou čekám těch několik slov – odpusťte, že budou zníti jako telegrafický rozkaz. Nemohu psát, je mi tuze špatně – račte, prosím, prohlédnout a opravit inzerť, a máte-li někoho, dáti jej opsat pro Národní Listy, Hlas Národa a obě Politiky. Můžete-li račte snad dříve na radnici zjistiť, že ty síně máma a které, - a kdo má tu okresní školní knihovnu ve zprávě; tak že bychom ho mohli požádat, aby ji tam nechal až přes náš zápis, kvůli nábytku. – Můžete-li, račte buď dojíti do redakcí a dáti pokyn zdvořilý, že by nám ten inzerť zdarma tuze chutnal, ale když ne, kdy aby nám to asi za 4-5 zl. (Myslím, že nás to dvě desítky bude stát) v každých novinách

²⁹⁷ Podtrženo dvakrát

udělali hezky a na neděli. Aneb napsati takové dopisy do redakcí – učičte, prosím, co můžete, - já nemohu nic, nemám nikoho, - celý personál výrobního spolku je zatopen, a já si budu muset lehnout – Maternová nepřiplavala, také asi dnes nepřiplave – Nemohu nic. – To budou smutné sbírky na Minervu nyní! Nemůžete-li Vy inzeráty obstarati, tedy se zpozdí – nemohu za to

S úctou hlubokou Vaše

E Krásnohorská

V pátek 1891

26

Sine data, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-2, dvojarch, čtverečkový papír, 12,9 x 20, 5 cm, sešitový papír

Vysoce ctěný pane professore!

Ted' již po tmě došel přípis poštou. Prosím Vás, napište mi laskavě na ten spěšně naškrobený a zas přeškrtaný náčrtek, máte-li doklady o státní příslušnosti a bezúhonnosti při ruce; pak by bylo dokladů tedy pět, A, B, C, D, E? – Druhou žádost napíšu hodně politicky, vychválím Vás a t. d. – dám tam též to, co jsem v této přeškrtala. Pro tento krátký náčrtek si dovolím k Vám poslati časně ráno, asi v půl osmé, - račte jen do něho poznamenati, jaké doklady mám uvést.

Čisté opisy a kolky pošlu Vám pak před 10. hodinou. Odpouštějte můj spěch!

S nejhlubší úctou

E K.

27

Sine data, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-2, dvojarch, čtverečkový papír, 12,9 x 20, 5 cm, sešitový papír

Vysoce ctěný pane professore!

Již Vám to nadělení posílám a pěkně prosím o to další!

Prosím také: ráčíte mi příležitostně laskavě naznačiti, jest-li nějaká ta česká gramatika pro Němce? Hlásí se nám jedna žačka totiž z Horních Rakous; otec je Slovák, ale ona německy vychována. Není jí ještě 14 let; rodiče jí dají na rok na evang. faru, aby jí farář nahradil naši „přípravku“, při tom se má učit česky, a za rok má vstoupiti do naší 1. třídy. Její matka mě prosila, abych jí udala nejvhodnější knihy. Myslím, že pro gymn. Předměty by měla probrati knihy pro III. a IV. Třídu gymnázia předepsané, - či ne? A jakou českou gramatiku mimo to? Mám ji doporučiti také Rankův slovník česko-německý jako pomůcku k české četbě? – To lidé to berou velmi doopravdy, ale budou asi žádati o osvobození od školného; mají 9 dětí a očekávají desáté!

Mnoho pozdravů Vám i milé paní choti a mnoho zdaru u hlavy obce!

S prosbou i s díkem

Dokonalou úctou Vám oddaná

E K.

28

Sine data, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-2, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane řediteli!

Ještě dodávám, co jsem zapoměla podotknouti. Upozorňuji Vás, že dva nepatrné plynové plameny stačí, aby městská rada, která pro střední školu tolik učinila, se pořádně rozhněvala a stala z přítele uraženým nepřitelem; myslím, že si městská rada zaslouhuje, aby jí už Minerva dala pokoj; víte, že máme od městské rady vše do odvolání, a že městská rada může, chce-li, zrovna tak nám ublížiti, jak nám prospěla. Kdyby zvláštní žádost' o dva plameny byla

přišla do výboru, nikdy bych k ní nezvolila, protestovala bych co nejrozhodněji, - ty dva plameny by stály za to, státi se dotěrnými u nejlepšího příznivce. /Svíčka nebo petrolejka to také zpraví./

Na to Vás upozorňuji; schválil-li pan předseda tuto žádost, divím se, - a neschválil-li, tedy se měla zadati bez jeho vědomí??

§ 42 praví také: žádosti a t. d. podpisuje pouze osoba předsedající. Je to týž paragraf, který mi citujete na doklad, že se musím tázati předsedy, chce-li přijímati zásilky, čemuž já z toho paragrafu nerozumím.

Vaší shovívavé přízni se poroučí v hluboké úctě

E Krásnohorská

29

Sine data, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-4, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane řediteli!

Gratuluji, a opět gratuluji Vám! Jak jsem tomu vděčna, že jste tam byl, a že tam byla naše neocenitelná paní Baumgartlová! Co bych si byla počala bez vás obou? Přišla na mne dopoledne křečovitá bolest, s různými svízeli, taková, že bych byla musela z výstavy odejti, když bych se tam byla ráno vydala, anebo by se mi tam byl stal skandál. Nuž, co na tom, nebylo mne tam zapotřebí, Minerva měla dobré strážce, a páni z města se aspoň přesvědčili, že nepřijdou k necti, budou-li nás podporovati.

Což doktor Eiselt, to věřím, že ukazoval Minervu hostům! A co pan prof. Šauer? A ústně mi to vše důkladněji povíte.

Posílám Vám přípis zemské školní rady, která jest věru k nám charmantní svou rychlostí a ochotou.

Franc. zpráv máme natisknutých 2000 ex. – sotva je budeme tisknouti znova! Kdybyste viděl jak čistý, pečlivý opis jsem zhotovila pro tiskárnu, naznačujíc zvláštním obloučkem

nahoře nebo dole, co je v a co je u, a oni mi přece i po dvojí korektuře nechali tolikrát n místo u. Nikdo tam francouzsky neumí, a spěch měli takový, jako v tu dobu ve všech tiskárnách; bála jsem se chyb nejgrotesknějších; vysázeli mi na př. v české zprávě pyramidální nesmysly jako: „o hygieně ústrojí slunečního“, „špalek Minerva“ a podobné, - Trnula jsem strachem, jak to dopadne. Když jsem pak ve francouzské zprávě našla jen tak patrné tiskařské omyly jako Éditeur místo. Éditeur, contributions místo contributions a pak jen omyly v písmenech sobě podobných, byla jsem šťastna, - to byl mistrovský kus proti korektuře chybami se hemžící. Jen když tam nepovstal nějaký nesmysl. Možná, že jsem sama i s brejlemi přehlédla některé to n v kartáčovém otisku korektury. Jsou to docela nevinné tiskové chyby, které mě pranic nermoutí. Byla jsem v tiskárně každodenně aspoň jednou, ne-li dvakrát; člověk musel býti rád, jen když to ochotně v čas udělali. Můžeme býti dosud se vším spokojeni, byť i sem tam vlásek chyběl.

Jsem zvědava, jak se k nám zachovají noviny ve zprávě o zahájení výstavy. Chodíte do kavárny, uvidíte také noviny německé? To by bylo zvlášť zajímavé, co ty napíšeš; najdete-li něco v Bohemii neb jinde, v Tagblautu a t. d., tudy prosím račte hned dáti pro Minervu koupili číslo, než bude rozebráno! Či pijete svou kávu jen doma jako my ženské? To je chyba, jste-li tak tuze solidní.

Přejíc srdečně, abyste měl s váženou rodinou nejpříjemnější svátky, trvám v dokonalé úctě s pozdravem oddaná Vám

E K.

30

Sine data, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-4, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

*V novinách nestálo, že školy tam mají mít své ředitele a výbory, ale řekli nám to ve výkonném komitétu, ale bez vstupenky tam nikdo nesmí.

2 Povozy musí býti v 9 ¼ hodiny na výstavišti, později se nepouštějí přes most.*

Velectěný pane řediteli!

Paní Maternové již 14 dní povídám, jak chodím od Piláta ke Krifáši [?] a t. d. vymáhat uvítací vstupenky pro ředitelstvo naší školy a pro předsednictvo Minervy. Zeptáte se pana Kliky, kdy už jsem to hlásila! A výplodek mých nevím kolika cest? Že jsem obdržela osobně od výkonného komitétu slavnostní vstupenku na galerii (koukat ministrům na pleše) a že, kdybych nebyla dnes opět šla do presidia na radnici, kde pro nával a zmatek je už člověk v nebezpečí, že ho některý sluha vyhodí, byla bych obdržela druhou osobní vstupenku pro sebe od pana purkmistra – nevím do které místnosti, a jakých slavností akt bych zas tam mohla vidět. Opět jsem prosila pana sekretáře Švába o vstupenku do pavillonu na pátek, a sice pro ředitelstvo školy; zapsal si Vaši adresu a slíbil, že už nám vše obstará. Prosím Vás, velectěný pane řediteli, buďte tak laskav a zajistěte si drožku, ovšem na útraty Minervy; ať ji platíme třeba marně, kdyby Vám v tom zmatku přece vstupenku neposlali; v poslední chvíli byste drožku nedostal, a musíte mít povoz jistý, neboť můžete vstupenku obdržet v poslední chvíli, „já Vás snažně prosím, abyste tam laskavě šel.

Starám se jak již pravím, 14 dní o řádné zastoupení školy při návštěvě ministrů, mezi nimiž má být Grutsch. Ale nemůžete si představit zmatek všech těch pánů, zvláště teď v posledních dnech, v tom spěchu. Když i náš jinak tak solidní a spolehlivý truhlář tam odstěhuje skříň a přes mé trojnásobné připomenutí nedá tam klíčky, - což teprve to ostatní! – Na radnici mi výslovně řekli, abych tam již nechodila, že to obstarají sami, a pan sekretář mi to slíbil, jak jsem prosila, totiž abyste Vy mohli školu zastupovat. Mně není má vstupenka nic platná, - jsem churava, nemohu jít; mám šaty, klobouk, všecko pohotově – a nic platno; budu asi v posteli. Doufám, že tam budete Vy. Ne-li tož nevím, odvažila-li by se pí. Maternová jít tam s mojí vstupenkou. Nežádala jsem pro sebe žádnou vstupenku, žádala jsem výslovně pro ředitelstvo školy, a může-li to být, též pro předsednictvo. Pánu Bohu poručeno!

V dokonalé úctě Vaše utýraná

E. K.

31

Ve čtvrtek, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-4, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Až také jednou Vilímek moji snad vydá, -

Velectěný pane řediteli!

Díky za laskavé zaslání opisů listin a zpráv o „Minervě“. Pan Mach předevečirem odpoledne přišel se svou zprávou; radila jsem, aby ji ještě doplnil a Vaši zprávu k ní připojil. Je znám s doktorem Řezníčkem v Národních Listech a chce mu ji odevzdati, já pak, až ponesu chefovi fenicleton²⁹⁸, zmíním se hezky určitě také o ní. A co se týče „Prahy“, je to celá komedie. Byla jsem včera dopoledne na výstavě; nesla jsem do kanceláře žádost o povolení k prodeji našich brožur a při tom jsem se sháněla po lístku referentském pro Ženské Listy. Tu mě na chodbě chytí velmi zdvořilý pán uvede mě do salonku, posadí mě na pohovku (asi tak elegantní jako je naše „plyšová“), mluví kdesi cosi o vstupence s fotografií a tu najednou; Já jsem Hořica. – Hrome, pomyslela jsem si, ale ne na hlas. Spustím o „Praze“ o Minervě. – „Ale? Skutečně to tam bylo? Já nic nevím, - přiznávám se, že jsem to číslo nečetl, ale jako redaktor jsem ochoten“ a t. d. a t. d. Zkrátka abych prý napsala polemické vyvrácení – jiné zprávy nechtěl – ale anonymně a ne tak, jako by pocházelo z „Minervy“. – No tak jsem napsala polemické vyvrácení ne moc dlouhé, a poněvadž útok na Minervu končil ortelem, že žena dobrým soudcem nikdy nebude, zakončila jsem větou, že by ten výrok Shylock podepsal, a podepsala jsem: Kupec Benátský. – Jsem žádostiva, co s tím Hořica udělá! – Fotografům (neb ziknogr [?]. a t. d.) Minervy prý také „Praha“ otiskne. Do Helia jsem nešla, ježto mi lidé říkají, že jsou jeho fotografie chatrné; jsou prý to amateuři. Bude tam Maloch, ale ještě prý není docela instalován.

Váš dopis panu Dr. Blažkovi s ostatními věcmi zašlu. Jen než mě Hospodine, nechraň návštěv a nech sednout ke paní! – Teď tu byla paní Baumgartlová, jde prý odpoledne zas na výstavu očekávajíc, že tam bude arcivévoda Albrecht. (Včera vymohla p. Machovi, že obdrží vstupenku). Slečna Lauermannová nám rodí, abychom nejeli zítra k místodržiteli, že by to bylo marné, dokud arcivévoda neodjede. Myslím, že má pravdu, neboť audience u nějakého vicepresidenta není to, co vlastně chceme. Což, necháme to asi na pondělek? Šla bych místo toho zítra k Juliu Grégrovi. Až nevkážete-li, že Si přejete zítra přece k místodržiteli. Kéž mám dnes odpoledne trochu klidu, abych mohla napsati fejetonu pár dopisů!

Hlídač ve výstavbě mi pravil: „to je pořád kritiky!“ a řekl, že české sešity některé zmizely,- jsou tam tři, nevím kolik jich bylo. Pí. Baumgartlové se zas ptali jízlivě nějakí páteři, jestli ty slečinky také tak prospívají v náboženství jako v učenstvu. Ach ta Minerva píchá a pálí!

²⁹⁸ Šefovi fejeton

Svou podobiznu jsem po Vašem laskavém vybidnutí poslala, ale myslela jsem do spolkové místnosti jako robotnice Minervy, ne do školní jako „výtečnice“, zdá se mi to do školy opravdu zas trochu neskromné; tam by se snad lépe hodila podobizna malá, aspoň jako ostatní, až také jednou Vilímek moji snad vydá, když už tam budou podobizny spisovatelů a eR. [!] Nemyslíte?

O podobizny Vilímkem vydané a o album se jistě postarám. Neráčíte-li mi odpovědět, bude to pro mne znamenati, že nepojedeme zítra, ale až po odjezdu arcivévodově.

Se srdečným pozdravem a úctou E. K.

Ve čtvrtek

32

21. května 1891, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-3, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír, doplněna poznámka psací tužkou

V pavillonu pražském i několik spolků, jako Ú, mat. Sk. A spolek Minerva, který ctitelům ženských studií, u nás posud trochu pochybných, ukazuje řecké překlady a jiné, práce svých žaček jako první plody své bojovně zanícené činnosti.

Velectěný pane řediteli!

Těší mě velice, že souhlasíte, abychom se ucházeli o dovolení k latinskému uvítání Z. V. císaře. Byla jsem na policii vyptat se na to. Pan vrchní komisař nám radí, abychom na každý způsob šli osobně k p. místodržiteli – „i kdyby z příjezdu Jeho Veličenstva sešlo, neuškodí to“, pravil. Ježto p. předseda odepřel všechny takové chůze a já bych měla ráda s sebou odborníka prosila bych, abyste laskavě šel či jel se mnou. Půjdu se zítra na místodržitelství zeptat, kdy Jeho Excelence přijímá. Jsem disponible²⁹⁹ v sobotu, ve středu a ve čtvrtek, leč kdyby to nevyhnutelně muselo být v jiný den, nějak z nouze si to zařídím. Budete moci některého dopoledne asi v půl dvanácté? Velmi bych želela, kdybyste nemohl.

Takto se povídá, že císař nepřijede.

Četl jste tu jedovatou poznámku o bojovnosti Minervy v Hlase Národa? To je vztek, - to je závist!

²⁹⁹ volná

O vstupenky uvítací bylo by marno se hlásiti, dokud vznešená návštěva nemá definit. Datum. Datum zahájení bylo dlouho určeno a lítal jsem pro vstupenky celých 14 dní, a přece jich nevydali nikomu dříve než předposledního dne.

Vypravovala jsem p. vrch. Komisaři, jak si Její Výsost' a p. ministr prohlédli Minervu, a on řekl: to je důležité, to povězte p. místodržiteli.- Ale mám za to, že byl místodržitel při tom, či nebyl?

Jak se dozvím, kdy J. Excellence přijímá, hned vám dám vědět.

Vaší laskavé paměti se poroučí z přáním všestranného zdraví v rodině Vaší

V dokonalé úctě Vaše E. Krásnohorská

Ve čtvrtek.

33

22. května 1891, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-3, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane řediteli!

Byla jsem na místodržitelství (kam jsem naši paní správkyni nechtěla prositi a to snad marně prositi o její milost'); Jeho Excellence dává slyšení každý den mimo úterek, ale v žádný den není bezpečno, nebude-li neočekávanou věcí zaneprázdněn. Nuž, v tom případě by nás přijal jeho zástupce baron Friedl nebo baron Jenik. Tedy když Vám vhodno v pátek, ponecháme v pátek; to je dost brzy, neboť: kdyby císař počátkem června přijel (ačkoli včera všechny noviny najednou ohlašovaly, že v červenci místo v červnu nevšiml Jste Si?), tož před takovou nejvyšší návštěvou vždy asi na tři dni napřed přijede nejvyšší hofmistr, a ten teprve rozhodne, co smí a co nesmí býti; dříve se nedozvíme asi ničeho; tka to aspoň vždy bývá. Musíme býti připraveni, a tedy uchystati dívky zámožné, které mají vhodný oděv anebo si jej mohou i na nejisto poříditi, neboť jak pravím, dle obvyklosti a zkušenosti rozhodne se to asi až v posledních třech dnech. Ale rozhodne-li se to tenkrát výjimkou dříve, tím lépe pro nás.

Bože, jen kdyby už ty návštěvy z venkova přestaly, aby se dostala k nějaké práci! – A bych nezapomněla: k uvítání Jeho Vel. Bych hrozně ráda se dostavila, jednak aby tam byla

aspoň místo předsedkyně když ne předseda, a pak ještě pro něco; až ústně Vám to povím při příležitosti. Věru, i položiva bych šla, jak píšete, jen když by to jinak bylo „shunlich“[!]. Vždyť už jsem nato vydala hrůzu peněz, abych měla pohotově šaty; ty uvítací pro arcivévodu jsem zkusila obléci až post festum³⁰⁰ a shledala jsem, že mi je krejčová škandálně skopala; to je tak příjemnost' za přídavek. (Ale byla bych i v těch škandálních šla, kdyby byla mohla.) Vám i mnohovážené rodině ve všech osobách přejíc plného zdraví, poroučí se Vaší laskavé paměti

dokonalou úctou Vám oddaná

E Krásnohorská.

V Praze dne 22. května 1891.

34

24. května 1891, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-5, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane řediteli!

Váš návrh je sice velmi přátelský a laskavý ke mně, ale ne možný! Jen si to, prosím, uvažte: býti v čele spolku a vystaviti svou podobiznu! Představte si, jak by to vypadalo. Kdybych nebyla ve výboru, ne na první ráně v činnosti, mohla bych říci: nevěděla jsem o tom nemohu za to, výbor to udělal. Ale takhle, by to bylo proti vší formě. Uznáváte to? Nic neříkám o tom, zdali by se mně líbilo či nelíbilo vystavili svou podobiznu, - na můj osobní cit nemuseli byste bráti ohled, ale na veřejnou formu musíte vzíti ohled, pročez prosím, abyste svůj návrh nikomu nekomunikoval! Totéž bylo ve výrobním spolku; chtěli mě také vystaviti jako „ornament“ (pěkný argument!), jen že žádná učitelka nebyla tak rozumna jako Vy, aby se byla dříve o tom se mnou domluvila, ale vytasila se tím v plném výboru a byl z toho velmi zbytečný, unavující mě výstup, než dámy konečně pochopily, že by to bylo pro mne zahanbením, kdyby mě, činnou druhou osobu ve spolku, vystavili na veřejné výstavě. Tot' přece tolik, jako kdybych sebe samou vyznamenala; to formálně nemůže býti. Něco jiného, dáti svou podobiznu do místnosti spolkové; sama jsem ji výrob. spolku darovala a dal si na ni udělat rámeček, a kdyby se

³⁰⁰ Pozdě

výboru líbilo, může se to státi v Minervě též, ale dala bych ji již v ránu a to velkém překrásném, jak mi byla kdysi od spolku stálců věnována. Formálně bych ji darovati nemohla, protože je to čestný dar, ale de facto by byla nejen umístěna v Minervě ale jí na vždy darována. Nikdy si jí nepověším ve svém bytě, je příliš slavně zarámována vavřínem; visí schována v zadním pokoji u mého bratra. Také ve výrobním spolku nemůže viseti, majíc mnohem skvostnější vavřín než podobizna Světlé, kterou tam máme, - jinak bych ji tam byla dávno dala. V Minervě by mohla povzbuditi ostatní první pracovníky její, aby také přinesli na památku své podobizny; dávno jsem navrhovala pořízení alba a zapomnělo se na to, ale kromě alba by nám tam dobře slušely podobizny předních osob v rámcích. Hlavně Vás a pana Macha, toho statečného, bychom měli mítí. Kdo z nás bude živ za 20 let, rád se podívá na obrázky z prvního ročníku.

Ale mám něco důležitějšího. Po Vás mě navštívil doktor Engel. Určitého mi nepověděl nic, ale zajímavého dosti; doufá, že se Dr. Blažek snad dostane k řeči v naší věci. Dopíšu doktoru Blažkovi; doktor Engel krom jiných věcí, které sama pořídím, přeje si učební osnovu a zakládací listinu; uvidíte asi paní Maternovou dříve než já, prosím Vás tedy snažně račte býti tak laskav a požádati ji, aby ony dvě listiny opsala a mně poslala brzy. doktor Engel slyšel v Benešově od komorníků z Konopiště, že se Tam chystají na srpen pokojen pro císaře, k honbám, a že dříve neprijede do Prahy.

Dnes jsem dostala od neznámé dámy z Ameriky dopis, který bude také znamenitou odpovědí na včerejší impertinence žurnalistické; bude v příštích Ženských Listech, - velmi vhod do výstavního čísla! Krásný dopis!

Teď tu byl doktor Ježko z Lince s chotí (ti kteří chtějí dáti svou Němkyňku³⁰¹ Elsu do naší budoucí přípravky); přijdou zítra R. G. Hod. do Minervy, - bylo by Vám možno zdržeti se tam tak dlouho? Dají již brzo Elsu do Prahy, bude choditi do měšťanské školy. Jsou to roztomilí lidí; budu-li moci, přijdu asi na půl hodiny také; ukázali mi podobiznu Elsy, je to statné a takorčka krásné děvče, inteligentních očí jako naše Broumovská.

Buďte zdrav a užijte s paní chotí i s mládeží krásného dne dnešního! (Mne bolí hlava jako rozbitá tahací harmonika.)

Dokonalou úctou Vám velectěný pane řediteli, oddaná

E Krásnohorská!

V Praze dne 24. května 1891.

P. S. Četl jste dnes, co Dr. Herold mluvil o Minervě? Ale Gautsch na to ani muk!

³⁰¹ Němku

30. května 1891, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-4, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Datum dopsán psací tužkou

Velectěný pane řediteli!

Viděli jste s paní chotí dnešní „Prahu“? Je tam naše „audiatur et altera pars“³⁰², celé; jen tam scházejí slůvka: „za jeden rok“, - poznáte, kde, a pak tam stojí „nejčestnější“ místo „nejčestnější“, což je dost mrzuté, ale ať si již a jen když tam nejsou chyby horší.

V Národních jsem s fejetonem byla včera. Neměla jsem ještě příležitosti povědět Vám, co jsem o sobotních fejetonech Národních napsala do Slavie, nezakazující studentům, aby to v redakci vyřídili; a dle klasických obličejů, jež jsem tam viděla, vyřídili také! Já měla velkou regraci³⁰³ z toho. Mluvila jsem s doktorem Juliem Grégrem, jenž mě asi ¾ hodiny zdržel a co nejzevrubněji se na Minervu, také na výrobní spolek, vyptával. Nabízel všecku podporu a přízeň v Národních Listech. – Je také rozhodně proti řečtině; myslím, že sám hodlá také doktor Blažkovi slůvko napsati. Ale byl by rád ze mne dostal hanu na místost' od měst. rady poskytnutou a vyjádření, že městská rada by měla mnohem více činiti, - toho jsem se arci chránila, velebíc dobrodiní, jež nám městská rada prokázala. V tom směru bude asi můj fejeton Grégrovi nepříjemný; jsem zvědava, otiskne-li ho. Možná, že vše o městské radě vyškrtá.

Prosím Vás, velectěný pane řediteli, račte Si laskavě přečísti zprávu o Minervě pro Ženské Listy a máte-li tam co doplniti neb opravití, učinite to laskavě. Račte mi ji do pondělka poslati zpět. Pojedeme-li pak v pondělí k Jeho Excelenci? Nic neslyšíte, kdy císař přijede? Jsem k službám, ale také bych si z odkladu nic nedělala, neboť 1.) nastydla jsem ve středu na výstavě od nohou, od hrozně polité podlahy, - nebylo tam z louží vyváznutí, - mám od toho dne hotec v nohou a střevní katarh, a dnes je mi hezky nanic; 2.) dala jsem si k zakrytí zkažených šatů udělati mantdeku [!] a tu mi švadlena zkazila ještě hůře! Snad obě ta zla budou do pondělka zas vyléčena, aspoň tou měrou, co je zapotřebí k audienci u Jeho Excellence, ale už jsem

³⁰² Budiž slyšena i druhá strana – právnícká zásada

³⁰³ Obveselení, nezbednost

fatalistkou³⁰⁴ a mám jistotu, že do smrti, ať platím jak chci, nebudu mít kusu poctivého šatu. Umělý hrb a umělé vole musím mít. Ostatně je to asi místodržiteli jedno; já bych jen nerada byla tak tuze nehodným pendantem k Vaší uniformě!

Pořád vidím ty obličejy v Národních; každý koukal zakouleně jako sedlák křivopřísežník, - troubící medvěd na výstavě je andílkem proti nim! Kdyby se tak měli naši poslanci umět mračit na Němce, to by byly jinčí punktace! Já po nich tak koukala, že jsem zakopla jen do takové maličkosti jako je kanape; neviděla jsem ho. Už dost toho žvástu, - marš do práce! Musím se hnát po zlém, sice by Ženské Listy ani do pátého nebyly.

Buďte zdraví a blaženi! S pozdravem a s úctou Vám oddaná

E Krásnohorská

V sobotu 30/5. 91.

36

3. června 1891, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-2, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane řediteli!

Už zase z toho není nic, abychom zítra nebo pozejtří jeli k místodržiteli. U nás je zle, bude zas několik kritických dní a nocí. Ale matka i tuto krizy opět vydrží, jako všechny předešlé; tím jsem jista.

Krom toho je i mně tak špatně, že už mi to začíná býti povážlivé.

Je ten docent Kovář, o němž Jste mi psal, ženat a bydlí v Jámě? To by bylo zajímavé!

Dnes expeduji zásilky a dopisy doktoru Blažkovi, doktoru Heroldovi, doktoru Englovi a panu Sokolovi.

Národní Listy konečně včera ráčili otisknouti Vaši zprávu o Minervě, je to div divoucí, ale v zprávě pana Macha * Pardon! zpráva pana Macha dnes v Národních Listech je! Když pánbůh dopustí, i – flinta spustí! Čím to, srdce, čím to je? Mám o tom zvláštní tušení; povím Vám je, až se uvidíme. * a o mém článku ani pohádky! Až mi zas bude trochu snáze, vložím se do toho.

³⁰⁴ Fatalista – člověk věřící v osud

Národní Politika včera Vaši zprávu opakovala; v „Praze“ předvčerejší ve zprávě „lesní školky“ také byla vražena návštěva našich žaček na výstavě.

Vám i paní choti v soucitnou schovívavost' a poroučejíc přeji všeho dobrého a jsem v dokonalé úctě usouzená

E. Krásnohorská

V Praze dne 3. června 1891.

37

7. července 1891, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-3, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane řediteli!

Dovoluji si vám zde poslati:

- 1.) koncept žádosti o síně u sv. Jindřicha
- 2.) koncept „slavnostní“ řeči své.

Prosím, abyste žádost' laskavě zkontroloval, co chcete připsal a t. d.; uznáte-li za dobré, račte koncept laskavě vzíti s sebou do školy, aby se paní Maternová dále oň postarala.

Z řeči račte po případě vyškrtnouti to, co by se snad spíš hodilo někomu jinému říci, abychom neopakovali jeden po druhém totéž. Zdá se mi dlouhá, co do fraseologie ji ještě zkrátím.

A což, nebylo by snad lépe s tvou žádostí počkati na vytištěnou školní zprávu?

Nebylo by snad možno navštívit (totiž škola, třeba jen s pí. Maternovou a p. Machem) ještě před prázdninami Náprstkovo Museum? On by měl nesmírnou radost'. Což 15. odpoledne? Snad tu většina žaček ještě bude. Ale to je jen tak můj nápad; nejde-li to, nuž tak to bude po prázdninách.

Teď zas dle novin prý císař přijede dne 20. t. m., tak čemu věřit?

V: dítě, už jsem zas 2 dni ležela; dobře, že jsme si to v pátek tak hezky oběhli.

Dne 12. v neděli máme ve výrobníčku valnou hromadu; dovolím si vysloviti pozvání k naší „slavnosti“, smím? Tak příliš mnoho hostů nepřijde, ale asi 2-3 dámy by tuším rády přišly.

Co ti „vyšší úředníci“ z ministerstva vyuč.? Prohlízejí jen odborné školy či také jiné školy? Já tomu z novin nemohu nijak porozumět.

Buďte zdrav a užívejte vzduchu i vody (také té shůry!) s váženou paní chotí i s celou rodinou! (Já dnes také, churava, v největším lijáku musela plavat na policii!)

Se srdečným pozdravem

v dokonalé úctě E Krásnohorská.

V Praze dne 7. července 1891.

38

10. července 1891, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-4, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane řediteli!

Než se dozvím, kterak se podařilo slečně Lauermannové zaříditi věci v Minervě, odpovím ještě na některé poznámky obsažené ve Vašem laskavém lístku.

K paní Baumgartlové jsem neposlala, poněvadž mně již asi před 14 dny řekla, že již nemůže o Minervu, osobně pečovati na výstavě, ale že se chystá na venek. Nemohu tedy žádati, aby pravidelně přicházela do kanceláře naší. Dopíši jí, bude-li moci ve středu jíti se školou naší do kostela, tedy aby laskavě přišla. V kanceláři mám za to, že nejlépe poslouží děvče placené, které bude Vám a panu Machovi stále k výpomoci pohotově, - ke psaní, k pochůzkám, a k podávání referátů panu předsedovi a mně, když by bylo něčeho se strany výboru zapotřebí! Výdaj, který mám to způsobí, nestojí ani za řeč. Dostaneme-li slečnu Gafroňovou, budu velmi spokojena; pracovala ve výrobním spolku již mnoho jako praktikantka, je čilá a spolehlivá. Má také chybu: je mladá a hezká.

Paní Maternové nesmíme dovoliti, aby vůbec k nám přišla; až bude po škole, nechť si paní M. vezme svou dovolenou a dokonale se zotaví! Psala jsem jejímu choti, on snad ke mně, přijde.

Nyní co se týče Vaší poznámky o přihláškách do přípravky. Starost' o místo byla by dle mého náhledu věci vedlejší, ale hlavní se mi zdá: zachovati princip opatrnosti, na jehož základě jsme určili 2krát za 5 let přípravku, dokud nebude budoucnost' našich žáček zabezpečena přípuštěním na universitu. Do té doby ať dívky čekají rok na přípravku; ale kdybychom ji otevřeli letos, neubránili bychom se konsekvenci otevřítí ji každý rok, - a co potom s tím množstvím abiturientek, nepodaří-li se nám tak hned vynucení jim universitu? My ovšem pevně doufáme, - ale kde jsou záruky? A potom: nechati tímto způsobem vzrůstí ústav náš na 5 tříd, - to by byla pro naše začátečnické finanční poměry přec jen velká odvážlivost'. - Již v kanceláři slečna Gafroňová zastupuje paní správkyňi. Ulehčilo se mi, když jsem zvěděla, že v kanceláři ještě nebylo myto ani podium přenášeno, že si tedy u nás paní správkyňe tělesným namáháním neublížila. Před tím jsem se s ní přela, proč nechce ná tuto práci vzítí 2 posluhy, tak jako jsem ji vždy dříve kárala, proč nekoupí uhlí a nedá zatopit, když je chladno, třeba v létě. Ona je v těch věcech hrozně tvrdohlavá, bůh ví proč.

Já tedy se slečnou Gafroňovou opatřím čalouníka a t. d. krátce uspořádáme to.

Posílám Vám dopis pí. Maternové; klíč od jejího stolu si ještě nechala slečna Lauermannová, protože Vy neráčíte mítí času, abyste stůl i s obsahem zkontrolovala a slečně Gafr. odevzdal, což tedy učiní slečna Lauermannová!

Dopíši panu předsedovi, aby nám toto zařízení schválil.

Vašeho zdaru i zdraví přeje v dokonalé úctě

E Krásnohorská.

V Praze dne 10. července 1891.

39

3. srpna 1891, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-4, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

V Praze dne 3. srpna 1891.

Velectěný pane řediteli!

Čekala jsem, až se přihlíží den Vašeho vjezdu do Karlových Varů, abych Vám podala zprávy, kterých Si zajisté velmi přejete. Nejdříve přijměte díky za všechny Své lístky nám laskavě zasláné. Slečna Gafroňová již je přes hory a doly, a paní Maternová zcela zrestaurována. Slečna Gafroňová pojedje do Francie jako společnice jisté dámy; paní Maternová s celou rodinou také si vyjede ven. Minerva má totální prázdniny, - zvláště ten listonoš s penězi ji dává pokoj. – Zprávu o naší školní slavnosti otiskly mi všechny čtvery noviny; od té doby denně přicházejí prosby o zaslání výroční zprávy školní. Minerva, prosím, dělá efekt. Jen považte: ve výroční zprávě vyšší dívčí školy je článek o hygieně školní od prof. Táborského, kde se týž přimlouvá za zavedení jednoduché frekvence a uvádí za příklad, že Minervina střední škola dívčí, sotva vznikla, již si ji zavedla, a Mädchenlyceum že ji má již několik let, - - o čemž jsem nevěděla! Vidíte, zaimponoval jste vyšší dívčí škole!

Hned v den po naší slavnosti vpadli nám do síně zedníci; přišli kamnáři, přišli malíři, nu co s nimi, když je tam „magistrát“ poslal! Přestavěli kamna, tak jako by nás tam chtěl „magistrát“ na zimu uvelebit. U sv. Jindřicha jsem se byla podívat; p. ředitel Smělý byl tuze přívětiv ale, bohužel, pověděl mi také o chybách oněch síní. Při tom mě upozornil, že nemůže před výsledkem zápisu úředně tvrditi: nebudu těch síní na paralelky potřebovati.“, - tedy abychom dle toho svou žádost sepsali. Přepsaly jsme ji tedy s doplňkem: „ukáže-li se při zápise do měst. dívčí školy, že netřeba zříditi paralelky.“ Zapisovati musíme na každý způsob ještě v staré místnosti, a teprve po zápise se stěhovati, obdržíme-li totiž jiné síně. Jakmile Dr. Eiselt bude v Praze, dojdu ho poprosit.

Pavillon města Prahy má již velký katalog, kde je naše škola velmi slušně uvedena. Celkem pozoruji zvýšení respektu pro nás; to asi způsobují bratři Slované a Čechové z ciziny, kteří zdejšími teprve otvírají oči, že je náš ústav věcí velmi hezkou a čestnou.

Potkala jsem také profesora Marka – božínku odkud z Ruska? – s paničkou; ptal se, kde ještě a kde budete, a jevil chuť podívati se též do Karlových Varů.

Sama nepojedu nikam, - aspoň nikam dále než po tramvay! Mé matce je pořád stejně špatně, - je to nad vyslovení trapné. Mé zdraví se drobátko lepší, - musím říci, že od té doby, co paní Č. není starostkou výrobního spolku. Jsem mnohem klidnější, když vím, že již nemůže svou bezohlavou panovačností kaziti svou tolikaleté obětavé práce. Ona neměla ani za máček spolkového ducha, nechápala, že se musí podříditi celku, a právě stojí-li v čele, že tím více musí

hájití interes celku a nikoliv malicherné osoby své. A když chce autokratem býti taková hloupá ženská, pak pamoc pánbůh, - neměla jsem dne bez zlosti ani chvílky bez nepokoje. Teď je mi lépe.

A nyní mi povězte, co Vás to letos zaválo s celou rodinou do Dojčlantu³⁰⁵? Jsem přesvědčena, že se Vám výtečně dařilo a že jste všeho krásného a poučného náležitě užili. Nyní jen hezké počasí na Karlovy Vary a potom hezkou místnost' na Minervinu školu! Buďte zdrav! a prosím, vyříd'te srdečný pozdrav vážené paní choti i potomstvu Svému, světem promasírovanému! Nepůjdete také jednou do Afriky? Nic bych se nedivila. Z peciválského zátiší

Vás zdraví
v dokonalé úctě
E Krásnohorská

40

9. srpna 1891, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-4, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír, řádkovaný

Velectěný pane řediteli!

Díky srdečné za Váš laskavý lístek, který mě velmi potěšil; jen kdybych i já Vám mohla něco tak potěšitelného psáti! Než bolí mě strašně hlava, ale ještě ví, věřte mi, srdce. Nebolelo by mě tak, kdybych neunosila i Vám způsobiti bolest'. Nenadála jsem se, že mi připadne takový úkol. Navštívil mě právě pan předseda a viděla jsem hned, že nenese nic dobrého; přinesl mi přípis zemské školní rady, který ho došel včera večer, a ostatek již uhodnete. Byli jsme oba zdrceni. Bez všelikého udání důvodu, zcela krátce ministerstvo naší žádosti, abyste školu naši zas řídití směl, místa nedává.“ – Tak mi rozčilením skáče ruka, že nemohu psáti, až za chvíli.

Vy, jenž jste naši školu zařídil a v život uvedl, první zkouškou ohnivou tak šťastně provedl, máte jí býti vzat, a ona má býti, vzata Vám, když jste k ní srdce přiložil a tolik radosti s ní prožil. To je – mám jen jedno slovo: infámni je to. Pan předseda tvrdí, že to může pocházeti

³⁰⁵ Do Německa

jen od jedné z dvou osob; buď od ředitele Sl. Neb od inspektora K. Oba spíše myslíme na Sl. Nyní Vás v rychlosti oba prosíme, abyste nám laskavě psal, co soudíte, co by se mělo stát. Pan předseda to bere úředně a má za to, že rekurs není možný, když to přišlo tak z ministerstva.

On neví o žádné cestě, kterak by se tato velká nehoda a trpká rána mohla odčinit; myslí, že aspoň na tuto dobu musíme se podrobiti, že nám prozatím nic jiného nezbyvá; ale prosí Vás se mnou, jste-li jiného náhledu aneb znáte-li ze zkušenosti jinou možnost, tedy abyste nám nějakou cestu poradil. Navrhovala jsem to i ono, ale to, pravil p. předseda, všechno není nic platno, to by nemělo u úřadů žádné váhy ba ani žádné formy. Od Vás by ovšem mohl přijít návrh mnohem shodnější s úřední obvyklostí nežli ode mne, - což, já, já se v tom neznám. Jen to vím s jistotou, že nebude-li možno nyní Vás zachovati škole, musíme Vás jí zachovati pro budoucnost a to tou cestou, když Vás vřele poprosíme, abyste se o ni dále staral jiným tedy způsobem, jako výbor Minervy, tak že byste zůstal se školou stále v blízkém spojení a nespouštěl jí s očí, ale kdyby přece bylo možno zachovati Vás jako ředitele, všechno bych učinila, co by jen mohlo vésti k cíli. Budu netrpělivě očekávati list Váš; budu jej očekávati v posteli, neboť okamžitě si musím lehnout a poležím si jistě několik dní. Bylo mi špatně, ale po té zprávě je mi teprve špatně. Jiného nepíší Vám nic, - to jsou věci vedlejší. Ale ta hlavní, probůh, ta je zlá!

Co bude říkat Vaše paní choť? Ona bude asi míti v podezření toho Kot.. Ale pan Baudiš vede svou – on musí na toho Sl. něco tuze divného vědět.

Tak smutný pozdrav jako dnes Vám ještě neposílala
v dokonalé úctě Vám oddaná
E Krásnohorská

V Praze dne 9. srpna 1891.

41

12. srpna 1891, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-4, dvojjarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír, řádkovaný

Velectěný pane řediteli!

Vím, že jest Vám již dosti dlouho čekati na odpověď, proto hned načrtnu hlavní věc, kterou jsem od pana ředitel Baudiše zvěděla. Pozdravuje Vás a děkuje Vám za Váš návrh přátelský a nezištný (který jsem u něho podporovala v celém dosahu, a také i s varianty) a srdečně rád přijímá jednu jeho část: totiž že ráčíte zůstat škole naší horlivým věrným přítelem, platným 50 samé míry možnosti. Ale k druhé části,- totiž aby převzal titul ředitele bez práce – pan ředitel Baudiš nesvolil, nechce nikterak svoliti a také již nesvolí to je zcela jisto. Ovšem kvůli své chorobě. Já zcela chápu obětavost Vaši, že byste chtěl všecku práci a péči převzít na zapřenou, ale také chápu tu absolutní nemožnost, kterou pan ředitel Baudiš cítí, a musím říci, že bych se na jeho místě také k tomu neodhodlala. Domlouvala jsem mu v zájmu věci, ale on jest příliš přesný ve svých pojmech, aby si před světem na něco hrál, čím fakticky býti nemůže. Kdyby mu fyzicky trochu možno bylo, on by jistě řediteloval s celou chutí. Tedy to jest věc již na dobro vyřízená,- pan ředitel Baudiš si neprosto nedá říci.

Nyní se budeme snažiti, abychom co nejdříve sehnali výborovou schůzi a do ní přišli s návrhy promyšlenými. Na veřejnost, myslím, abychom snad nedávali nic, dokud nemůže valná hromada Vám vzdáti zaslouženou čest a nade vši pochybnost objasnili pravý poměr mezi Vámi a Minervou. Ve výboru snad jeden člen navrhne profesora toho, druhý onoho, - já pak s panem Baudišem se prozatím starám, bychom sebrali spolehlivé zprávy o některých professorech; přispějete-li Vy nám též laskavě na pomoc upozorněním na nějakou vhodnou osobnost, arcit' budeme velmi vděčni. Myslíme, že páni ředitelé – ani Slavík sám – do takové míry se nezhodí, aby nám do očí řekli „ano“ a za zády aby řekli zemské školní radě „ne“ a snad přece některý z nich bude jiného náhledu než Slavík a profesora nám půjčí. Kdyby to nešlo, nezbývalo by než požádati snad penzistu, Kotta. Uvidíme. Nesmíme si zoufati, - nějaká dvě, tři léta se Slavíkovi vyhoví, a kdo ví, co se zatím změní, snad i dříve, než se nadějeme.

Návštěva zde za návštěvu, - nemohu klidně dopsati – až příště. Nevím, budeme-li míti schůzi v sobotu či v pondělí

Se srdečnými pozdravy Vám i ctěné paní choťi v přátelskou paměť se poroučí v dokonalé úctě

E K

12. srpna

42

15. srpna 1891, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-4, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane řediteli!

Šaškovitý rarach namíchal nám tu takovou komedii, že kdybych Vám ji měla vypsati, musela bych míti moc chuti ke psaní a méně bolesti v loktě, jenž je čertem posedlý, jako je teď leccos čertem posedlé. Paní Baudišová prý už léta neviděla svého manžela tak se smáti, jak se smál včera mému zoufalému písemnému alarmu, že jsme bez nejmenší své viny v akutním nebezpečí dostati za ředitele Dr. Petra Durdíka. Ale já jsem se na to ozbrojila jako svatý Jiří na draka; - a kdo sejde s nás zatracení? Beránek boží – starý dobráček Valenta. Už nás spasil, nevěda o tom, a myslím, že se i vedomě stane ředitelem, o čemž Vám dám zprávu, hned jak budu věděti jistotu. A teprve až budete v Praze, vypovím Vám celé to epos, které se odehrálo bez vůle bohů i lidí a v němž si na Fatum zahrál - - pan Materna! To přišlo z čista jasna jako blesk nebo jako facka, a je to opravdu homerické! Kdež by byl býval čas sháněti se po Peteru Hulakovském či vůbec po někom jiném! Když Váš dopis přišel, zrovna jsem už byla ťala do uzle. Myslím, že asi ve čtvrtek budu Vám moci dáti zprávu určitou. Také nelze psáti jen povídati jiné věci týkající se naší školy a Famy. Ta závist', to soptění, a přece ten triumf!

Když si vzpomenu, jaký diplomatický hovor s Dr. Petrem Durdíkem mně nastává, přála bych si býti Gogolem a divákem při tom tété [!] a tété [!], které mě očekává asi ve středu či ve čtvrtek.

Také jsem se zasmála, jak se Vám líbily, komplimenty, jichž jsme v novinách nasekaly paní Čelakovské. Jakž by nepoznal zrak zkušený, co pod takovým květovaným pláštíkem vězí? Kde není co podstatného pěkného říci, tam duní fráze za vlasy přitažená. Ne, takové chvály se nemusíte báti, O Vás, milý a vážený pane věřiteli, stačí pověděti fakta zcela nevyšperkovaná, a fakt těch nikdo nezná lépe než já, a já na ně nikdy nezapomenu a nikomu nedovolím na nich něco naškubnouti. To jste se v očích mnohých lidí – zvláště učených pánů – těžce provinil, že jste nikoho se neptaje a na nikoho se neohlížeje samostatně, nadšeně a s plnou morální odvahou věci se ujal, jí se věnoval a jí možnou učinil. Kdybyste toho nebyl učinil Vy, nebyl by toho učinil žádný z pražských profesorů; o tom jsem přesvědčena, a tomu nemůže nikdo odporovati. Bez takového pomocníka, jakým Vy jste mi byl, nebyla bych v praxi nic pořídila, ideál by byl zůstal ideálem. Zůstaňte tomu Svému dílu věren do té míry, jak Vám „vyšší“ moci dovolují! Bude se Vám sice po činnosti Vaší v úplnosti její a v celém dosahu stýskati a škole se bude

stýskati po Vás, než co již naplat, když bohové v Přelouči již rozsoudili. Musíme doufati, že poměry nejsou věcny a že se mohou zase tak změnit, jak bychom si přáli: A o další zdar toho Svého děcka, naší školy, můžete se vydatně starati i tak, a ona bohdá pokvete, a nikdo Vám nemůže vzíti tu radost, že Vy jste ji vlastníma rukama zasadil do kypré půdy a mladí její kořeny na nejkritičtější počátku upevnili. Nemohu si ani myslet, že byste Se jí dost málo odcizil.

Ctěné paní choti Vaší i Vám v přátelskou paměť se poroučí s pozdravem srdečným a v dokonalé úctě

E Krásnohorská.

V Praze dne 15. srpna 1891.

43

27. srpna 1891, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-3, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane řediteli!

Člověk míní, ale ani pánbůh neví, kdo mění. Má ruka je tak zlá, že Vám to psáti nemohu; až ústně Vám povím, proč a jak, ale zkrátka, pan Valenta nebude naším ředitelem; bude jím prof. Kořínek Josef z Jindřichova Hradce; šel do pense a stěhuje se o sv. Václavě do Prahy. Ráčíte jej snad znáti? Kdo nám jej nabídl? Snad on sám, snad osud, snad náhoda, kdož ví! Konec konců rozhodla u pana Baudiše ta okolnost, že pan Kořínek je neodvislý; od té doby, co jste nám psal, jak velký vliv má ředitel Slavík na ostatní ředitele, měl pan Baudiš hroznou nechuť prositi některého z nich, dokud se zas ta Slavíkovina nějak nevykouří. Suplenty k vyučování oni nám půjčují, ale aby dopřáli některému svému professoru nazývati se „ředitelem“, - to asi jim p. Slavík rozmluvil.

Pan professor Kořínek tedy přijede okolo svatého Václava do Prahy a prosí Vás, abyste mu Svou radou a pomocí laskavě přispěti ráčil. Předseda Baudiš pak zvláště Vás prosí, abyste převzal osobní representaci školy při návštěvě císařově, ustanovené na den 26. září. Právil správně, že škola jest dosud cele Vaším dílem a že nijak nenáleží Vašemu nástupci representovati ji; když Vám to ex offio zamezili, abyste ji jako ředitel zastupoval, že Vám

nemohu zameziti, abyste tak učinil jako člen výboru, a žádný jiný člen výboru nemá tolik práva aby za školu promluvil k císaři, jako Vy. Ovšem bližšímu bude dosti času umluviti se osobně, neboť jste ráčil psáti, že se vrátíte brzy do Prahy.

Promiňte mé přeubohé ruce, že Vám zasílám jen tak kusé zprávy, vlastně hádanky. Za to Vám budu povídati referát dvě hodiny dlouhý.

Kéž Vám slouží Rúza [!] co nejlépe! Teď konečně se zdá, že bude trochu hezky; užijte toho mála hodně krásně, když většina prázdnin již nestála za nic.

Vážené paní choti vyslovuji srdečné pozdravy a již se na Vás oba velmi těším.

Vaší přátelské paměti poroučí se s přáním všeho nejlepšího

dokonalou úctou Vám oddaná

E Krásnohorská.

V Praze dne 27. srpna 1891.

44

24. září 1891, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-4, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane řediteli!

Než mi doručil – nejspíš Váš syn? – Váš červený lístek byla právě u mne paní Landová Hořicová. Přinesla mi vstupenku a fotografii, kterou mi její pan manžel opatřil. Je roztomilá nad vyslovení; tak hovoříme mnoho a já povídám: proč pak Váš pan choť tak vystupuje proti Minervě? Byla jsem nucena stěžovati si naň, u p. Vilímka. A tu ona povídá: „Proto asi tedy přišel včera tak mrzut! Myslela jsem si hned, že měl nejspíš s Vilímkem mrzutost.“ A tu když o tom povídáme, přinese sluha od Vilímka list, který Vám posílám. Je důkladný. Ale paní Landová, která již se svým mužem tolik zkusila (a kvůli Minervě mnohokrát se pohádala), zalekla se ho; melť prý již Hořica s Vil. vážnějším spor než o Minervu a ona se bojí, aby zase nepřišel o místo. Řekla jsem jí, že mi Vilímek mnoho udělá kvůli a není-li jí to proti mysli, že poprosím Vilímka, aby měl s Hořicou shovění, ona mě tuze prosila, abych to učinila. Tak vidíte, ještě se budu za takového škůdce přimlouvati! Ale jen kvůli té roztomilé paní.

Co se Grégra týče, počkám ještě; pošlu tam během tohoto tého dne ještě ani dvě lokálky o Minervě, a když z toho všeho neotisknou nic, pak dám do Hlasu Národa článek, na který budou v Národních pamatovat. V Hlase N. by teď jistě všecko vzali, v čem je kompliment Šolcovi a městské radě. Také Vaše lokálka o návštěvě výstavy byla i v Hlase i v České Politice. Ta cedule výstavní: „podporou královského hlavního města Prahy“ účinkuje.

Včera jsem byla u Vás, nebyli jste doma. Chtěla jsem Vám povědět krásnou historii zas o jiných „lotrech“. – Brr, co hnusné špíny a podlosti přichází také tou výstavou na jevo! Ó, čeští lidé!

Musím požádat píání Baumgartlovou, abychom některého dne spolu šly v galla poděkovat purkmistrovi, Eisletovi a Gregorovi.

Bodejt', pro pár českých šmoků se budeme snad rozčilovat!

Teprv teď přečetla jsem si Vilímkův list s brejlemi (čtu jeho písmo těžce) a vidím, že Vilímek již dal Hořicovi výpověď, a sice dříve, než obdržel můj list. Prosím Vás tedy, abyste mi list Vilímkův co nejdříve laskavě vrátil; já ho ukážu pí. Landové, aby viděla, že výpověď nebyla následkem mého dopisu ale že ho předcházela. Ta ubohá paní bude celá zdrcena. Pořád aby jen ona jej živila, - za to on je tak důvodně proti emancipaci, chlap!

Ještě dobře, že dostal výpověď z jiné příčiny. – No, doktor Herben – to je výhra!!! Ale jen když zas tomu c....Vilímek zapověděl psátí proti Minervě.

S pozdravem a dokonalou úctou

E. K.

45

24. září 1891, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-3, dvojarch, 12,9 x 20, 5 cm, dopisní papír, doplněna výstřížkem novin ze dne 24. září 1891

Vysoce ctěný pane professore!

Díky Vaší laskavé pomoci byla jsem u dvorního rady Webra; nebyl sice doma, ale paní ano; měla jsem ještě lepší příležitost' s důrazem upozornovati na výstavu Minervy a vykládati o zázracích přípravky, než kdyby on byl při tom. Však ona mu to poví, tiskopisy mu dá, a až

navštívím jej, snad již neuslyším, co on o naší věci soudí. On prý bývá po 2. hodině nejspíše doma.

Mluvila jsem s paní tak důkladně a dlouho, že by se mi zdálo skoro nevhodné jít tam opět brzo; komise pro střední školy obchází již zítra, a tu jistotu mám, že bude-li pan Webr přítom, na Minervu nezapomene.

Paní Webrová jest úplně nezměněna, velmi srdečna a blažena, že je zas v Praze. Učinila na mne dojem takový, že se na Webra těším. Měla nepřetvářenou radost, že jsem přišla.

„Porota pro školskou výstavu v oddělení středních škol českých sejde se k obchůzce na výstavě ve čtvrtek dne 24. září o 4. hodině odpolední. Písemné dotazy přijímá pana Bohumila Bauše, professor na gymnasiu v Truhlářské ulici.“

Tohle je z dnešních odpoledních Národních.

„Porota pro školskou výstavu v oddělení středních škol českých sejde se k obchůzce na výstavě ve čtvrtek dne 24. září o 4. hodině odpolední. Písemné dotazy přijímá p. Boh. Bauše, professor na gymnasiu v Truhlářské ulici.“

Zde vypisuji porotu stř. škol ze seznamu, který nám půjčila p. J. U. C. Sedlák.

Tedy: Bauše.

Ant. Triebel, prof. II. c. k. st. real. šk. v Praze

Jos. Guckler, prof. Novom. vyž. Gymn.

PhDr. Chevalier Ludv., řed.

Čeněk Jarolímek, řed. c. k. č. reálky v Praze

J. z Ottů, řed. II. c. k. st.

Jos. Škoda, prof. na české reálce v Karlíně

Kdybyste některého z nich znal a třeba dotazem mohl do zítřka odpol. upozorniti, patřili soukr. střední škola daří také do jejich obvodu! Ba že patří,- jen kdybych věděla kterého upozornit! Ale od Vás, od odborníka, by to lépe účinkovalo. Vždyť snad do měst. pavillonu musí jít kvůli Malostrotranskému gymnasiu. Mám tak bídné písmo dnes; prosím, račte některému napsati nebo říci! Můžete? Nebo jít na výstavu zítra, právě když tam Pana J. U. C. Sedláta jsem o lístek pro slečnu H. písemně poprosila. Vaše nejoddanější

chromá E K

46

Sine data, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno psací tužkou, na s. 1-2, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane professore!

Jak již z novin víte, pohořeli jsme. Slečna Kuřáková s odznakem a s dobře nastudovanými odpovědmi marně nás „representovala.“ Co tomu říkáte že si císař vybral levé křídlo pavillonu a pravé opominul, toho příčinou, myslím, jest okolnost, že nepřítomnost městských škol t. j. vyšší dívčí a pokračovací – v palíru každému byla nápadna a jistě také úřadům, které referují c. k. Hofmistrovské kanceláři.

Jiná příčina v tom asi nebude. My jsme při tom přišli zkrátka. Myslím, že ve středu císař již do pavillonu Prahy nepřijde, ale protože člověk nikdy neví, postarám se, abychom tam přece byli buď já, Maternová, slečna Hanušová nebo pan Mach. Pro všechno!

Paní profesorová Patočková je v novinách (Hlas Národa.), že s ní císař mluvil. To bude blažená! Výrobní Spolek byl dvakrát poctěn a Minerva nic.

Co dělá asi Vaše nemoc! Kéž je hodnější a brzy přejde, jak se sluší o posvícení.

S mnohými pozdravy Vám i ctěné paní choti všeho dobrého přeje v úctě dokonalé

E K

47

Sine data, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno obyčejnou tužkou, na s. 1-2, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane professore!

Co asi dělá Vaše zdraví? Můžete-li prohlédnouti náčrtek zprávy pro tisk, oč je z mé bolestivé ruky tak nečitelný? Dala bych to ráda v pondělí ráno tiskárně. Přijde k tomu dodatek seznamu příspěvků-

Nového takto není nic, jenom že je pan ředitel Valenta blaženým člověkem. Slečna Řeháková získala 2. zl. příspěvku. - - - od paní Masarykové!

Bud'te zdrav do valné hromady. Budete?

Vám i Vašim srdečný pozdrav posílá E K

48

Sine data, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1, jeden list, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír, řádkovaný

Vysoce ctěný pane řediteli!

Zas nepojedu – ve spěchu nevykládám proč! Až zítra ústně. Buďte tedy laskavě strážcem Minervy bude-li k tomu příležitost.

S dokonalou úctou

E K.

49

Sine data, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-2, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane professore!

Pan doktor Bárta mě navštívil. S § 19. zák. tiskového to nejde, když Humory neudávají nectné lživé faktum, ale předpovídají, co se prý stane nebo státi může. Umluvili jsme ze poslati Vil. přípis podepsaný za výbor i za školu též. Dá-li nám Vil. Písemný slib, máma pak v rukou důkaz, že jsme se věci zastali, že jsme chránili žácky; nedá-li vyzveme jej v Ženských Listech veřejně, a máme také důkaz.

Prosím, račte prohlédnouti a po případě zredigovati koncept; jdete-li do Minervy, račte jej tam vzíti, aby jej paní Maternová opsala a opatřila podpisy pan Bauduše, Váš, doktora Bárty, pana Valenty, svůj (Maternové) můj (Krásnohorské) a chce-li slečny Hanušové.

Už nemohu ani škrábat.

S pozdravem a srdečnou úctou E. K.

50

V pondělí, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1, jeden list, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane řediteli!

Pan purkmistr je ve Vídni a ještě prý dnes není zpět; máme s ním osobně mluvit již kvůli jeho místopředsednictví. Nač bychom tedy na radnici chodili dvakrát? Proším, abychom to doložili – a vyhledám si dnes něco jiného. Odpusťte, že jsem na to dříve nevzpomněla!

V hluboké úctě

E. Krásnohorská

V pondělí

51

V úterý ráno, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1-2, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Ještě něco, vysoce vážený pane řediteli, - školní věc! Teprve v tu chvíli se dozvídám, že paní Neffové, když odevzdávala ve výrob. spolku 50 zl. na Minervu, řekla: „povídá se, že tam jest náramně mnoho žaček bezplatně, a to není dobře; která chce studovat, ať si to zaplatí.“ Víte, to asi nějaký „přítel“ šlechetně rozrušuje, že lákáme žáčky zdarma, jen proto že jich máme tolik. Proším Vás, račte rozhodnouti, mám-li dáti např. do Ženských Listů do zprávy, že žáčky platí, (jen že kvůli Wildové nemůžeme říci „všecky“), nebo dáti summu měsíčního školného, nebo snad tak: 52 platících a 1, která žádala za osvobození, o čemž se rozhodne až později dle jejího zasloužení“! Nebo to nechati? Paní Neffové to arci povím sama, ale na veřejnost? Račte laskavě rozhodnouti, máme-li to dáti do Ž. Listů, neb snad i do novin při nejbližší příležitosti.

Odpoledne hodlám přijít do Minervy na cestě k paní Čelakovské, již ponesu Minervinu kassu u mne se nacházející. Snad Vás tam uvidím a s Vámi budu moc se domluvit.

S pozdravem a úctou

E. K.

52

Sine data, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem na s. 1, jeden list, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane řediteli!

Vědomost' Vám dávám uctivě:

I. že kanape na Spálené ulici nějak hostíme,

II. že na Knihovnu tam budu mít místo, ale ježto a) jak hlubokou (50 ctm) almaru nemusím mít, fysika však musí

b) tak hluboká by se sotva dostala hotová (ani stará ani nová),

c) objednaná by i z měkkého dřeva byla velmi drahá,

tedy hodlá, až hned zdráva, jít hledat almaru (starou), která by se případně mně hodila na výměnu za tu, kterou jsem Vám ukazovala. Ale potřebuje-li fyzika 70 ctm hloubky, musela by se objednat, taková se nedostane. Snad to ale s 50 ctm půjde?

V hluboké úctě

E. K.

53

Bez datace, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Vizitka, tištěný nápis kurzívou „Eliška Krásnohorská (tučně), (Pechová) o řádek níž“, originál, rukopis i tiskopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-2, 9x5 cm, tvrdý papír

A což Váš do penze jdoucí ředitel?

Vysoce ctěný pane professore!

Díky za laskavé zprávy o Opočně! – Slečna Šťastná také nepřijme a Vilímek též ne. Proším, nevíte, kdo je to v městské radě: Václav Řehořovský, c. k. professor, Krocínova ulice č. 1?

S nejsrdečnějším pozdravem a úctou nejoddanější

Eliška Krásnohorská

Snad dojde přec na starého Valentu!

54

Sine data, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Vizitka, tištěný nápis kurzívou „Eliška Krásnohorská (tučně), originál, rukopis i tiskopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1, 9x5 cm, tvrdý papír

Vysoce ctěnému Pánu, panu prof. Fr. X. Prusíkovi.

Vysoce ctěný pane proffessore!

Proším uctivě, račte se na druhou revisi ještě podívati a do 11. hodiny mně ji laskavě zpět poslati. Nerozumím, jak víte, řečtině, a kdož ví, jak jí rozumím tiskárna!

S dokonalou úctou

Eliška Krásnohorská

55

Sine, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno psací tužkou, na s. 1-3, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane řediteli!

Promiňte, já pro šerednou bolest' v ruce nemohu psáti pérem.

Ted' právě byla u mne paní Machová. Že prý by se pan Mach měl hlásiti a místo u inspektora nebo odhodlati, že se hlásiti nebude – a t. d. slovem: rád by zůstal u nás, ale zkouší, mohl-li by více z toho vytěžiti. Chci 1000 zl. Inspektor by mu mohl dáti místo na venek, ale kdyby ho pak nepřijal, urazil by inspektora; dvě místa budou prý v Praze, avšak v Žitné ulici, - odtamtud jsou strážníci Machovi a on by se musel 70 zlatých měsíčně vydati co mu ti chlapi platí. Nemá tedy ani na ta pražská místa chuti. Tak si vypočetl, že by to měl nejlépe u nás, ale chce 1000 zl. – (v té formě, abych prý mu poradila.) Já jsem paní Machové poradila toto: aby se kvůli Minervě státního místa nikterak nevzdával – kvůli nám že se přenáhlovati nemusí; aby klidně u nás vyučoval, dokud se věc nerozhodne, a rozhodne-li se pak, když se místa udělovati budou, pro místo státní, že my si vypomůžeme pro letos nemajíce 12 hodin latiny jako loni. Co se týče jeho požadavku, aby podal výboru písemný návrh.

Mach je špinka. [?] On kalkuluje tak: letos ať mi dají 1000 zl., a na přes rok, až budou mítí přípravku a zas těch 12 hod. latiny, jichž půjčený suplent nezastane budou v tísní, já jim udělám milost' a oni mi dají rádi 1200 zl. nejméně. On na to počítá, věřte, zůstali vůbec při Minervě ale dáti si to kapitálně zaplatiti. On si myslí: pátým rokem se musí ukázati, máli Minerva trvalou budoucnost, a do doby pátého roku by chtěl vytěžiti tolik, aby neměl v žádném případě proč litovati zmeškaných let státní služby.

Myslím, abyste na žádný způsob p. Macha nečinil prostřednictvím u profesora Šetelíka, odřekne-li pan Valenta; nedůvěřuji Machovi, že by to vyřídil upřímně. Snad již i sám pomýšlí na to býti ředitelem. Až dojde Valentovo „ne“ a nebudete-li moci k Šetelíkovi sám, půjdu já neb Maternová, jenom ne Mach; snad nám to spíš svěřite než jemu. Ohotně prosím, slyšte: mne velmi rozčilila zvěst', kterou pověděl v tramvaji pan Pavlíček slečně Kuffnerové. Weber přijde na svou penzi do Prahy. Nemám jiné myšlenky než poprositi Webra samého, aby naši školu řídil. Jak jej znám, nepokládal by toho za vtěrnost', spíš by jej to těšilo. Co tomu říkáte? Třeba písemné, byla bych pro to požádali ho (nemáme-li už Valentu uvázaného!). I kdyby odřekl, myslím, že by nám to u něho a u Rosického neuškodilo, či se Vám zdá jinak? Nuž do pozítří do výboru můžeme se na to rozmyslet.

Už nevládnou rukou – Na shledanou – promiňte tu škrabanici!

S pozdravem a s dokonalou úctou nejoddanější

E K

6. ledna 1892, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-5, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane professore!

Již se mi nepodaří zpravití svou ruku dost brzy, aby nejbližší schůze Minervy mohla na mne počkati. Prosím Vás tedy snažně, abyste beze mne laskavě vše zařídil, kdy uznáte za vhodné a za potřebou. Paní Baumgartlova prej jistě přijde, slečna Hanušová také jistě, myslím vůbec, že v tuto dobu nebude o kompetenci zle.

Včera mě navštívil pan předseda a pověděl mi, jaké jest jeho přání vzhledem k názorům našich tříd. Nevím již, zda-li jsem o tom slyšela dříve od paní Maternové neb snad od Vás, ale poslouchala jsem nějak špatně a rozuměla jsem omylem, jako by si pan předseda přál, aby se název školy změnil, aby se totiž jmenovala „vyšší gymnasium dívčí“, toho však není; on ví, že se naše škola, gymnasiem nazývati nesmí, a jest s názvem střední školy úplně srozuměn, ale přeje si, aby třídy byly svými názvy označeny dle své skutečné podstaty, a ježto zachovávají zcela přesně s úředním schválením učebnou osnovu V., VI., VII., VIII. třídy gymnasijní, tedy aby se také nazývaly tím, čím skuteční jsou. Ten náhled nezdá se mi zlý; praví-li pan předseda, že není příčiny, prvč by naše žáčky měly obdržeti vysvědčení s první třídy, když skutečně prošly třídou V., tedy má konečně pravdu; on praví, že název: pátá třída gymnasijní a t. d. poví vše, ženu se dívka naučila, kdežto ty naše dosavadní názvy bez vysvětlení nejsou jasny. Pan předseda - také nedal se získati pro založení <...> přípravy; pravil, že nám musí na tom záležeti, abychom kvůli dosažení práva veřejnosti, a t. d. co možná zřejmé se vykazovali, že zachováváme zákonitou osnovu své kategorie, čemuž odpovídají naše 4 třídy úřední, dle zákonité osnovy V. a VIII. třídy gymnaziální povolení, ale nikoliv třídy předcházející (totiž dosud jedna ale budoucí dvě), pročez uznává za neradno počítati je do pořadí pravidelných tříd; pravil, že takových tříd po zákoně není při žádné střední škole, že fakticky jsou jen přípravkou, a že, on jest rozhodně pro to, aby se také přípravkou nazývaly. Pravil: naše škola sestává ze dvou částí, z jedné pravidelné, zákonu odpovídající, a z druhé libovolné, zcela soukromé, které nemusí odpovídati zákonu.

Pravil také, že kdyby se celkem číslovalo popořadě 6 tříd střední školy, mělo by to takový vzhled, jako bychom zaváděli, docela novou organizaci jaké si střední školy, čehož my nečiníme a nemůžeme chtít k vůli těm výhradám, kterých se chceme v budoucnosti domoci jako škola veřejná. Musím upřímně říci, že se mi náhledy pana předsedy zdají býti praktické a že mu dávám za pravdu, pokud směru já tomu rozumím. Pan předseda by si přál, aby se stalo dohodnutí před schůzí a aby ve schůzi nemusela vzniknouti kontroverse v to; přál by si tedy, abyste si laskavě jeho náhledy rozvážil, a můžete-li, je přijal; on jest úplně v správnosti jich přesvědčen, a bude prý na nich rozhodně trvati. Myslím, že jest ještě čas, abyste řeč tu laskavě uvážil; já při schůzi ovšem nebudu, ale kompetence asi bude a věc se nějak rozhodne.

Konečně Vám posílám vídeňské tiskopisy, o kterých jsem Vám již tolikrát řekla, že Vám je pošlu, a nikdy neposlala; částečně jest tím vina má roztržštěnost' a částečné vědomí, že nejsou tak důležitý, aby Vás mohly zajímati. Co jsou nám všechny ty věci platny, když v zařízení dívčího gymnasia vídeňského, dosud není ani potuchy; je to mnoho hluku a málo vlny.

Prosím, račte laskavě vyříditi velectěné paní choti srdečné pozdravy mé a ještě jednou dík za laskavý dopis její, za který i dnes zůstávám dlužnicí. Není to z nedbalosti, ani z nevděku, já ji v tom později přesvědčím.

Budu mít těžké srdce v den naší schůze; nerada budu nepřítomna; ale nemohu si pomoci.

Bud'te zdrav, vysoce ctěný pane profesore, a téhož přeji celé Vaší vážené rodině i mám česť býti jako vždy

hlubokou úctou Vám nejoddanější

E Krásnohorská.

V Praze, dne 5. ledna 1892.

57

3. února 1892, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-3, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane professore!

Jsem v bryndě.³⁰⁶ Pan předseda má sice s naší strany zadostiučinění, že jsme jednali dle jeho návrhu, ale když c. k. zemská školní rada považuje „V., VI., VII., a VIII. třídy gymnázia „za totožnou věc s „vyšším gymnasiem“, pak, tuším, nemůžeme my jí předpisovati, aby to pojímala tak, jak my chceme. Nemohu tenkrát s p. předsedou souhlasiti, abychom trvali na svém; jsem proto a pro pána boha prosím, abychom toho nechali být. Názvy jsou pouhá čirá formálnost, ale kvůli nim by nám mohli, Vídně zakázali třeba celou věc a říci, že neoprávněně bez ohledu na zákonité podmínky vydržujeme gymnasium!

Tomu má náš český ústav závistníků dost. Co to stálo práce a špekulace, abychom se těm zlým zákon. podmínkám vyhnuli – to pan předseda neví, - a teď kvůli čiré formálnosti bychom do toho vlezli? Jsem proto, říci, že odvoláváme svou prosbu stran názvů tříd a že trváme jen na rozšíření přípravy ve dva ročníky. Co Vy tomu ráčíte říkati? Mám za to, že bude nejlépe nyní nechati názvy v úplně nezměněné, na žádný způsob pak nevplétati do nich slovo „gymnasijní“, když vidíme, že zemská školní rada si netroufá rozhodnouti o tomto slovíčku sama. Mám to panu předsedovi napsati? Či jste Vy snad na nohou a ráčil byste s nim raději osobně promluvit? Prosím, abyste mě laskavě zpravil aspoň malickým lístkem, jak smýšlíte a co obmýšlíte, a mám-li sama psáti.

Jste-li pak zdrávi? Já, jak moje krásné písmo Vám ukazuje, jsem dosud na tom fleku zde. Kdybyste mi věnoval laskavou návštěvu některého dne, a nebo ctěná Vaše paní choť, měla bych co Vám vypravovati.

Poručejíc s Vaší přátelské paměti a přejíc Vám i vážené rodině pravého masopustního zdraví, mám číst bytí jako vždy v dokonalé úctě oddaná

E Krásnohorská

V Praze, dne 3. února 1892.

58

8. července 1892, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-4, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

³⁰⁶ Má problém

Vysoce ctěný pane professore!

Ježto jsem v úterý a t. d. strašně kašlala, zapřáhla jsem ruku a napsala dva velkolepé listy pánům inspektorům, a paní Meternovou s nimi vyslala. Dřív byla u pana ředitele Sobičky – pan předseda také slíbil a snad tam již byl – což, tam to dopadlo co nejkrásněji! – Pana inspektora R. stihla Pavla až včera (ve čtvrtek) a K. – cha snad – u pana R. také do dopadlo ovšem zcela dobře, všecko se u něho rozumělo samo sebou; řekl, že s K. již o tom mluvil a že K. nic neřekl, jako by to nebylo možno, a že K. Minervě velmi přeje. Tedy u K.: řekl, že úplně nahlíží, že p. V. je staříčkový pán a že mladému ústavu je třeba mladé síly, že ale nemůže tajiti, jak těžko je nahraditi profesora suplentem, - že také Prasek není nahrazen a že se již o tom uvažovalo (!), ale že – K. neví jak se to stalo – nějak přece zas a zas obdržel dovolenou! Mluvil o loňském nepovolení, abyste byl ředitelem, - když prý jste byl tolikrát churav! a státní ústav je přednějším! (Minerva arci a nemoc jsou u něho pojmy totožné.) T povážení prý by arci odpadlo při stálé dovolené, - ale suplementsá náhrada není pro státní ústav výhodou, nahoře prý se to nerado vidí. Konec konců po řečnických kumštech Pavliných slíbil, že co na něm jest, učiní vše, co mu možného, pro naši žádost'.

Tak nyní Vás krásně a vřele prosím: račte laskavě promluvíti s panem ředitelem Sobičkou a požádati ho, aby Vás neprohlásil za „nenahraditelného“! ale aby v tom, co mu přísluší, působil všemožně k přesvědčení K. a, jaká „výhoda“ by vzešla z té náhrady suplementske! Na jeho výroku přec mnoho záleží? – Vězí ve mně přesvědčení, že se p. řed. Val. co nejdříve o všem dozví, proto jsem do svých napsala důvod, proti němuž by musel i nejchoulostivější V. umlknout. Totiž – objasnivši Vaši důležitost pro náš ústav, Vaše zásluhy aň a rozhodný prospěch, který by ze splnění naší žádosti vzešel, napsala jsem, že konáme nejen povinnost k p. V., nehodlajíce nadužívatí jeho ochoty a síly ale šetřiti jeho zdraví jež jest pro rodinu jeho skvostem, - než. povinnost' k Vám, původci, organisátoru a prvnímu výtečnému řediteli naší školy, když činíme pokus, abychom Vás pro tuto školu zachovali a to pokus novou cestou, na kterou loni po ministerském vyřízení nebylo již času. Co by mohl kdo proti tomu namítnouti? Ani V. nic, - i kdyby to dnes uslyšel. Bez urážky mohla bych mu řídi do očí, že on má velké právo na naši vděčnost', ale Vy právo větší a přednější, které já nejlépe znám od prvopočátku, což by rozhodlo, i kdyby prospěch ústavu v obojím případě byl stejný.

Včera mě navštívil p. prof. Mach a byl zde dlouho; napsati nemohu, a jsme hovořili, je toho mnoho a mne ruka bolí; až někdy ústně. Charakteristické to bylo! Velice!

Přejíc Vám i vážené Vaší rodině nejlepšího zdraví a všech příjemností trvám s přátelským pozdravem v dokonalé oddanosti a úctě E Krásnohorská.

V Praze dne 8. července 1892.

P. S. Zítřa pošlu poděkování v příčině podpory prosby o místnost' všem členům školní komise, kterým jsem byla psala prosby, jest ještě nějaký p. professor, jehož Vy jste prosil; dáte mi laskavě jeho adresu? Či mu poděkujete Sám?

Daly jsme natisknouti pozvánky. Přál-li byste Si, aby byl někdo pozván, na koho my nepřipadneme, tedy prosím, račte udati pí. správkyni adresy!

59

17. července 1892, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1, jeden list, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane!

Prosím Vás, vysoce ctěný pane professore, nehněvejte Se: neráčil jste zapomenouti na spořitelní knížku? Prosím, račte mi ji poslati, snad by měl pan Bořivoj na to chvílinku! Přišla bych sama, ale vím, že návštěva není den po stěhování nikomu milá. Jak jste se vyspali v novém sídle? Přeji Vám v něm mnoho štěstí a zdraví, a na zítřek šťastnou, veselou, krásnou cestu!

Vám i Vaším milým v upřímné úctě nejoddanější

E Krásnohorská.

V Praze, dne 17. července 1892.

60

17. července 1892, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1, jeden list, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane professore!

Díky za knihu, již tímto stvrzuji! To věřím, že jste všichni slyšeni! Však jsem ji nemohla představit, která by Vám bylo možno zítra cestovati. Tedy šťastně přečkejte následky té štrapáce, a potom šťastnou cestu bez bolení hlav, bez deště a hromu, bez starosti a bez úzkých bot“ My pojedeme od zítřka za týden do Humpolce.

Srdečný pozdrav všem!

V úctě a oddanosti Vaše

E Krásnohorská.

V Praze, dne 17. července 1892.

61

10. srpna 1892, Humpolec

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Korespondenční lístek, tištěný předtisk a rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-2, rozměr 12,2 x 8,8 cm, ohraničen ozdobným rámem, nápis v němčině („KOrrespondenz-Karte“) a pod tím v češtině (Korespondenční lístek) s vyobrazením poštovní známky hodnoty 2 krejcare s podobiznou a nápisem císaře a krále Františka Josefa I. („KAIS“ „KOENIGE“ „OESTE“ „FR“ „JOS“ „I.“), dále malé kulaté poštovní razítko s opisem „Bad Neudorf“ „MIES“ a nečitelným datem, 2,5 cm, a ještě malé kulaté poštovní razítko s opisem „Humpolec“ a datem uprostřed „10 8 92“, 2, 5 cm, vyobrazeno přes tištěnou poštovní známku, 2,2 x 6 cm

Text přední strany: Vysoce ctěný Pán, p. F. X. Prusík, c. k. professor, redaktor a spisovatel a t. d.

In (v) Lázně Konstantinovy, pošta Bezručice.

Text druhé strany:

Vysoce ctěný pane professore!

Srdečný pozdrav s přáním všeho blaha Vám i vážené paní choti! Díky za milý lístek z Amsterdamu. Až se shledáme, budete mít mnoho zajímavé látky...nezapomeňte, prosím, na Ž. Listy! – Z Prahy račte z Vídně domů nevím o našich záležitostech ani muk. – Osobně se mám zde mnohem lépe než v Praze, aspoň co se týče zdraví. A jak by ne! Jsme pořád v lesích,

po nichž se nám bude doma velice stýskati. Vám i milé rodině Vaší ještě vydatných a krásných prázdnin přeji trvám v dokonalé úctě Vám oddaná

E Krásnohorská.

V Humpolci, dne 10. srpna 1892.

62

13. srpna 1892, Humpolec

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-4, dvojarch, 12,9 x 20, 5 cm, sešitový papír, čtvercovaný

Vysoce ctěný pane professore!

Rovnou cestou bych vyletěla z kůže, zlostí a hořem, že Vám musím takovou novinu psáti. Vlastně jí nenapíši, pro ušetření své ruky ji vystříhuji z dopisu paní Maternové. Hleďte ho, toho arcilumpa! Mně pořád něco říkalo, že je všecko marno, dokud on tam sedí a poroučí. Jest viděti, že paní Mat. s panem předsedou honem „opravenou“ žádost' pěknou a ji zadají; upřímně řečeno mám to za marné, ale dobře tak učiní: Minerva je Vám i sobě tím povinna. Budete-li však Vy Sám míti chuť podati také žádost' vlastní do pazourů toho skrz na skrz darebáctvím prošpikovaného Iškariota, to jest – v mé aspoň duši – velkou otázkou. Co pak on to připustí, když vidí, že právě o to stojíme? Snad ještě kdyby myslel, že Vám tím udělá zlost' anebo škodu; kdyby to bylo proti Vaší vůli, to on by snad svolil!

Patrně by to ve Vídni zcela dobře prošlo, tak jak řekl pan inspektor R. – proto to snad do Vídne vůbec ani nesmí!! – Ani nevím, mám-li Vás prositi, abyste tu žádost' zadal, - patřil by k tomu tak otužilý humor, o jakém nevím, máte-li ho zásobu. Sama nevím, co bych na Vašem místě učinila. To záleží příliš na osobních poměrech i k těm lidem i k věci a snad také na okamžité dispošici. Byla bych disponována vynadat někomu, - o této dispošici ani u Vás neopochybují. Prosím Vás jen, račte býti tak laskav a zpraviti nás o svém rozhodnutí.

Panu předsedovi jsem zanechala svou adresu a řekla jsem mu, v kterou asi dobu budete v Nové Vsi, - ale to to, aby on takovou nehezkou věc psal Vám nebo mně něco příjemného, to ano, - to by hned byl tlumočnickem; ale co je prach zatracené, to Vám vždycky já musím psáti. Byli jste tak spokojeni a v lázních, a kdo Vám to ta zlost' přec jen trochu pokazí; ani snad Vám

ne tak jako ubohé paní choti; ona to zas oplácí a napůl odstůně. Mně se hned také udělalo nedobře. Už bude po blažených prázdninách, už to zase začne ze všech stran. Raději už s tou litanií; ta nepomůže žádnému z nás. Zdali pak asi zadáte? Ach kdyby to bylo možno jinými cestami. Já se jen – odpusťte mou upřímnost! – bojím, není-li to léčka, abyste podal žádost' za dovolenou; pořád mi něco šeptá: kdo ví, jaká odpověď by na ni přišla, - co by ještě ten čertův chlap byl schopen vyvésti, dokud ho čert neodnese. Neví, co říci, - však Vaše paní choť pochopí mé city a myšlenky. Že je všeho schopen a že by se dovedl uchopiti nejmenší záminky – kdož by o tom pochyboval! Co udělali Kosinovi a Tieftra!

Maternové hned píše Vaši adresu a oznamuji jí, že jsem Vás o té bryndě již zpravila. Kdybych byla spolkovými trýzněmi méně „vydělána“ a méně naučena soukat ve mnohé věci trpělivost na léta, ztrácela bych kuráž; ale doufám, že tu ředitelskou otázku konečně přec jen uspokojivě skončujeme, třeba si na to děláme laskominy dříve, než se některému božstvu nebo čertovstvu líbí. Doufám, že tu ten chlap není na věky.

Přejíc Vám i ctěné paní choti, aby Vám slunce, les a všecko to prázdninové blaho učinilo nemožno rozmrzeti se i abyste se těm svízelnům jen vysmáli. Naberte si všichni hodně zdraví a humoru, abyste byli těmi věcmi královsky zásobeni!

Všeho dobrého, krásného a příjemného Vám přeje upřímně Vám, vysoce ctěný pane professore,

dokonalou úctou oddaná

E Krásnohorská

V Humpolci dne 13. srpna 1892.

63

23. září 1892, Humpolec

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-2, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír, řádkovaný, v levém horním rohu plasticky vyražen nápis Humpolec v ozdobném rámu, lemující tři strany nápisu.

Vysoce ctěný pane professore!

Vstala jsem s ošklivým hlavy bolením a mám odpoledne namáhavou schůzi ve výrobě; prosím tedy, omluvte mě pro dnes! Ale když máte čas a ochotu tak laskavou, -

nechtěl byste sám dojíti do obou redakcí? Vždyť je to totéž, jako bych šla s Vámi. Pro ten případ si dovoluji Vám zde poslati adresy pp redaktorů i naše tiskopisy, a prosím, hodí-li se Vám to, tedy abyste ráčil se zmíniti, že bychom si vyměňovali časopisy, se Ženské Listy totiž, je-li pánům libo. Nechcete či nemůžete-li dnes jíti sám, podrobím se ovšem Vaším důvodům a prosím pak o laskavý odklad!

S pozdravem a nejdokonalejší úctou oddaná
E Krásnohorská.

V Praze dne 23. září 1892.

64

5. listopadu 1892, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-2, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane professore!

Dovoluji si Vám zde poslati návrh memoranda apatykářského a prosím o trojí: račte je prohlédnouti, podepsati a pak uvážiti souhlasíte-li, abychom poprosili též pana dr. radu Webra o podpis. Jsem ale churava (včera jsem ležela) a nemohu k panu dvornímu radovi jíti; dovoluji si tedy otázku nejskromnější: chtěla bych laskavě vážená paní pokladní k p. dr. Radovi s tou věcí dojíti? A ne-li, směla bych prositi abyste tam laskavě poslali Maternovou? Neb abyste mi ještě dnes vzkázali, a já bych ji večer objednala na zítřek, aby tam šla?

Vás, vážený pane professore, netroufám si ani prositi, vědouc, jak málo máte času! Pan red. Schürer se nám nabídl, že bude přikládati k svému časopisu naše memorandum; to je dobré, dostane se to do všech českých apatyk.

Se srdečným pozdravem a hlubokou úctou
E Krásnohorská

V Praze dne 5. listopadu 1892

Měla bych tu věc ráda do pondělka pro tiskárnu zpět v rukou!

65

2. prosince 1892, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-4, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane professore!

K jmeninám svým račte přijati nejsrdečnější blahopřání, jež bych raději přišla vyslovit osobně, ale nemohu. Kéž Jste zdrav a všecko, na čem Vám záleží, skvěle se Vám daří, - a kéž mezi to, čemu Svou péčí věnujete, stále náleží naše Minerva!

Tážete se laskavě, co mám nového. Z pánů lékárníků mi odpověděl pan Hlaváč z Chocně co nejpříznivěji, Herites ale, ač nám zcela přeje, nemůže nic, neboť prodal lékárnu a jeho nástupce prý smýšlí jinak. A rozmilý pan Schuöbling mě navštívil, ale pravil, že jsem jej přivedla do rozpaků, - on nemůže nám nic podepsati, a celá věc prý se týká hlavně venkovských lékáren a t. d. Ale zvěstoval mi, že pan doktor Jandouš a Řehoř jsou již přesvědčeni v nevyhnutelnosti ženských rekrutů, vůbec asi celé grémium jenom ne doktor Fragner, ten je tuhý.

Jiných pánů lékárníků osobně neznám, tedy jsem jich více nevyzývala, ale poprosila jsem pana redaktora Schürera, aby až přiloží k časopisu náš pamětní spis, dal do časopisu jakési vyzvání, aby lékárníci přihlašovali svůj souhlas. Sám za sebe prý již tak učinil lékárník Labler z Chrudimi. Pan Sch. mi píše, že učiní dle mého přání a že článek Jarosl. Květa (který on ve svém časopise reprodukoval), byl již přeložen v berlínském odborném listě i prý jinde.

Dala jsem (dle rady p. Schnöblinga) pí. správkyňi adressy všech předsedů grémií v Čechách i na Moravě, aby jim krátkým přípisem ještě zvláště poslala pamětní spis. – Souhlas lékárníků můžeme odatečně oznámit ministerstvu, bude-li dost četný.

Nyní mě trápí, že jsem pořád churava a nemohu jíti k redaktoru p. Vomáčkovi (Rundsehen), aby se nehněval, že ho opíjíme. Chtěla jsem mu říci, že tenkrát naše pořízení u dr. Kvasného nebyla tak skvělé, aby vydala na zvláštní referát (jehož on si přál), pak mu odevzdati pamětní spis a říci, vzal-li by jej laskavě do svého listu, že jej mileráda přeložím.

Pak chci navštívit doktora Pelce a doktora Bělohoubka. Tento se ženil, - gratulovala jsem mu dopisem.

Více již snad nevím nic. Za Váš přemilý a cenný článek o gymnasiální škole nejupřímnější dík! Jen bude-li by chyb šťastně otištěn! Ještě jsem neviděla výtisku. Jak první obdržím, hned si dovolím Vám jej zaslati.

Jinak se mám jako moucha, nějak neobyčejně mizerně.

S přáním všeho dobrého a krásného poroučí se Vám i vážené rodině Vaší v laskavou paměť

dokonalou úctou Vám oddaná

E Krásnohorská

V Praze dne 2. prosince 1892.

66

30. prosince 1892, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-3, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Velectěný pane profesore!

Pan Schürer mi posílá bez požádání svůj časopis, čtu jej tedy a vím, co tam o naší otázce dosud bylo. Prosím Vás, berte to „praktičtější“ a nezlobte se proto; nezazlívám mu, že dává místo oběma stranám; vždyť má obchod s potřebami pro apatykáře, nuže tedy! Prof. Bělohoubek mi pověděl, kterak jest. Schürer za to „pronásledován“, že naše memorandum přiložil. Jsem jista, že chtěl původně opravdu pro nás učiniti více, než jest mu nyní možno, nechce-li si kvůli nám kaziti obchody, čehož my arci nežádáme. To ostatní, co ve schůzi mluvil prof. Bělohoubek jest totéž, co mluvil také mně při své návštěvě, tak že mě to nepřekvapuje. A také pan Schnöbling, když mne navštívil, rozumoval zrovna tak, jak to do slova opakoval ve schůzi. To mě ani dost málo nerozčiluje. Co se týče časopisů, mileráda a vděčně budu Vám dvoje Ženské Listy pro pana syna zasílati na onu výměnu tím způsobem, jak ji navrhuje. Jedny Ženské Listy Slávie již má od nás přímo, ale snad bude moci použiti několika výtisků. Bude-li mi krom toho Schürer posílati také ještě svůj časopis za Ženské Listy, které mu tak jako tak posílám, tím lépe, mně se

jeho časopis líbí již pro to množství všelijakých receptů ze kterých mohu v nynější dílně všelijakých výrobků pro bazar lecos profitovati.

Došlo mne od zemské školní rady potvrzení pana Baudiše, které přikládáno. Ráčíte mu to sám před započtením školy oznámiti, nebo mám to učiniti já? Bezpochyby s ním ve školních záležitostech musíte mluvíti, tedy prosím!

Nová blahodárná živnost Vašich dam totiž zavinování dětí velice mne těší a při tom si vzpomínám, že ctěná Paní choť Vaše si žádala ode mne ještě jednoho dítěte, které v příloze posílám omlouvajíc se, že jsem na to dosud zapomněla.

Doufám, že na druhý týden budeme míti schůzi, abychom mohli dáti nějaký program do tisku.

Přejíc Vám i ctěné rodině Vaší všeho dobrého vůbec vždy a k novému roku zvláště mám česť býti

Vám, vysoce ctěný pane professore hlubokou úctou oddaná

E Krásnohorská

V Praze dne 30. prosince 1892.

P. S. Snažně Vás prosím o jméno a bydliště toho Našeho příznivého apatykáře! Smím ho uvésti ve spolkové zprávě v Ženských Listech?

67

25. února 1893, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-5, dvojarch, rozměr. 11,1 x 16,7 cm, dopisní papír ohraničen černým tlustým rámem

Vysoce ctěný pane řediteli!

Byla jsem včera u pana předsedy. Výsledek: přece by si přál, aby předcházelo napomenutí. Právě proto, že stále říkal: „věřím vám“, viděla jsem, že nevěří. Dobrá, ať se přesvědčí. Vypala jsem se na to a – vyhovíme oběma nákladům; zabijeme dvě mouchy jednou ranou, vlk bude syt a koza celá. Uděláme tedy soud, ale za přítomnosti pana předsedy. Pozvu

jej na úterek po jedné hodině do Minervy, a Vy, vysoce ctěný pane řediteli, račte býti tak laskav a říci až v úterý hodně pozdě dotčené osobě, že přijdeme, aby se provedla revise její instrukce a vyšetřily příčiny „omezování jejího vlivu ve škole“. – Dříve jí nic neračte říkati, ona by běžela k p. předsedovi a řekla by mu, že je to omyl, že ona je zcela spokojena, že jí nebráníte býti ve škole a 1. d. – zmátla by ho ještě víc. On, zdá se mi, nemůže pochopiti, že krásné oči, sladké úsměvy a andělské lichocení jsou jen sprostou škraboškou duše vypočítavé. Ať tedy přijde, sám vše uslyší z Vašich úst, co ona doznati musí, a uvidíte, že se ta svodů scéna skončí, ortelem. Račte, prosím, v úterý jí v příhodný čas oficiálně oznámiti, že má přes jednu hodinu zůstat z té a té příčiny; ano? – Já posílám právě teď opět důtku za nedbalost sekretářskou; prosím Vás všimněte Si, jaký dělá obličej.

Bolí mne dnes hlava, sice bych k Vám opět přišla. Píši Vám to jen kuse, ale Vy jistě porozumíte.

Kdyby ona o tom úterku napřed věděla, třeba by ten den byla „churava“ – na ni se musí opatrně.

Vaší přátelské přízni s mnohými pozdravy se poroučí

dokonalou úctou Vám oddaná

E Krásnohorská

V Praze dne 25. února 1893.

68

26. února 1893, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1, 1 list, 11,1 x 16,7 cm, dopisní papír s černým tlustým rámem

Vysoce ctěný pane professore!

Po mém káravém dopise přišla paní M. uplakaná se všemi úmysly udobřovacími, ale nic platno, - konec je, že dá demissi. Prosím Vás, buďte k ní co nejvlídnější ty dva dni, je pokořena dost, nenadála se takového trestu. A nyní dobrou noc! Ať se uvidíme, povím Vám všecko.

S dokonalou úctou

E Krásnohorská.

V Praze dne 26. února 1893.

69

7. května 1893, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-3, dvojarch, 11,4 x 17,8 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane řediteli!

Srdečné díky za vše! A odpusťte, že již asi na 3 ctěné dopisy Vaše jsem odpověděla jen vzkázáním. Věřte mi, že mi to jinak nejde!

Koncertní program bude tak, jak jste ráčil naznačiti, a texty na každý způsob vytiskneme. Nečetla jsem dosud překladů, které Si tak potěšen chválíte, sl. L. je dosud pro tisk opisuje. Ale viděla jsem, že jsou to úryvky dlouhé. Pro tisk to nevádí, a k deklamaci, tuším, Sám ani nehodláte určit je celé. Prosím Vás, psala jsem již asi 200 proslovů, račte věřiti mým šedinám: oddeklamuje-li každá žačka 30, na nejvýš 35 hexametrů, ($4 \times 30 = 120$), bude zajímati, utrží potlesk, učiní efekt, ale kdyby každá jich deklamovala asi 80 nebo 100, bude místo pochvaly reptání, místo radosti sklamaní, a nálada všeho by se porušila. Jen ne dlouhé deklamace! To je choulostivé, - deklamace je vůbec Thillovou paletou koncertů. Víte jakou mám z praxe vyzkoušenou míru na deklamační báseň? Maximum 50 řádků, - a tyto nebývají nikdy tak dlouhé jako hexametry. (Jen když tu př. k živým obrázkům nutí býti delší báseň, pak arci není jiné pomoci.)

Prosím Vás, vysoce ctěný pane řediteli v interese našich žaček samých, z veliké zkušenosti Vás prosím: račte ony 4 deklamace laskavě upravit tak, aby to byly jen ukázky umění našich žaček, - ta nejmenší ukázka, pokud neunaví, lépe zajisté poslouží, (Nezapomeňte si, jaký efekt udělala sl. Nová kratičkou řeckou bajkou při školní slavnůstce!), než veliká, která unaví. Mám ostatně za to, že Sám to tak myslíte, ježto jsme byli umluveni, že to budou jen kratičké úryvky, které jsme dala na program dohromady právě proto, že obecnstvo má deklamaci raději méně než více; dobrého po málu, říkává se.

A nyní ještě prosbu: Račte laskavě prohlédnouti přípis pro paní Podlipskou a dobrotivě opatřiti, aby žačka, která má krásné písmo, jej co nejdříve opsala na pěkný silný papír (snad kreslicí), který by mohl snad k formátu desky laskavě přirůznouti některý pan professor, jenž umí takové kunšty. Pak budeme musít podpisy opatřiti, a v sobotu, nejdéle v neděli je čas k odevzdání. Kdyby byly přirůznuty dva archy, mohly by se na jeden podpisovati dámy komitétu ve schůzi ve středu.

Kéž se nám všecko vydaří! Ale z jednoho mám strach: mé zdraví! Bolí mě však šeredně! Jsem – ten nečas! Poroučejíc se Vaši přízni a ochotě trvám v dokonalé úctě Vám oddaná

E Krásnohorská

P. S. Váš článek z Národních Listů nás velice zajímal!

V Praze 7/5 93

70

13. června 1893, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-3, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír spolku Minerva, s vyobrazením Minervy v levém horním rohu. Vyobrazena hlava v okrouhlém rámečku lemovaná listy a květenou s mašlí.

Vysoce ctěný pane řediteli!

S díky za Vaši pečlivost' dovoluji si odpovědět k Vaším ctěným dotazům:

1) Mám za to, že se samo sebou rozumí že se na učební pomůcky a vazbu musí potřebný náklad povolití, ale rozhodnouti o tom nejsem oprávněna, myslím že je to věcí paní pokladní – ostatně musí být na druhý týden schůze, aby schválila vždycky nutné věci, jichž jest po bazaru a ku konci školního roku více.

2.) za to celé pivo se stydím, že ho dámy nebraly od pana Zelenky, jak bylo umluveno; o účet se přihlásíme na Smíchově, ale s vrácením lahví to bledě dopadne; pan Zeman, jenž z čista jasna pivo objednal, sám řekl, že jest lahví většina rozbitých, - a já se nebudu se Zelenkovými sklepníky souditi, které celé láhve jsou naše a které Zelenkovy. To dá každému rozum! Odpuště, o ty láhve neřeknu u Zelenků ani slovo; mne to cizí pivo mrzí až hanba. = O účet na

Smíchově se přihlásíme – Štause se zeptáme, byly-li láhve vráceny – ale u Zelenky o láhve vyzivati – to já ne!

3.) Co se týče začek sextánek, prosím, račte to ve schůzi přednésti. Mně již pan rada o tom řekl, že nepochybně ministerstvo vnitra neudělá zásadně nic ale prý dá svolení od případu k případu, když nastávající učebnice; lékárník, který ji chce přijati, o to podají žádost. Nejlépe, myslím, promluvíti o tom ve schůzi.

4. O vydání a nákladu výroční zprávy prosím, abyste dle své nejlepší zkušenosti podal schůzi návrh, který bude jistě s díkem přijat. To již nejsou věci bazarové, v kterých jsem si troufala jménem komitétu říci přímo ano nebo ne. Výroční zprávu spolkovou uděláme hned, jak budeme míti bazarový seznam z krku.

S Vaší ctěnou paní chotí měla jsem dnes velkou poradu v Nové Vsi, když byla tak laskava, že mě navštívila. Ten můj nešťastný pazour!

Na shledanou, - buďte kolosálně zdrav a blažen na světě!

V dokonalé úctě nejoddanější

E Krásnohorská

18 13/6 93.

71

2. prosince 1893, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1, jeden list, 11,4 x 17,8 cm, dopisní papír spolku Minerva, s vyobrazením Minervy v levém horním rohu. Vyobrazena hlava v okrouhlém rámečku lemovaná listy a květenou s mašlí

Vysoce ctěný pane řediteli!

Račte přijati srdečné, upřímné přání veškerého dobra i blaha, hlavně zdraví, svěží síly a spokojené činnosti v celé Vaší milé rodině – a trochu té pozemské zadosti mimo to! Kéž Vám jí přidá utěšeným úspěchem „Minerva“, pro niž jste učinil a činíte tolik mně nezapomenutelného a neocenitelného, že nejen z povšechného vyznání, ale s vřelou opravdovství se znamenám

s vděčností a přátelskou úctou oddaná Vám

E. Krásnohorská

V Praze dne 2. prosince 1893.

72

23. prosince 1893, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1, jeden list, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane řediteli!

Šťastné a veselé svátky!

Byla bych tak ráda k Vám přišla ještě na klípek a s vánoční gratulací, ale musela jsem zase ležeti a jsem ráda, že mi krom gichtu již zas nic není a že mohu aspoň svou povinnost zítřka na smažené rybě vykonati.

Srdečně Vám děkuji, že jste mi laskavě opatřil Kneippa, jakož teď proniknouti a pochopiti hledím! Musím se Vám pochlubit, že mě zas přišlo strašit strašidlo, Masaryce, a já byla churavá, tuze slabá i hloupá na hrubiánství, které bych jí byla ráda dala za její úlisnost. Přišla se zprávou o Minervě v Nové době, - to je toho! Co je nám po Nové době? Snad jim máme děkovat? Ta mi zkazila chuť na suché švestky, jimž se podobá.

Vážené paní choti i bujaré mládeži Vaší mnoho zdraví a veselí!

V úctě přátelské Vám nejoddanější

E Krásnohorská.

V Praze dne 23. pros. 1893.

73

2. února 1895, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-2, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane řediteli!

S vřelým díkem vracím knihy, které jste mi laskavě ráčil zapůjčiti, a co nejsnažněji se omlouvám, že se to děje teprv dnes! A hned mám ještě k tomu prosbu: máte-li doma Osvětu z r. 1888, směla bych o ni prositi asi na 4 dni? (Tenkrát jistě ne na 4 neděle!) – Díky za „Medicínskou Rus“, - článek o ženách je tak pěkně přehledný, že myslím, abychom tu knihu koupili pro hr. Kounice, jenž mi vzkázal o data. Napsala jsem o tom S. j. o Medicínské Rusi článku, ale místo něho přišel z nenadání onen o nebohé Červínkové, - tedy bude v příštím čísle.

Mám plnou hlavu plánů pro Minervu, ale zpropadená hlava – ta mě letos bolí a souží! Nemohu s ní z domu, sice je zle! Jinak byste mě měl často na krku. Buďte zdrav s milou zadinou, jíž vzkazuji srdečné pozdravy. Díky!

V hluboké úctě Vám oddaná E Krásnohorská

V Praze dne 2. února 1895.

74

28. března 1895, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-2, dvojarch, 11, 4 x 17, 8 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane řediteli!

Myslíte-li, abychom pro jistotu prof. Tomsovi dopsali, nuž, mně to konečně nevadí; je-li mu skutečně zle, beztoho mu to čisti nedají. Prosím, račte se na dopis podívati, a souhlasíte-li, napravo jej podepsati, myslíte-li, že by bylo lépe poslati jej třeba po školníkovi do bytu, račte to, prosím, laskavě obstarati; aneb račte říci třeba slečně Kalašové, mé poselkyni, aby jej donesla na poštu, recom.

Rektorovi tedy nepíši, když máte za to, že toho není třeba. doktoru Bráfovi napíši teď hned několik řádků, jsme dobří známí. – Tak snad jsme na zítřek již ozbrojeni od hlavy až k patě?

A teď dovedete otázku: chcete jít pozítří na rektorát sám, pro ten ortel, nebo půjdu s Vámi, abychom byli zas jako deputace? Půjdete-li sám, tedy Vás snažně prosím, abyste mi pak laskavě dal brzy vědět výsledek, neboť to víte, jak budu nedočkava! Kdy a kam bych si k Vám mohla přijít pro zprávu? – Či mi ji přinesete sám?

Jen ať nám ten prof. Janošík setrvá v slovu! Jen Si to představte – aby tak obě fakulty svolili: co by tomu tak leckdo říkal? Kupř. prof. Albert!

Vám i milé ctěné rodiny se přátelsky poroučejíc trvám v dokonalé úctě a oddanosti

El. Krásnohorská.

V Praze dne 28. března 1895.

75

16. června 1895, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-2, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane řediteli!

Račte se podívat, jak pány brynychovce [!] bolí naše hlava! Možná, že se Vám to již odjinud dostalo na oči. Jak se ti příznivci namáhají doufat v blaho našich žáček! Čtenář tak dobře cítí, čeho by jim přáli.

Ač ještě naprosto nemám jisté vyhlídky, že odjedu, přece také „doufám“ i hodlám a proto prosím Vás, abyste něco laskavě vykonal, co bych sama ráda, kdyby mě šlakovitá zdravotní povinnost nevyháněla pryč. Totiž prosím, abyste nějakým způsobem hleděl pozvati amerických hostů k nám do školy; snad Vám v tom paní Kreslová bude pomocna. Myslím, kdyby přišli a zalíbilo se jim, že bychom mezi nimi získali leckterého příznivce (jiného druhu než takového v Obraně).

Ještě jednou Vám sbohem dávajíc poroučím se milé paní choťi Vaší v přátelskou vzpomínku až do shledání a kladu si za čest být Vám dokonalou úctou nejoddanější

El Krásnohorská.

V Praze dne 16. června 1895.

8. července 1895, Praha

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-4, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír spolku Minerva, s vyobrazením Minervy v levém horním rohu. Vyobrazena hlava v okrouhlém rámečku lemovaná listy a květenou s mašlí

Vysoce ctěný pane řediteli!

Ráčil jste mi vzkázati, že mě zítra po Te Deum, po němž se dle programu Vašeho žačky ihned rozejdou, laskavě navštívíte, i dovoluji si raději Vám dříve těmito řádky povědět věc pro mne rozčilující a bolestnou.

V Bělohradě, kde jsem letos nemohla lázni ani snést, přišlo najevo, že jsem churavější, než jsem věděla a než by kdo dle mého vzezření hádal. Nemusí ani má sestra vědět, co mi schází – k čemu to? Může být zase dobře, ušetřím-li se náležitě. Že jsem náramně nad svou sílu přepracovaná, jest jisto; musím pracovat, t. j. starat se, méně. Literární práce jest má existence, výrobní spolek mě nyní drží za nejcitlivější nerv cti, neodešla bych za žádnou cenu uprostřed takových závazků, - zbývá tedy jen „Minerva“, kde si mohu ulehčit s dobrým, pokojným svědomím. Minerva jest ve Vašich rukou, výbor každý Váš pokyn pochopí a ochotně provede, - Vám přirostla ještě bezprostředněji k srdci než mně, tím stálým živým stykem se žačkami, k čemuž jsem já příležitostně neměla, - nuže jsem přišla a doufám, že Vám ji mohu odevzdati úplnou a celou a spoléhati, že pro ty úkoly, které by mi v nejbližší době asi byly přiděleny, naleznete za mne nejlepší, svěží náhradu. Račte přemýšlet, která dáma by se nejlépe na mé místo hodila. Na slečny učitelky nemůžeme reflektovati – škoda! Máme však činné dámy: Vaši ctěnou paní choť, - paní Baumgartlovou – paní Patočkovou. (Paní Kreslová, tuším, nezůstane v Praze.) Mimo výbor nynější dovoluji si upozorniti na paní Fantovou – Kusou, na paní Boženu Jahnovou, na slečnu Slukovou, - snad by i některá z manželek pp. universitních profesorů byla ochotna - - leč mně vlastně nenáleží činiti návrhy. Do valné hromady lze Vám společně s panem předsedou ještě dostatečně se uraditi.

Jsem přesvědčena, že kdybych např. zemřela, neopustil byste „Minervu“ ale energicky byste se staral, aby byla dobře zorganizovaná a zdatně pracovala dále. Nuže, umřítí ještě nechci, ale ujítí chci pohromě svého zdraví, která by mě třeba na několik let učinila úplně neschopnou každé práce vůbec. Jsem té důvěry ve Vaše nadšení pro věc „Minervy“, že jí zachováte Svou neocenitelnou činnost, Svou lásku a energickou podporu. Lituji, že nemohu mít při tom účast

jako dosud. Starala jsem se poctivě pět let, - nuž bohu díky, jsem na velké stanici, u velkého prvního výsledku, kde se může malá změna osobností beze škody, nenápadně a se ctí státi. Vysvětlila jsem první kapitulaci, a nyní můj skromný úkol musí zaslati zas někdo jiný. Vždyť není k němu třeba právě literární síly; hlavní věcí pro výbor bude udržeti ústav materiálně – nuž, to je sice rozčilující a namáhavé, a právě k tomu se mi nyní nedostává fyzické svěžesti a síly. Takového něco jako byl náš bazar nesměla bych si nyní troufati – selhala by mi síla v půli práce, ba dříve. Vy se Minervě nesmírně obětujete, ale přec Vám aspoň za to ubude břímě práce na c. k. ústavě; mně však, považte, neubude nikde nic, - pro mne je to velmi podstatný rozdíl, mám-li o „Minervu“ na bedrách více či nemám. – Ba upřímně Vám mohu říci, že se mi každý divil, kterak jsem mohla, takové slabé stvoření, na tolik stran stačiti péčí a prací. Stačila jsem, ale s přemáháním – jest nejvyšší čas, abych si aspoň na jedné straně ulevila.

Píši zároveň panu předsedovi tuto novinu mně tak bolestnou.

Nyní ještě něco vedlejšího: máme v neděli ve Výrobním spolku valnou hromadu (jak oznámeno již novinami i v Ženských Listech) – snad tomu chtěla náhoda, abyste to přehlédla na tuze dobu určil slavnost Minervy! Prosím, aby mě tam již někdo zastal jako slavnostní řečník či řečnice – jestli nikdo jiný, sl. Čadová bude jistě ochotna. Každý bude slovustněji naladěn než já churavec a vysloužilce.

Přejíc Vám i velectené rodině plného zdraví a všeho zdu, poroučím Vám Minervu v neustálou přízeň a kladu si za čest býti

v dokonalé úctě oddaná

E Krásnohorská

V Praze dne 8. července 1895.

77

Sine data, [Praha]

LA PNP, f. Prusík František Xaver, přijatá korespondence: Eliška Krásnohorská

E. Krásnohorská F. X. Prusíkovi

Dopis, originál, rukopis, psáno perem, černým inkoustem, na s. 1-4, dvojarch, 11,5 x 17,9 cm, dopisní papír

Vysoce ctěný pane řediteli!

Srdečně Vám děkuji za Puškina, jehož laskavým zapůjčením Jste mi velmi vítaně vypomohl, když můj exemplář chudák je zabeďněn nevím v které bedně. Bohdana pořád chystá stěhování a již by to ráda měla odbyto; já se na všecko jen dívám a ani hanbím proto jí nepomáhám, protože nemohu. Jak se asi ta má černá slatinná procedura skončí? Prozatím je mi pořád huře, skutečně hanebně. Račte mne navštívit, až budete mít čas mám tu psací stroj od Fričů upraveny, který Vás snad bude zajímat; ale pro mne je marný! Namáhání pro ruku jest na něm vskutku minimální, a přece ho nesnesu.

Ano ty volby! Ale myslíte, že bych nebyla dávno volila, kdyby v Praze ženské směly a mohly? Vždyť má Praha svůj extra volební řád, dle kterého mulier tacet [!] při volbách, to není jako v Plzni, kde jsme volily jen což! Jak pak je to s Vaší paní choť? V Plzni asi platí daň a v Praze bydlí, tedy kam patří při volbě? A co bychom se divili pražskému volebnímu řádu, když i svobodomyšlný klub poslanců podal říšské radě návrh všeobecného hlasovacího práva, dle kterého by mohl voliti každý opilý sinetař [!], ale ženská ani ta nejvzdělanější a o obce nejzasloužilejší. Výrobní Spolek podal petici říšské radě, aby ženským bylo dáno právo hlasování, spolek učitelek zas petici o hlasovací právo speciálně pro učitelky a vídeňský politický spolek ženský petici a všeobecné hlasovací právo bez vyloučení žen. To víte, že všechny ty petice byly mnoho platny.

Co se týče slečny Jesenské to víte, že ji dám klofec; v tom to čísle Ženských Listů sice ještě ne, scházel mi k tomu jeden dokument, který mi slečna Řeháková ještě nevrátila, totiž drama od slečny Jesenské, které se vlastně týče učitelek ony samy by jí měly dáti za ně klofec; ale ježto jako obyčejně neudělají nic, musí ho zase udělat jistá osoba, má maličkost'. Spojím to v jedno, to drama a ten fejeton. Rozumí se, že vděčně a uznale souhlasící s Vaší opatrnou péčí o kasu, danou na jevo opatřením piana. Zajisté slečna Vozábová si dá záležeti, že nebude poškozeno.

Jsem teď tak nastydlá, že si netroufám ven, dokud mne nepřestanou ruce tak ošklivě boleti. (Ještě jsem se Vám nepoděkovala za recept od Michla; přijměte opožděný dík! Jen že bohužel jako všecko ostatní jest i tak tinktura beze všeho účinku na mne.)

Prosím, račte ho zdraviti čtěnou Svou paní choť a vyříditi jí, že navštívili mne v domácím vězení někdo z Vás spáchá dobrý skutek. S přáním dokonalého zdraví i všeho ostatního dobra poroučí se Vám v přátelskou paměť hlubokou úctou Vám oddaná

E Krásnohorská.

Ediční poznámka

Pramenný materiál, korespondence Elišky Krásnohorské, adresovaná Františku Xaveru Prusíkovi, se nachází v Literárním archivu Památníku národního písemnictví, ve fondu: Prusík František Xaver, osobní fond č. 1, který obsahuje 5 kartonů. Fond korespondence s Eliškou Krásnohorskou obsahuje 147 listů, 1 obálku a 5 kusů tiskovin. Dopisů je celkem 80 a jsou datovány z let 1890-1895.

Dopisy jsou ve fondu uspořádány chronologicky podle data vzniku, tak je postupováno i v edici. Některé dopisy nejsou datovány, ale dle obsahu je možné je zařadit. Na úplném konci edice je zařazen jeden dopis bez datace. Podle dochovaných pramenů by se dalo odhadovati, že v roce 1890 napsala Krásnohorská Prusíkovi celkem 13 dopisů, roku 1891 jich bylo 22, roku 1892 celkem 12, roku 1893 již pouze 6 a roku 1895 pouze 4.

V Edici je na prvním místě v záhlaví uvedena datace a místo vzniku dopisu – v pořadí den, měsíc, rok a místo vzniku. Pokud některý z údajů chybí došlo k doplnění dle obsahu dopisu a souvislostí. V edici je toto doplnění označeno formou hranatých závorek - [XXX]. V případě, že nešlo některý z údajů zjistit ani provedením historické kritiky, je uveden pojem *Sine dato* – latinský pojem, v překladu bez data. Původní datování v dopisech zůstalo zachováno jako součást dopisu (často na konci dopisu dole vlevo či nahoře před oslovením).

Dále záhlaví obsahuje zjištěnou citaci pramene: archiv (ANM) a archivní fond (f.). Dopisy nejsou konkrétněji tříděny. Dále je uveden popis vnějších znaků písemnosti: druh písemnosti (dopis, vizitka, korespondenční lístek), forma dochování písemnosti (originál), způsob vyhotovení písemnosti (rukopis, tiskopis), použitá psací potřeba (pero, psací tužba), údaje o rozsahu (strany, archy, dvojarchy, list), rozměry (uváděny v centimetrech v poměru šířka x výška), popis dopisního materiálu, popis filigránů a další. U dochovaného korespondenčního lístku se uvádí rozměr v centimetrech, adresa příjemce, text, popis poštovní známky a poštovních razítek včetně rozměrů v centimetrech.

Korespondence byla přepsána metodou transkripce dle platné pravopisné normy a „*Zásad vydávání novověkých historických pramenů*“ od Ivana Šťovíčka, a to s co největší mírou tolerance. Snahou bylo zachovat originální ráz a znění, aby nebyla narušena autenticita

pisatelky, neboť byla skvělou literární autorkou, o čemž vypovídá i editovaná korespondence, která se literárních děl vůbec netýkala.

Bylo potřeba brát zřetel na dobovou gramatiku, proto při práci na této edici bylo nahlédnuto do mluvnice a pravopisných předpisů z dané doby. Především z „Česká mluvnice: nově vzdělaná“ od autora Jana Slavomíra Tomíčka z roku 1853. V potaz byla brána i „Pravidla pravopisu“ z roku 1854.³⁰⁷ Potřebnou se ukázala být i kniha Josefa Kliky „Mluvnice a pravopis pro obor národních škol“ z roku 1868, aby se dala odlišit pravopisná chyba například od archaismu.

U dopisů byla ponechána zdvojená písmena, protože u cizích slov se většinou píše původním pravopisem. V dopisech se nejčastěji setkáme se slovem – professor, bylo tedy bylo ponecháno v původní podobě. Dále toto zdvojení ponecháváme u dalších slov. (pavillon, summa, kassa apod.) Dále byly ponechány archaické koncovky -ti, (dovoliti) které v tomto období vidíme velice často. V nezměněné podobě zůstalo také tzv. protetické -h (mathematika). Setkáváme se také s dubletem – s, (gymnasium, pozitivního), což bylo ponecháno. Nebyla měněna ani forma koncovky -ě (v ministerství), tam kde by se dle dnešní normy hodilo změnit formulaci (na ministerstvu), ale došlo by ke změně rázu, proto to bylo ponecháno v původní podobě. Je ponechána další řada výrazů, které jsou dnes nejen zastaralé, ale hlavně nespisovné, ale pro kontext doby byly vypovídající. (slevení, francina, Dojčland, předvčírek) Ze stejného důvodu byla u slov ponechána hojně se v dopisech Krásnohorské vyskytující koncovka -ť (žádost', soustrast'). Ponechána byla také krátká podoba slov (terminy). Naopak změněny byly výrazy dnes již do očí bijící (posílám na posílám). Sloveso být je často psáno v podobě (jest), bylo ponecháno. Spojovník -li píše pisatelka dle dnešní normy, bylo tedy opraveno pouze několik málo případů, kde bylo slovo dohromady.

Pisatelka s oblibou vyznačovala v rádcích některá slova s počátečním velkým písmenem, často se jednalo i o jedno písmeno (S), to bylo změněno a velké počáteční písmeno bylo necháno pouze při zdůraznění projevu úcty (Váš, Vy, ale i Sám) -Sám se objevuje téměř vždy – bylo opraveno – (Toho, Se). Často používá středníky.

³⁰⁷ Pravidla pravopisu [FC]. Vokabulář webový [online]. Copyright ©2006. [cit. 8. 8. 2021]. Dostupné z: <https://vokabular.ujc.cas.cz/moduly/mluvnice/digitalni-kopie-detail/Prav1854/strana-10-11>

Pisatelka používala zkratku „a tak dále“ ve formě a t. d., což byla jedna z běžných forem tehdejší normy. Jelikož to psala výhradně takto, zůstalo to zachováno. Stejně tak psala dnešní zkratku tj. jako t. j., zůstalo zachováno. Rozepsány byly zkratky typu p., pí., sl. neboť pisatelka užívala i rozepsané formy, tak to bylo sjednoceno.

Rukopis pisatelky je většinou dobře čitelný, ale je třeba si všimnout velkých rozdílů ve stylu psaní. Pisatelka trpěla nevyhlášenou nemocí kloubů, která se často projevila při psaní. Sama pisatelka na to v dopisech upozorňuje a omlouvá tak své roztřesené a špatně čitelné písmo. Pisatelka psala česky, humanistickým písmem. Většinou psala perem s inkoustem černé barvy, ale objevují se i dopisy psané obyčejnou tužkou, kterou psala při nejhorších projevech nemoci, aby odlehčila ruce. Styl psaní pisatelky je tedy díky její nemoci rozdílný. Někdy je její písmo úhledné, drobnější a psáno rovně v řádcích. Ve dnech, kdy ji více trápila nemoc kloubů je písmo naopak roztřesené, písmena jsou větší a lítají všemi směry. V dopisech se nesetkáme s mnoho škrty, jen výjimečně. Byly zachovány původní odstavce.

Edice obsahuje tyto ediční značky:³⁰⁸

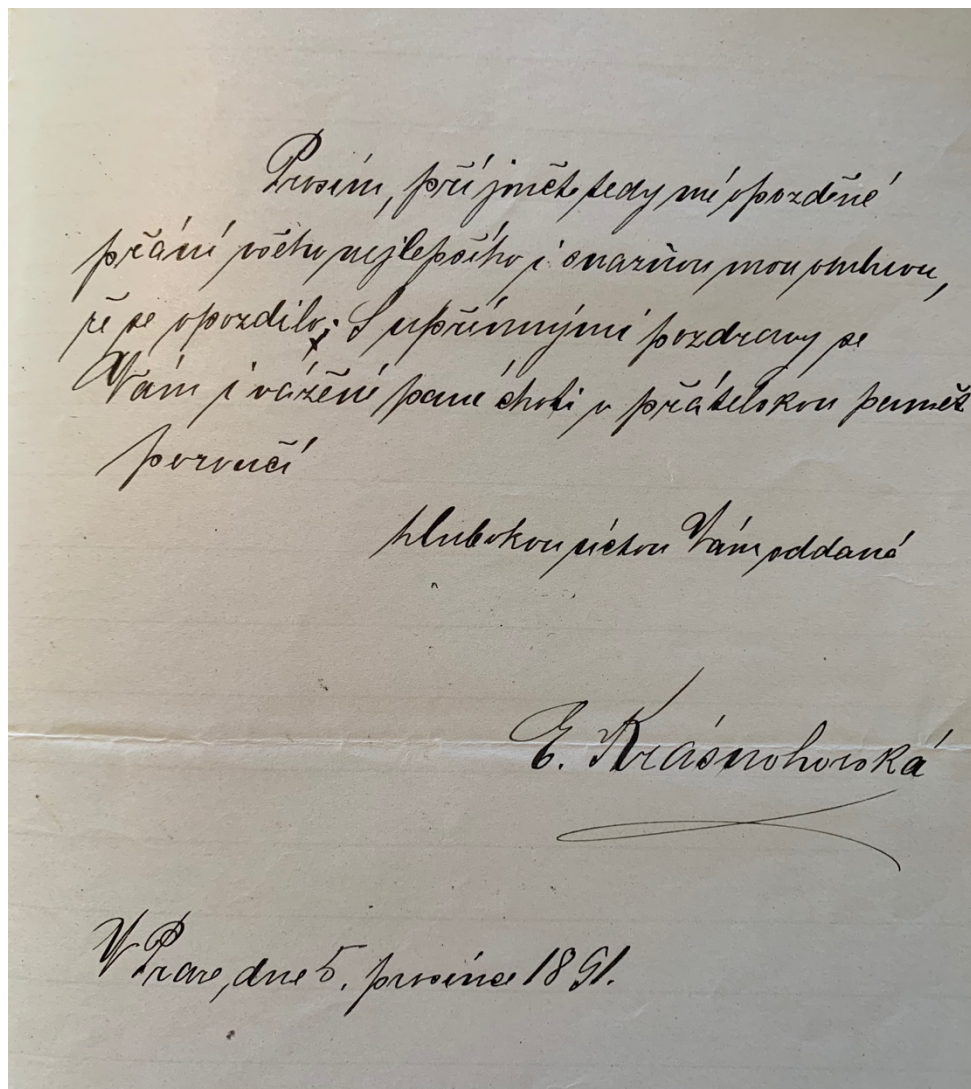
- pro označení nejistého čtení v textu [?]
- pro upozornění na chybný text, věcnou chybu, kdy to nedává smysl, zkomoleninu, kterou nelze blíže identifikovat [!]
- pro rozvedení slov – editorské zásahy do textu [text]
- pro slova, která se nepodařilo vůbec rozluštit <...> – pokud víme přesný počet písmen, odpovídá tomu počet teček
- pro dodatečně zásahy autora do textu //
- označují škrtnutý text autorem < > (pokud je škrtnutý text nečitelný je to uvedeno v poznámkovém aparátu)
- kulaté závorky () jsou respektovány v textu tak, jak je použil sám autor
- text mezi dvěma hvězdičkami znamená autorovu vsuvku, která je na jiném místě * text *
- (Krásnohorská označovala X nebo*)
- podtržená slova zůstávají zachována v originále.

Edice obsahuje také textové poznámky a vysvětlivky připojené v poznámce pod čarou. Na závěr je edice doplněna obrazovou přílohou.

³⁰⁸ ŠTOVÍČEK, Ivan. *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie*. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra ČR, 2002.. s. 50.

Příloha edice

Ukázka vybraných dopisů

Vysoce ctěný pane pro-
fessore!

Co asi dělá vaše zdravotí?
Můžete-li publikovat
náčrtky a pravdy pro list,
ať je yme bolestive! musy
tak nečitelný? Děla byh
to rada a pondělí ráno tis-
rávně. Přijde k tomu
dodatek seznamu příspěv-
ků.

Nového textu není nic, jarní
se je p. řed. Valentat blážených
aloučkan.
b.d.

1895

Vysoce ctený pane řediteli!

Ráčil jste mi oznámiti, že mě zítra
po Te Deum, po němž se dle programu
Vašeho začty ihned rozjezdou, lastavě navštívíte,
i dovolují si raději Vám dříve tímto řádky pově-
dětí věc pro mne rozčilující a bolestnou.

V Bělohradě, kde jsem ctos nemohla lázní
ani sněsti, přišlo na jevo, že jsem churavější, než
jsem věděla a než by kdo dle mého vzrůstu hádal.
Nemusi ani má sestra vědět, co mi schází - K čemu
to? Může býti zas dobře, usetřím-li se uležet.
Že jsem náramně nad svou sílu přepracována, jest
jisto; musím pracovat, t. j. starati se, méně. - Literár-
ní práce jest má existence, výrobou spolek mě
nyjí drží za nejcitlivější nervy, veděla bych za
žádnou cenu uprostřed lakových závažků, - zby-
vá tedy jen „Minerva“, kde si mohu ulehčiti s
Dobrym, pokojným svědomím. ^{Minerva} Jest ve Vašich ru-
kou, výbor každý Vaš potyn pohopi a ohotue